

มหาวิทยาลัยพายัพ
Payap University

รายงานวิจัย ฉบับที่ ๓๐๑

รายงานการวิจัย
เรื่อง

จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้สู่กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป:
ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่
**From Traders and Forest Workers to Construction and Wage Labourers:
Economic and Social Relationships of Shan and Lan Na People**

โดย

รัตนพร เศรษฐกุล
กอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย
ผ่องพรรณ พันธุ์ปัญญา

โดยรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยพายัพ
ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒

รายงานการวิจัย

เรื่อง

จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้สู่กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป:

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทยใหญ่

From Traders and Forest Workers to Construction and Wage Labourers:

Economic and Social Relationships of Shan and Lan Na People

โดย

รัตนาพร เศรษฐกุล

กอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย

ผ่องพรรณ พันธุ์ปัญญา

รายงานวิจัย ฉบับที่ ๓๐๑

พ.ศ. ๒๕๕๖

มหาวิทยาลัยพายัพ

บทคัดย่อภาษาไทย

- ชื่อเรื่อง** จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้สู่กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป:
ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวล้านนาและ
ชาวไทใหญ่
- ชื่อคณะนักวิจัย** รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนาพร เศรษฐกุล
กอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย
ผ่องพรรณ พันธุ์ปัญญา
- ปี** ๒๕๕๖
- คำสำคัญ:** ชาวไทใหญ่ ชาวล้านนา การเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม

งานวิจัยเรื่อง จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้สู่กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป: ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่ เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวล้านนาและชาวไทใหญ่และสถานภาพของชาวไทใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองและการยึดอำนาจของรัฐบาลทหารพม่า ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพม่าผลักดันให้ชาวไทใหญ่จำนวนมากต้องอพยพลี้ภัยและเข้ามาหางานทำในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของล้านนา ระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจประเภทต่างๆในเชียงใหม่ทำให้ชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามา มีโอกาสสร้างชีวิตที่ดีขึ้น แรงงานไร้ฝีมือได้ทำงานและสะสมเงินทองเพื่อตนเองและครอบครัว จำนวนแรงงานไทใหญ่ที่เพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดความหวาดระแวงและความขัดแย้งระหว่างชาวไทใหญ่และชาวล้านนา อันเนื่องมาจากทัศนคติของชาวล้านนาที่เป็นมิตรต่อชาวไทใหญ่เปลี่ยนแปลงไป การดูแลกีดกัน การเอารัดเอาเปรียบและข่มเหงรังแกที่คนไทใหญ่ส่วนหนึ่งได้รับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและนายจ้าง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาแรงงานไทใหญ่ทำให้สังคมล้านนาต้องปรับเปลี่ยนท่าทีและยอมรับการมีอยู่ของแรงงานไทใหญ่มากขึ้น รัฐบาลจึงต้องปรับนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานไทใหญ่ ในขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ก็ได้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ สร้างชุมชนใหม่ในวัดและคริสตจักรเพื่อรวมกลุ่มคนไทใหญ่ที่อยู่

ในเชียงใหม่ ให้ได้ช่วยเหลือแก้ปัญหาซึ่งกันและกัน และจัดงานบุญตามเทศกาลต่างๆ ให้ได้ทำบุญให้สบายใจ และได้พบปะสังสรรค์คลายความคิดถึงบ้าน นอกจากนี้ชาวไทใหญ่ยังได้ร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่น

Abstract

- Title:** From Traders and Forest Workers to Construction and Wage Labourers:
Economic and Social Relationships of Shan and Lan Na People
- Researchers:** Associate Professor Dr. Ratanaporn Sethakul
Ms.Kobgarn Photchanachai
Ms.Phongphan Phanpanya
- Year** 2013
- Key words:** Shans, Lan Na people, and changes in economic and social relations

The research titled “From Traders and Forest Workers to Construction and Wage Laborers: Economic and Social Relationships Between the Shan and Lan Na People” is a study of changes in the economic and social relationships between the Shan and Lan Na people and of the status of the Shan people in Lan Na after the World War II and the advent of the military government in Myanmar. Political changes at home forced a large number of Shan people to take refuge and to find jobs in Thailand, particularly in Chiang Mai, the center of the Lan Na economy and culture. Economic development and the growth of business sectors in Chiang Mai have allowed the Shan people to work and earn money for themselves and their families who remain in the Shan states.

Attitudes toward the Shan people have changed over the years. While they were accepted initially, the increasing number of Shan workers in Chiang Mai began to arouse suspicion among a small group of local people. Insults, exploitation and harassment from governmental officials and employers caused social and ethnic conflicts.

More recently, the need for Shan laborers has led to changes in attitudes and the acceptance of the Shan as part of the local society. The Thai government has adjusted its policies to be more flexible and acknowledged the fundamental rights of the Shan laborers. Simultaneously, the Shan laborers have adapted to the new social environments. They have built new communities in Buddhist temples and Christian churches in order to relieve their homesickness, share their working experience and help each other solve problems at the workplace and in their families. Moreover, to get recognition from the Thai people around them, they now take part in communal activities as if they were part of those communities.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้สู่กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป: ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่น้องชาวไทใหญ่ หน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนและนักพัฒนา ตลอดจนพระสงฆ์ และศิษยาภิบาลประจำคริสตจักรที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าให้นักวิจัยได้สัมภาษณ์จนได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์นฤมล ธีรวัฒน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุลีพร วิมุกตานนท์ และคุณแสงเมือง มังกร ผู้ประเมินผลรายงานวิจัยและผู้วิจารณ์งานวิจัย ซึ่งคำแนะนำของท่านเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงรายงานการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดร.รัชนี พรหมपालิต รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวิทยบริการ/ผู้อำนวยการสำนักวิจัย และบุคลากรของสำนักวิจัยทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และเอื้ออำนวยความสะดวกในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ การวิจัยในครั้งนี้มีปัญหาและอุปสรรคทางด้านเวลาและการทำงานของนักวิจัยค่อนข้างมาก อาจทำให้การศึกษาวิจัยและการวิเคราะห์ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร และเกิดความล่าช้า ข้อบกพร่องต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นความรับผิดชอบของคณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ ประโยชน์ที่ได้รับ	๓
๑.๕ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๖ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๗
บทที่ ๒ ชาวไทใหญ่	๕
๒.๑ ชาวไทใหญ่เป็นใคร มาจากไหน	๑๐
๒.๒ ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทใหญ่กับอาณาจักรล้านนา	๑๓
๒.๓ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕	
และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างชาวล้านนาและ	
ชาวไทใหญ่	๒๕

	หน้า
บทที่ ๓ ชาวไทใหญ่ในล้านนา ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒	๕๓
๓.๑ การกวาดต้อนชาวไทใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอาณาจักรล้านนา ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายถึงสมัยเจ้าเจ็ดตน	๕๓
๓.๒ การค้าข้ามชายแดนและพ่อค้าไทใหญ่	๖๑
๓.๓ บทบาทของชาวไทใหญ่ในการทำป่าไม้	๖๖
๓.๔ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทใหญ่กับชาวล้านนา	๖๗
๓.๕ คติความเชื่อถือผีและพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่	๖๕
บทที่ ๔ ชุมชนไทใหญ่ในเชียงใหม่ปัจจุบัน	๗๔
๔.๑ การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานไทใหญ่เข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่	๗๔
๔.๒ การตั้งถิ่นฐานของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่	๘๔
๔.๓ ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาของแรงงานไทใหญ่ในเชียงใหม่	๕๖
๔.๔ บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการให้ความช่วยเหลือ แรงงานไทใหญ่	๑๐๑
๔.๕ ทัศนคติของชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดเชียงใหม่	๑๑๐
๔.๖ คริสต์ศาสนา: ความสืบเนื่องของความเชื่อและอีกทางเลือกเพื่อ ความอยู่รอดของชาวไทใหญ่	๑๑๓
๔.๗ พุทธศาสนากับชีวิตชุมชนไทใหญ่	๑๒๐
๔.๘ ทัศนคติของคนไทยต่อแรงงานไทใหญ่	๑๓๑
๔.๙ การสืบสานวัฒนธรรมในหมู่แรงงานไทใหญ่ในเชียงใหม่	๑๓๗
๔.๑๐ การพัฒนาตนเองของแรงงานไทใหญ่	๑๔๗
๔.๑๑ การศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในชีวิตของชาวไทใหญ่	๑๕๒
๔.๑๒ การเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมไทยของชาวไทใหญ่	๑๕๗

	หน้า
บทที่ ๕ หลากหลายชีวิตของชาวไทใหญ่	๑๖๑
บทที่ ๖ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ บรรณานุกรม	๑๖๑ ๑๖๘
ภาคผนวก	๑๕๖
ประวัตินักวิจัย	๒๐๖

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานกงเหลือ จังหวัดเชียงใหม่	๑๕๓
2	สถานการณ์แรงงาน ชนกลุ่มน้อยสัญชาติไทยใหญ่ ที่เข้าเมืองผิดกฎหมายที่ได้รับอนุญาตทำงานกงเหลือทั่วราชอาณาจักร	๑๕๘

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๒.๑	แผนที่ล้านนา-รัฐไทใหญ่	๑๐
๒.๒	รูปชาวไทใหญ่	๑๑
๒.๓	รูปชาวไทใหญ่	๑๒
๒.๔	รูปชาวไทใหญ่ (ไทมาว)	๑๒
๒.๕	รูปชนกลุ่มน้อยในรัฐไทใหญ่	๑๓
๒.๖	อักษรไทเงิน	๑๘
๒.๗	รูปปี่ธรรม	๑๘
๒.๘	รูปหอเจ้าฟ้า	๒๓
๒.๙	ขบวนเจ้าฟ้าไทใหญ่	๒๖
๒.๑๐	รูปเจ้าฟ้าไทใหญ่	๓๒
๒.๑๑	รูปทุ่งนาในรัฐไทใหญ่	๓๔
๒.๑๒	รูปปั้นหม้อ	๓๕
๒.๑๓	รูปสถานตระกร้า	๓๕
๒.๑๔	รูปธงชาติไทใหญ่	๕๑
๓.๑	รูปชาวไทใหญ่	๕๗
๓.๒	รูปบ้านไทใหญ่	๕๘
๓.๓	รูปขบวนพ่อค้าไทใหญ่	๖๑
๓.๔	รูปการฟ้อนนก	๖๘
๓.๕	รูปตาเหลว	๖๘

ภาพที่	หน้า	
๓.๖	รูปหอผีบ้าน	๓๐
๓.๗	รูปพระสงฆ์เมืองเชียงคอง	๓๑
๓.๘	รูปการทำบุญ	๓๒
๔.๑	รูปงานปอยส้างลอง	๑๒๓
๔.๒	รูปส้างลอง	๑๒๕
๔.๓	รูปวัดป่าเป้า	๑๒๖
๔.๔	รูปร้านอาหารไทใหญ่ในวัด	๑๒๗
๔.๕	รูปภาพการทำบุญของชาวไทใหญ่	๑๓๐
๔.๖	รูปชาวไทใหญ่	๑๓๑
๔.๗	รูปผู้นำไทใหญ่	๑๔๐
๔.๘	รูปอาหารไทใหญ่	๑๔๒
๔.๙	รูปร้านขายของชาวไทใหญ่	๑๔๓
๔.๑๐	รูปภาพบรมฉายาลักษณ์ในงานปอยส้างลอง	๑๔๔
๔.๑๑	รูปการร่วมงานส้างลอง	๑๔๔
๔.๑๒	รูปผู้บริหารเทศบาลนครเชียงใหม่ร่วมงานประเพณีปอยส้างลอง	๑๔๕
๔.๑๓	รูปงานปอยส้างลองวัดป่าเป้า	๑๕๓
ก.๑	บัตรเชิญร่วมงานประเพณีปอยส้างลอง	๒๐๐
ก.๒	บรรยากาศวันเข้าพรรษา วัดกู่เต้า วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๕	๒๐๑
ก.๓	บรรยากาศวันเข้าพรรษา วันป่าเป้า วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๕	๒๐๒
ก.๔	ที่พักคนงาน	๒๐๒
ก.๕	เปิดร้านขายของเคลื่อนที่หน้าที่พักคนงาน	๒๐๓
ก.๖	การรวมกลุ่มสวดมนต์ชาวไทใหญ่ในวันพระ (เข้าพรรษา) ตามวัดต่าง ๆ	๒๐๓
ก.๗	วันออกพรรษา วัดกู่เต้า ปี ๒๕๕๓	๒๐๓

ภาพที่	หน้า	
ก.๘	วันออกพรรษา ของวัดป่าเป้า ปี ๒๕๕๓	๒๐๔
ก.๙	การแสดงดนตรีในวันออกพรรษา ที่วัดสวนดอก	๒๐๕
ก.๑๐	การจัดกิจกรรมวันคริสตมาสของชาวไทใหญ่	๒๐๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในรัฐไทใหญ่ ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ชาวไทใหญ่มีความสัมพันธ์กับชาวล้านนา ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและและสังคม ทั้งระดับชนชั้นปกครองและราษฎร พระเมกุฏิภักษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรล้านนาเคยเป็นเจ้าฟ้าเมืองน่านซึ่งเป็นรัฐไทใหญ่ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับล้านนามาก่อนที่จะถูกอัญเชิญให้มาปกครองล้านนา ในสมัยเจ้าเจ็ดตนได้มีการชักชวนและกวาดต้อนชาวไทยใหญ่จากเมืองเล็กเมืองน้อยบริเวณชายแดนล้านนาให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองต่างๆ จนทำให้มีชุมชนหมู่บ้านไทใหญ่อยู่ตามเมืองต่างๆของล้านนาเป็นจำนวนมาก เมืองต่างๆทางเหนือของล้านนาหลายเมืองมีประชากรเป็นชาวไทยใหญ่มากเช่น เมืองในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย และที่จังหวัดเชียงใหม่ มีชาวไทยใหญ่มากในอำเภอฝาง อำเภอแม่อาว อำเภอเวียงแหง และอำเภอเชียงดาว เป็นต้น ทางด้านเศรษฐกิจมีการติดต่อค้าขายระหว่างล้านนากับเมืองต่างๆในรัฐไทใหญ่มาโดยตลอด พ่อค้าไทใหญ่มีชื่อเสียงในด้านการเดินทางค้าขายทางไกล ทำหน้าที่เป็นผู้นำสินค้าจากรัฐไทใหญ่มาสู่ล้านนาและนำสินค้าของล้านนาไปขายที่เมืองไทใหญ่ บทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของชาวไทยใหญ่ในสมัยนั้นคือ การกระจายสินค้าจากเมืองสู่เมืองของล้านนาเพราะชาวไทยใหญ่มีความชำนาญในการค้าแบบคาราวานที่เดินทางค้าขายในระยะทางไกล เมื่อธุรกิจป่าไม้ขยายตัวชาวไทยใหญ่มีบทบาทอย่างสูงในการเป็นผู้รับเช่าช่วงทำป่าไม้ให้กับบริษัทอังกฤษและเป็นแรงงานในบริษัทป่าไม้อังกฤษ

ในทางวัฒนธรรมเมืองต่างๆของล้านนาที่มีชุมชนไทใหญ่ เช่น จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดลำปาง มีวัดไทใหญ่ที่สวยงาม แสดงอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างทั้งสองชนชาติห่างเหินไปเมื่ออังกฤษยึดครองพม่าและสยามจัดระบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ ปรับเปลี่ยนสภาพของหัวเมืองประเทศราชภาคเหนือเสียใหม่ นอกจากนี้มีการกำหนดให้มีเส้นเขตแดนที่แน่นอนระหว่างดินแดนล้านนาหรือประเทศราชภาคเหนือของสยามกับรัฐไทใหญ่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ

ทำให้ชาวไทใหญ่กลายเป็นคนในบังคับอังกฤษที่มีอภิสิทธิ์ในดินแดนล้านนา และกลายเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่พี่น้องร่วมสายพันธุ์ดังในอดีต

แม้สภาพการณ์ทางการเมืองจะปรับเปลี่ยนไปและมีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทใหญ่กับชาวล้านนาไม่ใกล้ชิดกันดังก่อน แต่ในระดับราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกัน มีการอพยพเคลื่อนย้ายไปมา มีการแต่งงานข้ามเส้นพรมแดน มีการค้าขาย และมีการร่วมงานบุญระหว่างชาวไทใหญ่และชาวล้านนาอยู่เสมอ กระทั่งเมื่อชาวไทใหญ่เดือดร้อนจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง บางกลุ่มถูกกดขี่ข่มเหง บางกลุ่มมีปัญหาเศรษฐกิจอดอยากและหมดทางหากินก็จะเดินทางเข้ามาในเมืองต่างๆ ในภาคเหนือ แรกๆก็จะมาจำนวนน้อยมาอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรือคนรู้จัก เมื่อคุ้นเคยกับสถานที่ก็จะเดินทางออกไปทำงานในเมืองเพื่อหารายได้ส่งกลับไปให้ครอบครัว ระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ชาวไทใหญ่ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นพ่อค้าคาราวานหรือพ่อเลี้ยงป่าไม้ที่มั่งคั่งมารับจ้างทำงานอะไรก็ได้ที่จะได้เงินเลี้ยงชีพ เมื่อชาวไทใหญ่อพยพเข้ามามากขึ้นเรื่อยๆก็จะรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนทั้งในหมู่บ้านและในเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันทำให้เกิดการกระทบกระทั่งและขัดแย้งระหว่างชาวไทใหญ่และคนล้านนาหรือคนไทยในภาคเหนือ คนไทยในภาคเหนือจำนวนหนึ่งเกิดความหวาดระแวงว่าชาวไทใหญ่จะเข้ามาแย่งงานทำ เพราะแรงงานไทใหญ่รับค่าแรงที่ถูกมาก อาจจะเข้ามาจับปล้นและทำร้ายนายจ้าง ในขณะที่เดียวกันชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งถูกข่มเหงรังแกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถูกนายจ้างไทยหลอกหลวงหรือน้อฉล หรือถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ความขัดแย้งดังกล่าวอาจจะลุกลามไปเป็นปัญหาใหญ่หากไม่ได้รับการแก้ไข ชาวไทใหญ่ที่มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆสามารถรวมพลังที่จะเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานและป้องกันตนเองจากการถูกกดขี่ข่มเหง จะเห็นได้จากองค์กรไทใหญ่หลายแห่งที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเพื่อรักษาวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่และช่วยป้องกันชาวไทใหญ่จากการถูกกดขี่ข่มเหงและสิทธิอันต่างๆ หน่วยงานของรัฐและเอกชนในภาคเหนือควรที่จะได้รับทราบประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทใหญ่กับชาวล้านนา เพื่อจะได้รู้จักและมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อชาวไทใหญ่ ได้เห็นที่มาของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวไทใหญ่กับคนไทยและสามารถที่จะกำหนดนโยบายหรือแนวทางที่จะแก้ไขเพื่อที่จะสร้างสังคมที่สงบและสมานฉันท์

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. ศึกษาประวัติความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทใหญ่กับชาวล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๒. ศึกษาลักษณะและปัญหาของชุมชนแรงงานชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ความสัมพันธ์กับชุมชนพื้นเมือง และแนวโน้มการขยายตัวในอนาคต

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านประชากร เป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าว เชื้อชาติไทใหญ่ สัญชาติพม่า ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานชั่วคราวในประเทศไทย (แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียน) เฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มผู้นำชุมชนไทใหญ่ และชุมชนพื้นเมือง

๒ ขอบเขตพื้นที่การวิจัย ศึกษาเฉพาะแรงงานต่างด้าว เชื้อชาติไทใหญ่ สัญชาติพม่า ที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การตั้งแนวคำถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

๑.๔ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. ทราบประวัติความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่กับชาวล้านนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและทัศนคติที่ดีต่อชาวไทใหญ่

๒. เข้าใจลักษณะและปัญหาของชุมชนแรงงานชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ความสัมพันธ์กับชุมชนพื้นเมือง และแนวโน้มในการขยายตัว

๓. แสวงหาวิถีทางที่จะทำให้แรงงานไทใหญ่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในระบบเศรษฐกิจและสังคมของเชียงใหม่อย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมในสังคมไทยอย่างสมานฉันท์

๔. นำเสนอแนวทางที่จะป้องกันความขัดแย้งทางสังคม และสร้างความสมานฉันท์ระหว่างชุมชนแรงงานไทใหญ่กับคนเมืองและป้องกันความขัดแย้งอันอาจเกิดขึ้นเมื่อชุมชนไทใหญ่ขยายตัวในอนาคต

๑.๕ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาวไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์กับไทยวนล้านนามายาวนานในประวัติศาสตร์ ตำนานกล่าวถึงพญามังรายสร้างเมืองเชียงตุงซึ่งเป็นรัฐไทใหญ่ทางตะวันตกของแม่น้ำสาละวินและยังทรงส่งพระโอรสไปปกครองเมืองน่าย ทำให้เกิดสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ใกล้ชิด สร้างสิทธิธรรมในการอัญเชิญพระเมกุฏิซึ่งเป็นเจ้าฟ้าเมืองน่ายมาปกครองล้านนาก่อนที่จะพม่ายึดครอง^๑ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทใหญ่และชาวล้านนานั้นไม่ได้จำกัดอยู่

^๑ คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๕), ๘๐.

เฉพาะความสัมพันธ์ทางการเมืองทั้งการเป็นพันธมิตรหรือความขัดแย้งแย่งชิงอำนาจเท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับประชาชนมาโดยตลอด โดยทั้งสองฝ่ายมีการติดต่อค้าขายและไปมาหาสู่กัน เอกสารอังกฤษกล่าวถึงขบวนพ่อค้าเงี้ยวที่นำสินค้าจากรัฐไทใหญ่มาขายตามเมืองต่างๆของล้านนาเป็นประจำทุกปี พ่อค้าไทใหญ่หรือที่มักเรียกกันว่าพ่อค้าเงี้ยวนำสินค้าพื้นเมืองของคนบรรทุกว้าวต่างจำนวนนับร้อยๆตัวมาแลกเปลี่ยนกับหมากที่เชียงใหม่ ในจำนวนพ่อค้าชาวต่างชาติที่เข้ามาสู่ล้านนา พ่อค้าเงี้ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการค้าข้ามชายแดนและการกระจายสินค้าท้องถิ่นของล้านนา เช่น นำเอาฝ้ายจากลำปางมาขายที่เชียงใหม่ นำฝ้ายและพลูกลงไปขายที่ระแหงหรือตากเพื่อแลกเปลี่ยนกับกะปิ สินค้าไทใหญ่ที่เป็นที่นิยมของชาวล้านนา ได้แก่ ฝิ่น ฝู๊ฝู๊ ใบชา กระเทียม พริก มีด ครั่ง น้ำมันงา และม้า ในสมัยที่อังกฤษยึดครองพม่าและมีบริษัทป่าไม้อังกฤษเข้ามาทำป่าไม้ในภาคเหนือของไทยยิ่งทำให้มีจำนวนชาวไทใหญ่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานป่าไม้หรือเป็นผู้รับช่วงทำป่าไม้ให้กับบริษัทอังกฤษ ชาวไทใหญ่ที่สร้างฐานะมั่งคั่งขึ้นได้สร้างวัดวาอารามตามแบบศิลปะไทใหญ่ที่สวยงามในหลายๆจังหวัด^๑

นอกจากการเดินทางมาค้าขายและทำงานในป่าไม้แล้ว ชาวไทใหญ่มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชายแดนซึ่งในสมัยก่อนไม่ได้มีการกำหนดเขตแดนชัดเจน การอพยพโยกย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่เข้าสู่ภาคเหนือของประเทศไทยดำเนินมากกว่าร้อยปี ทั้งที่เกิดจากการอพยพโดยสมัครใจหรือเกิดจากการถูกกวาดต้อนมาในสมัยฟื้นฟูบ้านเมืองของเจ้าเจ็ดตน ที่เรียกว่า“เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ทำให้เกิดมีชุมชนหมู่บ้านชาวไทใหญ่จำนวนมากในภาคเหนือของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนที่ติดต่อกับรัฐไทใหญ่^๒ พื้นที่ที่มีชาวไทใหญ่ตั้งชุมชนอยู่มากได้แก่ อำเภอต่างๆอยู่ในพื้นที่ใกล้ชายแดนพม่าของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่และยังธำรงรักษาวัฒนธรรมไทใหญ่เอาไว้เป็นอย่างดี^๓ ชาวไทใหญ่ที่อพยพมาเป็นจำนวนน้อยมักจะเข้าอยู่อาศัยในชุมชนหมู่บ้านของคนเมือง ในหลายอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่มีชาวไทใหญ่จำนวนมากได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานปะปนกับคนไทยพื้นเมืองอย่างสงบและกลมกลืนกับคนเมืองโดยไม่มีปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง เช่น ที่บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านกับคนเมืองโดยประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง ในการอยู่ร่วมชุมชนกับคนเมืองชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่ยังรักษาวัฒนธรรมเครื่องแต่งกาย

^๑ รัตนพร เศรษฐกุล. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน (เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม, ๒๕๕๒), ๒๕๗.

^๒ ดูรายละเอียดใน เรณู อรรถฐาเมศร์. ประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ท้องถิ่นภาคเหนือลุ่มน้ำแม่สาว แม่กก และแม่ทา (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖).

^๓ อธิวโรภิกขุ. วัดก้ำก้อ จังหวัดแม่ฮ่องสอน (กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๓๕), ๑๒.

ของสตรีและพิธีกรรมของคนเอาไว้ มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติบางประการ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็รับเอาภาษาคำเมืองและภาษาไทยมาใช้มากขึ้นเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทใหญ่กับคนเมืองในหมู่บ้านชนบทดำเนินไปได้ดี เพราะคนไทใหญ่พอใจในสภาพความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของตน^๑

ในขณะที่การอพยพเข้ามาของชาวไทใหญ่ในพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่เป็นไปอย่างสงบและสามารถอยู่ร่วมกับคนเมืองได้อย่างสันติ ชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่กลับมีปัญหาและสร้างความขัดแย้ง มีการศึกษาที่แสดงว่าแรงงานชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทั้งโดยถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมายต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ถูกหลอกลวงโดยนายหน้า ที่นำเข้ามา ถูกบังคับเก็บเงินค่าจัดหางาน ถูกตำรวจรีดไถ ถูกกดขี่แรงงาน ถูกบังคับให้ทำงานหนัก ถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ต้องได้รับการดูแลแก้ไขเนื่องจากแรงงานไทใหญ่ในปัจจุบันเป็นแรงงานที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของไทย

ชาวไทใหญ่พยายามที่จะดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตนและพยายามแสดงให้ชุมชนไทยเห็นว่าชาวไทใหญ่เป็นผู้ที่รักความสงบและหนีร้อนมาพึ่งเย็น มีการจัดงานประเพณีต่างๆ เพื่อเป็นรักษาวัฒนธรรมไทใหญ่ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับชาวไทใหญ่ที่อยู่กระจัดกระจายทั่วไปในเมืองใหญ่ มืองค์กรเอกชนที่มีบทบาทในการช่วยเหลือชาวไทใหญ่ที่ประสบปัญหาต่างๆ แต่ดูเหมือนว่ากิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ยังไม่พอเพียงที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่ดีขึ้น ชาวไทใหญ่ยังถูกรีดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานในการได้รับการดูแลสุขภาพและการศึกษาเล่าเรียนของบุตรที่เกิดในประเทศไทย ปัญหาความยากจน การถูกกดขี่ข่มเหงจากนายจ้างและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความเจริญทางวัตถุในเมืองใหญ่ทำให้ชาวไทใหญ่วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม มีการเสพและค้ายาเสพติด มีการฉกชิงวิ่งราวหรือโจรกรรมทรัพย์สิน จนคนไทยเริ่มเห็นชาวไทใหญ่เป็นอาชญากรที่น่ากลัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากเหตุการณ์ที่แรงงานไทใหญ่สองคนถูกกล่าวหาว่าฆ่าข่มขืนนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อต้นปี ๒๕๕๒ ทำให้เกิดการต่อต้านแรงงานไทใหญ่ในหมู่บ้าน เกิดความหวาดระแวงชาวไทใหญ่ และตำรวจได้ถือเอาเหตุการณ์นี้เป็นสาเหตุในการมุ่งกวาดล้างแรงงานไทใหญ่ทั้งที่มีใบอนุญาตการทำงานและไม่มีใบอนุญาตสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวไทใหญ่ที่ไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในอาชญากรรมครั้งนั้นแต่อย่างใด^๒ นอกจากนี้ปัญหาทางสังคมแล้ว คนไทยบางกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๕๐ เห็นว่าชาวไทใหญ่เข้ามาแย่งงานทำเพราะเป็นแรงงานราคาถูกที่นายจ้างนิยม

^๑ เฟื่องฟ้า ลัษมณี. การปรับปรนวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ กรณีศึกษาหมู่บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอ

เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. (เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๕), ๑๕.

^๒ ประชาไทย. สืบค้นข้อมูล ๘ สิงหาคม ๒๕๕๒ จาก <http://www.prachatai.com>.

จ้างมากกว่าแรงงานคนไทยซึ่งค่าจ้างสูงกว่าและนายจ้างต้องมีความรับผิดชอบมากกว่าตามกฎหมายแรงงาน ในบางพื้นที่ที่มีชุมชนไทใหญ่อยู่ถาวรจนกลายเป็นคนไทยแล้วก็ยังมีความรู้สึกต่อต้านชาวไทใหญ่ที่เพิ่งอพยพเข้ามาหางานว่าเป็นผู้ที่มาแย่งงานในท้องถิ่นของตนเอง

สำหรับการย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่มีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่ 2 ประการ^๑ คือ ปัจจัยผลักดันหรือปัจจัยที่เป็นตัวผลักดันให้ย้ายถิ่นจากรัฐงานอันเป็นถิ่นฐานเดิมได้แก่ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน รายได้น้อยไม่พอกับการดำรงชีพ การบีบคั้นทางสังคมและการเมือง ประการที่สองปัจจัยดึงดูดหรือปัจจัยที่ทำให้ชาวไทใหญ่ตัดสินใจเข้ามาเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ เมืองเชียงใหม่มีแหล่งงานมาก ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงอาศัยอยู่ที่นี้ ความคล้ายคลึงกันทางภาษาและวัฒนธรรมทำให้ง่ายต่อการปรับตัว ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีบัตรประจำตัวประชาชนไทย ซึ่งประกอบอาชีพมั่นคง รายได้แน่นอน มีที่ดินและที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง กลุ่มนี้จะอยู่กระจายตามที่ต่างๆ ทั่วเมืองเชียงใหม่ และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มไม่มีบัตรประชาชนไทยจะประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ และไม่แน่นอน มักอาศัยอยู่กับนายจ้างหรือสถานที่ที่นายจ้างจัดให้

การสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่ที่ใช้แรงงานต่างด้าว^๒ พบว่า สถานประกอบการส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมาก ว่าแรงงานต่างด้าวมิคุณค่าสัมบัติการเป็นลูกจ้างที่ดี โดยคุณสมบัตินี้ที่ดีมากที่สุดคือ ด้านการทำงานเต็มเวลา รองมาคือ ด้านความอดทนและความขยันขันแข็ง ด้านการทำงานเต็มประสิทธิภาพ ด้านความเคารพนายจ้าง การทำงานตามคำสั่ง ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความจงรักภักดี ด้านการรักษาประโยชน์นายจ้าง และด้านความคิดสร้างสรรค์ สำหรับการอยู่ร่วมกันกับชุมชนใกล้เคียง พบว่าปัญหาและอุปสรรคด้านนี้ส่วนใหญ่มีน้อย แต่คนไทยส่วนใหญ่รับรู้เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติหรือแรงงานต่างด้าวในด้านลบจากสื่อต่างๆ จนเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจว่าแรงงานข้ามชาติเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในประเทศไทย แรงงานต่างด้าวจึงมีความระมัดระวังตัวเองมากขึ้น เพื่อไม่ให้มีปัญหากับคนไทย ดังนั้นการทะเลาะเบาะแว้งกับคนไทยในชุมชนใกล้เคียงที่อยู่อาศัยพบมีน้อย รวมทั้งการทะเลาะเบาะแว้งกับคนต่างด้าวของสถานประกอบการอื่นในชุมชนใกล้เคียงที่อยู่อาศัยจะไม่พบหรือไม่มี จึงไม่พบว่าคนในชุมชนใกล้เคียงมีความหวาดระแวงและแสดงทีท่าไม่พอใจที่มีแรงงานต่างด้าวเข้าไปอาศัยอยู่ใกล้ๆ

^๑ ปณิธิ อมาตยกุล. การย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), ๘-๑๐.

^๒ คูรายละเอียดยาน ณิชานันท์ วงศ์มูลิทธิกร. การใช้แรงงานต่างด้าวของผู้ประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในจังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

๑.๖ กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาถึงภูมิหลังความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวล้านนา กับชาวไทยใหญ่ตั้งแต่อดีตที่เคยมีการติดต่อค้าขายสินค้าโดยคาราวานวัวต่างของพ่อค้าเงี้ยวและการเข้ามาเป็นแรงงานป่าไม้ในภาคเหนือของประเทศไทย ที่ทำให้มีการอพยพข้ามชายแดนกันอยู่เสมอ การอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่มีมาตั้งแต่อดีตที่บ้านเมืองยังไม่ได้มีเส้นเขตแดนแน่นอน และชาวไทยใหญ่ยังเป็นกลุ่มชนที่เคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนไทยในภาคเหนือมาตั้งแต่อดีต เมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบทุนนิยมและประเทศไทยพัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งในภาคอุตสาหกรรมและบริการทำให้มีความต้องการแรงงานมากขึ้น ในขณะที่ชาวไทยใหญ่ในประเทศสหภาพพม่าประสบปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจจึงอพยพเข้ามารับจ้างทำงานในประเทศไทย จำนวนแรงงานที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้มีการก่อตั้งชุมชนชาวไทยใหญ่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่หลายแห่ง การแข่งขันการค้าแรงงานและปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างแรงงานไทยใหญ่กับคนไทยโดยทั่วไป ปัญหานี้หากไม่ได้รับการแก้ไขและสร้างความเข้าใจอันดีในสังคมแล้วอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงยิ่งขึ้น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัยนี้ เป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าว เชื้อชาติไทยใหญ่ สัญชาติพม่า ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานชั่วคราวในประเทศไทย (แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียน) เฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลาย เช่น วิธีการสุ่มแบบเจาะจงพื้นที่ที่ชาวไทยใหญ่ เช่น สถานที่ทำงาน สถานที่พักอาศัย สถานศึกษา การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาเช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ ปอยส่างลองของวัดไทยใหญ่ วันคริสตมาส การเข้าโบสถ์วันอาทิตย์ของชาวไทยใหญ่คริสเตียน การสุ่มไม่เจาะจง เช่น การพบปะในสถานที่ต่าง ๆ การสุ่มแบบเจาะจงบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้นำชุมชนไทยใหญ่ และชุมชนพื้นเมือง

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย ศึกษาเฉพาะแรงงานต่างด้าว เชื้อชาติไทยใหญ่ สัญชาติพม่า ที่เข้ามาทำงานหรือพักอาศัยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีการกำหนดแนวคำถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. สํารวจและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย หนังสือพิมพ์และสื่อต่างๆ และเอกสารของทางราชการ เพื่อศึกษาประวัติความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่าง ชาวไทใหญ่และชาวล้านนาตั้งแต่อดีต

๒. สํารวจภาคสนาม โดยใช้การตั้งแนวคำถามเป็นการสัมภาษณ์แรงงานไทใหญ่ และ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องกับแรงงานไทใหญ่ทั้งภาครัฐและเอกชน และผู้นำกลุ่มแรงงานไทใหญ่ ถึงการอพยพเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ ปัญหาของชุมชนแรงงานไทใหญ่ และแนวโน้มการขยายตัว ในอนาคตของชุมชนไทใหญ่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๓. สํารวจและสังเกตการณ์กิจกรรมของชาวไทใหญ่ในโอกาสต่างๆ เช่น การบวชปอยส่งลง การเข้าพรรษา การออกพรรษา และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชาวคริสต์นิกายไทใหญ่

๔. การแสวงหาคูณภาพเครื่องมือทางด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

การวิจัยนี้ดำเนินการโดยยึดหลักการยินยอมเปิดเผยข้อมูล ผู้วิจัยแนะนำตนเอง ชี้แจง วัตถุประสงค์ในการวิจัยแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูล หากไม่พร้อม สามารถปฏิเสธการให้ข้อมูลได้

บทที่ ๒

ชาวไทใหญ่

ผู้คนในล้านนามีคำโบราณสอนลูกหลานว่า “อย่ากินอย่างม่าน อย่าตานอย่างเงี้ยว” เป็นการสอนลูกหลานให้ดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ไม่ให้กินอยู่ฟุ่มเฟือยเหมือนชาวพม่า และอย่าทำบุญทำทานมากเกินไปเหมือนชาวไทใหญ่ แสดงทัศนคติของชาวล้านนาต่อชาวพม่าว่าเป็นคนที่มั่งคั่งร่ำรวย และนิยมกินอยู่อย่างฟุ่มเฟือย ส่วนชาวไทใหญ่นั้นมีศรัทธาในศาสนาอย่างล้นเหลือและนิยมทำบุญสุนทาน ในขณะที่เดียวกันก็แสดงให้เห็นว่าชาวล้านนาคั้งเดิมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดจนรู้จักอุปนิสัยของคนทั้งสองชาติเป็นอย่างดี ล้านนาและรัฐไทใหญ่มีการติดต่อค้าขายกันมานานในอดีต ขบวนการวิวาทของพ่อค้าไทใหญ่เป็นภาพคุ้นตาของชาวล้านนาตั้งแต่เมืองเชียงรายได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน มีสินค้าหลายชนิดที่ชาวล้านนานิยม จะเห็นได้ว่าชาวล้านนาเห็นว่ารัฐไทใหญ่แห่งใดมีของดีอะไรบ้าง ดังคำกล่าวขานว่า ม้าดีม้าแสนหวี สาวดี สาวสี่ป้อ ล้อดีล้อเมือง นายควายดีควายลายขำ ขำดีขำเมืองป้อน^๑ รายชื่อของดีเมืองต่างๆเหล่านี้ย่อมแสดงถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ใกล้ชิดระหว่างรัฐไทใหญ่กับเมืองต่างๆของล้านนา เมื่อมีการลงทุนทำป่าไม้ในล้านนา ชาวไทใหญ่ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้เช่าช่วงทำป่าไม้ และเป็นแรงงานป่าไม้ด้วยเช่นกัน ชาวไทใหญ่เป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสำคัญในสังคมล้านนาในภาพลักษณ์ของพ่อค้าคาราวานที่เดินทางไกลมาค้าขาย นครบผู้กล้าหาญในยามสงครามและชนที่รักสงบ อยู่อย่างสันโดษและเคร่งครัดในศาสนา^๒

ภาพของชาวไทใหญ่ในสายตาชาวล้านนาหรือคนไทยปัจจุบันเปลี่ยนไปเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในประเทศสหภาพพม่าตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองส่งผลให้ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาทำมาหากินในภาคเหนือของประเทศไทยมากขึ้นและกลายเป็นกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของไทย ในบทนี้จะศึกษาถึงประวัติความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทใหญ่กับชาวล้านนาเพื่อสร้างความเข้าใจที่

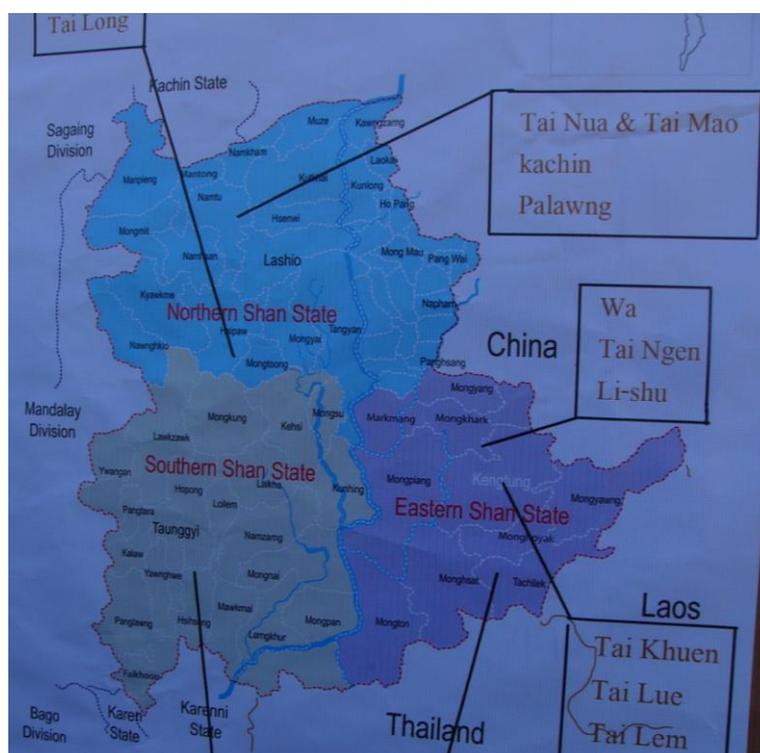
^๑ บ.บุญคำ. เที้ยวเมืองเชียงตุงและแคว้นสาละวิน (กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๔๕๕), ๒๗.

^๒ วีระพงษ์ มีสถาน. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, ๒๕๕๔), ๖.

ถูกต้องและทัศนคติที่ดีต่อชาวไทยใหญ่ โดยเริ่มจากความสัมพันธ์ทางการเมืองอันยาวนานตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายมาจนถึงสมัยเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองของเจ้าเจ็ดตนและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบ้านพี่เมืองน้องอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕

๒.๑ ชาวไทใหญ่เป็นใคร มาจากไหน

ชาวไทยใหญ่มาจากรัฐไทใหญ่ที่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศสหภาพพม่า รัฐไทใหญ่ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของสหภาพพม่าระหว่างละติจูด ๑๕ องศา ๑๗ ลิปดา และ ๒๔ องศา ๑๗ ลิปดา เหนือ และลองจิจูด ๙๖ องศา ๑๐ ลิปดา และ ๑๐๑ องศา ๑๑ ลิปดา ตะวันออก พื้นที่รวมทั้งหมด ๖๐,๑๕๕.๒๗๗ ตารางไมล์ หรือ ๑๕๕,๘๐๑ ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ ๓,๗๑๖,๘๔๑ คน อาณาเขตทางเหนือติดต่อกับรัฐคะฉิ่น ติดต่อกับจีนทางตะวันออกเฉียงเหนือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางตะวันออก ติดต่อกับประเทศไทยทางตะวันออกเฉียงใต้ รัฐกะยาทางใต้ และเขตมณฑลยูนนานตะวันตก^๑

ภาพที่ ๒.๑ แผนที่ล้านนา-รัฐไทใหญ่

^๑ Sai Aung Tun. History of the Shan States From Its Origins to 1962 (Chiang Mai : Silkworm Books, 2009), 31.

สภาพภูมิศาสตร์ของรัฐไทใหญ่เป็นภูเขาสลับกับที่ราบหุบเขา บางเมืองเป็นที่ราบแอ่งกระทะ ความสูงเหนือเฉลี่ย ๕๑๔-๑,๒๑๕ เมตรเหนือระดับน้ำทะเล แม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำสาละวิน ที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า น้ำคง ไหลมาจากที่ราบสูงทิเบตผ่านรัฐไทใหญ่ทางเหนือลงใต้จนถึงเมืองท่ามะละแหม่งของพม่า แม่น้ำสาละวินแบ่งรัฐไทใหญ่ออกเป็นสองส่วน สร้างปัญหาในการคมนาคมติดต่อระหว่างรัฐไทใหญ่เพราะแม่น้ำไหลเชี่ยว มีเกาะแก่งที่เป็นอันตรายสำหรับการเดินเรือ ในอดีตแม่น้ำสายนี้เคยใช้ล่องซุงจำนวนมากจากป่าทางตอนเหนือลงไปสู่เมืองท่าชายฝั่งทะเลทางใต้ของพม่า แม่น้ำสำคัญอีกสายหนึ่งของรัฐไทใหญ่ คือ แม่น้ำโขง ซึ่งไหลคู่ขนานกับแม่น้ำสาละวินแบ่งอาณาเขตระหว่างพม่าและลาว

ภาพ ๒.๒ รูปชาวไทใหญ่

ชาวไทใหญ่ที่เรารู้จักกันดีในล้านนามีชื่อเรียกหลายชื่อ ได้แก่ 'ไท ไต ไทใหญ่' 'ไตโหลง' 'คนไท ฉาน ชาน' แต่ชาวไทใหญ่เรียกตนเองว่า 'ไต' หรือ 'คนไต' ชาวล้านนาในอดีตเรียกชาวไทใหญ่

^๑ ธีระพงษ์ มีสถาน, อ่างแก้ว, ๕. ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยใช้ชื่อเรียกว่า 'ไทใหญ่' เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท เช่นเดียวกับไทลื้อ ไทเงินและไทขวน

ใหญ่ว่า “เงี้ยว” หรือ “เขี้ยว” เป็นพ่อค้าหรือเป็นนักสู้ที่อยู่ยงคงกระพัน ข้าราชการอังกฤษที่ปกครองรัฐ

ภาพ ๒.๓ รูปชาวไทใหญ่

ไทใหญ่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เห็นว่า ชาวไทใหญ่เป็นผู้สันตติการค้า แต่ไม่มีเอกภาพทางการเมืองภายในชนชาติ^๑ ในประวัติศาสตร์รัฐไทใหญ่มีแต่อาณาจักรไทมาวที่ตั้งเป็นอาณาจักร

^๑ เกษม เพ็ญภินันท์ (บรรณาธิการ). ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์ (กรุงเทพฯ : วิทยา, ๒๕๕๒), ๒๘๕.

ภาพ ๒.๔ รูปชาวไทใหญ่ (ไทมาว)

อิสระและได้ต่อสู้กับจีนเป็นเวลายาวนานจนถูกจีนปราบปรามและแบ่งแยกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยอยู่ในอำนาจการปกครองของจีนและพม่า

ภาพ ๒.๕ รูปชนกลุ่มน้อยในรัฐไทใหญ่

๒.๒ ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทใหญ่กับอาณาจักรล้านนา

การศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทใหญ่กับชาวล้านนานั้น เราต้องศึกษาประวัติความสัมพันธ์ทางการเมืองควบคู่ไปด้วย เพราะความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างรัฐจะมีผลกระทบหรือขัดขวางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประชาชนได้ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวล้านนากับชาวไทใหญ่นั้นมีร่องรอยหลักฐานมาตั้งแต่ยุคก่อตั้งบ้านเมืองสมัยพญามังราย ตำนานกล่าวถึงการตั้งเมืองไทใหญ่โดยพญามังราย คือ เมืองเชียงตุงและให้พระโอรสปกครองเมืองนาย เมืองสาด เมืองหาง และชวาดซึ่งเป็นเมืองไทใหญ่ทางชายแดน

ตะวันตกของล้านนา ทำให้เมืองไทใหญ่หลายเมืองอยู่ในขอบชั้นสีมาของอาณาจักรล้านนา มาตลอดสมัยราชวงศ์มังราย

กรณีศึกษาความสัมพันธ์ล้านนา-เชียงใหม่

จากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เรากล่าวได้ว่าในจำนวนรัฐไทใหญ่ทั้งหมดล้านนามีความใกล้ชิดทางการเมืองและวัฒนธรรมกับเชียงใหม่มากกว่ารัฐไทใหญ่อื่นๆ^๑ ผู้วิจัยจึงจะขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองรัฐโดยละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่ที่มีมาตั้งแต่อดีตหลายร้อยปีมากขึ้น โดยยกเอากรณีความสัมพันธ์ระหว่างล้านนา กับเชียงใหม่เป็นกรณีศึกษา ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างเชียงใหม่และล้านนาเกิดจากการที่ผู้ก่อตั้งเมืองเชียงใหม่และเมืองเชียงใหม่เป็นบุคคลคนเดียวกัน อีกทั้งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ติดต่อกันได้ง่ายทำให้เชียงใหม่และล้านนามีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดมาโดยตลอด ประวัติศาสตร์ของเชียงใหม่ก็สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ล้านนาอยู่เสมอ แม้กระทั่งปัจจุบันชาวเชียงใหม่รุ่นอาวุโสก็ยังรำลึกถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองอยู่ จากการสัมภาษณ์นายอุทัย แสงอำมาตย์ เจ้าของโรงพิมพ์เขมรัฐเมืองเชียงใหม่ระบุว่าชาวไทเงินเมืองเชียงใหม่เดิมเรียกตัวเองว่า “ขวน” เช่นเดียวกับชาวล้านนาแล้วเปลี่ยนมาเรียกว่า “จีน” หรือ “เงิน” ภายหลัง^๒ เมื่ออังกฤษยึดครองรัฐไทใหญ่ในราวพ.ศ.๒๔๓๕ ข้าหลวงอังกฤษประจำเมืองเชียงใหม่ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “...พวกเงิน (ในเชียงใหม่) นั้นมีความเกี่ยวข้องกับพวกขวน (คนเมืองล้านนา) มาก...”^๓

ความสัมพันธ์ของทั้งสองรัฐเริ่มตั้งแต่สมัยพญามังราย ในยุคที่พญามังรายกำลังรวบรวมบ้านเล็กเมืองน้อยบริเวณลุ่มน้ำกก-น้ำโขงและก่อตั้งอาณาจักรล้านนา ตำนานพญามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่กล่าวถึงเมืองเชียงตุงดั้งเดิมว่าเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวลัวะเช่นเดียวกับเมืองเชียงใหม่ เมื่อครั้งพญามังรายเสด็จประพาสล่าสัตว์ถึงดอยแห่งหนึ่งได้ทอดพระเนตรเห็นภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมจะสร้างให้เป็นบ้านเป็นเมือง จึงให้สลักรูปพรานจูงหมาสะพายถุงยาม (จูงหมาพาไม้) ไว้บนดอยแห่งนั้น หลังจากเสด็จกลับมาถึงเมืองเชียงรายแล้ว ทรงส่งกองทัพไปปราบพวกลัวะที่

^๑ เชียงตุงนั้นถือกันว่าเป็นรัฐไทใหญ่ที่สำคัญที่สุดทางตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน พลเมืองของเชียงตุงนั้นมี

ไทเงินเป็นกลุ่มชนชั้นปกครอง แต่มีไทใหญ่ ลื้อ และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆอาศัยอยู่ด้วย ในทางการเมือง เชียงตุงถูกกำหนดให้อยู่ในกลุ่มรัฐไทใหญ่

^๒ อ้างใน รัตนพร เศรษฐกุล, “ประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุง” ใน เรื่องเมืองเชียงตุง (เชียงใหม่ : สุริวงศ์บุคส์, ๒๕๓๗), ๒๗.

^๓ Payap University Archives, Chiang Mai, Records of the American Presbyterian Mission, ‘Copy of Statement in Re-Kengtung’, อ้างใน รัตนพร เศรษฐกุล (๒๕๓๗), อ้างแล้ว, ๒๗.

อาศัยอยู่ที่เชียงตุง แต่ไม่สำเร็จจึงทรงให้มังคมมังเคียนหัวหน้าลัวะไปปราบได้สำเร็จในพ.ศ.๑๗๘๖ ได้สร้างเวียงขึ้นบริเวณหนองตุง ให้ชื่อว่า ตุงกบุรี สอดคล้องกับชื่อหนองและชื่อฤๅษีที่ได้มาท่อน้ำออกจากหนองจนกลายเป็นที่ตั้งถิ่นฐานได้^๑

เมืองเชียงตุงเป็นเมืองที่ใหญ่ที่ใกล้ชิดกับล้านนามากที่สุด ตั้งแต่แรกเริ่มได้เป็น “ลูกช้างหางเมือง” ที่ล้านนาปกครองใกล้ชิด ผู้ปกครองเมืองเชียงตุงต้องลงไปเฝ้าพญามังรายเพื่อ “เอาเวียงเอาการ” ต่อมาพญามังรายได้ส่งพ่อท้าวหน้าท่อมผู้เป็นหลานมาปกครองในปี ๑๗๘๖ ในฐานะที่เป็นเชื้อพระวงศ์พ่อท้าวหน้าท่อมจึงทรงปกครองเชียงตุงเป็นอิสระ การส่งพ่อท้าวหน้าท่อมขึ้นไปปกครองเชียงตุงนั้นสันนิษฐานว่าอาจจะเกิดจากการขยายตัวลงมาทางใต้ของจีน เชียงตุงเป็นเมืองหุบเขาและเป็นทางผ่านเข้ามาสู่เชียงแสนและเชียงใหม่ เชียงตุงจึงเป็นเมืองหน้าด่านของล้านนาและเป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์สำหรับล้านนา ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันหรือการขยายอำนาจ ในตำนานกล่าวถึงพ่อท้าวหน้าท่อมว่าเป็นผู้มีความสามารถทางการรบ เมื่อมาถึงเชียงตุงพระองค์ได้ให้ชาวบ้านชาวเมืองขุดคูและสร้างกำแพงหอรบล้อมรอบเมืองเพื่อป้องกันข้าศึกซึ่งได้เข้ามาโจมตีในปีต่อมาแต่ไม่สำเร็จ และย้อนกลับมาอีกครั้งในสมัยพ่อท้าวหน้าน่าน^๒

ฐานะของเชียงตุงในช่วงแรกของสมัยราชวงศ์มังรายนั้นเป็นเมืองลูกหลวงหลานหลวงทำให้ฐานะของเชียงตุงโดดเด่น ในทางการเมืองเชียงตุงมักมีส่วนสนับสนุนหรือขัดขวางการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ล้านนา เช่น ในครั้งที่ขุนเครื่องยกกองทัพจากเมืองน่านมาชิงเมืองเชียงใหม่จากเจ้าแสนภูไม่สำเร็จ (พ.ศ. ๑๘๖๐) ท้าวคำแสนบุตรชายได้ขอความร่วมมือจากพ่อท้าวหน้าน่านมาตีเชียงใหม่อีก ผลคือ ความพ่ายแพ้และทำให้พ่อท้าวหน้าน่านเสียชีวิตและเมืองเชียงตุงถูกลดอำนาจลง^๓ ในสมัยพญาผายู (พ.ศ.๑๘๗๗-๑๘๙๐) ได้ส่งพระโอรส คือ เจ้าเจ็ดพันตุมมาปกครองเชียงตุงในพ.ศ.๑๘๘๓ การเสด็จมาของเจ้าเจ็ดพันตุมยกฐานะของเชียงตุงขึ้นเป็นเมืองลูกหลวงอีกครั้ง เพราะทรงเสด็จมาพร้อมเครื่องกษัตริย์ ทรัพย์สินอันมีค่า ข้าราชการขุนนาง และกองทหารซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปกครองมาพร้อมกับไพร่เมืองอาชีพต่างๆ เช่น หมอช้าง หมอม้า หมอยา คหบดี และพ่อค้า นอกจากนี้ยังให้นำพระมหาเถระสี่รูปพร้อมพระไตรปิฎก เมื่อมาถึงก็สร้างวัดสี่วัด

^๑ สงวน โชติสุขรัตน์, “ตำนานพญามังรายสร้างเมืองเชียงตุง”, ใน *รวมสารนิยายไทย* (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๕), ๓๘-๔๒. สักราชที่ระบุนในตำนานพญามังรายสร้างเมืองเชียงตุงคลาดเคลื่อนจากตำนานเมืองเชียงใหม่อยู่มาก เพราะตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ระบุว่าพญามังรายสร้างเมืองเชียงตุงพ.ศ. ๑๘๐๕ หากเชื่อตามตำนานสร้างเมืองเชียงตุงก็เท่ากับว่าพญามังรายสร้างเมืองเชียงตุงก่อนเมืองเชียงราย ที่ตำนานกล่าวว่าเสด็จกลับมาเมืองเชียงราย อาจจะเป็นเมืองเชียงแสนมากกว่า

^๒ สงวน โชติสุขรัตน์ (๒๕๑๕), อ้างแล้ว, ๕๗-๕๘.

^๓ สงวน โชติสุขรัตน์ (๒๕๑๕), อ้างแล้ว, ๖๒.

ให้กับมหาเถระทั้งสี่รูปนั้น^๑ การเสด็จมาครองเมืองเชียงตุงของเจ้าเจ็ดพันครั้งนี้ ดำนานกล่าวถึง กระบวนการเสด็จมาครองเมืองเหมือนกับการเสด็จมาครองหริภุญไชยของพระนางจามเทวี กล่าวคือ เป็นลักษณะของการ “สร้างบ้านแปงเมือง” เพราะมาพร้อมกับเครื่องสูงของกษัตริย์ ผู้รู้ พระสงฆ์ และข้าราชการ ซึ่งเป็นกลไกในการปกครอง และไพร่บ้านพลเมืองอาชีพต่างๆ เจ้าเจ็ดพันครั้งได้รับการสถาปนาให้เป็น พระเจ้าสัตตพันธุราชา^๒ เมืองเชียงตุงน่าจะแยกตัวเป็นรัฐอิสระใน สมัยนี้และกลายเป็นบ้านพี่เมืองน้องของล้านนา เจ้าอ้ายอองพระราชโอรสที่ขึ้นครองราชย์ต่อจาก เจ้าเจ็ดพันครั้งได้อภิเษกสมรสกับพระราชธิดาของพญาเกือนา ต่อมาในศึกแย่งชิงราชสมบัติของ ล้านนาที่ทำให้เกิดสงครามกับอยุธยา กษัตริย์เชียงตุงก็ได้้นำกำลังทัพเข้าช่วยจนถูกจับเป็นเชลยศึก อยู่ที่กรุงศรีอยุธยา กระทั่งได้รับความช่วยเหลือจากพระมหาเถระสุชาโตจึงได้รับการปลดปล่อยให้ เสด็จกลับบ้านเมือง^๓ ฐานะทางการเมืองของเชียงตุงในต้นสมัยราชวงศ์มังรายเป็นรัฐอิสระ ได้รับการยอมรับจากจีน มีเอกสารจีนกล่าวถึงการที่เชียงตุงส่งบรรณาการให้กับจีนเช่นเดียวกับรัฐไทใหญ่บริเวณชายแดนจีน

ในช่วงที่อาณาจักรล้านนาเข้มแข็งภายใต้มหากษัตริย์นามพญาติโลกราช(พ.ศ.๑๕๘๔-๒๐๒๐)นั้น เชียงตุงและรัฐไทใหญ่หลายรัฐถูกผนวกรวมเข้าอยู่ภายใต้การปกครองของล้านนา กองทัพล้านนาได้เข้ายึดครองเมืองนายและรัฐไทใหญ่อื่นอีก ๑๑ เมือง อาทิ เมืองสุ เมืองโลกา เมืองจิด เมืองจาก เมืองกิง เมืองลอกจอก เมืองจำก่า เมืองกูป เมืองของห้วย เมืองหนองบอน และ เมืองสีป้อ และกวาดต้อนเชลยศึกกลับมาเป็นจำนวน ถึง ๑๒,๓๒๘ คน^๔ เชลยศึกชาวไทใหญ่ เหล่านี้เองได้ตั้งชุมชนหมู่บ้านและกลายเป็นไพร่บ้านพลเมืองของล้านนา สำหรับเชียงตุงซึ่งเป็นรัฐ ไทใหญ่ที่ใหญ่ที่สุดทางตะวันออกของแม่น้ำสาละวินยอมรับอำนาจของล้านนาและมีความสัมพันธ์ อันดีต่อกัน โดยพญาติโลกราชทรงถือว่าเจ้าพระยาศรีสัตถรรมาชาจุฬามณีแห่งเชียงตุงเป็น พระสหายสนิท เมื่อคราวที่กษัตริย์เมืองเชียงตุงสวรรคตพระองค์ได้ส่งพระราชสาส์นมาขอให้พระ มหาเถระเขมมมงคลเป็นธุระจัดสร้างพระเจดีย์บรรจุพระอัฐิของกษัตริย์ผู้วายชนม์ในพ.ศ.๑๕๙๒ ต่อมาในพิธีราชาภิเษกของพระยาจันทราชากษัตริย์พระองค์ใหม่ พญาติโลกราชทรงส่งช้างสอง

^๑ สวาง โขติสุวรัตน์ (๒๕๑๕), อ้างแล้ว, ๖๓-๖๖.

^๒ Sao Saimong Mangrai. *The Padaeng Chronicle and the Jengtung State Chronicle Translated* (Ann Arbor : University of Michigan, 1981), 236.

^๓ A.B. Griswold and Prasert Na Naga, “Remarks on Relations Between Kengtung and Chiang Mai Before the Mid-16th Century,” in *Proceedings of the Seventh AHA Conference* (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 1979), Vol. II, 91-92.

^๔ พระยาประชาภิจักรจักร. *พงศาวดารโยนก* (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๑๕), ๓๓๕-๓๔๐.

เชือก บรรจุก่อสร้างราชภิเษกมายังเมืองเชียงตุงเป็นของขวัญ และเชียงตุงได้ส่งม้าสี่ตัวพร้อมสิ่งของอื่นๆ ไปถวายเป็นการตอบแทน^๑

ในทางการเมืองกษัตริย์ล้านนามักเข้าแทรกแซงการสืบทอดอำนาจของกษัตริย์เชียงตุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงความวุ่นวายทางการเมืองภายในของเชียงตุงในช่วงปลายราชวงศ์มังราย หลังจากพระเจ้าศรีวิชัย(พ.ศ.๒๐๕๔ - ๒๐๖๒) กษัตริย์เชียงตุงถูกปลงพระชนม์จึงเกิดปัญหาการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างพระราชโอรสสองพระองค์ คือ ท้าวเชียงคองและพระยาหิน เกิดเป็นความขัดแย้งภายในซึ่งมีผลชักศึกเข้าบ้านเมืองในปี ๒๐๖๖ ฝ่ายท้าวเชียงคองขอความช่วยเหลือจากพระเมืองแก้ว ส่วนพระยาหินหันไปพึ่งฟ้าคำแมบบเจ้าเมืองไทใหญ่ พระเมืองแก้วทรงโปรดให้แสนยี่พิงไชยกองทัพไปช่วยท้าวเชียงคอง แต่ไม่สามารถควบคุมอำนาจได้ การสู้รบทำให้ไพร่พลของทั้งสองฝ่ายล้มตายเป็นจำนวนมาก กองทัพล้านนาเสียนางระดับนายช้างไปถึงห้านายรวมทั้งคำยอดฟ้าเจ้าเมืองนายที่ยกกองทัพไปด้วย ทำให้แม่ทัพใหญ่ล้านนาแสนยี่พิงไชยต้องถอยทัพกลับและถูกลงโทษประหารชีวิต^๒ เมื่อการยึดอำนาจล้มเหลว ล้านนาไม่สามารถช่วยเหลือท้าวเชียงคองให้ยึดเมืองเชียงตุงได้ พระเมืองแก้วจึงทรงปลอมขวัญและตอบแทนความจงรักภักดีด้วยการให้ท้าวเชียงคองไปครองเมืองพร้าวแทน^๓

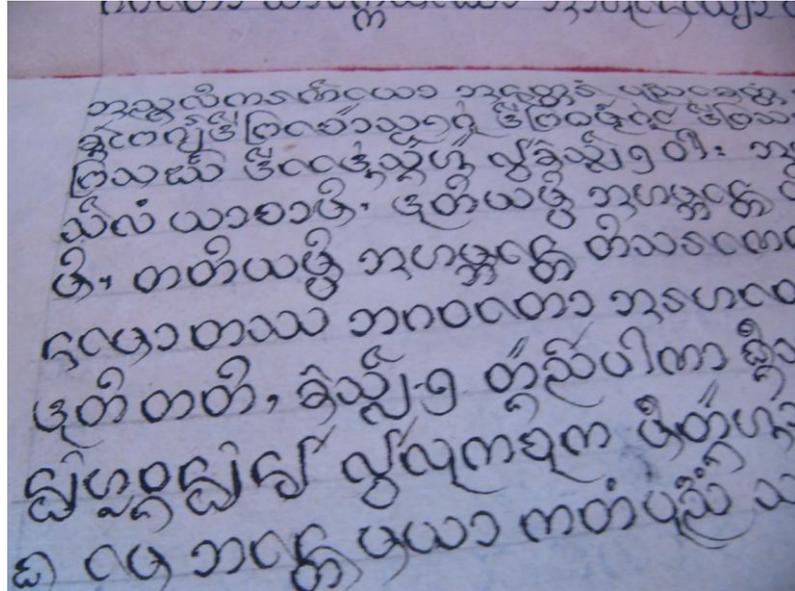
นอกจากความสัมพันธ์ทางการเมืองแล้ว ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนา ระหว่างล้านนากับรัฐไทใหญ่มีความสำคัญอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่าตัวอักษรที่ใช้จดบันทึกหรือจารใบลานปี่ปธรรมทั้งหลายในเชียงตุงรวมไปจนถึงเชียงรุ่งสิบสองปีนนานั้นเป็นแบบเดียวกับตัวอักษรธรรมที่ใช้ในวัดวาอารามของล้านนา จะแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น อັดลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันเช่นนี้สืบเนื่องมาจากการรับนับถือพุทธศาสนาและการเผยแพร่พุทธศาสนา ระหว่างกัน ตำนานเชียงตุงกล่าวถึงการที่เจ้าเจ็ดพันดูเดินทางไปปกครองเชียงตุงโดยนำเอาพระมหาเถระผู้รู้และพระไตรปิฎกจากล้านนาไป แสดงว่าเชียงตุงอาจรับพุทธศาสนาจากเชียงใหม่มาตั้งแต่สมัยโบราณ ในช่วงยุคทองของพุทธศาสนาในล้านนา การศึกษาของสงฆ์ที่เจริญก้าวหน้าขึ้นจากการติดต่อกับลังกาทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพุทธศาสนานิกายสวนดอกซึ่งเป็นนิกายดั้งเดิมที่ก่อตั้งขึ้นในสมัยพญาเกือนากับนิกายป่าแดงซึ่งเป็นนิกายลังกาวงศ์ใหม่ พญาสามฝั่งแกนซึ่งทรงศรัทธาในพระสงฆ์นิกายเก่าได้เนรเทศพระนิกายป่าแดงออกจากเชียงใหม่ให้ไปอยู่ที่เชียงรายและ

^๑ A.B. Griswold and Prasert Na Naga (1979), Ibid, 4-6.

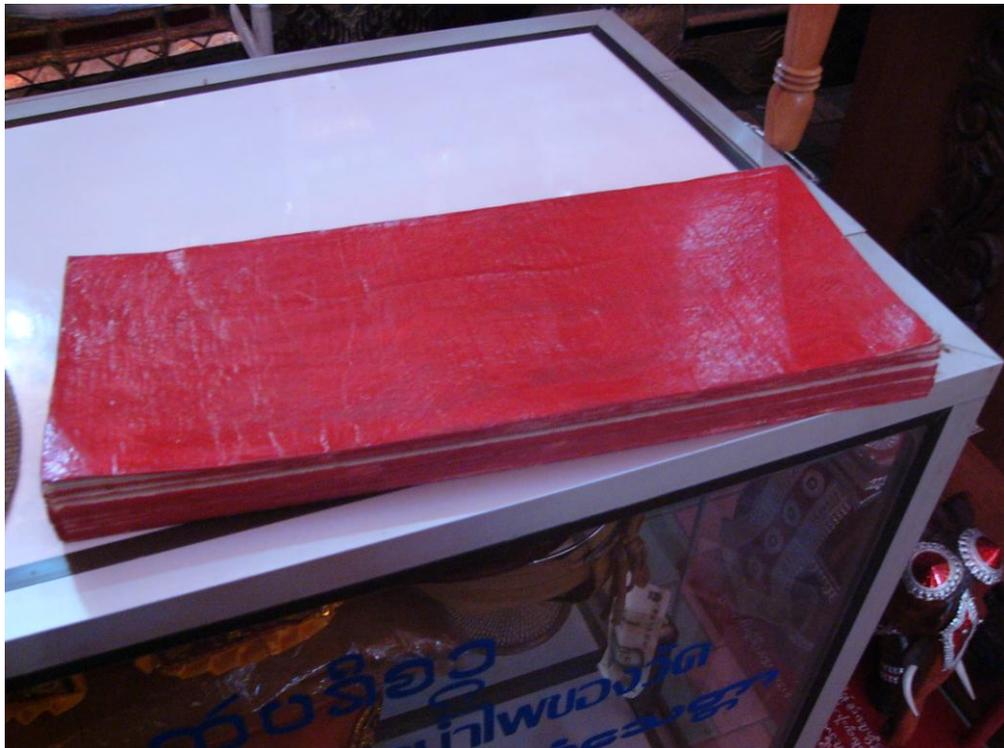
^๒ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค วัยอาจ. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์ม, ๒๕๔๓), ๑๑๐.

^๓ พระยาประชาภิจักรจักร, อ่างแล้ว, ๓๓๐-๓๓๑ ตำนานป่าแดงกล่าวว่าทรงส่งไปปกครองเมืองพยากซึ่งอยู่ทางใต้ของเชียงตุง ซึ่งน่าจะมีความเป็นไปได้เพราะการปกครองเมืองพยากซึ่งอยู่ห่างจากเชียงตุงไม่มากนักเหมือนกับจะคอยโอกาสในการแย่งอำนาจกลับคืน

เชียงใหม่ ในเวลาต่อมาพระเชษฐมงคลจากเชียงตุงได้เดินทางมาศึกษาพุทธศาสนากับพระมหาเถระ
ธรรมคัมภีร์ที่เชียงใหม่อยู่ถึงสิบปีจึงได้กลับไปเชียงตุงในปี ๑๕๘๖ โดยนำเอาพุทธศาสนานิกาย
ใหม่ไปเผยแพร่ที่เชียงตุง ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนและได้เปลี่ยนชื่อวัดเดิม

ภาพที่ ๒.๖ รูปอักษรไทเงิน

ภาพที่ ๒.๗ รูปปี่บธรรม

จากวัดไชยมันดารามเป็นวัดป่าแดงตามแบบเชียงใหม่^๑ ในขณะที่วัดยางกวงนั้นเป็นวัดในนิกายสวนดอก

ปรากฏว่าความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์ของสองนิกายที่เชียงใหม่ได้ขยายตัวไปถึงเชียงตุง ในระหว่างพ.ศ.๒๐๑๕-๒๐๕๑ นิกายป่าแดงเชียงตุงเป็นฝ่ายชนะและพระเจ้าศรีวิชัยกษัตริย์เชียงตุง บังคับให้พระสงฆ์ในนิกายยางกวงอุปสมบทใหม่ตามแบบนิกายป่าแดง พระนิกายยางกวงไม่ยอม ขอมมาบวชที่เชียงใหม่แทน พระเมืองแก้วกษัตริย์เชียงใหม่ทรงเข้ามาไกล่เกลี่ยปัญหาทรงย้ายว่า

...เชียงใหม่ให้การสนับสนุนทั้งสองนิกาย เพื่อศาสนาของพระพุทธองค์จะไม่
เสื่อมโทรม ขอให้พระนิกายป่าแดงหมดสิ้นความโกรธเคือง เพราะนิกายยางกวง
ได้รับคำสั่งจากกษัตริย์เชียงตุงหลานของข้าใ้ให้อยู่ร่วมกับพระนิกายป่าแดงโดย
สันติแล้ว...^๒

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวถึงเมืองนายซึ่งเป็นเมืองไทใหญ่อีกเมืองหนึ่งที่มี
ความสัมพันธ์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจกับล้านนาว่า ว่าเมืองนายเริ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ
ล้านนาตั้งแต่สมัยพญามังราย แม้ตำนานจะไม่ได้ระบุถึงการก่อตั้งเมืองนายเหมือนเมืองเชียงตุง แต่
การส่งพระโอรสไปปกครองเมืองนี้แสดงถึงการเป็นชุมชนไทใหญ่ขนาดใหญ่และการรับรองฐานะ
ของชุมชนนั้นให้เป็นเมืองหนึ่งของล้านนา ขุนเครือพระโอรสองค์เล็กของพญามังรายเป็นเจ้าเมือง
พร้าว ได้กระทำมิชฌาการกับพีสะไล้ คือ ชายาของขุนคราม ทำให้เกิดความขุ่นข้องหมองใจระหว่าง
พี่น้อง พญามังรายขณะนั้นประชวรอยู่ที่เวียงกุมกามเกรงว่าหากให้พี่น้องครองเมืองอยู่ใกล้กัน
หลังจากพระองค์สวรรคตไปแล้วคงจะเกิดการรบพุ่งต่อสู้ด้วยเหตุขัดแย้งนั้น พระองค์จึงทรง
เนรเทศขุนเครือพร้อมครอบครัวและบริวารจากเมืองพร้าวให้ไปอยู่เมืองกองใต้ ชาว “เงี้ยว”เมือง
กองใต้สร้างเมืองให้อยู่เป็นเจ้านายของพวกเขาตน จึงเรียกเมืองที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า เมืองนาย^๓ จะเห็น
ได้ว่าการเนรเทศกษัตริย์ล้านนามักจะส่งไปเมืองไทใหญ่ เช่น ในกรณีของขุนเครือที่กล่าวไปแล้ว
กรณีของพระยอดเชียงรายถูกส่งไปเมืองจวาดและเมืองน้อย^๔ ต่อมารายสุดท้าย คือ พระเมืองแก้วก็
ถูกเนรเทศไปเมืองน้อยเช่นกัน

^๑ A.B. Griswold and Prasert Na Naga(1979), Ibid, 5-8.

^๒ A.B. Griswold and Prasert Na Naga(1979), Ibid, 9.

^๓ พระยาประชาภิจักรจักร, อ้างแล้ว, ๒๗๘.

^๔ พระยาประชาภิจักรจักร, อ้างแล้ว, ๓๔๑ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เรียกชื่อว่า เมืองชะมาศ แต่ไม่ได้บอกว่ายู่ที่
ไหน หากปนเมืองจวาด หรือ เมืองจวาดเป็นเมืองไทใหญ่

พญาติโลกราชเป็นกษัตริย์ล้านนาที่ได้ทำสงครามขยายอาณาเขตออกไปเหนือรัฐไทใหญ่อย่างกว้างขวาง ทางด้านตะวันตกทรงยกกองทัพข้ามแม่น้ำคงหรือสาละวินไปตีเมืองไทใหญ่ได้กวาดต้อนไพร่พลมาใส่บ้านเมือง อีกทั้งสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับบรรดาเจ้าฟ้าไทใหญ่ด้วยการรับเอาพระธิดาของเจ้าฟ้าไทใหญ่เป็นบาทบริจาริกา ในปี ๒๐๑๓ ครั้งเสด็จประพาสหัวเมืองไทใหญ่ถึงเมืองป๋นและเมืองนาย เจ้าฟ้าเมืองนายได้ถวายพระธิดาร่วมเครื่องราชบรรณาการเป็นอันมาก^๑ การสงครามกับเมืองไทใหญ่ดำเนินมาตลอดสมัยอาณาจักรล้านนา พระเมืองแก้วได้ส่งขุนนางนำทัพไปรบกับไทใหญ่เมืองปงแต่แพ้ในปี ๒๐๕๓^๒ ในสมัยนี้ล้านนาเป็นยุคทองของพุทธศาสนาเพราะมีการก่อสร้างวัดวาอารามต่างๆมากมาย ขณะเดียวกันก็ต้องทำศึกสงครามกับรัฐที่อยู่ใกล้เคียงเป็นการรักษาอำนาจเหนือพื้นที่ที่พญาติโลกราชเคยแผ่พระราชอำนาจไปถึง กลายเป็นภาระของพระเมืองแก้ว บางช่วงเวลาต้องทำศึกหลายด้าน ไม่สามารถที่จะทุ่มกำลังไปในที่ใดที่หนึ่งได้ทำให้ต้องพ่ายแพ้สงครามดังเช่นกรณีการไปตีเมืองปง แต่ในขณะที่ล้านนากำลังประสบภาวะความวุ่นวายทางการเมืองและการรุกรานจากอยุธยาจนต้องมีการ “ปั้นดินจ๊กก่อเมกเวียงเชียงใหม่” ในรัฐไทใหญ่ก็มีปัญหาการเมืองภายใน ทำให้ในปี ๒๐๖๐ ขุนนางไทใหญ่จากเมืองเชียงทองและเมืองนาย คือ เจ้าเมืองเชียงทองกับเจ้าเมืองนายนำเอาไพร่พลและช้างม้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จำนวน ๒๓,๒๒๐ คน สำหรับครัวเมืองนายนั้นยังได้ช้าง ๓๘ ตัว และม้า ๒๕๐ ตัว พระเมืองแก้วได้ให้เจ้าเมืองเชียงทองไปกินเมืองฝาง ตั้งให้เป็นแสนฝาง เอาผู้คนไปด้วย ๑,๒๐๐ คน ที่เหลือให้ไปอยู่ที่พันนาทะกานและเก้าช่องเมืองพร้าว ส่วนเจ้าเมืองนายให้กินเมืองครองให้ตำแหน่งเป็นขุนนางระดับสูงเรียกว่า ร้อยคาง”

การเข้ามาสวามิภักดิ์กับล้านนาเกิดจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในของรัฐไทใหญ่เอง ดังนั้นเมื่อปัญหาคลี่คลายลงผู้นำเหล่านี้ก็มักจะหาทางกลับบ้านเมืองของตนเอง นอกจากนี้อาจจะมีความไม่พอใจที่ถูกแบ่งปันกำลังคนให้ไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น ทำให้อำนาจของผู้นำน้อยลงไป กลุ่มไทใหญ่ที่อพยพมาล้านนาในปี ๒๐๖๐ อยู่ได้เพียงสามปีก็พากันหนีกลับบ้านเมือง พระเมืองแก้วส่งกองทัพตามไป เกิดการสู้รบล้มตายกันทั้งสองฝ่าย ปัญหาแย่งชิงอำนาจภายในของ

^๑ พระยาประชาภิจักรจักร, อ้างแล้ว, ๓๔๐.

^๒ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค วัชอาจ, อ้างแล้ว, ๑๐๗ อรุณรัตน์อธิบายว่า เมืองปง คือ เมืองพงในรัฐ

ไทใหญ่ของพม่า อาจจะหมายถึงเชียงตุง ซึ่งมีเมืองพงอยู่ เช่นเดียวกับสิบสองปันนาก็มีเมืองพง แต่คำว่า “ปง” นี้เป็นคำที่ใช้เรียกไทใหญ่กลุ่มที่อาศัยอยู่ตอนเหนือใกล้จีนด้วยเช่นกัน

^๓ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค วัชอาจ, อ้างแล้ว, ๑๐๘ อรุณรัตน์ สันนิษฐานว่าเป็นเมืองคอง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชานแดนไทย-พม่า ใกล้เมืองห้างหลวงหรือเมืองหาง ส่วนตำแหน่งร้อยคางนั้นเหมือนตำแหน่งขุนนางระดับสูงของสิบสองปันนา เช่น ร้อยคางบ้านออก

ล้านนาในช่วงหลังสมัยพระเมืองแก้วทำให้อำนาจของล้านนาเหนือเมืองอื่นๆอ่อนแอลง เกิดการแย่งชิงอำนาจระหว่างเชื้อพระวงศ์กับขุนนาง ในสมัยพระเมืองเกษ (พ.ศ.๒๐๖๘-๒๐๘๖) กลุ่มขุนนางคบคิดกันลอบปลงพระชนม์พระเมืองเกษ ปรากฏว่าหนึ่งในกลุ่มผู้ร่วมคิดและรับหน้าที่ปลงพระชนม์ คือ บุตรชายของท้าวเชียงคองเมืองเชียงคองซึ่งรับราชการอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ในระยะสุดท้ายกษัตริย์ของอาณาจักรล้านนาอ่อนแอ บ้านเมืองปั่นป่วนด้วยการแย่งชิงอำนาจของขุนนางกลุ่มต่างๆที่นำเอากำลังของรัฐอื่นๆเข้ามา กษัตริย์ล้านนาถูกเนรเทศหรือปลงพระชนม์เพราะ “เสนาอามาททั้งหลายบ่พึงใจ” หรือ เพราะ “เสวยเมืองบ่ชอบทศราชธัมม์” ในสมัยของมหาเทวีจिरประภา (พ.ศ. ๒๐๘๘) ล้านนาต้องยอมถวายบรรณาการให้อยุธาซึ่งยกกองทัพมาประชิดเมืองเชียงใหม่ เกียรติภูมิของล้านนาตกต่ำจนถูกทำทลายจากรัฐเล็กรัฐน้อยที่เคยเป็นเมืองขึ้นของล้านนา เจ้าเมืองนายและเจ้าฟ้าของหัวยกทัพมาตีเชียงใหม่แต่ไม่สำเร็จจึงถอยทัพกลับไป ท่วมกลางศึกนอกที่ยกมาประชิดกำแพงเมืองเชียงใหม่ ภายในเวียงขุนนางเชียงใหม่แย่งชิงอำนาจกันไม่เลิกรา ในที่สุดขุนนางเมืองเชียงใหม่ได้อัญเชิญพระไชยเชษฐาธิราชเมืองล้านช้าง หลานตาของพระเมืองเกษมาปกครองเมือง แต่อยู่ได้เพียงสามปีพระไชยเชษฐาก็เสด็จกลับไปครองล้านช้าง ขุนนางจึงได้อัญเชิญเจ้าท้าวแม่กุ หรือพระเมกุฎ “อันเป็นราชวงศ์สืบสายแต่เจ้าขุนเครือลูกเจ้าพญามังรายมาอันอยู่เมืองนายนั้น” มาปกครองเชียงใหม่ ในสมัยนี้เองที่ล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในปี ๒๑๐๑ เช่นเดียวกับรัฐไทใหญ่อื่นๆในเวลาต่อมา^๑

ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างล้านนาและรัฐไทใหญ่ดำเนินสืบต่อมายาวนานในประวัติศาสตร์ของทั้งสองแคว้น การแต่งงานระหว่างเจ้านายที่สร้างพันธมิตรทางการเมือง การรบพุ่งต่อสู้เพื่อแย่งชิงกำลังคนของชนชั้นปกครอง ในขณะที่ประชาชนติดต่อกันโดยการค้าขายระหว่างรัฐ ที่ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานในต่างแดน มีการแต่งงานระหว่างคนที่เดินทางเข้ามาอยู่กับคนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นอยู่แล้ว ในช่วงเวลาที่ล้านนาอยู่ภายใต้การปกครองของพม่ากว่าสองร้อยปี (พ.ศ.๒๑๐๑-๒๓๑๗) รัฐไทใหญ่ก็เป็นประเทศราชของพม่าเช่นกัน การติดต่อดังกล่าวทั้งสองจึงดำเนินมาเป็นปกติภายใต้เจ้าอธิราชเดียวกัน

ภายหลังจากเป็นประเทศราชของพม่ากว่าสองร้อยปี ผู้นำของเมืองต่างๆในล้านนาได้รวมตัวกันต่อต้านอำนาจพม่าโดยได้รับความช่วยเหลือจากสยาม ในช่วงเวลานั้นพม่ามีปัญหาการเมืองภายในจากการแย่งชิงอำนาจของบรรดาเชื้อพระวงศ์ทั้งหลาย ทำให้อำนาจของพม่าเหนือรัฐไทใหญ่อ่อนแอลง เกิดสุญญากาศทางการเมืองในกลุ่มรัฐไทใหญ่ เกิดการต่อสู้กันระหว่างรัฐ

^๑ Michael Aung-Thwin and Maitrii Aung-Thwin. *A History of Myanmar Since Ancient Times* (London:

ไทใหญ่ ในล้านนาเป็นช่วงเวลาของการฟื้นฟูบ้านเมืองซึ่งรุกรานและเสียหายจากสงครามยึดเชื้อเจ้าเจ็ดคนใช้วิธีทำสงครามกวาดต้อนผู้คนจากเมืองเล็กเมืองน้อยมาใส่บ้านใส่เมือง สำหรับเมืองใหญ่ที่ผู้ปกครองเข้มแข็งก็มักจะสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและชักชวนให้อพยพครัวเรือนไพร่พลมาอยู่รวมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการต่อสู้กับพม่า เจ้าฟ้าศิริชัย โชติสารัมภะได้นำเอาครอบครัวและไพร่พลชาวเชียงตุงจำนวนมากอพยพมาอยู่เชียงใหม่ ยังคงเหลือเจ้ามหาขานาน้องชายตั้งอยู่ที่เมืองยางและภายหลังก็ได้กลับมาฟื้นฟูเมืองเชียงตุงโดยยอมรับอำนาจของพม่าเช่นเดิม ส่วนเจ้านายเชียงตุงที่อพยพมาอยู่เชียงใหม่ได้ผูกสัมพันธ์เป็นเครือญาติใกล้ชิดกับเจ้านายล้านนา มีการแต่งงานระหว่างเจ้ามหาพรหมน้องชายคนเล็กของเจ้าฟ้าศิริชัยฯกับเจ้าศรีแก้วธิดาเจ้าน้อยกาวิละ และระหว่างเจ้าเทพวงศ์บุตรชายเจ้าฟ้าศิริชัยฯกับเจ้าจันทิมา ธิดาเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้นผู้เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ลำดับที่ ๓ สายตระกูลเจ้าเจ็ดคนนับว่ามีความสัมพันธ์ทางเครือญาติใกล้ชิดกับเจ้านายเชียงตุง ลูกหลานเจ้านายเชียงตุงที่ตั้งรกรากในเมืองต่างๆ ของล้านนามีฐานะสูงเป็นที่ยอมรับในหมู่เจ้านายล้านนา มีความร่วมมือในการทำสงครามป้องกัน ในครั้งที่เดินทางนำเอาเจ้านายสิบสองปันนาที่เข้ามาสวามิภักดิ์ไปเฝ้ากษัตริย์สยาม เจ้าฟ้าศิริชัยฯก็ได้ร่วมเดินทางไปด้วยเพื่อกราบทูลข้อราชการแสดงถึงการยกย่องและยอมรับฐานะของเจ้านายเชียงตุงในระบบการเมืองของล้านนา เจ้านายเชียงตุงได้รับราชการในเมืองต่างๆของล้านนา เช่น เจ้าสุริยวงศ์ (คำตันสิโรต) เป็นนายด่านชายแดนแม่สะเรียงที่มีชื่อเสียงว่าเป็นกวีเอก บางคนเป็นพ่อค้าร่ำรวย เช่น

เจ้ามหาวงศ์ บุตรชายของเจ้าไชยวงศ์ สิโรตกับเจ้าฟองสมุทรธิดาเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้นเช่นกัน^๑ บรรดาเจ้านายเชียงตุงเหล่านี้ได้สืบทอดความสัมพันธ์ระหว่างเมืองล้านนาและเชียงตุงมาโดยตลอด แม้กระทั่งสมัยที่อังกฤษเข้าปกครองเชียงตุงแล้วเกิดเหตุมีผู้ลอบปลงพระชนม์เจ้าเสือกองคำฟูเจ้าฟ้าเชียงตุงในปี ๑๘๘๘ เจ้าพรหมลือผู้เป็นน้องชายได้ลี้ภัยมาอยู่ที่เชียงใหม่โดยได้รับการต้อนรับอย่างดีจากเครือญาติเจ้านายเชียงตุงในเชียงใหม่

ความขัดแย้งระหว่างพม่ากับสยามมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างเชียงตุงกับล้านนาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ สยามหวังเกรงการขยายอำนาจของพม่าสู่ล้านนา จึงพยายามควบคุมการติดต่อระหว่างล้านนากับรัฐไทใหญ่ภายใต้การปกครองของพม่า แม้แต่คณะพระสงฆ์และฆราวาสที่เดินทางเข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับเชียงใหม่ในปี ๒๓๖๕ ก็ถูกส่งลงไปกรุงเทพฯตาม

^๑ ปรานี ศิริธร, “พระเจ้ากาวิละมหารัตนชาตินักรบไทยผู้กู้ชาติและรวมเผ่าไทยในภาคพายัพของกรุงสยาม”,

ไทยนิเวศ (๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๔) : ๕.

เจ้านายได้แจ้งให้รัฐบาลสยามทราบ แต่สยามมีคำสั่งให้หัวเมืองล้านนาคอยสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวของเชียงตุงและพม่า พร้อมกับเตรียมกำลังและเสบียงเพื่อทำสงครามยึดครองเมืองเชียงตุงเป็นการปูทางไปสู่การขยายอำนาจเข้าไปในสิบสองปันนา^๑ เชียงใหม่พยายามฝัดผ่อนเพราะไม่ต้องการทำสงครามกับเชียงตุง โดยเสนอว่าจะส่งเจ้านายเชียงตุงที่อพยพมาเชียงใหม่ไปเกลี้ยกล่อมมหาชนนาให้ยอมรับอำนาจสยาม เชียงใหม่ไม่ต้องการทำสงครามเพราะเชียงตุงซึ่งอยู่บริเวณพรมแดนติดต่อกับเชียงตุงนั้นประสบปัญหาผลผลิตข้าวไม่พอเพียง ไม่สามารถใช้เป็นฐานกำลังในการสะสมไพร่พลและเสบียงอาหาร อย่างไรก็ตามสยามยืนยันให้เชียงใหม่เตรียมพร้อมและไม่ให้วางใจเชียงตุงและพม่า^๒

สงครามเชียงตุงสามครั้งเกิดขึ้นในระหว่างปี ๒๓๕๓-๒๓๕๗ ในสองรัชกาลของสยาม คือ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าหลวงเชียงใหม่สององค์ขณะนั้น คือ เจ้าหลวงพุทธวงศ์ และพระเจ้ามโหตรประเทศ เป้าหมายของสยามคือ การเข้าแทรกแซงการเมืองภายในของสิบสองปันนาโดยการยึดครองเชียงตุงเพื่อเปิดทางสู่สิบสองปันนา ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า การจะขยายอำนาจไปถึงเมืองสิบสองปันนานั้น สยามควรต้องควบคุมเชียงตุงซึ่งเป็นเมืองใหญ่ระหว่างทาง เพื่อป้องกันภัยจากพม่า เพราะที่ตั้งของเชียงตุงนั้นติดต่อกับเชียงรุ่งได้ง่าย^๓

สงครามเชียงตุงทั้งสามครั้งประสบความล้มเหลวทั้งๆที่กรุงเทพได้ทุ่มเทสรรพกำลัง อาวุธยุทโธปกรณ์มากมายแต่ไม่สามารถยึดเชียงตุงได้ มีการกล่าวโทษกันไปมาระหว่างเจ้านายกรุงเทพและเจ้านายล้านนา กรุงเทพสงสัยว่าเจ้านายล้านนาไม่ได้เต็มใจและเต็มที่ในการทำสงคราม เพราะยังมีไมตรีกับทางเชียงตุงอยู่^๔ ความล้มเหลวของสยามในการทำศึกเชียงตุงมีสาเหตุจากเจ้านายล้านนาไม่เต็มใจทำสงครามกับเชียงตุงสืบเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ทั้งในด้านกำลังคนและเสบียงอาหาร ที่สำคัญอาจจะเป็นเพราะความสัมพันธ์อันที่เครือญาติระหว่างเจ้านายของทั้งสองเมือง ต่างกับพม่าและสยามซึ่งพยายามเอาชนะซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างล้านนาและเชียงตุงชะงักงัน กงสุลอังกฤษประจำเชียงใหม่กล่าวถึงกรณีที่

^๑ หวญ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ จ.ศ. ๑๒๐๖ เลขที่ ๔๐ ใบบอกเมืองเชียงใหม่ว่าเมืองเชียงตุงมีหนังสือมาขอเป็นไมตรี.

^๒ หวญ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ จ.ศ. ๑๒๐๘ เลขที่ ๔๑ เรื่องที่เมืองเชียงใหม่แต่งคนไปเกลี้ยกล่อมมหาชนนา.

^๓ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ (กรุงเทพ : องค์การการค้าสุรสา, ๒๕๐๔), ๑๔๘.

^๔ ดูรายละเอียดสงครามเชียงตุงใน รัตนานพ เศรษฐกุล, “ศึกเชียงตุง: การเปิดแนวรบเหนือสุดแดนสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,” ใน สึกเชียงตุง (กรุงเทพ : ประชาชน, ๒๕๕๒), ๑๑๕-๑๖๒.

เจ้านายเชียงใหม่เดินทางไปเชียงตุง และข้อตกลงระหว่างเชียงใหม่กับเชียงตุงที่จะพยายามไม่ทำร้ายกันและกันในช่วงสงคราม เชียงใหม่ได้แจ้งกับเชียงตุงว่าไม่ได้ตั้งใจที่จะรุกรานเชียงตุง^๑ ภายหลังจากสงครามเจ้ามหาขานนได้ปล่อยตัวเชลยศึกชาวเมืองแพร่และน่านกลับ โดยได้ช่วยปลอมตัวคนเหล่านั้นให้ดูเหมือนกับพวกเชียงตุงเพื่อตอบคามา^๒

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างล้านนากับรัฐไทใหญ่ นั้นมักปรากฏในรูปของการทำสงครามด้วยสาเหตุสำคัญสองประการ คือ การแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายอำนาจบุญญาบารมีของกษัตริย์ การกวาดต้อนกำลังผู้คน ตลอดจนควบคุมทางการค้า และการสนับสนุนให้ฝ่ายของตนเองมีอำนาจเมื่อเกิดความขัดแย้งแย่งชิงอำนาจภายใน รัฐ ส่วนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมมักเป็นการติดต่อไปมาหาสู่ในระดับประชาชน การค้าขาย การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน การแสวงบุญและการร่วมงานบุญต่างๆ ของประชาชนที่อยู่บริเวณพรมแดน

๒.๓ ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ และผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่

ลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกส่งผลกระทบต่อรัฐจารีตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สยามเป็นรัฐเดียวที่เป็นรัฐเอกราชแต่สูญเสียดินแดนชายแดนที่ติดต่อกับอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส สืบเนื่องมาจากแนวคิดตะวันตกที่ว่ารัฐต้องมีเขตแดนที่แน่นอน ต่างจากแนวคิดแบบรัฐจารีตที่ไม่มีการกำหนดเขตแดนแน่นอน หากแต่ยึดหยุ่นตามอำนาจของผู้ปกครอง ทำให้เกิดรัฐสองฝ่ายฟ้า และ รัฐสามฝ่ายฟ้าที่ส่งบรรณาการให้เจ้าอธิราชสองหรือสามแห่ง เมื่ออังกฤษยึดครองพม่าและรัฐประเทศราชทางเหนือได้แล้ว อังกฤษได้ส่งข้าราชการเข้ามาจัดการปกครองให้สอดคล้องกับนโยบายและผลประโยชน์ของเมืองแม่ ส่วนสยามนั้นได้คืนรนต่อสู้เพื่อรักษาอำนาจอธิปไตยของตนเองมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การใช้นโยบายทางการทูต การเจรจาต่อรองและการถ่วงดุลอำนาจระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส เป็นกลวิธีในการรักษาเอกราชของสยาม แต่การปฏิรูปประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นกลยุทธ์ในการรักษาอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนและป้องกันการหาเหตุยึดครองโดยชาติตะวันตก รัฐไทใหญ่และล้านนาถูกปรับเปลี่ยนทางการเมืองการปกครอง

^๑ Nigel Brailey, "The Origins of the Siamese Forward Movement in Western Laos, 1855-1892,"

Ph.D dissertation, University of London, 1967, 47.

^๒ หวัญ. จดหมายเหตุนครราชสีมาที่ ๔ จ.ศ.๑๒๑๖ เลขที่ ๑๘ สำเนาแปลไปบอกเมืองน่าน.

อย่างมากมาย ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างบ้านพี่เมืองน้องทั้งสองแห่ง

ภาพที่ 2.9 ขบวนเจ้าฟ้าไทใหญ่

รัฐไทใหญ่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ(พ.ศ.๒๔๒๕-๒๔๘๕)

ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ รัฐไทใหญ่เป็นอิสระจากอำนาจของพม่า และรบพุ่งต่อสู้กันเองสืบเนื่องจากสภาวะสุญญากาศทางการเมือง เพราะพม่ากำลังเผชิญศึกหนักทั้งภายในและภายนอก กองทัพพม่าที่เคยประจำอยู่ในเมืองใหญ่ๆของรัฐไทใหญ่ถูกเรียกกลับเมืองหลวงและพม่าถูกอังกฤษยึดครองในที่สุด^๑ หลังจากยึดครองพม่าได้แล้ว อังกฤษก็ได้ขยายอำนาจเข้าสู่รัฐหุบเขาทางตอนเหนือซึ่งมีรัฐไทใหญ่ รัฐคะฉิ่น ฉิ่น และ กะเหรี่ยง อังกฤษเห็นว่ารัฐไทใหญ่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์เป็นเส้นทางผ่านของกองทัพที่จะเข้ายึดครองดินแดนตอนในของพม่า จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาจัดการปกครองให้มีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากผลประโยชน์จากดินแดนรัฐไทใหญ่ทางเศรษฐกิจนั้นค่อนข้างจำกัด ทำให้อังกฤษต้องใช้รูปแบบการปกครองที่ประหยัด

^๑ Sao Saimong Mangrai. **The Shan States and the British Annexation**, Data paper # 57, Southeast Asia

รายจ่ายของรัฐบาลกลางให้มากที่สุด^๑ ดังนั้นในขณะที่อังกฤษจงจำกัษตรีพม่าไว้ที่อินเดียและแต่งตั้งข้าราชการของตนปกครองพม่า เจ้าฟ้าไทใหญ่ทั้งหลายกลับได้รับความไว้วางใจให้ปกครองบ้านเมืองของตนเองดั้งเดิม โดยที่อังกฤษรับปากว่าจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของรัฐไทใหญ่ เจ้าฟ้าปกครองตามจารีตประเพณีเดิม ประชาชนส่งส่วยภาษีและบรรณาการในโอกาสต่างๆและยอมรับอำนาจในการตัดสินคดีความของเจ้าฟ้า อังกฤษโอ้อวดถึงผลงานของตนในรัฐไทใหญ่ว่า

...we prevent them from fighting each other, we protected them from raids by the savage hill tribes or from adventurers across the Chinese border, and we assured them of good relations with Burma. That point was enough to bring back prosperity. The population increased, land was recultivated, trade routes reopened, and the great silver mines of Balwin were rediscovered.^๒

ในช่วงยี่สิบกว่าปีแรกภายใต้การปกครองของอังกฤษเจ้าฟ้าและผู้ปกครองรัฐไทใหญ่ยังคงส่งบรรณาการให้อังกฤษเป็นจำนวนเงินตามที่อังกฤษกำหนด เงินบรรณาการนี้จะแตกต่างกันตามฐานะของรัฐ เช่น สี่ปอส่งบรรณาการเป็นเงินเจ็ดหมื่นรูปี เมืองมิดส่งสองหมื่นรูปี ในขณะที่สิ่งกะลิ่งคำตี้ส่งเพียงหนึ่งร้อยรูปี เจ้าฟ้าทุกองค์ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลอังกฤษที่อินเดีย มีข้าราชการอังกฤษตำแหน่ง Assistant Superintendents ประจำอยู่ตามเมืองสำคัญๆ โดยได้รับคำสั่งตรงจาก Superintendents of the Northern and Southern Shan States ผู้ซึ่งเจ้าฟ้าต้องรับฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำ การบริหารราชการในแต่ละรัฐต้องสอดคล้องกับการปกครองของอังกฤษในอาณานิคม แม้ในระยะแรกๆอังกฤษจะยอมให้เจ้าฟ้าปกครองโดยเข้าแทรกแซงน้อยที่สุด แต่ในระยะต่อมาอังกฤษได้อ้างถึงความสงบสุขของประชาชนเรียกร้องหรือเสนอให้เจ้าฟ้าแก้ไขระเบียบกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นๆตามแบบที่อังกฤษได้ริเริ่มไว้ในอินเดีย ตั้งแต่ประมาณทศวรรษที่ ๒๕๓๐ ระบบการศาลของไทใหญ่ได้ปรับเปลี่ยนไปตามที่ปรากฏใน The Shan States

^๑ Robert Taylor, "British Policy and the Shan States, 1886-1942," in **Changes in Northern Thailand and the Shan States, 1886-1940** (Singapore: Southeast Asian Studies Program, 1988), 13.

^๒ Cited in Ronald Renard, "Social Change in the Shan States Under the British, 1886-1942," in **Changes in Northern Thailand and the Shan States, 1886-1940** (Singapore: Southeast Asian Studies Program, 1988), 110.

Manual ซึ่งเป็นคู่มือการปกครองสำหรับเจ้าฟ้าที่อังกฤษเป็นผู้กำหนดขึ้น ข้าราชการอังกฤษประจำในรัฐไทใหญ่ต่างๆจะคอยดูแลไม่ให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ อย่างไรก็ตามการปกครองและระบบการศาลของเจ้าฟ้าจะใช้เฉพาะชาวไทใหญ่ ไม่อาจใช้กับชาวตะวันตก ข้าราชการอังกฤษ หรือคนในบังคับอังกฤษที่ไม่ใช่ชาวไทใหญ่ ในหนังสือแต่งตั้งเจ้าฟ้าใหม่อังกฤษจะระบุถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าฟ้าอย่างชัดเจน ดังเช่นหนังสือแต่งตั้งเจ้าฟ้าก่อนแก้วอินแถลงของเชียงตุงในปี ๒๔๓๕ อังกฤษกำชับว่า

4. You shall administer the territory of Kengtung according to the custom the country and in all matters subject to the guidance of the Superintendent of the Southern Shan States. You shall recognize the rights of the people and continue them in the same, and on no account shall you oppress them or suffer them in any way to be oppressed.

5. You shall maintain order with in the territory of Kengtung and keep open the trade route therein. Should traders or caravans be attacked within the limits of the said territory, you shall pay such compensation as the Superintendent of the Southern Shan States may fix.^๑

รายงานประจำปีเกี่ยวกับการบริหารราชการในพม่าระหว่างปี ๒๔๓๔-๒๔๓๕ แสดงถึงอำนาจของอังกฤษในการควบคุมเจ้าฟ้าว่า^๒

...Some advance was made in the Shan States toward more orderly methods of government and the Superintendents were busy on revenue inspection and house-counting. The former chief of west Manglum refused to meet the Superintendent and was therefore superseded by his elder brother. In Kengtung the Sawba has not been amenable as might be wished to the orders of the Superintendent.

^๑ Sai Aung Tun. Ibid, 523-524.

^๒ Cited in Robert Taylor, Ibid, 21.

การปกครองของอังกฤษไม่แตกต่างจากสมัยที่รัฐไทใหญ่เป็นประเทศราชของพม่า เพราะพม่าก็ไม่ได้เข้าไปแทรกแซงอำนาจของเจ้าฟ้าเพียงแต่เจ้าฟ้าทั้งหลายต้องปฏิบัติตามคำสั่งของกษัตริย์พม่า ปฏิบัติหน้าที่ของเมืองประเทศราช และแสดงความจงรักภักดีต่อพม่า เทย์เลอร์เห็นว่าการปกครองรัฐไทใหญ่ของอังกฤษเป็นการปกครองเจ้าฟ้ามากกว่าการปกครองประชาชน (...to administer the chiefs rather than the people...)^๑ ยิ่งไปกว่านั้นเจ้าฟ้าของรัฐต่างๆทำหน้าที่เป็นตัวแทนของอังกฤษในการปกครองรัฐไทใหญ่ในช่วงอาณานิคมมากกว่าจะเป็นเจ้าฟ้าของประชาชนไทใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าฟ้ากับประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ข้าราชการอังกฤษตั้งข้อสังเกตว่า ระบบการปกครองของอังกฤษ "...tended to make the Chiefs think more and more of their own interests and less and less of their subjects who (could) no longer drive them out if found unsatisfactory or oppressive..."^๒

แม้อังกฤษจะสัญญาว่าจะไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในของรัฐไทใหญ่ ตามที่ลอร์ดคัลเฟอร์รินอุปราชและข้าหลวงใหญ่อังกฤษในอินเดียได้กล่าวกับเจ้าฟ้าไทใหญ่ที่ปางกุงในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๒๕ ว่าอังกฤษมุ่งที่จะเคารพเอกราชของไทยใหญ่ และจะงดเว้นการเข้าแทรกแซงกิจการภายใน^๓ แต่อังกฤษก็ได้จัดการปฏิรูประบบราชการของรัฐไทใหญ่อย่างต่อเนื่อง โดยเจ้าฟ้าไม่อาจต่อต้านเพราะเกรงจะสูญเสียตำแหน่งและอำนาจของตน โรนัลด์ เรนาร์ดเห็นว่าอังกฤษเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงรัฐไทใหญ่ระหว่างพ.ศ.๒๔๒๕-๒๔๘๘ แนวคิดเกี่ยวกับความก้าวหน้าของระบอบ และจริยธรรมตามแบบอังกฤษสะท้อนให้เห็นในรูปแบบการปกครองที่อังกฤษใช้กับรัฐไทใหญ่ เพื่อให้การบริหารราชการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^๔

เพื่อให้การบริหารราชการในรัฐไทใหญ่ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ อังกฤษกำหนดให้มีรัฐไทใหญ่ทั้งหมด ๔๘ รัฐ ประกอบด้วย รัฐไทใหญ่ทางเหนือ ๕ รัฐ รัฐไทใหญ่ทางใต้ ๑๕ รัฐ รัฐไทใหญ่ในเขตพม่าเหนือ ๑ รัฐ และเขตพม่ากลางอีก ๑ รัฐ ต่อมามีการปรับเปลี่ยนลดฐานะเป็นเมืองและให้ขึ้นอยู่กับรัฐอื่นๆเพื่อความสะดวกในการบริหารราชการ ต่อมาอังกฤษจัดการสำรวจรายได้ของประชาชนเพื่อจัดระบบการเก็บภาษีใหม่ หลังจากนั้นได้ลดมูลค่าของเครื่องบรรณาการที่เจ้าฟ้าส่งให้รัฐบาลอังกฤษ เพื่อจะให้เจ้าฟ้ามียอดเงินสำหรับพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน แต่เจ้าฟ้าจะต้องส่งบัญชีงบประมาณรายรับรายจ่ายประจำปีให้กับข้าหลวงอังกฤษ แสดงให้เห็นว่าอังกฤษได้เข้าจัดระบบบริหารราชการแบบสมัยใหม่ในรัฐไทใหญ่ อย่างไรก็ตามแม้จะมีการศึกษาระบบ

^๑ Robert Taylor, Ibid, 20.

^๒ Cited in Robert Taylor, Ibid, 23.

^๓ Ronald Renard, Ibid, 115.

^๔ Ronald Renard, Ibid, 112.

รายได้ของรัฐและแหล่งรายได้ต่างๆมาหลายปี อังกฤษก็ยังไม่สามารถที่จะจัดเก็บภาษีได้อย่างเป็น
 ธรรมและพอเพียงที่จะใช้ในการบริหาร มีการศึกษาการถือครองที่ดินของเจ้าฟ้า ประชาชน และวัด
 ซึ่งพบว่าแต่ละรัฐก็มีจารีตของตนเอง

การปฏิรูปการปกครองได้ดำเนินสืบต่อมาโดยเจ้าฟ้าต้องรับฟังคำแนะนำจากข้าหลวง
 อังกฤษและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ปรากฏว่ามีเจ้าฟ้าองค์ใดต่อต้านอย่างรุนแรง ทั้งนี้เป็น
 เพราะเกรงจะถูกปลดออกจากตำแหน่ง นอกจากนี้เจ้าฟ้าที่ให้ความร่วมมืออย่างดีจะได้รับคำชมเชย
 และการยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์แก่เจ้าฟ้าองค์อื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น เจ้าฟ้าสีป้อซึ่งสนับสนุนการ
 ยึดครองรัฐไทใหญ่ของอังกฤษได้รับการยกเว้นไม่ต้องส่งบรรณาการให้อังกฤษเป็นเวลาสิบปี
 อังกฤษได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์ให้เจ้าฟ้าที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างดี ส่วนเจ้าฟ้าเชียงตุงได้รับรางวัล
 พิเศษปรากฏในหนังสือแต่งตั้งเจ้าฟ้าองค์ใหม่ว่า

1. In recognition of the loyal conduct of the late Sawbwa and as a
 mark of favor, the Governor-General of India in Council is pleased
 to exempt the State of Kengtung from payment of any tribute for
 a period of five years from the 1st January 1897. The tribute payable
 by the State of Kengtung shall be fixed at the expiry of the term for
 which all tributes is hereby remitted, that is, on the 31st December
 1901.^๑

การปฏิรูปการเงินการคลังเพื่อให้สอดคล้องกับระบบบริหารราชการแบบใหม่ ทำให้เจ้าฟ้า
 ต้องเพิ่มภาษีซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เจ้าฟ้าไม่อาจจะเพิ่มภาษี
 ให้สอดคล้องกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น เจ้าฟ้าหลายองค์ถูกปลดจากตำแหน่งเพราะมีหนี้สินล้นพ้นตัว
 ระบบเศรษฐกิจเงินตราซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มภาษีทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ส่งผลให้ต้อง
 จัดระบบตำรวจและสร้างทัณฑสถานสำหรับนักโทษที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในทางปฏิบัติเจ้าฟ้ามี
 อำนาจในการปกครองบ้านเมืองตนเองมาจนกระทั่งรัฐบาลทหารพม่ายึดอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 รัฐที่อยู่ห่างไกลจากอำนาจศูนย์กลาง ตัวอย่างเช่น เจ้าฟ้าหมานเจ้เกณฑ์ชาวบ้านมาเก็บเกี่ยวฝิ่นแล้ว

^๑ Sai Aung Tun, Ibid, 523.

เถี่ยวเอาขางฝิ่นเพื่อขายให้กับชาวบ้าน การค้าฝิ่นเช่นนี้นำรายได้มาให้แก่เจ้าฟ้าโดยไม่ได้คำนึงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับราษฎร^๑

ตลอดช่วงการปกครองของอังกฤษเจ้าฟ้ารับผิดชอบงานสาธารณูปโภคระดับล่าง เช่น สร้างและดูแลถนนและสะพานในท้องถิ่นของตนเอง จัดการศึกษาและการบริการสาธารณสุขแก่ประชาชน และจัดทำโครงการเกษตรกรรมต่างๆ เปรียบเทียบกับพม่าแล้วพัฒนาการในพื้นที่รัฐไทใหญ่เป็นไปอย่างช้าๆ เพราะระบบเศรษฐกิจไม่ได้พัฒนาไปเร็วพอที่จะทำให้เกิดรายได้พอเพียงสำหรับการบริหารราชการและการใช้จ่ายในราชสำนักของเจ้าฟ้าเป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองอย่างมาก นอกจากภาษีรายหัว ซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญแล้ว รัฐไทใหญ่มีรายได้เล็กน้อยจากภาษีที่ดิน ภาษีฝิ่น ภาษีสุราและการพนัน โรเบิร์ต เทย์เลอร์เห็นว่า “Direct rule by the British officials would probably have been less economically expensive, if more political disruptive, than maintaining the Saohpas and their courts and governments in the long term.”^๒ ในขณะที่นักวิชาการท้องถิ่นเห็นว่าอังกฤษเป็นผู้จุดริตผลประโยชน์จากรัฐไทใหญ่และสร้างความยากจนยึดเยื้อให้กับประชาชน เทย์เลอร์กลับมองว่าเจ้าฟ้าเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหา เพราะเจ้าฟ้าไทใหญ่ เป็น “...the richest people in the hills [but] escaped taxation altogether.”^๓ รัฐไทใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน แม้หลายรัฐมีฐานะมั่งคั่งแต่ปรากฏว่ามีน้อยรายที่ส่งลูกไปเรียนที่อังกฤษเหมือนสุลต่านของรัฐมาเลย์ เจ้าฟ้าสี่ป้อและเมืองมิดซึ่งมั่งคั่งจากป่าไม้และแร่ธาตุเริ่มส่งไปเป็นรายแรกๆ แต่มาจนถึงปี ๒๔๘๐ มีเพียงสามคนได้รับการศึกษาอยู่ที่อังกฤษ หลังจากเปิดโรงเรียนสำหรับลูกเจ้าฟ้าที่เมืองตองจีในปี ๒๔๔๕ ก็มีเพียงลูกเจ้าฟ้าจากรัฐใหญ่ๆ เท่านั้นที่สามารถไปศึกษาเล่าเรียน

^๑ บรรจบ พันธุเมธา. กาลเอหม่านไตในรัฐชาน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริก, ๒๕๒๖), ๒๓.

^๒ Robert Taylor, Ibid, 24.

^๓ Robert Taylor, Ibid, 24.

ภาพที่ ๒.๑๐ รูปเจ้าฟ้าไทใหญ่

ในการยึดครองรัฐไทใหญ่อังกฤษได้ประโยชน์จากการจัดการความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนกับจีนและอินเดีย ได้ผลประโยชน์จากธุรกิจการทำป่าไม้ในรัฐไทใหญ่ทางใต้ และยังได้ผลประโยชน์อีกมหาศาลจากเหมืองแร่เงินที่บอลวินในรัฐไทใหญ่ทางเหนือจนถึงสงครามโลกครั้งที่สอง ในการปกครองรัฐไทใหญ่นอกจากปล่อยให้เจ้าฟ้าปกครองตามธรรมเนียมเดิมที่เคยเป็นประเทศราชของพม่าแล้ว แต่อังกฤษซึ่งเห็นผลประโยชน์มากมายมหาศาลจากทรัพยากรธรรมชาติของรัฐไทใหญ่ได้ยึดอำนาจการจัดการและอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรเหล่านั้นทั้งป่าไม้และเหมืองแร่ปรากฏในหนังสือแต่งตั้งเจ้าฟ้าสีป่อว่า

2. The Government reserves to itself the proprietary right in all forests, mines, and minerals in the State of Kentung. If you are permitted to work or to let on lease any forest or forests in the said State, you shall pay such sums for rent or royalty as the Local Government may from time to time direct; and in the working of such forests you shall be guided by such rules or orders as the Government of India may from time to time prescribe. If you are permitted to work or let on lease any mine or mines in the said State,

you shall pay such royalty on all metals, precious stones, and other minerals
produced therein as the Governor-General in Council may from time to time
direct.^๑

ข้าราชการอังกฤษซึ่งประจำอยู่ในรัฐไทใหญ่ได้เข้าควบคุมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าที่กษัตริย์พม่าเคยทำ เป็นการลดทอนผลประโยชน์ที่เจ้าฟ้าเคยได้รับและแสดงถึงการคืบคลานเข้าลดทอนอำนาจของเจ้าฟ้าอย่างแนบเนียน ระเบียบกฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่างๆถูกกำหนดขึ้นโดยอ้างว่าต้องการให้เจ้าฟ้าได้ใช้มาตรการทางการปกครองที่เป็นระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มพูนรายได้จากภาษีอากร ที่สำคัญอังกฤษได้เข้าไปควบคุมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรัฐไทใหญ่และรัฐชนกลุ่มน้อยอื่นๆในพม่า นอกจากป่าไม้แล้วเหมืองแร่ก็ถูกควบคุมโดยอังกฤษ ในรัฐคะฉิ่นซึ่งมีเหมืองแร่หยกที่อังกฤษให้ความสนใจมากและได้บีบบังคับให้เจ้าฟ้าคะฉิ่นยอมสละกรรมสิทธิ์เหมืองหยกและรับเงินรายปีที่อังกฤษให้แทน^๒

ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการปกครองของอังกฤษ

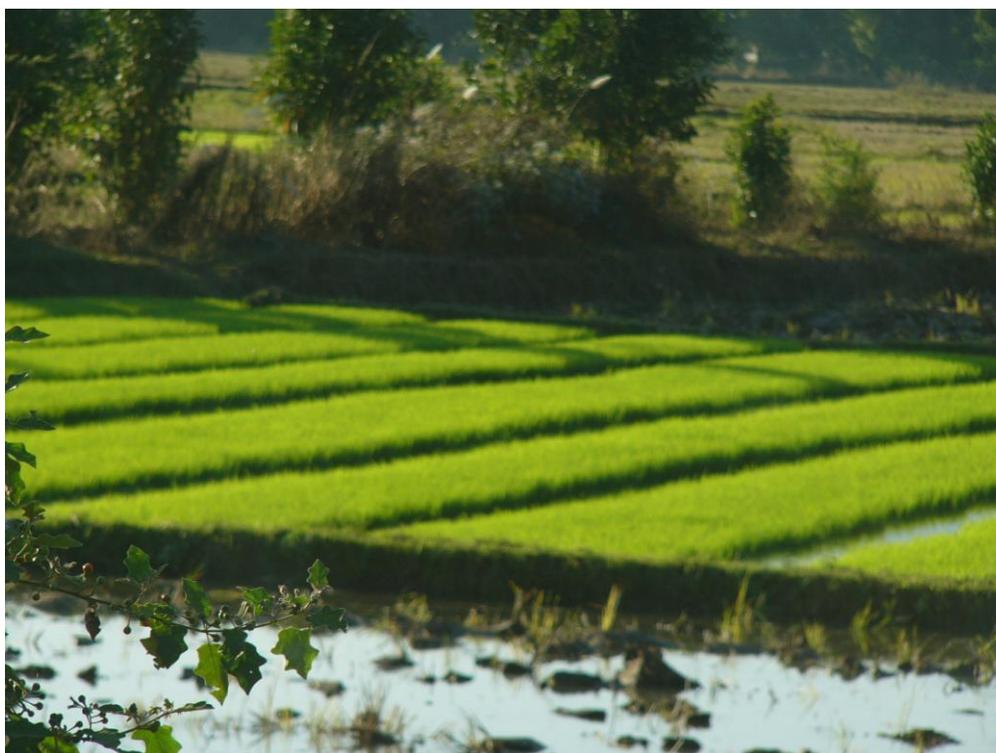
อังกฤษต้องการองค์ความรู้เกี่ยวกับรัฐไทใหญ่ในทุกๆด้านเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการ ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับไทใหญ่ที่สมบูรณ์ที่สุดในขณะนั้น และยังสามารถใช้ศึกษาประวัติศาสตร์ไทใหญ่ในสมัยต่อมา งานศึกษาชิ้นนี้สำเร็จในปี ๒๔๔๓ โดยเจมส์ จอร์จ สกอต และ เจ พี ฮาร์ดีแมน เป็นหนังสือชุดหลายเล่มชื่อ Gazetteer of Upper Burma and the Shan States ใ้รายละเอียดเกี่ยวกับรัฐต่างๆทางตอนเหนือของพม่าทั้งรัฐไทใหญ่และรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีข้อมูลเกี่ยวกับเมืองและหมู่บ้านต่างๆ ประวัติอย่างย่อๆ สภาพภูมิศาสตร์และกลุ่มประชากร นับเป็นการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับรัฐไทใหญ่เป็นครั้งแรก

การเปลี่ยนแปลงที่อังกฤษนำเข้ามากระทบต่อชนชั้นปกครองอย่างเห็นได้ชัด เจ้าฟ้าและครอบครัวรับเอาวัฒนธรรมอังกฤษ ส่งลูกหลานไปเรียนต่อที่ลอนดอน บางคนแต่งงานกับผู้หญิงฝรั่ง นิยมดื่มเหล้าเบียร์ ปลูกหอคำตามสถาปัตยกรรมตะวันตก มีสนามเทนนิส สนามหญ้า นำเอาพืชพันธุ์จากยุโรปมาปลูกและทำสวนแบบอังกฤษ มหาเทวีของเมืองมิดเป็นสตรีอังกฤษ และมีการ

^๑ Sai Aung Tun, Ibid, 525

^๒ รัชฎาจารย์ อภิวิงศ์. หยกกับเศรษฐกิจพม่าสมัยอาณานิคม (ค.ศ.๑๘๘๕-๑๙๔๘). (เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), ๒๑๖-๒๑๗.

จ้างพ่อครัวชาวอิตาลีประจำอยู่ในหอคำ ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษและเจ้าฟ้าไทใหญ่เป็นไปอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย แม้เจ้าฟ้าเรียกร้องอำนาจในการปกครองตนเองตามจารีตประเพณีจากอังกฤษ แต่เจ้าฟ้าไม่เคยพยายามแยกตัวเองออกจากการปกครองของอังกฤษหรือสนับสนุนขบวนการชาตินิยมของพม่า เจ้าฟ้าส่วนใหญ่นิยมอังกฤษและเลียนแบบวัฒนธรรมอังกฤษ ความฝักใฝ่อังกฤษปรากฏชัดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ ที่เจ้าฟ้าได้จัดการมีการสวมดนตรีให้ฝ่ายพันธมิตรได้รับชัยชนะในสงคราม เจ้าฟ้าและครอบครัวพูดภาษาอังกฤษได้ดีและมีความเป็นอยู่ที่ทันสมัยแบบตะวันตกในขณะที่ประชาชนทั่วไปยังคงรักษาความเป็นอยู่แบบเดิมเห็นได้จากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่ทำด้วยไม้สำหรับผู้ที่มีอันจะกินและไม่ไฟสำหรับชาวบ้านยากจน มีการทำนาปลูกข้าวและผลิตสิ่งของที่ใช้องในครอบครัว^๑

ภาพที่ ๒.๑๑ รูปทุ่งนาในรัฐไทใหญ่

^๑ บรรจบ พันธุเมธา, อ้างแล้ว, ๒๐.

ภาพที่ ๒.๑๒ รูปปั้นหม้อ

ภาพที่ ๒.๑๓ รูปสานตระกร้า

ผลกระทบสำคัญสำหรับประชาชนไทใหญ่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ คือ การที่อังกฤษเน้นย้ำถึง “...the rights of the people” และห้ามเจ้าฟ้ากดขี่ข่มเหงประชาชน เป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์ไทใหญ่ที่ผู้ปกครองระบุอย่างชัดเจนว่าประชาชนมีสิทธิและได้รับการคุ้มครอง ตามกฎหมาย อย่างไรก็ตามนักวิชาการหลายคนเห็นว่าอังกฤษกล่าวอ้างถึงการคุ้มครองสิทธิของประชาชนแต่อังกฤษไม่ได้ทำให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเอง ดร.ซอ คิน จี นักรัฐศาสตร์ ชาวไทใหญ่กล่าวถึงปัญหาในการปกครองของอังกฤษว่า อังกฤษละเลยที่จะให้การศึกษแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนขาดความตระหนักถึงสถานการณ์รอบด้าน ทำให้ประชาชนคิดว่าตนเองไม่มีสิทธิที่จะต่อรองหรือเรียกร้องสิ่งใดจากผู้ปกครอง แม้เจ้าฟ้าจะไม่ใช้หุ่นเชิดของอังกฤษ แต่ก็ถูกอังกฤษควบคุมและชักนำให้ละเลยการให้การศึกษแก่ประชาชน^๑

เจ้าสายเมือง มั่งรายได้วิจารณ์ถึงสาเหตุความล้มเหลวของรัฐไทใหญ่ว่า

...To elaborate what could and should have been done to improve the lot of the Shans in order to keep them abreast of time would be outside the scope of the present work, though one could not help feeling that if the British had insisted on higher academic accomplishments by the Shan leadership, the Shan States would have been less under-developed than they were when independence found them in union with Burma proper.^๒

ทางการศึกษานั้นอังกฤษต้องการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาในรัฐไทใหญ่ซึ่งเป็นการศึกษาภายใต้องค์กรสงฆ์เพราะชาวไทใหญ่นิยมส่งลูกไปเรียนกับพระสงฆ์ในวัด^๓ อังกฤษต้องการให้มีโรงเรียนแบบสมัยใหม่ดำเนินการโดยฆราวาสและสอนวิชาต่างๆทางโลกเป็นหลัก เมื่ออังกฤษยึดครองรัฐไทใหญ่แล้วได้ประกาศเสรีภาพในการนับถือศาสนา ยินยอมให้คณะมิชชันนารีแบบติสต์จากสหรัฐอเมริกาและบาทหลวงคาทอลิกมาเผยแพร่ศาสนาได้อย่างเสรี

^๑ Saw Khin Gyi, History of the Cis Salween Shan States (1886-1900). (MA thesis, The Arits and Schience University, Mandalay, 1973), p.xv.

^๒ Sao Saimong Mangrai, Ibid, 300.

^๓ โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน. วิถีไทจีน เชียงตุง (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มรดกล้านนา, ๒๕๕๐), ๘๕.

อย่างไรก็ตามจำนวนผู้เข้ารีตมีไม่มากนัก ในปี ๒๔๕๑ มีผู้นับถือคริสต์ศาสนาในรัฐไทใหญ่เพียง ๖,๓๔๒ คน มากกว่าหกพันคนอยู่ในเชียงตุง มาจนถึงปี ๒๔๗๒ ชาวคริสต์ในรัฐไทใหญ่รวมทั้งโปรเตสแตนต์และคาทอลิกเพิ่มขึ้นเป็น ๑๓,๐๐๐ คน ยังคงน้อยกว่าร้อยละหนึ่งของประชากรทั้งหมด เป็นชาวไทใหญ่ ๑,๒๒๖ คน ที่เหลือเป็นกะฉิ่น ละหู่ อาข่า ว้าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆที่ไม่ได้นับถือพุทธ^๑

เช่นเดียวกับในล้านนาและพื้นที่อื่นๆที่แม้การเผยแพร่ศาสนาจะได้ผลเพียงน้อยนิด แต่ความเจริญทางการแพทย์และการศึกษาปรากฏเด่นชัด ในปี ๒๔๓๓ เจ้าฟ้าสีป่อซึ่งได้เห็นผลงานของมิชชันนารีในพม่าตอนล่างต้องการให้มิชชันนารีเข้ามาเริ่มงานทางการแพทย์และการศึกษาในรัฐของตน จึงได้เชิญดร.คุษซึ่ง มิชชันนารีคณะแบปติสต์มาเริ่มงานในรัฐสีป่อ ดร.คุษซึ่งทำนุเองที่เป็นคนหนึ่งในกลุ่มชาวตะวันตกรุ่นแรกที่พูดภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วและได้ทำพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่ โรงเรียนของมิชชันนารีแบปติสต์ในสีป่อเป็นโรงเรียนแบบตะวันตกแห่งแรกในรัฐไทใหญ่ ในตอนแรกอังกฤษวางแผนจะให้ลูกหลานเจ้าฟ้าไทใหญ่ได้รับการศึกษาที่อังกฤษ แต่บรรดามหาเทวีของเจ้าฟ้าไทใหญ่ต่างไม่ประสงค์จะให้ลูกชายของตนไปอังกฤษ จึงต้องตั้งวางแผนตั้งโรงเรียนสำหรับลูกหลานเจ้าฟ้าที่เมืองตองยีในปี ๒๔๔๕ โรงเรียนเปิดสอนในปี ๒๔๔๕ มีนักเรียน ๖๓ คน ส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่ มีदानุ อินธา ปะโอ และคะยาบ้างไม่มากนัก ในช่วงเวลานี้มิชชันนารีแบปติสต์ตั้งโรงเรียนแล้วสามแห่ง นักวิชาการไทใหญ่บางคนเห็นว่าอังกฤษต้องการเอาใจเจ้าฟ้าและไม่ต้องการที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชน เกรงว่าหากประชาชนมีความรู้จะปกครองยาก อย่างไรก็ตามโรนัลด์ เรนาร์ดเห็นว่าอาจจะจริงในช่วงเวลาสั้นๆหลังจากที่อังกฤษยึดครองไทใหญ่ แต่หลังจากนั้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ อังกฤษได้ส่งเสริมการศึกษาด้วยการเปิดโรงเรียนหลายแห่งในรัฐไทใหญ่^๒

แม้จะไม่ยอมรับการศึกษาของวัดที่แพร่หลายในหมู่ชาวไทใหญ่ แต่อังกฤษก็ยอมให้มีการศึกษาพุทธศาสนาในสองรัฐ คือ แสนหวิเหนือและตองเป็ง โดยในปี ๒๔๕๐ ให้มีการสอนบทสวดและคัมภีร์พุทธศาสนาในวัดต่างๆแปดวันครั้ง สำหรับโรงเรียนทั่วไปอังกฤษดูแลคุณภาพการศึกษาด้วยการตั้งผู้ช่วยผู้ตรวจการโรงเรียน ซึ่งเป็นครูและมิชชันนารีผู้สอน ในปี ๒๔๕๐ มีโรงเรียนที่เปิดสอนแบบอังกฤษ ๑๒ โรง นักเรียนรวม ๔๖๕ คน ห้าปีต่อมาจำนวนของโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็น ๗๒ โรง นักเรียน ๒,๒๑๑ คน มีโรงเรียนสำหรับเด็กหญิงถึง ๘ โรง นอกจากนี้มีโรงเรียนวัดที่จดทะเบียนเป็นสถานศึกษาจำนวน ๑๓๕ แห่ง แม้ว่ามาตรฐานของโรงเรียนเหล่านี้จะ

^๑ Ronald Renard, Ibid, 136-137.

^๒ Ronald Renard, Ibid, 137-138.

ไม่สูงเท่าเทียมกันทั้งหมดและบางแห่งไม่ได้จดทะเบียน ในปี ๒๕๕๐ มีโรงเรียนมาตรฐานแบบอังกฤษอยู่ถึง ๑๐ แห่ง เป็นโรงเรียนมัธยม ๔ โรงด้วยกัน นอกจากนี้ในจำนวนโรงเรียนทั่วไป ๑๘๕ โรงมีโรงเรียนมัธยมปลาย ๑ โรง โรงเรียนมัธยมต้น ๒๗ โรง และโรงเรียนประถม ๑๕๗ โรง ไม่มีมหาวิทยาลัย แต่สหพันธรัฐไทใหญ่ได้ให้ทุนการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครูแก่นักเรียนที่เรียนดี อย่างไรก็ตามผู้ที่ได้รับการศึกษาและตอบรับกับความทันสมัยที่อังกฤษนำเข้ามา มากที่สุด คือ เจ้าฟ้าและกลุ่มชนชั้นปกครอง คนเหล่านี้พูดภาษาอังกฤษได้ดีและมีความรู้แบบสมัยใหม่^๑

การเปิดโรงเรียนสมัยใหม่ในรัฐไทใหญ่ทำให้ประชาชนหูตากว้างขวางขึ้น ชาวไทใหญ่เดิมรู้จักโลกภายนอกจากนิทานของคนเดินทาง ในโรงเรียนเยาวชนไทใหญ่ได้เรียนรู้ว่ารัฐไทใหญ่เป็นเพียงหน่วยเล็กๆในโลกนี้ ยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษ เป็นดินแดนที่ก้าวหน้ามากที่สุด สมควรที่ชาวไทใหญ่ควรเอาเป็นแบบอย่าง มิฉะนั้นจะอยู่อย่างล้าหลังและยากจนไปเรื่อยๆ ในโรงเรียนของมิชชันนารีเด็กๆถูกสอนให้เห็นว่าคริสต์ศาสนาทำให้อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเจริญรุดหน้ากว่าประเทศอื่นๆ

ระบบการศึกษาและระบบคิดแบบใหม่ส่งผลสะท้อนไม่มากนักต่อสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ที่ดำเนินมานับร้อยปี ชาวไทใหญ่รุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาก็ยังไม่สามารถจะคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ยังคงพึ่งพิงเจ้าฟ้าดังเช่นที่เคยเป็นมาในระบบอุปถัมภ์แบบจารีต แม้ในชีวิตประจำวันชาวไทใหญ่เริ่มสินค้าผลิตในประเทศตะวันตก เช่น ใช้น้ำมันเครื่องเหล็กของอังกฤษ และผ้าจากญี่ปุ่นและเยอรมันเช่นเดียวกับลોકแบบความคิดแบบสมัยใหม่ของชาติเหล่านั้น ชาวไทใหญ่กำลังอยู่ในระหว่างยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมแบบจารีตถูกเบียดขับโดยความทันสมัย แต่ก็ไม่ได้จางหายไปอย่างรวดเร็ว เรนาร์ดเห็นว่าพุทธศาสนาลดความสำคัญลงเนื่องจากสูญเสียบทบาททางการศึกษา^๒ ในขณะที่ความเชื่อถือผีก็ไม่ได้จางหายไป เมื่อเจ้าฟ้าเมื่อนายสร้างรูปปั้นของข้าหลวงอังกฤษชื่อ อาร์ เอฟ เกรียร์ ตั้งไว้บนยอดคอยศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏว่าชาวไทใหญ่หมู่บ้านใกล้เคียงประสบเภทภัยอย่างไม่คาดฝัน ก็ได้ร้องเรียนให้ย้ายรูปปั้นออกไป แต่เจ้าฟ้าปฏิเสธไม่ยอมย้าย ยอมเพียงให้หันหน้ารูปปั้นไปอีกทิศทางหนึ่งจากเมืองนายซึ่งก็ทำให้ชาวบ้านพอใจ^๓ สิ่งต่างๆที่อังกฤษนำเข้าไป เช่น ถนน รถไฟ การค้าขายรูปแบบใหม่ กองทัพและข้าราชการอังกฤษประจำตามรัฐต่างๆ แรงงานต่างชาติ และสินค้าต่างประเทศย่อมจะเป็นที่ประจักษ์แก่ชาว

^๑ บรรจบ พันธุเมธา, อ้างแล้ว, ๕๖.

^๒ Ronald Renard, Ibid, 139-140.

^๓ Ronald Renard, Ibid, 120

ไทใหญ่ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของตนเอง การที่ชาวไทใหญ่ยังคงสภาพการดำรงชีวิตแบบเดิม และไม่ได้มีข้อเรียกร้องใดๆในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนนั้นอาจจะเนื่องมาจากการเก็บตนเองอยู่ภายในขอบเขตของจารีตประเพณีและระบบปกครองแบบอุปถัมภ์ของเจ้าฟ้าก็เป็นได้

การพัฒนาทางด้านสาธารณสุขมีประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไปอย่างมาก^๑ อังกฤษได้นำเอาการฉีดวัคซีนป้องกันโรคฝีดาษ ยาควินินป้องกันมาเลเรีย และระบบการจัดการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน เช่น การกำจัดแหล่งน้ำที่เพาะพันธุ์ยุง การจัดหาน้ำสะอาดเพื่อป้องกันอหิวาตกโรคและไข้ไทฟอยด์ การใช้ส้วมสมัยใหม่ มีการสร้างโรงพยาบาลและสถานีจำหน่ายยารักษาโรค มีแพทย์แบบสมัยใหม่ที่ผ่าตัดคอกพอก ค้อกระจก และรักษาโรคเรื้อน ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งใหม่สำหรับชาวไทใหญ่ ซึ่งเดิมรู้ว่าโรคทั้งหลายเกิดจากความผิดปกติของธาตุทั้งสี่ และเกิดจากผี อังกฤษนำเอาความรู้สาธารณสุขขั้นพื้นฐานมาสู่ชาวไทใหญ่ ให้ความสำคัญสะอาดถูกสุขอนามัยในการใช้ชีวิต ผลงานทางด้านสาธารณสุขของอังกฤษถือเป็นความสำเร็จที่น่าชื่นชม ทำให้จำนวนประชากรโดยเฉพาะในเขตเมืองเพิ่มขึ้น อังกฤษเห็นว่าการเพิ่มประชากรเป็นสัญลักษณ์ของความก้าวหน้า การพัฒนาทางสาธารณสุขนี้ดำเนินสืบต่อมาแม้อังกฤษจะปลดปล่อยพม่าแล้ว ชนชั้นปกครองของไทใหญ่ยังคงดูแลให้มีการรักษาพยาบาลประชาชนแบบสมัยใหม่ อาจารย์บรรจบ พันธุเมธาพบว่าในรัฐไทใหญ่จำนวนมากมีสมาคมมรดาและทารกสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองตองยี แต่มีสาขาตามหมู่บ้านและเมืองต่างๆ ผู้นำคือมหาเทวีของรัฐหรือสุภาพสตรีชั้นสูงในเมืองนั้นๆ^๒ นอกจากสุขอนามัยของคนแล้ว อังกฤษยังนำเอาวิชาสัตวแพทย์มาเผยแพร่ทำให้การรักษาโรคสัตว์โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัวควายซึ่งเป็นสัตว์เศรษฐกิจของไทใหญ่ มีการตั้งโรงเรียนสัตวแพทย์ที่เมืองตองยี ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของสหพันธรัฐไทใหญ่

การยึดครองพม่าและรัฐไทใหญ่นั้นมีเหตุจูงใจทางการค้า โดยที่อังกฤษต้องการเปิดการค้าเสรีและหาเส้นทางการค้าเข้าสู่จีนตอนใต้ เมื่อผนวกรัฐไทใหญ่ได้อังกฤษส่งเสริมการค้าระหว่างรัฐกำลังทหารและระบบตำรวจของอังกฤษกำกับดูแลความสงบเรียบร้อย ปราบปรามโจรผู้ร้ายบริเวณชายแดน และยุติการสู้รบระหว่างรัฐ ในประกาศแต่งตั้งเจ้าฟ้า อังกฤษเน้นย้ำว่าเจ้าฟ้ามีหน้าที่ “... keep open the trade routes within that territory. Should traders of caravans be attacked within the boundaries... you shall pay compensation as the Superintendent of the Shan States may fix.”^๓

^๑ มิชชันนารีที่ได้้นำเอาการศึกษาแบบสมัยใหม่เข้ามาได้นำเอาการแพทย์แบบใหม่เข้ามาด้วยเช่นกัน

^๒ บรรจบ พันธุเมธา, อ้างแล้ว, ๑๐.

^๓ Ronald Renard, Ibid, 123.

มาตรการที่เข้มงวดของอังกฤษทำให้การค้าซึ่งชบเซาไปหลายปีก่อนหน้านี้ฟื้นขึ้นมาได้อีก การที่อังกฤษงดเว้นภาษีผ่านทางและภาษีระหว่างรัฐกระตุ้นการค้ายิ่งขึ้น นอกจากนี้การที่รัฐไทใหญ่มีพรมแดนติดต่อกับจีนทำให้อังกฤษให้ความสนใจเพราะมีการค้าข้ามพรมแดนที่สร้างรายได้ให้กับอังกฤษอยู่มาก

ปัญหาของการค้าข้ามชายแดนหรือการค้าทางไกลในรัฐไทใหญ่ คือ ถนน ในรัฐไทใหญ่มีเพียงทางแคบๆสำหรับเดินเท้าและสำหรับช้าง คาราวานพ่อค้าไทใหญ่ ฮ่อ ปะโอ และกลุ่มอื่นๆขนสินค้าขายระหว่างรัฐต่างๆ นอกจากเกลือ สินค้าฟุ่มเฟือย และอาหารแปลกๆแล้วชาวไทใหญ่ไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าเพราะส่วนใหญ่จะผลิตได้พอเพียงกับการบริโภค อังกฤษแก้ปัญหาด้วยการสร้างถนนที่ใช้ได้ทั้งปีสำหรับล้อเกวียนขนสินค้าเชื่อมต่อกับรัฐต่างๆและเชื่อมกับเส้นทางรถไฟสองสายที่อังกฤษสร้างในรัฐไทใหญ่เหนือตั้งแต่ปี ๒๔๔๐ มีทางรถไฟมาถึงลาเซียว และยังมีแผนว่าจะสร้างต่อไปเพื่อเชื่อมกับยูนานของจีน การสร้างเส้นทางคมนาคมในรัฐไทใหญ่เต็มไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากภูมิประเทศที่เป็นภูเขาและป่าทึบ ต้องใช้กรรมกรจากที่อื่น คนเหล่านี้เสียชีวิตด้วยโรคไข้ป่าเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องเพิ่มจำนวนแรงงานเรื่อยๆ เส้นทางสายรัฐไทใหญ่ได้ก่อสร้างช้ากว่าและเสร็จลงในช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่ ๑ อังกฤษประสบความสำเร็จในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในรัฐไทใหญ่พอสมควร ถนนเหล่านี้เป็นถนนลาดยางและสามารถใช้รถยนต์ได้ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเรื่อยมา ทำให้การคมนาคมติดต่อระหว่างเมืองสะดวกขึ้น^๑

เส้นทางรถไฟและถนนตลอดจนการไปรษณีย์ที่อังกฤษริเริ่มในรัฐไทใหญ่ทำให้รูปแบบการค้าปรับเปลี่ยนไป มีการขนสินค้าทางรถไฟเพิ่มขึ้น มีสินค้าเข้าเป็นจำนวนมาก บริษัทพม่าและอินเดียตั้งตัวแทนการค้าอยู่ในเมืองใหญ่ๆของรัฐไทใหญ่ขายสิ่งทอจากยุโรป น้ำปลา กะปิ และสินค้าอาหารตลอดจนสินค้าต่างประเทศ มีพ่อค้าอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองพอร์ต สเตทแมน ใช้เครือข่ายทางการค้ากับพม่าและทุนที่สะสมอยู่เบียดพ่อค้าไทใหญ่ออกจากวงการค้าจนต้องหันไปเป็นเกษตรกรแทน^๒ สินค้าต่างๆที่นำเข้ามาเป็นที่นิยมของชาวไทใหญ่และกลุ่มชนอื่นๆ เช่น ผ้าทอ สีเคมี และสินค้าอุตสาหกรรม การผลิตหัตถกรรมเพื่อใช้เองลดลง การค้าภายในท้องถิ่น ระหว่างชาวไทใหญ่กับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงลดลงเพราะความต้องการสินค้าลดลง นั่นก็หมายถึงรายได้ของคนในท้องถิ่นลดลง นอกจากนี้ความนิยมสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้านำเข้าโดย

^๑ บรรจบ พันธุมธา, อ้างแล้ว, ๑๒.

^๒ Ronald Renard, Ibid, 123-124.

เส้นทางรถไฟหรือถนนทำให้เกิดการสูญเสียบุคลากรค้าอย่างรุนแรงกับพม่า เพราะมีการสั่งสินค้าเข้ามาสู่ตลาดท้องถิ่นและส่งเงินออกไปมากกว่าการส่งสินค้าท้องถิ่นออกไปขายและนำเงินเข้ามา

ผลผลิตที่นำรายได้เข้าสู่รัฐไทใหญ่อย่างมาก คือ แร่ธาตุต่างๆ เช่น วุลแฟรม ทองคำ เงิน แอนติโมนี และถ่านหิน โรงถลุงแร่เงินที่เมืองน้ำตู่เป็นตัวอย่างของการทำเหมืองแร่ที่มีผลผลิตจำนวนมาก^๑ เหมืองแร่ในรัฐไทใหญ่ทำรายได้มหาศาลมาสู่ผู้ที่ได้รับสัมปทาน นอกจากนี้ยังมีการนำเข้าแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน และอินเดีย จำนวนนับหมื่นคน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางประชากรในพื้นที่ มีการสร้างทางรถไฟยาวเจ็ดสิบกิโลเมตรไปถึงเมืองและมีโรงหลอมแร่ธาตุที่มณฑลเฉิงและในเขตเหมืองแร่ รายได้จากเหมืองแร่สร้างความมั่งคั่งมาสู่คนกลุ่มน้อย แรงงานจีนและอินเดียมีรายได้จากแรงงานของตน คนเหล่านี้มักจะพัฒนาตนเองไปประกอบอาชีพอื่นๆเมื่อมีเงินทุนเพียงพอ กลายเป็นคู่แข่งขันของชาวไทใหญ่ในการครอบงำเศรษฐกิจของรัฐไทใหญ่

การทำป่าไม้เป็นธุรกิจสำคัญของรัฐไทใหญ่ มีบริษัทป่าไม้ของยุโรปเข้ามารับสัมปทานป่าไม้ในเขตลุ่มน้ำสาละวิน เช่น บอมเบย์-เบอร์มา และ ที ดี ฟินเลย์ บริษัทเหล่านี้จ้างคนงานขะมูจากลาวเหนือมาทำงานตัดฟันและชักลากไม้ ในขณะที่จ้างพวกกะเหรี่ยง คะยาและไทใหญ่เป็นควาญช้าง ไม้ซุงส่วนใหญ่ล่องลงไปตามลำน้ำสาละวิน บางส่วนขนส่งทางรถไฟ ผลกำไรมากมายมหาศาลไม่ได้ตกอยู่กับคนในท้องถิ่น คนที่ได้รับประโยชน์คือ บริษัท เจ้าฟ้า และแรงงาน

การค้าวัวควายเป็นอาชีพสำคัญของชาวไทใหญ่ ปรากฏว่าเมื่ออังกฤษผนวกรัฐไทใหญ่ได้ ปล่อยให้คนเลี้ยงวัวชาวอินเดียและกูรข่าเข้ามาเลี้ยงอยู่ในทุ่งหญ้าของรัฐไทใหญ่ เป็นการแข่งขันกับชาวไทใหญ่เอง อังกฤษเห็นว่าพัฒนาการทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นความสำเร็จ แม้จะคิดว่าชาวไทใหญ่กำลังเสียเปรียบแต่อังกฤษก็คาดการณ์ว่าชาวไทใหญ่จะสามารถพัฒนาตนเองแข่งขันกับชาวต่างชาติได้ ในกรณีเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าอังกฤษไม่ได้สนใจผลประโยชน์ของชาวไทใหญ่เท่าใดนักจึงไม่ได้แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น กลับปล่อยให้ปัญหานี้เรื้อรังมาจนถึงสมัยที่พม่าได้รับเอกราช

เช่นเดียวกับกลุ่มไทที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นราบลุ่มแม่น้ำหรือที่ราบหุบเขา ชาวไทใหญ่ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก มีการปลูกพืชอื่นๆ เช่น ถั่วเหลือง ยาสูบ แตงชนิดต่างๆ พืชทอง เครื่องเทศ และผลไม้ต่างๆ บางพื้นที่มีการทำสวนชาเป็นพืชเศรษฐกิจ อังกฤษได้นำเอาฝิ่นฝรั่ง และข้าวสาลีเข้ามาปลูกในรัฐไทใหญ่ จุดมุ่งหมายของอังกฤษ คือ การทำให้เป็นการเกษตรเพื่อการค้า ทำให้เกิดรายได้ที่จะนำไปสู่การเสียดายเพิ่มขึ้น แต่ชาวไทใหญ่ยังคงรักษารูปแบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงดูตนเองไว้

^๑ บรรจบ พันธุเมธา, อ้างแล้ว, ๖๑.

อย่างเห็นวามแน่นอน มีเจ้าฟ้าบางรัฐได้ริเริ่มเกษตรกรรมเพื่อการค้า เช่น เจ้าฟ้าสีป้อเริ่มการปลูกส้มในพื้นที่ขนาดใหญ่และส่งขายตามรัฐต่างๆ มีการปลูกข้าวสาลีที่ของห้วยในพื้นที่เชิงเขาโดยใช้ระบบการชลประทานช่วย มันฝรั่งเป็นพืชที่จะปลูกสลับกับข้าวสาลี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐไทใหญ่ได้รวมทั้งเมยลัดส่งออกมันฝรั่งให้ตลาดในพม่าทั้งหมดและยังมีเหลือส่งไปขายถึงอินเดีย ผลผลิตที่มีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่งของรัฐไทใหญ่ คือ ชา แทนที่การทำเมียง ได้มีการตั้งโรงงานอบใบชาส่งขาย ผลผลิตของพืชผักเช่น กระหล่ำปลี กระหล่ำดอก และพืชที่นำเข้ามาจากยุโรปหลายๆ อย่างที่ปลูกในรัฐไทใหญ่นำรายได้มาสู่พื้นที่ น้ำมันมะเข่าที่ใช้สำหรับป้องกันน้ำและทำให้สีติดแน่นเป็นผลผลิตที่รัฐไทใหญ่ส่งออก ทั้งหมดนี้เจ้าฟ้า พ่อค้าอินเดีย จีน และยุโรปเป็นผู้นำในการเอาพืชการค้าแบบใหม่เข้ามาและเริ่มการเพาะปลูกขนาดใหญ่หรือแบบไร่นาแปลงใหญ่ เมื่อผลผลิตขายได้ดีชาวบ้านทั่วไปก็เริ่มปลูกบ้าง^๑

สินค้าที่ไม่ได้รับการสนับสนุนแต่เป็นที่นิยมมากอย่างหนึ่ง คือ ผืน ซึ่งอังกฤษนำเข้ามาเผยแพร่เพื่อจะลดการขาดดุลการค้ากับจีน ที่ประชุมสหพันธรัฐไทใหญ่ได้กำหนดให้มีการจดทะเบียนผู้ปลูกผืนในปี ๒๔๖๖ และบังคับให้เลิกปลูกเมื่อมีการปลูกพืชอื่นเป็นรายได้ อังกฤษพยายามระงับการปลูกผืนบนพื้นที่สูงในรัฐไทใหญ่แต่ไม่สำเร็จ เพราะการห้ามปลูกผืนในจีนทำให้มีความต้องการผืนจากรัฐไทใหญ่มากขึ้น อังกฤษจึงหันมาแนะนำพืชการค้าเพื่อปลูกทดแทนผืน เช่น ชา

การขยายตัวทางการค้าที่เกิดจากความสงบเรียบร้อยภายในของบ้านเมืองไทใหญ่ ถนนที่มีสภาพดีขึ้น และทางรถไฟ ตลอดจนการแสวงหารายได้จากแหล่งรายได้ใหม่ๆ ทำให้เจ้าฟ้าบางรัฐสามารถพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน สร้างถนน ตลาด โรงเรียน ทักษสถาน สถานีตำรวจ และปฏิสังขรณ์วัดวาอารามได้ สำหรับประชาชนทั่วไปอาจจะเห็นความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ลุ่มที่มีประชากรมากขึ้นและมีพื้นที่นาดำเพิ่มขึ้น ภาษีอากรชำระเป็นเงินสดเพิ่มขึ้น เจ้าฟ้าถือครองที่ดินที่นามากขึ้น ทำให้มีจำนวนผู้เช่านามากขึ้น ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ รัฐไทใหญ่บางรัฐขยายพื้นที่และมีฐานะมั่งคั่งขึ้น แต่ความเจริญนั้นไม่เท่าเทียมกัน การบริหารราชการของอังกฤษขยายตัวขึ้นแต่รายได้ไม่เพียงพอ ภายหลังสงครามอังกฤษตั้ง Federated Shan States โดยตั้งที่ประชุมเจ้าฟ้าซึ่งมีข้าราชการอังกฤษกำกับดูแลอยู่ด้วยเพื่อบริหารงานของสหพันธรัฐไทใหญ่ที่ตั้งขึ้นในปี ๒๔๖๕ ให้มีเงินรายได้จากรัฐบาลกลางส่วนหนึ่งและรัฐต่างๆสมทบด้วยอีกส่วนหนึ่ง มีการเพิ่มภาษีผักและพืชการค้าเพื่อเพิ่มรายได้ของสหพันธ์ฯ หน้าที่ของสหพันธ์ฯ คือ การดูแลสาธารณูปโภค การสาธารณสุข การป่าไม้ การศึกษา เกษตรกรรมและตำรวจ รัฐแต่ละรัฐยังคงดูแลกฎหมาย การเก็บ

^๑ Ronald Renard, Ibid, 126.

ภานี กฎหมายแพ่งและอาญาในรัฐของตน เจ้าฟ้าของรัฐไทใหญ่ยังพอใจที่จะอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษและไม่สนใจที่รวมขบวนการชาตินิยมที่เรียกร้องเอกราชของพม่า อีกทั้งยืนยันไม่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของพม่าหลังจากได้รับเอกราช^๑

นักวิชาการบางคนเห็นว่าอังกฤษไม่ได้พัฒนารัฐไทใหญ่ให้พร้อมที่จะปกครองตนเอง ไม่มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคม กระนั้นก็ตามอังกฤษเห็นว่าการปกครองไทใหญ่เป็นความสำเร็จที่เหนือกว่าการปกครองพม่า อังกฤษชี้ถึงความสงบเรียบร้อยภายใน การขยายตัวทางการค้า ถนนหนทางใหม่ๆ โรงเรียนและการพัฒนาทางวัตถุต่างๆ ทั้งอังกฤษและเจ้าฟ้าต่างภาคภูมิใจที่แยกรัฐไทใหญ่ออกจากพม่า เจ้าฟ้าสีป่อประกาศในที่ประชุมปี ๒๔๙๔ ว่ารัฐไทใหญ่ไม่พร้อมสำหรับระบบการปกครองแบบใหม่หรือกฎหมายใหม่ๆ ซึ่งอังกฤษเห็นด้วย อังกฤษมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าฟ้าซึ่งจงรักภักดีกับอังกฤษ ประชาชนไทใหญ่เองดูเหมือนจะพอใจกับความสงบสุขที่ได้รับภายใต้การปกครองของอังกฤษ อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงที่อังกฤษได้ริเริ่มขึ้นในรัฐไทใหญ่นั้นขาดรากฐานที่เข้มแข็งพอที่จะดำรงอยู่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่ออังกฤษถอนตัวออกไปจากรัฐไทใหญ่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง บรรดาผู้เชี่ยวชาญข้าราชการและเจ้าหน้าที่อังกฤษที่รับผิดชอบดูแลงานด้านต่างๆ ก็ย้ายกลับประเทศของตนเอง โดยที่ยังไม่ได้ฝึกให้ชาวไทใหญ่สืบทอดความชำนาญในการบริหารงานในแผนกต่างๆ อย่างพอเพียง มรดกที่ทิ้งไว้ได้แก่ อำนาจการปกครองของเจ้าฟ้า ระบบการศึกษาแบบอังกฤษและระบบเครือข่ายการค้าในท้องถิ่นที่พลอยล่มสลายไปพร้อมๆ กับการจากไปของอังกฤษ

ล้านนาภายใต้การปกครองของสยามและผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับรัฐไทใหญ่

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กรุงเทพผนวกล้านนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติสยามในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙-ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ คือ การคุกคามของชาตินิยมอำนาจตะวันตก ผลประโยชน์ในป่าไม้สักจำนวนมหาศาลในล้านนาทำให้อังกฤษยื่นมือเข้ามาจัดการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของคนในบังคับซึ่งกำลังมีความขัดแย้งกับเจ้านายหัวขุนของล้านนา ในปี ๒๔๑๔ อังกฤษส่งร้อยเอก วิลเลียม แมคคัลลาร์ดมาสำรวจสถานการณ์ที่เชียงใหม่ แมคคัลลาร์ดเดินทางมาถึงเชียงใหม่หลังจากที่พระเจ้ากาวิโลรสฯ ถึงแก่พิราลัยและกำลังเกิดความแตกแยกในกลุ่มเจ้านายล้านนา แมคคัลลาร์ดเสนอให้อังกฤษยื่นคำขาดให้รัฐบาลสยามเข้าไปควบคุมจัดการการปกครองล้านนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและรักษาผลประโยชน์ของคนในบังคับของอังกฤษ รัฐบาลสยามตกลงทำสัญญาเชียงใหม่ในปี ๒๔๑๖ และ พ.ศ.๒๔๒๖ กับรัฐบาลอังกฤษที่อินเดียและ

^๑ ดูรายละเอียดใน Chao Tzang Yawnghe, Ibid, 80-84.

รัฐบาลอังกฤษที่ลอนดอน โดยสัญญาที่รัฐบาลกรุงเทพได้ส่งข้าหลวงไทยไปประจำที่เชียงใหม่และเริ่มนโยบายรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการป้องกันรักษาเขตแดนและเสริมสร้างความเข้มแข็งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติเพื่อต่อต้านอำนาจจักรวรรดินิยม นโยบายรวมศูนย์อำนาจของกรุงเทพค่อยๆ ลิดรอนอำนาจของเจ้านายล้านนาลงเรื่อยๆ จนปรับเปลี่ยนฐานะของเมืองล้านนาเป็นจังหวัดของประเทศไทยในพ.ศ.๒๔๗๖^๑

เช่นเดียวกับการจัดการปกครองรัฐไทใหญ่ของอังกฤษ สยามเข้ามาจัดการบริหารราชการแบบใหม่ที่ทำให้อำนาจของเจ้านายลดน้อยลง ในขณะที่อังกฤษยังให้อำนาจการปกครองภายในแก่เจ้าฟ้าไทใหญ่ในหลายส่วน สยามได้ริครอนอำนาจของเจ้านายลงจนทำให้เจ้านายกลายเป็นข้าราชการที่รับเงินเดือนจากรัฐบาลกลาง การปฏิรูปในล้านนาเริ่มตั้งแต่พ.ศ.๒๔๑๖-๒๔๔๒ รัฐบาลกรุงเทพส่งพระนรินทรราชเสนีเป็นข้าหลวงตุลาการศาลต่างประเทศเพื่อดูแลคดีความกับคนในบังคับอังกฤษ ข้าหลวงไทยที่ได้รับแต่งตั้งให้มาประจำที่เชียงใหม่ได้ค่อยๆ สร้างความคุ้นเคยกับเจ้านายและแทรกแซงกิจการภายในของล้านนามากขึ้นเรื่อยๆ การปฏิรูปครั้งสำคัญเกิดขึ้นในปี ๒๔๔๒ ทำให้ล้านนาเปลี่ยนฐานะจากประเทศราชเป็นมณฑลเทศาภิบาลภายใต้การบริหารราชการของข้าหลวงเทศาภิบาล^๒ นักวิชาการบางคนได้เสนอว่ากระบวนการรวมศูนย์อำนาจที่เกิดขึ้นกินระยะเวลาเกือบ ๓๐ ปีนี้เป็นการล่าอาณานิคมภายในของสยาม แต่หากจะพิจารณาการจัดการปกครองรัฐไทใหญ่ของอังกฤษแล้วจะเห็นเจ้าฟ้าสุญเสียวอำนาจน้อยกว่าเจ้านายล้านนา สยามเข้ามาจัดการปฏิรูปเพื่อให้ล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติสยามเริ่มตั้งแต่การยึดอำนาจการปกครองจากเจ้านาย จัดระบบการศาล จัดระบบการเงินการคลัง จัดการศึกษาแบบใหม่ซึ่งมิชชันนารีได้เริ่มไว้ก่อนแล้ว ควบคุมการจัดการป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ จัดสร้างระบบสาธารณสุขูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน และเส้นทางรถไฟ การปฏิรูปในด้านต่างๆ ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เช่นเดียวกับในรัฐไทใหญ่ที่คนที่อยู่ในเมืองได้รับผลกระทบมากกว่าชาวชนบท

การเปิดประเทศของสยามทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนโดยชาติตะวันตกอย่างกว้างขวาง เศรษฐกิจของล้านนาค่อยๆ เปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ ระบบภาษีเป็นตัวแทนและการยกเว้นการเกณฑ์แรงงานโดยเก็บภาษีรายหัวทำให้ชาวบ้านต้องเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเงินตรา การเข้า

^๑ ดูรายละเอียดใน Ratanaporn Sethakul, Political, Social and Economic Changes in the Northern States of Thailand, Resulting from the Chiang Mai Treaties of 1874 and 1883. (Ph.D. dissertation, Northern Illinois University, 1989).

^๒ รัตนพร เศรษฐกุล.ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน (เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม, ๒๕๕๒), ๒๒๒-๒๒๘.

มาของพ่อค้าจีนที่นำสินค้าจากกรุงเทพและสินค้าต่างประเทศมาขายและทำหน้าที่พ่อค้าคนกลางซื้อผลผลิตจากท้องถิ่นส่งไปขายกระตุ้นการผลิตเพื่อขาย ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ บริษัทป่าไม้ขนาดใหญ่เริ่มเข้ามาแทนที่พ่อค้าไม้รายย่อย ส่งผลให้เกิดระบบจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจ^๑ บริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้เข้าคุมธุรกิจป่าไม้เกือบทั้งหมด บริษัทป่าไม้ที่สำคัญ คือ บริษัทบอร์เนียวและบริษัทบอมเบย์ เบอร์มาซึ่งเข้ามาภายหลังแต่ได้แย่งชิงเอาสัมปทานป่าไม้รายใหญ่ไปได้ รัฐบาลสยามพยายามส่งเสริมให้คนไทยเริ่มทำป่าไม้เพื่อชดเชยวงไม่ให้บริษัทต่างชาติมีอิทธิพลมากเกินไปแต่ไม่สำเร็จ เพราะการทำป่าไม้ต้องการทุนและความชำนาญมาก บริษัทขนาดเล็กที่ได้รับสัมปทานมักจะยอมขายต่อให้บริษัทใหญ่ นอกจากนี้บริษัทใหญ่เหล่านี้มักใช้แรงงานต่างชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของล้านนา เพราะทำให้เกิดความต้องการอาหารและสินค้าอื่น ๆ มากขึ้น ชาวล้านนาเริ่มผลิตเพื่อขายแทนที่การผลิตเพื่อบริโภคดั้งเดิม แม้แต่เจ้านายก็เริ่มพัฒนาพื้นที่การเกษตรและจับจองที่ดินเพิ่มขึ้น ชาวจีนที่ขึ้นมาจากกรุงเทพเข้ามาทำการค้าขายและเป็นพ่อค้าคนกลางซื้อขายผลผลิตการเกษตรของชาวนา ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลสยามส่งเสริมเศรษฐกิจเงินตราด้วยการเก็บภาษีเป็นตัวแทนผลผลิตดังแต่ก่อน ความจำเป็นทางด้านงบประมาณทำให้รัฐบาลต้องเร่งปฏิรูประบบการเงินการคลังเพื่อให้มีรายได้มากขึ้นสำหรับการบริหารประเทศ^๒

นอกจากชีวิตของชาวล้านนาจะถูกปรับเปลี่ยนไปหลังจากการปฏิรูปการปกครองของสยามและจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจของอังกฤษแล้ว ชาวไทใหญ่ที่เดินทางเข้ามาค้าขายหรือตั้งถิ่นฐานในเมืองต่างๆของล้านนาก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน ชาวไทใหญ่มักมีปัญหาเกี่ยวกับข้าราชการไทย กงสุลอังกฤษได้รับการร้องเรียนว่าข้าราชการไทยไม่อนุญาตให้ชาวไทใหญ่ตัดไม้เพื่อสร้างวัด ไม่ออกหนังสือเดินทางให้แต่เก็บเงินจับกุมเมื่อเห็นว่าไม่มีหนังสือเดินทาง มีการเรียกเก็บภาษีในอัตราสูงและไม่ยอมให้ใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยหรือทำการเพาะปลูก ตลอดจนขัดขวางการค้าขายของชาวไทใหญ่^๓ ข้าราชการสยามที่ถูกส่งมาทำงานในเมืองต่างๆของล้านนามักถูกรุมข่มขืนคนพื้นเมืองและคนต่างชาติ^๔ ความโกรธแค้นนำไปสู่การกบฏครั้งสำคัญของล้านนา ในปี ๒๔๔๕ ชาวไทใหญ่ซึ่ง

^๑ Suthep Sunthorn, "Socio-Cultural, and Political Changes in Northern Siam: the Impact of Western Colonial Expansion (1850-1932), in *Changes in Northern Thailand and the Shan States, 1886-1940* (Singapore : Southeast Asian Studies Program, 1988), 165-166.

^๒ รัตนพร เศรษฐกุล. *หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ (พ.ศ.๒๔๔๒-๒๕๔๒)* (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, ๒๕๔๖)

^๓ Lilian Johnson Curtis. *The Laos of North Siam* (Philadelphia : Westminster Press, 1903), 337.

^๔ Lilian Johnson Curtis, *Ibid*, 337.

คนเมืองเรียกว่า เจี้ยวก่อนการกบฏขึ้นที่ลำปางและแพร่ขยายไปยังเมืองแพร่และเมืองอื่นๆ กบฏเจี้ยวเมืองแพร่นี้ถือเป็นปฏิกริยาต่อต้านการปฏิรูปการปกครองของสยามในล้านนา ผู้นำและกำลังสำคัญเป็นชาวไทใหญ่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือทำมาหากินในเมืองต่างๆของล้านนา รัฐบาลสยามเชื่อว่าเจ้านายของล้านนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหลวงเมืองแพร่มีส่วนรู้เห็นในการกบฏครั้งนี้ ได้ส่งกองทัพนำโดยเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีขึ้นมาราบปรามกบฏได้สำเร็จ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลสยามก็ได้ตระหนักถึงการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดและได้ส่งข้าหลวงคนใหม่ขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างข้าราชการสยามกับคนพื้นเมืองและคนในบังคับต่างชาติ^๑

ความสัมพันธ์ระหว่างล้านนาและรัฐไทใหญ่ปรับเปลี่ยนไปเมื่ออังกฤษยึดครองพม่าตอนล่างและค่อยๆขยายอำนาจเข้าสู่รัฐไทใหญ่ อังกฤษได้เข้ามาจัดการปักปันเขตแดนตามความต้องการและผลประโยชน์ของตนเอง^๒ ทำให้สยามเกิดความไม่พอใจ ความหวาดระแวงการขยายอำนาจของอังกฤษเข้าสู่ล้านนาซึ่งเป็นพื้นที่การลงทุนทำป่าไม้ของคนในบังคับอังกฤษทำให้รัฐบาลสยามควบคุมการติดต่อระหว่างเจ้านายล้านนากับรัฐไทใหญ่อย่างใกล้ชิด จนทำให้ชาวตะวันตกที่เข้าไปในเชียงตุงเข้าใจว่าล้านนาและเชียงตุงนั้นเป็นศัตรูกัน^๓ สัญญาเชียงใหม่พ.ศ.๒๔๑๖ ระบุให้มีการตั้งข้าหลวงตุลาการศาลต่างประเทศซึ่งทำหน้าที่ตัดสินคดีความระหว่างคนในบังคับอังกฤษกับคนไทยและควบคุมการติดต่อระหว่างล้านนากับพม่า^๔ ในช่วงแรกที่อังกฤษกำลังขยายอำนาจจากพม่าตอนล่างขึ้นสู่รัฐไทใหญ่ สยามได้พยายามที่จะขยายอิทธิพลเข้าไปครอบครองรัฐไทใหญ่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวินซึ่งมีเชียงตุงเป็นรัฐสำคัญ เริ่มตั้งแต่การจัดการปกครองเมืองเชียงแสนซึ่งเดิมเป็นศูนย์อำนาจของพม่าในการปกครองรัฐไทใหญ่ใกล้เคียง เชียงแสนมีพลเมืองเป็นชาวพม่า ลื้อ และไทใหญ่อยู่มาก สยามจึงจัดส่งกำลังทหารมาควบคุมป้องกันมิให้พม่าส่งไพร่พลของตนมาตั้งถิ่นฐานและมีคำสั่งให้เจ้านายล้านนาจัดไพร่พลไปตั้งเมืองเชียงแสนเพื่อรักษาเขตแดนทางเหนือ รวมทั้งขยายอำนาจไปเหนือเมืองต่วน เมืองสาด เมืองจวาด เมืองทาและเมืองหาง^๕ ในเวลานั้นพรมแดนตอนเหนือของล้านนายังไม่แน่นอน สยามจึงมีนโยบายที่จะขยายอำนาจไปให้ไกลที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการดำเนินนโยบายดังกล่าวสยามไม่ต้องการใช้กำลังเพราะ

^๑ รัตนพร เศรษฐกุล (๒๕๕๒). อ้างแล้ว, ๒๒๘-๒๔๐.

^๒ Sai Aung Tun, Ibid, 152-156.

^๓ G.J. Younghusband. *The Trans-Salwin Shan State of Kiang Tung* (Chiang Mai : Silkworm Books, 2005), 23.

^๔ รัตนพร เศรษฐกุล, *ศาลต่างประเทศในภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ.๒๔๑๖-๒๔๘๐)* (กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔).

^๕ หจข. ร.๕ ม.๒.๑๒ ก / ๒ หนังสือ พระศรีเสนา ถึง หลวงกิลปะสารตราวุธ ๒๔ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๐๘.

เกรงอังกฤษจะต่อต้าน จึงใช้วิธีการเกลี้ยกล่อมให้ผู้ปกครองบ้านเล็กเมืองน้อยเหล่านั้นเต็มใจมา
สวามิภักดิ์กับสยามเอง โดยข้าราชการสยามได้ส่งสาส์นไปเกลี้ยกล่อมว่า

...เมื่อนี้ก็ดี เมื่อน้ำก็ดี จะมีทุกข์ร้อนรอนประการใด น้ำบ่อมีกิน ดินบ่อมีอยู่
บ่อมีใครเลี้ยงแล้ว จะหันมาพึ่งพระมหากษัตริย์บารมี เมื่อใดก็คงไม่เป็นที่
หมายเปลา่ ไร่นาป่าไม้ในเขตแขวงบ้านเมืองมีอยู่เป็นอันมาก น้ำจะให้กิน
ดินจะให้อยู่ เย็นใจทั้งพวกพ้องไพร่ไทยใหญ่่น้อยทั้งมวล มาเท่าใดก็มีให้อัดคัด...^๑

พระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นพิชิตปรีชากร ข้าหลวงพิเศษจัดการราชการเมืองเชียงใหม่ ลำพูน
และลำปางในปี ๒๔๒๗ ทรงมีรายงานมายังกรุงเทพฯ

...เรื่องเชียงตุงนั้นเสียดายนัก ทางไปก็ไกลกว่าที่พม่าจะมา เข้าน้ำก็บริบูรณ์เท่า
เมืองตาก เวลานั้นยังคืนเพราะพม่าไม่ช่วย ใครๆก็ไม่ช่วย ถ้าได้เชียงตุงก็เหมือน
ได้ ๔ ได้ ๕ ต่อไปเอาเมืองพระเจ้าเชียงใหม่เชื้อเชียงตุงไปรักษาก็ได้ คิดจะไปเอง...^๒

เนื้อความของรายงานข้างต้นแสดงถึงความคาดหวังของข้าราชการสยามที่ต้องการขยาย
อำนาจไปถึงรัฐไทใหญ่ก่อนที่อังกฤษจะเข้ายึดครอง ในขณะที่เดียวกันก็แสดงถึงความสัมพันธ์ทาง
เครือญาติระหว่างเจ้านายเชียงใหม่และเชียงตุง ซึ่งสยามคาดว่าจะเป็นกลไกสำคัญในการผนวก
รัฐไทใหญ่เข้ามาในขอบขัณฑ์มาของสยาม สยามมีนโยบายที่จะเกลี้ยกล่อมให้รัฐไทใหญ่ยอมรับ
อำนาจของสยามอันเนื่องมาจากการที่ล้านนาเป็นประเทศราชของสยามมาตั้งแต่ต้น สยามให้
ความสำคัญกับเชียงตุงมากกว่ารัฐไทใหญ่อื่นๆ เพราะเชียงตุงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเชียงใหม่
และเป็นเมืองสำคัญในหมู่อรัฐไทใหญ่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน จะทำให้สยามขยายอำนาจ
ไปยังรัฐไทใหญ่อื่นๆได้ง่าย สำหรับเชียงตุงเองก่อนที่อังกฤษจะยึดครองพม่า เชียงตุงถือว่าตนเอง
เป็นประเทศราชของพม่า แต่เมื่ออังกฤษยึดพม่าได้แล้วเชียงตุงก็ลังเลว่าจะกำหนดฐานะของตนเอง
อย่างไร เมื่อถูกเกลี้ยกล่อมให้มาสวามิภักดิ์ต่อสยาม เจ้านายเชียงตุงจึงแบ่งรับแบ่งสู้ ให้คำตอบไป
ว่าหากอังกฤษปกครองอย่างกดขี่ก็จะขอมาพึ่งไทย^๓

^๑ หจข. ร.๕ ม.๒.๑๒ ก / ๒ หนังสือ พระศรีเสนา ถึง หลวงศิลปสารสราวุธ ๑๕ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๐๘.

^๒ หจข. ร. ๕ ม.๕๘/๘๘ รายงานกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เรื่อง จัดราชการเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง , พฤษภาคม
ร.ศ. ๑๐๗.

^๓ หจข., ร.๕ ม.๒.๑๒ ก / ๒ หนังสือ พระศรีเสนา ถึง หลวงศิลปสารสราวุธ ๑ มิถุนายน ร.ศ. ๑๐๘.

จะเห็นได้ว่าเชียงตุงยังมีแนวคิดที่ต้องการเจ้าอธิราชที่เข้มแข็ง สามารถให้ความคุ้มครองเชียงตุงได้โดยที่เจ้านายเชียงตุงมีอำนาจในการปกครองตนเองเต็มที่เช่นเดิม เมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองเชียงตุงในปี ๒๔๓๓ ได้ยอมรับอำนาจตามประเพณีของเจ้าฟ้า แต่สงวนอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการติดต่อกับต่างประเทศไว้ ในหนังสือแต่งตั้งเจ้าฟ้าเชียงตุงและเจ้าองค์อื่นๆ อังกฤษระบุชัดเจนว่า

2. You shall abstain from communication with States outside British Burma. Should necessity arise for communication with such States, you shall address the Superintendent of the Southern Shan States through the Assistant Political Officer at Kengtung.^๑

ความสัมพันธ์ระหว่างเชียงตุงและล้านนาจึงถูกควบคุมโดยอังกฤษและสยาม อังกฤษกำหนดให้การติดต่อกันระหว่างเชียงตุงกับล้านนาต้องผ่านข้าหลวงอังกฤษเท่านั้น ส่วนสยามก็เข้าควบคุมการติดต่อกับต่างประเทศของล้านนาอย่างเข้มงวด ถึงกับห้ามเจ้านายล้านนาแต่งงานกับชาวต่างชาติ^๒ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างบ้านพี่เมืองน้องจึงขาดจากกัน มาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีพระบรมราชานุญาตให้เจ้าทิพวรรณ ณ ลำปาง สมรสกับเจ้าพรหมลือ พระโอรสของเจ้าฟ้าก้อนแก้วอินแถลงเมืองเชียงตุงในปี ๒๔๖๕ แต่เหตุการณ์นี้ไม่ได้ก่อผลกระทบใดๆทางการเมืองในขณะนั้น

ในระดับการติดต่อกับชายรัฐไทใหญ่อย่างเชียงตุงก็มีความสัมพันธ์สืบเนื่องกันเรื่อยมา เจ้าสายเมือง มังรายได้กล่าวถึงการเดินทางจากเชียงตุงไปกรุงเทพฯ ในปี ๒๔๖๘ ว่า ท่านได้เดินทางโดยม้าไปกับคาราวานล่อต่างสินค้าี่สิบกว่าตัว ขนสัมภาระเครื่องใช้ไม้สอยในการเดินทางและที่สำคัญ คือ เงินเหรียญจำนวนสองหมื่นเหรียญอินโดจีนฝรั่งเศส หรือเงินหมั้นฝรั่งเศส เป็นเหรียญเงินบริสุทธิ์ที่ส่งไปเพื่อแลกทองคำที่กรุงเทพฯ เหรียญเงินเหล่านั้นบรรจุอยู่ในถุงบนหลังล่อต่าง ในขณะที่เดินทางตอนกลางวัน ตอนกลางคืนที่หยุดพักพ่อนกันผู้ล่อต่างเอาถุงเงินเรียงกันแล้วนอนบนถุงนั้น มีตำรวจสี่นายคอยคุ้มกันอยู่ระหว่างทาง จากอำเภอแม่สายชายแดนไทยถุงเหล่านั้น

^๑ Sai Aung Tun, Ibid, 523.

^๒ หจข., ร.๕ ม.๕๘/๑๘๐ หนังสือราชการเมืองลำปาง ๗ สิงหาคม-๑๕ ธันวาคม ร.ศ.๑๑๕.

จะถูกขนส่งต่อไปโดยล้อเกวียน ไปถึงจังหวัดเชียงราย ต่อด้วยรถยนต์ไปถึงลำปางเพื่อจะขนส่งโดยรถไฟไปกรุงเทพฯ ในที่สุด^๑

จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ นโยบายขยายอำนาจและยึดคืนดินแดนไทยที่สูญเสียไปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวของรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงครามได้รับการสนับสนุนจากญี่ปุ่นซึ่งกำลังเป็นฝ่ายได้เปรียบในสงครามเอเชียแปซิฟิก ทำให้สยามซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็นประเทศไทยตัดสินใจส่งกองกำลังเข้ายึดครองเชียงตุง^๒ โดยให้พลตรี ผิน ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) นำกองพลที่สาม ร่วมกับกองพลอื่นๆรวมเป็นกองทัพพายัพไปยึดครองเชียงตุงในปี ๒๔๘๕ และจัดการปกครองเชียงตุงเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยในนาม “สหรัฐไทยเดิม” มีข้าหลวงทหารและข้าราชการพลเรือนฝ่ายต่างๆเข้าไปทำงาน มีระบบการศาลเหมือนของไทย และแบ่งเชียงตุงออกเป็นอำเภอต่างๆ เช่น อำเภอเมืองเชียงตุง เมืองพะยาก เมืองยอง เมืองเลน เมืองโก เมืองซาก เมืองเปง เมืองสาต และเมืองหาง มีนายตำรวจไปทำหน้าที่เป็นนายอำเภอและให้มีโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้น เจ้านายเชียงตุงก็ได้รับการยกย่องให้เข้ารับตำแหน่งสำคัญๆตามความสามารถของแต่ละท่าน^๓

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกได้ต่อสู้เรียกร้องเอกราช พม่าก็เช่นเดียวกัน เมื่ออังกฤษกลับมาปกครองพม่าและรัฐไทใหญ่อีกครั้ง ก็พบว่าสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่ถูกปล่อยให้ดูแลตัวเองในช่วงระยะที่ญี่ปุ่นยึดครอง ไทใหญ่เริ่มวางแผนที่จะปกครองตนเอง เจ้าฟ้าไทใหญ่ได้จัดการประชุมที่ปางหลวงซึ่งเป็นเมืองเล็กๆในรัฐโลง่าในกลุ่มรัฐไทใหญ่ตอนกลางในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นการประชุมทางการเมืองของกลุ่มนานาชาติพันธุ์ทางเหนือของพม่าเป็นครั้งแรก ไทใหญ่เป็นผู้นำในการผนึกกำลังของรัฐบนพื้นที่สูงทั้งหมดเพื่อต่อรองกับขบวนการเรียกร้องเอกราชของพม่าซึ่งมีความก้าวหน้าทางอุดมการณ์ทางการเมือง การบริหารราชการ และเศรษฐกิจว่าตนเอง เสรีภาพกลายเป็นเป้าหมายร่วมกันของผู้คนบนพื้นที่สูงทางเหนือและคนบนพื้นที่ราบของพม่า^๔

ในการประชุมครั้งนั้นมีผู้แทนจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ไทใหญ่ กะเหรี่ยง คะฉิ่น และฉิ่นประชุมร่วมกับผู้แทนจากพม่าและข้าราชการอังกฤษประจำรัฐไทใหญ่ ในที่ประชุมผู้แทนกลุ่มชาติพันธุ์แสดงความกังวลต่อการรวมเป็นสหภาพพม่า จาย ออง ตุน นักประวัติศาสตร์ไทใหญ่สรุปว่าการประชุมครั้งแรกนี้ประสบความสำเร็จเพราะได้นำเอาผู้นำทางการเมืองของพม่าและรัฐ

^๑ Sao Saimong Mangrai (1965), Ibid, 300.

^๒ ปองพล อติเรกสาร. ทหารชื่อผิน จากพลทหาร...สู่จอมพล (กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, ๒๕๕๒), ๑๕๖-๑๖๖.

^๓ บ.บุญคำ, อ้างแล้ว, ๑๗๑-๑๗๕.

^๔ Sai Aung Tun, Ibid, 207.

ชายแดนมาพบปะเจรจากันเป็นครั้งแรก เป็นการพบปะเพื่อปรึกษาหารือถึงอนาคตทางการเมืองระหว่างเจ้าฟ้าและสามัญชน^๑ ต่อมาในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๕๐ ได้มีการประชุมตกลงครั้งประวัติศาสตร์ ตัญญา “ปางโหลง” ครั้งนี้เป็นการตกลงของเจ้าฟ้าและผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่จะเข้าร่วมในการต่อสู้เพื่อเอกราชกับพม่าซึ่งสำเร็จลงในปี ๒๔๕๑^๒

สหภาพพม่าภายใต้การปกครองของรัฐบาลพลเรือนประสบปัญหาหลายๆด้าน ความวุ่นวายภายในทำให้เกิดปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม แม้รัฐบาลพม่าจะพยายามรักษาระบบการศึกษาและเครือข่ายการค้าเอาไว้แต่ไม่สำเร็จ เศรษฐกิจจะงักงันสินค้าหายออกไปจากท้องตลาดและเกิดตลาดมืดเข้ามาแทนที่ ผู้นำไทใหญ่เห็นว่ารัฐบาลพม่าพยายามยึดอำนาจโดยไม่ได้อำนาจข้อตกลงเดิมที่ทำกันไว้ก่อนได้รับเอกราช^๓ ปัญหาที่เกิดขึ้นนำไปสู่การยึดอำนาจของทหาร คณะทหารพม่า นำโดยนายพล เนวิน ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจในวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๕ ในจำนวนผู้ที่ถูกจับกุมนอกจากคณะรัฐบาลพม่าแล้ว ยังมีเจ้าฟ้าจากรัฐไทใหญ่ เช่น ของห้วย เมืองนาย ไล่ซ่า สาเมืองคำ เชียงตุง และเมืองอื่นๆอีกหลายคน เจ้าฟ้าหลายองค์ถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนการแยกตัวของรัฐไทใหญ่ออกจากสหภาพพม่าจึงถูกจับกุมและบางองค์ถูกลอบสังหาร การยึดอำนาจการปกครองของทหารพม่าทำให้เกิดการต่อต้านยืดเยื้อยาวนานโดยขบวนการกู้ชาติไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ การเป็นสงครามที่ยืดเยื้อที่สร้างปัญหาให้กับชาวไทใหญ่จนต้องลี้ภัยหรือลี้กลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว

ปัญหาทางการเมืองในพม่าและการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์จากจีนทำให้รัฐบาลไทยให้ความสนใจกับสถานการณ์ชายแดนระหว่างไทยกับพม่าอย่างมาก จะเห็นได้ว่ารัฐบาลใช้นโยบายสร้างกันชนบริเวณพรมแดนโดยสนับสนุนกองกำลังของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่อสู้กับรัฐบาลพม่า ตั้งแต่สมัยสงครามเย็นที่รัฐบาลไทยใช้กองกำลังไทใหญ่หาข่าวคราวการเคลื่อนไหวของพม่า การขนส่งยาเสพติด และการเคลื่อนไหวของกองกำลังคอมมิวนิสต์บริเวณป่าพื้นที่ชายแดนแลกกับการขายหรือส่งอาวุธและฝึกรบรรมทางการทหาร ความสัมพันธ์กับกองกำลังชนกลุ่มน้อยบริเวณ

^๑ Sai Aung Tun, Ibid, 214.

^๒ Sai Aung Tun, Ibid, 359.

^๓ Chao Tzang Yawngwe. **The Shan of Burma: Memoir of a Shan Exile** (Singapore : Institute of Southeast Asian Studiies,2010), 13.

ชายแดนยังนำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาให้แก่นักการเมืองและนายทหารระดับสูงของไทยอีกด้วย^๑

ภาพที่ ๒.๑๔ รูปธงชาติไทใหญ่

การปิดประเทศของพม่าในพ.ศ. ๒๕๐๖ ทำให้การติดต่อสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างภาคเหนือของประเทศไทยและรัฐไทใหญ่ทั้งหลายปิดลงไปด้วย แต่ยังคงมีการติดต่อเป็นไปในระดับชาวบ้านที่ยังเดินทางไปมาและติดต่อค้าขายบริเวณชายแดนและการเดินทางไปร่วมงานบุญตามศาสนสถานสำคัญๆบริเวณชายแดน มีการเดินทางของพระสงฆ์ไทยที่เป็นที่เคารพของชาวไทใหญ่เดินทางไปสร้างวัดวาอารามและเทศน์โปรดพุทธศาสนิกชน พม่าเริ่มเปิดชายแดนติดต่ออย่างเป็นทางการประมาณพ.ศ. ๒๕๓๗ ทำให้มีการติดต่อค้าขายและเดินทางท่องเที่ยวข้ามชายแดนมากขึ้นเรื่อยๆ การเปิดชายแดนนี้ก็มีส่วนทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายผู้คนจากรัฐไทใหญ่เข้ามาสู่ภาคเหนือของประเทศไทยมากขึ้นเช่นกัน

^๑ อรรถยุภา ศิริผล. “คนพลัดถิ่นกับการกลายเป็นสินค้า”, *ประสบการณ์ชีวิตของชุมชนไทใหญ่กับการค้าแรงงานในมิติทางสังคมวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-พม่า* (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘), ๔๗.

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทใหญ่กับล้านนาคำเนินต่อเนื่องยาวนานในประวัติศาสตร์ เริ่มจากการเป็นบ้านพี่เมืองน้องในยุคของการสร้างบ้านแปงเมืองมาจนถึงสมัยที่ล้านนาเป็นอาณาจักรอิสระที่มีศูนย์กลางอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงแต่มีอำนาจกว้างขวางไปจนถึงสิบสองปันนา รัฐไทใหญ่ ล้านช้างและสุโขทัย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในล้านนาและรัฐไทใหญ่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ส่งผลให้ชาวล้านนาและชาวไทใหญ่กลายเป็นคนต่างบ้านต่างเมือง จะเดินทางไปมาหาสู่จะต้องมีหนังสือเดินทางอย่างเป็นทางการ ลัทธิชาตินิยมที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกและแบ่งแยกระหว่างกลุ่มไทพื้เมือง ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่เห็นว่าชาวไทใหญ่เป็นพม่าซึ่งเป็นชาติที่เป็นศัตรูกับเมืองไทยมาช้านาน ไม่ได้ตระหนักว่าคนไทใหญ่เป็นคนไทเหมือนกับคนไทยหรือสยามที่เป็นคนไทยเช่นกัน ขาดความรู้ว่าคนไทใหญ่พูดภาษาตระกูลไท และมีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่ยาวนานกับบ้านเมืองทางตอนเหนือของไทย

บทที่ ๓

ชาวไทใหญ่ในล้านนาก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

ในเมืองต่างๆของล้านนามักมีชาวไทใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่มากนักน้อย คนไทใหญ่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานยาวนานได้กลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมล้านนาได้อย่างสนิท ในบางแห่งที่เป็นชุมชนไทใหญ่ขนาดใหญ่ เช่น พื้นที่บริเวณชายแดนของล้านนา อาทิ จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ฯลฯ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายไทใหญ่ที่ยังรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้อย่างมั่นคง ทั้งนี้เพราะชาวไทใหญ่ในอดีตตั้งชุมชนหมู่บ้านอยู่รวมกันและแยกออกจากคนไทกลุ่มอื่นๆ การคมนาคมติดต่อกับเมืองอื่นๆค่อนข้างลำบาก นอกจากนี้ชุมชนไทใหญ่บริเวณชายแดนนั้นเป็นมักชุมชนดั้งเดิมที่ก่อตั้งขึ้นมานับร้อยปีและถูกผนวกอย่างเป็นทางการเข้ากับรัฐชาติสยามโดยการยินยอมหรือสนับสนุนของชาติตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ไม่ใช่ชุมชนที่ก่อตั้งใหม่โดยการอพยพเข้ามา ในบทนี้จะศึกษาถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวไทใหญ่ในล้านนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองเชียงใหม่และบทบาทของชาวไทใหญ่ในล้านนาทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

๓.๑ การกวาดต้อนชาวไทใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอาณาจักรล้านนาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายถึงสมัยเจ้าเจ็ดตน

การอพยพของชาวไทใหญ่โดยการกวาดต้อนหรืออพยพหลักสี่หนีภัยสงครามนั้นเกิดขึ้นตลอดสมัยราชวงศ์มังราย การกวาดต้อนอพยพผู้คนมาใส่บ้านใส่เมืองเป็นนโยบายของผู้ปกครองล้านนามาโดยตลอดเพราะกำลังคนมีความสำคัญมาก ประชากรของอาณาจักรล้านนาเป็นคนหลากหลายชาติพันธุ์ ปรากฏในโคลงมังทรารบเชียงใหม่ที่กล่าวถึงผู้คนจากล้านนาที่ถูกกวาดต้อนไปพม่าและผู้คนตามบ้านเมืองต่างๆ^๑

^๑ สิงฆะ วรรณสัย. โคลงเรื่องมังทรารบเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, ๒๕๒๒), ๑๕.

ไทยไพร่เจี๊ว มอนเมย
 ทังแขกขอมลาวเรย ลวะลือ

สถานการณ์การเมืองในรัฐไทใหญ่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรล้านนา ในสมัยพญาติโลกราช พ.ศ.๒๐๐๕ ขุนคำลอคผู้กินเมืองตุงและคำเผือกผู้กินเมืองเชียงทองวิวาทกับเจ้าฟ้าเมืองนาย ได้ทูลขอกองทัพจากเมืองเชียงใหม่ไปช่วย พญาติโลกราชโปรดให้ท้าวยอดเชียงราย หมื่นกิ่งดินเชียง และขุนต่างเมืองยกกองทัพไปตีเมืองนาย กองทัพเชียงใหม่ยกไปถึงคอยม้าเข้าได้สู้รบกับกองทัพเจี๊วเมืองนาย ได้ชัยชนะจึงยกเข้าประชิดเมืองนาย โดยพญาติโลกราชทรงยกทัพหลวงไปหนุนช่วยจนตีได้เมืองนาย คำปล่องฟ้าเจ้าเมืองนายหนีไปที่เมืองหนองบอน พญาติโลกราชทรงตั้งทัพอยู่ที่กลางตลาดเมืองนายแล้วทรงเรียกให้เจ้าเมืองตุงและเจ้าเมืองเชียงทองมาเข้าเฝ้า ก่อนจะยกทัพติดตามไปเมืองหนองบอน ทำให้เจ้าฟ้าเมืองนายยอมแพ้ออกมาถวายบังคม การทำศึกเมืองนายครั้งนี้ทำให้ได้หัวเมืองไทใหญ่มาขึ้นกับล้านนาอีก ๑๑ เมือง ได้แก่ เมืองสุเมืองไลคำ เมืองจิด เมืองจาง เมืองกิง เมืองลอกจอก เมืองจำก่า เมืองกูป เมืองยงห้วย เมืองหนองบอน และเมืองสีป้อ ได้ไพร่พลไทใหญ่กลับมาล้านนาถึง ๑๒,๓๒๘คน ได้ส่งไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่พันนาทะการ เก้าช่อง และเมืองพร้าว^๑

การบังคับอพยพเอาผู้คนจากบ้านเมืองอื่นๆเป็นไพร่บ้านพลเมืองของตนนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โบราณ หลังจากรบพุ่งกับพม่ามาเป็นระยะเวลายาวนาน รัฐล้านนาคอยอยู่ในภาวะบ้านแตกสาแหรกขาด ผู้คนจำนวนมากถูกบังคับให้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่พม่าบ้างก็เสียชีวิตจากโรคภัย ความอดอยาก และการรบ ดำเนินพื้นที่เมืองเชียงใหม่บรรยายไว้ว่า

“...ยามนั้นล้านนาเมืองเชียงใหม่ทั้งมวลเป็นกระจุกกระจจวนบ้านห่าง นานห่าง บ้านอุก เมืองรก ไปทางใต้ก็กลัวเสือ ไปทางเหนือก็กลัวช้าง บ้านเมืองบ่เที่ยง...”^๒ สงครามที่ยาวนานยึดเชื้อสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน ต้องถูกเกณฑ์ไปรบหรือต้องหนีเข้าป่าไปจน “...ผู้คนทั้งหลายเป็นอันอยากน้ำกลืนข้าว ท้องพวยากปากพาไป พร่องไปทางเหนือ พร่องก็ไปทางใต้...”^๓

เจ้าเจ็ดคนผู้นำการสู้รบกับพม่าต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนกำลังไพร่พลที่จะสู้รบและผลิตข้าวปลาอาหาร ด้วยคนล้านนานั้นล้มตายจากสงคราม โรคภัยและทุพภิกขภัยอันเนื่องมาจากสงคราม การรวบรวมผู้คนนั้นกระทำโดยการเกลี้ยกล่อมให้ผู้นำท้องถิ่นต่างๆยอมรับ

^๑ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค ้วยอาจ, อ้างแล้ว, ๑๐๐.

^๒ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค ้วยอาจ, อ้างแล้ว, ๑๕๓.

^๓ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค ้วยอาจ, อ้างแล้ว, ๑๔๕.

อำนาจของเจ้าเจ็ดตนและเกลี้ยกล่อมให้ไพร่พลที่หนีไปลี้ซ่อนอยู่ตามป่าเขา “...ลัวะที่ออกมาเยยะไฮ้ ไตที่ออกมาเยยะนา...” เพื่อสร้างบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น แต่กระนั้นก็ยังไม่มีกำลังคนเพียงพอที่จะสร้างรัฐที่เข้มแข็งได้ ต้องหันไปทำสงครามกวาดต้อนผู้คน ดังที่ว่า “...พระเป็นเจ้าตนมังราวชิรปรากฏกำแพงแก้วเป็นเกล้า เจ้าทั้ง ๓ พระองค์พี่น้องเป็นอันสลาดอาจจกเอาข้าเล็กหื้อเข้าในเงื่อมมือแห่งคนมักจักหื้อแผ่นดินกว้างขวางไปยังยั้ง เทียรยอม มีปกติอันรพรองปอง เอาบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลายอันเป็นลูกเมืองอังวะหื้อได้ผู้คนมาตั้งมูลบ้านเมืองแห่งตนบ่ขาด...”^๑

ภารกิจของเจ้าเจ็ดตนในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ คือ การทำสงครามอย่างต่อเนื่อง เป็นที่น่าสังเกตว่า เชียงใหม่ ลำพูนและลำปางซึ่งปกครองโดยเจ้าเจ็ดตนมักทำสงครามในพื้นที่ตะวันตกของล้านนา โดยเจ้ากาวิละและพี่น้องรวบรวมไพร่พลจากบ้านเมืองใกล้เคียงทางฝั่งแม่น้ำสาละวิน ทั้งด้วยการรบและเกลี้ยกล่อม ได้แก่ เมืองทุ่ง เมืองกิตติ เมืองยานะ บ้านแม่ปะ และเมืองชวาด สำหรับเมืองเชียงตุงเจ้าเจ็ดตนพยายามชักชวนให้ร่วมกัน“พื้นม่าน” แต่เจ้าฟ้าศิริชัยโชติสารัมภะลังเลเพราะเกรงไพร่พลจะเดือดร้อน^๒ กองทัพของเชียงใหม่ยกเข้าตีเชียงตุงแต่ไม่สำเร็จ จนกระทั่งเจ้าหอหน้าธรรมลังกายึดเชียงแสนและขับไล่พม่าออกจากล้านนาได้ในปี ๒๓๕๐ จึงได้ส่งท้าวขุนไปเกลี้ยกล่อมเจ้าเมืองเชียงตุงให้นำไพร่พลอพยพมาอยู่รวมกันที่เชียงใหม่ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนอกประตูเมืองเชียงใหม่ทางทิศใต้ ส่วนเจ้านายเชียงตุงตั้งคุ่มอยู่บริเวณเหนือวัดนันทาราม ปัจจุบันเป็นพื้นที่ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”

ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในล้านนาไม่ได้ถูกกวาดต้อนมาเท่านั้น มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานโดยชาวไทใหญ่เอง เช่น พื้นที่ชายแดนซึ่งไม่ได้มีการกำหนดเขตแดนที่แน่นอน มีการตั้งถิ่นฐานของชาวไทใหญ่หลายแห่ง มีชุมชนชาวไทใหญ่อยู่มากในเขตติดต่อระหว่างไทยกับพม่า บริเวณชายแดนจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน เจ้าช้าง ของห้วย ได้อธิบายถึงขบวนการต่อต้านเจ้าฟ้าที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยการสนับสนุนของพม่า สร้างภาพให้เจ้าฟ้าและชนชั้นปกครองเป็นผู้ค้ำชูอธิปไตยประชาชน เจ้าช้างโต้แย้งว่าถึงอำนาจของเจ้าฟ้าและทางเล็อกของไพร่ชาวไทใหญ่หากถูกกดขี่ว่า

In the 1960s, it was fashionable (and even now among foreign scholars interested in Burma) to portray them as living lives of opulent luxury while

^๑ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค วัยอาจ, อ้างแล้ว, ๑๕๕.

^๒ สวงน โชติสุวรรณ์, ประชุมตำนานล้านนาไทย (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๕), ๔๔๑.

^๓ ปราณี ศิริธร, “เมื่อเงี้ยวเข้ามามีบทบาทในภาคพายัพของไทย”, แผ่นดินไทย (๒๔ มีนาคม ๒๕๒๑), ๕.

peasants lived from hand to mouth, groaning under both feudal and colonial oppression. The fact is that even under the “feudal” scheme of things, Shan peasants were, in the European sense, freemen, and in village and local matters, governed themselves. Moreover, if a man did not like a particular rule or taxes levied, he was free to resettle elsewhere (many people in Sankampeng district, Chiang Mai, Thailand, are descended from those who moved away from one of the Shan states about eighty years ago because they did not like the tax imposed by their *chaofa*).^๑

จากกรณีศึกษาหมู่บ้านไทใหญ่สามหมู่บ้าน คือ บ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง บ้านแม่สาวเมืองหนอง และบ้านใหม่หมอกจ้าม อำเภอแม่ฮวย จังหวัดเชียงใหม่ เรณู อรรฐาเมศรี สรุปลงไว้ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ท้องถิ่นภาคเหนือลุ่มน้ำแม่สาว แม่ฮวย และแม่กก ว่า การอพยพของชาวไทใหญ่ในอดีตตั้งแต่อังกฤษเข้ายึดครองพม่า นั้นมีหลายสาเหตุด้วยกัน^๒ ประการแรกเกิดจากการที่อังกฤษขยายอำนาจค่อยๆ ยึดครองพม่าจากทางภาคใต้ขึ้นไปถึงพม่าตอนล่าง พม่าตอนบน และไทใหญ่เป็นอาณานิคมในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ในราวปี ๒๓๘๕ เป็นช่วงที่พม่าอ่อนแอและสู้รบกันเองจนเกิดภาวะสุญญากาศทางการเมือง ทำให้เกิดการรบพุ่งต่อสู้ระหว่างผู้นำรัฐไทใหญ่ ประชาชนเดือดร้อนจนต้องอพยพโยกย้ายจากเมืองต่างๆ เช่น เมืองหมอกใหม่ บ้านหาด ลางเคอ เมืองปิ่น และคอยก่อกำจัดหมู่บ้านทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพที่บ้านปางหมูและบ้านแม่ฮองสอน^๓ ตัวอย่างหมู่บ้านที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานช่วงนี้ คือ บ้านเวียงหวาย บ้านหัวฝาย และบ้านเปียงกอก ซึ่งผู้อาวุโสของหมู่บ้านได้เล่าถึงความขัดแย้งและการสู้รบระหว่างพม่ากับเจ้าฟ้าไทใหญ่ และอังกฤษกับเจ้าฟ้าไทใหญ่อันเป็นสาเหตุให้ชาวไทใหญ่เดือดร้อนจนต้องอพยพเข้ามาอยู่ในเขตไทย^๔ ประการที่สอง เกิดขึ้นหลังจากที่พม่าละเมิดสัญญาปางโหลงและเกิด

^๑ Chao Tzang Yawngghwe, Ibid, 79.

^๒ เรณู อรรฐาเมศรี, อ้างแล้ว, ๘๘.

^๓ ธรรม ศรีรัตนบัลล์. ไทใหญ่แม่ฮองสอน : การสรรค์สร้างความเป็นไทใหญ่จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทใหญ่ เดิมและไทใหญ่พลัดถิ่นทศวรรษ ๒๕๒๐-๒๕๕๐. (เชียงใหม่ : วิทยาลัยศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), ๒๗.

^๔ ดูรายละเอียดในเรณู อรรฐาเมศรี, อ้างแล้ว, ๑๖๔-๑๖๖.

ความขัดแย้งรุนแรงระหว่างรัฐบาลพม่ากับขบวนการกู้ชาติไทใหญ่^๑ สาเหตุประการสุดท้าย คือ การกีดกันข่มเหงที่พม่ากระทำกับชาวไทใหญ่ผนวกพร้อมกับสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่จนชาวไทใหญ่ต้องอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองไทย เรณู อรรถาเมศร์ เรียกกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่หนีตาย หนีความเดือดร้อนจากการที่พม่ามีนโยบายจำกัดคนจนให้ออกนอกประเทศตั้งแต่ปี ๒๕๓๕

ความวุ่นวายทางการเมืองที่ทำให้เกิดสงคราม การต่อสู้ระหว่างชนชั้นปกครองและสภาพสุญญากาศทางการเมืองทำให้เกิดโจรสลัดที่ถือโอกาสที่บ้านเมืองไม่มีชื่อ ไม่มีแปมาปล้นชิงทรัพย์และทำร้ายชาวบ้าน เมื่อไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากอำนาจรัฐ ชาวไทใหญ่จากเมืองต่างๆ เช่น เมืองหนอง สายฮ่า เมืองน้ำฝืด และเมืองไทใหญ่อื่นๆ ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองฝางโดยเดินทางผ่านมาทางเมืองเชียงตุง เมืองโศ้น เมืองหนองบ้านสูง บ้านลาน เข้ามาสู่

ภาพที่ ๓.๑ รูปชาวไทใหญ่

^๑ รายงานวิจัยฉบับนี้ไม่ลงลึกในรายละเอียดของขบวนการกู้ชาติไทใหญ่ มีหนังสือที่เขียนและรวบรวมข้อมูล รวมถึงทัศนะจากผู้นำขบวนการกู้ชาติไทใหญ่หลายเล่มที่น่าสนใจ อาทิ The Shan of Burma: Memoir of a Shan Exile โดย Chao Tzang Yawngwe บุตรชายของเจ้าฟ้าเมืองของหัวยี่ให้ข้อมูลเบื้องต้นที่น่าสนใจในทัศนะของชนชั้นปกครองไทใหญ่ งานวิจัยเกี่ยวกับชาวไทใหญ่หลายๆเล่มให้รายละเอียดเกี่ยวกับขบวนการกู้ชาติและปัญหาการสู้รบที่กระทบกระเทือนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทใหญ่จนทำให้ต้องมีการอพยพลี้ภัยจากบ้านเกิดเมืองนอนของตน

บ้านเวียงห้วย หัวฝาย และม่อนปิน เนื่องจากได้รู้จักพ่อค้าที่เดินทางค้าขายข้ามชายแดนว่าเมืองฝางมีที่ดินทำกินอุดมสมบูรณ์ ความสัมพันธ์ทางการค้าที่ดำเนินมาในอดีตระหว่างชาวไทยใหญ่กับคนเมืองภาคเหนือทำให้ชาวไทยใหญ่รู้ถึงสถานการณ์บ้านเมืองอีกฟากหนึ่งของพรมแดน รู้ว่าเมืองฝางมีที่ดินดี มีพื้นที่ว่างไปตั้งชุมชนอยู่แล้วและมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้น ชาวไทยใหญ่ที่เข้ามาอยู่ในเมืองฝางเป็นพวกที่มาจากรัฐไทใหญ่ทางตอนใต้ เช่น เมืองนาย เมืองปิ่น เชียงทอง ลางเคอ เมืองสาด เมืองโต้นและนาองมู เป็นต้น การเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตอนนั้นไม่ได้รับการต่อต้าน เพราะผู้คนยังมีไม่มาก เจ้านายล้านนาหรือรัฐบาลสยามเองก็ต้องการให้มีกำลังคนมาอยู่บริเวณชายแดนให้มากขึ้น มีการสนับสนุนให้อพยพมาตั้งถิ่นฐานโดยต้องยอมรับอำนาจการปกครองของรัฐสยาม ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทก่อน

ในตอนแรกเดินทางมาตั้งถิ่นฐาน ชาวไทยใหญ่อพยพเหล่านี้ต้องเผชิญกับความยากลำบาก เพราะมีคนมายังไม่มากนัก ต้องเริ่มถางป่าปลูกข้าวไร่ก่อนเพราะปลูกง่าย ภายหลังจึงทำนาดำซึ่งได้ผลผลิตมากกว่า นอกจากต้องใช้แรงงานถางป่าเพื่อปลูกบ้านและทำที่นา เมื่อปลูกแล้วก็ต้องคอยดูแลเพราะมีสัตว์ป่าเข้ามากินข้าวมาก ชีวิตยากลำบากจนบางคนยอมแพ้กกลับไปบ้านเดิม^๑ สำหรับคนที่อดทนมานะบากบั่นก็จะสามารถจับจองที่ดินปลูกบ้านเรือน ทำที่นาไร่สวนได้มากขึ้นตามแรงงานที่ครอบครัวมี ชุมชนไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามาเป็นกลุ่มและตั้งถิ่นฐานรวมกันในระยะแรกนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้และสืบทอดมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน^๒

การสืบทอดวัฒนธรรมไทยใหญ่จะเห็นได้ตั้งแต่เดินเข้าไปในหมู่บ้าน ลักษณะบ้านเรือนแบบไทยใหญ่ปลูกเป็นเรือนยกพื้นสูง มุงคาหรือตองตึง พื้นปูฟากไม้ไผ่ ฝาเรือนเป็นผ้าไม้ไผ่ รูปบ้านทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า สันหลังคาเป็นแนวเหนือใต้เพราะไทยใหญ่ถือคติว่าจะไม่ปลูกเรือนให้ “ตะวันไต่หลังคา” หลังคาจึงลาดเป็นแนวตะวันออก-ตะวันตก ตัวเรือนหันหน้าไปทางเหนือหรือใต้เท่านั้น ใต้ถุนเรือนที่ยกสูงขึ้นเป็นพื้นที่สำหรับเก็บข้าวของเครื่องใช้ในการเกษตร มักมีแคร่ใช้นั่งทำงาน พักผ่อน หรือรับแขกที่สนิทสนมในตอนกลางวัน ชั้นบนมีเรือนโถงที่จัดแบ่งพื้นที่หนึ่งในสามเป็น “เนอเฮิน” เป็นพื้นที่ส่วนในสำหรับเก็บของมีค่าและที่นอนของลูกสาว พื้นที่สำคัญที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทยใหญ่ คือ ด้านตะวันออกของเรือนจัดเป็นหิ้งพระ หรือ ข่งพารา มีพระพุทธรูปตั้งผินพระพักตร์ไปทางตะวันตก ต่างจากพระพุทธรูปในวัดที่ผินพระพักตร์ไปทางตะวันออก แยกมาเข้ามาในเรือนไทยใหญ่ต้องไปไหว้พระที่ข่งพารา ก่อนเป็นการแสดงความคารวะต่อสถานที่ พื้นที่นี้ใช้รับแขกและเป็นที่นอนของเจ้าของบ้าน ถัดจากเรือนโถงเป็นชาน อาจจะเป็น

^๑ เรณู อรรถฐาภรณ์, อ้างแล้ว, ๗๕.

^๒ อธิวโรภิกขุ, อ้างแล้ว, .๑๐.

พื้นที่เปิดโล่งหรือมุงหลังคาที่เรียกว่า ชานมุง ปลายชานมีเข่งน้ำเป็นร้านน้ำสูงระดับเอว ตั้งคุ่มน้ำดื่ม พื้นที่นี้ใช้สอยทั่วไป ตากลิ้งของ อาหาร เสื้อผ้า หรือเป็นที่รับประทานอาหารเย็นร่วมกันของครอบครัว การปรุงอาหารทำในห้องครัวที่มักปลูกชิดกับชาน บ้านไคจะไม่สร้างใกล้ประตูเรือนแต่จะอยู่ชิดกับชานด้านใดด้านหนึ่งและจะมีจำนวนชั้นเป็นชั้นคี่^๑

ภาพที่ ๓.๒ รูปบ้านไทใหญ่

การที่เป็นชุมชนเกษตรทำให้ชาวไทใหญ่เน้นความสำคัญของการจัดการน้ำ มีแก่งน้ำหรือแก่งอ่องเป็นบุคคลที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือเป็นผู้ดูแลระบบน้ำ มีสิทธิในการสั่งปิดน้ำหรือเปิดน้ำเข้าสู่ทุ่งนาของชาวบ้าน ทำให้ตำแหน่งนี้มีอิทธิพลอย่างสูงในชุมชน สังคมของชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสเช่นเดียวกับสังคมคนไทยอื่นๆ กลุ่มผู้อาวุโสของหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการ แต่มีอิทธิพลอย่างสูงในการกำหนดกิจกรรมและข้อบังคับต่างๆของหมู่บ้าน^๒

^๑ วีระพงษ์ มีสถาน, อ่างแก้ว, ๘-๙.

^๒ วีระพงษ์ มีสถาน, อ่างแก้ว, ๑๖.

นอกจากชาวไทใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนถาวรในล้านนาแล้ว ยังมีชาวไทใหญ่ที่เดินทางค้าขายและลงทุนธุรกิจในล้านนาจำนวนมาก คนในบังคับอังกฤษที่อาศัยอยู่นอกกรุงเทพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่ พวกนี้ทำงานในป่าไม้ ค้าขายและทำเหมืองแร่ ที่เชียงใหม่และลำปางมีชาวไทใหญ่ทำการค้าอยู่ถึงกว่าห้าพันคน ในขณะที่ที่น่านและแพร่มีประมาณแห่งละสี่ร้อยคน บันทึกของข้าราชการอังกฤษในล้านนาให้ความสำคัญกับบทบาททางเศรษฐกิจการค้าของชาวไทใหญ่ว่า^๑

...I need hardly comment on the important position held by British subjects in Northern Siam...that the prosperity and commercial activity of this most flourishing part of Siam is entirely dependent on them.

ข้าราชการอังกฤษที่เชียงใหม่ตั้งข้อสังเกตว่า การที่มีชาวไทใหญ่และพม่าเดินทางเข้ามาค้าขายเป็นจำนวนมากนี้เนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์และความมั่งคั่งของเมืองใหญ่ๆ ในล้านนา “...The rich Lao country in the north of Siam forms a great attraction for the Burmese and Shan trader.” ในขณะที่คนพื้นเมืองไม่นิยมทำการค้าทางไกลและมีข้อจำกัดทางการเมืองการปกครองชาวตะวันตกส่วนใหญ่สรุปความเห็นตรงกันว่า^๒

... The native of Siam is incapacitated from engaging in commercial pursuits, both by his own want of energy and initiative as well as by the restrictions imposed upon him by his own Government in the matter of corvee and freedom of movement, so that all trade tends to fall into the hands of foreign subjects.

^๑ U.K., General Report (Political) of a Journey to Korat and Nan, 1895 by Mr. J. S. Black, F.O. 69 / 162.

^๒ U.K., General Report (Political) of a Journey to Korat and Nan, 1895 by Mr. J. S. Black, F.O. 69 / 162.

๓.๒ การค้าข้ามชายแดนและพ่อค้าไทใหญ่

แม้สังคมของล้านนาและรัฐไทอื่นจะเป็นสังคมการเกษตร แต่การค้ามีความสำคัญอย่างยิ่ง การค้าทำให้เกิดการกระจายสินค้า การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างท้องถิ่น และสร้างความมั่งคั่งให้กับรัฐ สำหรับชาวบ้านทั่วไปการค้าทำให้เกิดรายได้ไม่มากนักน้อย ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้คนต่างบ้านต่างเมือง ทำให้ผู้ที่เดินทางไปค้าขายมีความรู้และหูตากว้างไกล สร้างระบบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหมู่พ่อค้าด้วยกัน ระบบการค้าของล้านนาในอดีตกระจายไปทุกทิศ ทางเหนือเราติดต่อค้าขายกับจีนตอนใต้ ทางตะวันตกมีการค้าถึงพม่าและรัฐไทใหญ่ ทางตะวันออกถึงลาวล้านช้าง ส่วนทางใต้ถึงสุโขทัยและอยุธยา เส้นทางการค้านี้มีทั้งทางบกและทางเรือ ประกอบด้วยเส้นทางการค้าสำคัญห้าเส้นทาง คือ เส้นทางบกทางเหนือมาจากมณฑลยูนนานของจีน เส้นทางที่สองมาจากรัฐไทใหญ่ เส้นทางที่สามมาจากเกาะละแหม่งและเมืองอื่นๆของพม่า เส้นทางที่สี่เป็นเส้นทางน้ำและบกมาจากอยุธยาและกรุงเทพฯ เส้นทางที่ห้าเป็นเส้นทางผสมทางน้ำและทางบกเช่นกันจากหลวงพระบางและเมืองอื่นๆของลาว^๑ การค้าข้ามชายแดนเหล่านี้มักเป็นการค้าแบบคาราวาน ขบวนพ่อค้าและสัตว์พาหนะมีจำนวนมากน้อยต่างกัน

ภาพที่ ๓.๓ รูปขบวนพ่อค้าไทใหญ่

^๑ รัตนพร เศรษฐกุล, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน (เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์มบुकส์, ๒๕๕๒), ๑๒๗.

โฮลต์ ฮัลเลตต์ นักสำรวจเส้นทางรถไฟชาวอังกฤษที่เดินทางเข้ามาถึงล้านนาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ได้รับข้อมูลการค้าทางไกลจากเจ้าอุปถัมภ์ น้องสาวของเจ้าแม่ทิพเกสร พระชายาของพระเจ้าอินทวิชไชยยานนท์ว่า

...she told me that from 700 to 1000 laden mules and ponies came yearly from Yunnan, and from 7000 to 8000 from Kiang Tung, Kiang Hung, and other places in the British Shan States: 1000 elephants are employed in carrying goods to and from Kiang Hsen, chiefly from transshipment to Luang Phrabang and elsewhere; 5000 porters travel in lower Burmah, and 4000 to the neighboring States, and to the British Shan States lying to the north; 3000 laden oxen ply between Zimme and Lakon, and from 500 to 600 to Lower Burmah. The movement of unladen animals for sale, she said, was as follows: Between 5000 and 6000 buffaloes were brought yearly to Zimme from Luang Phrabang, numerous oxen from Lapoon and Lakon; and from 200 to 300 elephants were yearly taken into Burmah. The porters travelled throughout the year and the Chinese caravans proceeded as far south as Ootaradit, a Siamese town at the head of the navigation of the Meh Nam.^๑

ดร.คฺซซิ่ง มิชชันนารีอเมริกันในรัฐไทใหญ่ได้กล่าวถึงชาวไทใหญ่ว่า “...The Shans are a thrifty people. Being the inhabitants of a mountainous region, the necessaries of life are not so easily obtained as in the fertile deltas of the Irrawaddy and Menam. They are good agriculturalists, but excel in trading, by which they supply themselves with food and merchandized not obtainable in their own country...”^๒ ตลอดการเดินทางไปเชียงใหม่และเชียงแสน ฮัลเลตต์พบกองคาราวานพ่อค้าไทใหญ่เป็นกลุ่มๆ พักอยู่ตามเพิงมีสัมภาระ สินค้าต่างๆ วางอยู่ใกล้ๆ และฝูงวัวเล็มหญ้าอยู่ไม่ห่างนัก ได้พบพ่อค้าไทเงินจากเชียงตุงประมาณสิบห้าคนเพ็ง

^๑ Holt S. Hallett . **A Thousand Miles on an Elephant in the Shan States** (Bangkok : White Lotus, 1988), 208 and 104.

^๒ J.George Scott. **Gazetteer of Upper Burma and the Shan States** (Rangoon : The Superintendent, Government Printing, 1900), 287.

กลับจากซื้อสินค้าที่มะละแหม่งกำลังเดินทางกลับไปเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังพบขบวนวัวต่างจำนวนถึง ๖๐๐-๗๐๐ ตัว ขนฝ้ายและพลูไปขายที่ระแหงแลกกับกะปิ มีขบวนวัวต่างนำเอาสินค้าฝ้ายจากลำปางไปขายที่เชียงใหม่แลกกับหมากซึ่งเป็นสินค้าออกสำคัญของเชียงใหม่ที่พ่อค้าไทใหญ่ต้องการมาก พ่อค้าไทใหญ่นำเอาสินค้าประเภทขวานและดาบมาแลกเปลี่ยนหมากกลับไป สินค้าบางประเภทเป็นที่ต้องการของพ่อค้ามาก สินค้าที่ขึ้นชื่อของเชียงใหม่ คือ หมาก ซึ่งชาวบ้านปลูกกันทั่วไป แต่บริเวณที่ปลูกมากจนกลายเป็นสินค้า คือ อำเภอสันทรายและพื้นที่ใกล้เคียง ราคาหมากที่เชียงใหม่จะขึ้นอยู่กับคาราวานวัวต่างๆของพ่อค้าไทใหญ่จากเมืองนายที่เดินทางมาซื้อทุกปี^๑

เมืองเชียงใหม่ในอดีตเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญระหว่างเมืองตอนในกับเมืองท่าชายฝั่งทะเล โดยส่งสินค้าจากเมืองตอนในไปสู่เมืองท่า รับเอาสินค้าจากเมืองท่าขึ้นมายังเมืองตอนในทำให้เชียงใหม่ควบคุมการค้าของรัฐไทใหญ่ จีนตอนใต้ พม่าและสยาม^๒ พ่อค้าฮ่อและพ่อค้าไทใหญ่จะนำสินค้าของตนเองลงมาที่เชียงใหม่ก่อนจะส่งไปเมืองอื่นๆ เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการค้าสัตว์ อาทิ วัว ควาย ม้า และล่อ ม้าที่ซื้อขายกันที่เชียงใหม่มาจากเชียงตุงและรัฐไทใหญ่อื่นๆ ส่วนล่อนั้นมาจากยูนนาน หลังจากที่อังกฤษยึดครองพม่าตอนล่างได้ในพ.ศ.๒๓๕๔ เชียงใหม่ก็ทำหน้าที่เป็นตลาดสำหรับสินค้าสำเร็จรูปจากอังกฤษ คาราวานพ่อค้าต่างถิ่นสามารถซื้อขายสินค้ากันได้ สินค้าที่พ่อค้าไทใหญ่นำมาขายได้แก่ ฝิ่น จี๊ฝิ่ง ไบซา กระเทียม พริก มีด ฝรั่ง น้ำมันงา และม้า^๓

จากการเดินทางสำรวจเส้นทางการค้าและกิจกรรมการค้าในบ้านเมืองล้านนา กงสุลอังกฤษพบว่า “...the Shan trader wanders about the country with great freedom, and comparative safety.”^๔ พ่อค้าไทใหญ่มาจากหลากหลายเมืองในรัฐไทใหญ่ทางตอนเหนือของพม่าและทางตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน เช่น เมืองโลคำ เมืองปิ่น เมืองนาย เมืองหมอกใหม่ และท่าดอน ชาวล้านนามักเหมาเรียกพ่อค้าไทใหญ่ว่า พ่อค้าเงี้ยวทั้งหมด แต่ในจำนวนพ่อค้าเงี้ยวนี้จะมีพ่อค้าจากเชียงตุงเป็นจำนวนมาก พ่อค้าไทเงินจากเชียงตุงได้รับคำยกย่องว่าเป็นพวกที่ “ขยันขันแข็งและค้าขายเก่งกว่าลาว(เชียงใหม่)” พ่อค้าจากเชียงตุงนำสินค้าหลากหลายมาสู่ตลาดเชียงใหม่ อาทิ ฝ้าย ฝิ่น และไบซา มีของป่า เช่น งาช้าง นอแรด และขนนก เครื่องใช้ต่างๆ ได้แก่ ดาบ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงิน ดินทอง น้ำมันมะเข่า น้ำฝิ่ง พริก กระเทียม หอม ยาสูบและกระดาศสา กองคาราวานไทใหญ่มีสัตว์พาหนะตั้งแต่ ๕๐-๒๐๐ ตัว นักสำรวจชาวอังกฤษปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ บรรยาย

^๑ รัตนพร เศรษฐกุล, (๒๕๕๒), อ้างแล้ว, ๑๒๗.

^๒ Archibald Colquhoun. *Amongst the Shan* (London : Field and Tuer, 1885), 17.

^๓ รัตนพร เศรษฐกุล, (๒๕๕๒), อ้างแล้ว, ๑๒๘.

^๔ U.K., General Report (Political) of a Journey to Korat and Nan, 1895 by Mr. J. S. Black, F.O. 69 / 162.

ถึงคาราวานพ่อค้าไทใหญ่ว่า “...กลุ่มชาวไทใหญ่จากพม่าสวมกางเกงและเสื้อสีน้ำเงิน สวมหมวกปีกกว้างครอบผมเกล้าที่โพกด้วยผ้าไหม วัวต่างมีที่ครอบจมูกสานด้วยหวายป้องกันไม่ให้วัวแวง เล็มหญ้าระหว่างการเดินทาง ตัวจำฝูงสวมหน้ากากประดับประดาตกแต่งด้วยหอยเบี้ย ยอดบนประดับด้วยขนนกยูงอย่างสวยงาม...”^๑

ในช่วงฤดูแล้งซึ่งเป็นช่วงการเดินทางค้าขายชาวล้านนาจะคุ้นเคยกับภาพคาราวานพ่อค้าไทใหญ่สวมกางเกงกันโหยง สอดดาบเล่มยาวไว้ที่เข็มขัด ดูทะมัดทะแมงและน่าเกรงขามในเวลาเดียวกัน พ่อค้าเหล่านี้นำคาราวานสินค้าของตนแะไปตามหมู่บ้านรายทางและตลาดชุมชน สินค้าที่ชาวบ้านนิยมซื้อได้แก่ ดาบ ใบชา เครื่องปั้นดินเผา หีบเครื่องเงิน ผ้าฝ้ายหยาบ ผ้าฝ้ายทอมือ น้ำผึ้ง พริก กระเทียม หอม ยาสูบ และกระดาษสา การค้าในอดีตจะเน้นการแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น ที่บ้านเมืองลวง อำเภอคอยสะเกิด ชาวล้านนาจะนำผลผลิตของท้องถิ่นเช่น หมากสดและหมากแห้งมาแลกเปลี่ยน ถั่วเน่าแผ่น ปลาแห้ง และพริกจากพ่อค้าไทใหญ่ บางครั้งจะนำเอาม้าจำนวนมากมาขายที่เชียงใหม่ก่อนจะเลยไปพม่าตอนล่าง พ่อขายม้าที่พม่าแล้วจะซื้อสินค้าสำเร็จรูปจากมะละแหม่ง มาขายที่ล้านนา บางกลุ่มเดินทางไปถึงสุโขทัยเพื่อซื้อกะปิ ปลาร้า และปลาแห้งมาขายที่ล้านนาเพื่อซื้อหมากกลับไปขายที่บ้านเมืองของตนเอง เมื่อสินค้าตะวันตกเข้ามาในระยะแรกพ่อค้าไทใหญ่ก็เป็นผู้รับสินค้าสำเร็จรูปต่างๆมาขายให้กับชาวบ้านชาวเมือง^๒ โดยวิธีนี้ทำให้พ่อค้าไทใหญ่กลายเป็นผู้กระจายสินค้าพื้นเมืองไปพร้อมกับการซื้อสินค้าท้องถิ่นและขายสินค้าของตนเอง เส้นทางที่นิยมใช้สำหรับพ่อค้าไทใหญ่นั้นมีทั้งเข้ามาทางเชียงราย ทางเมืองฝางและแม่ฮ่องสอน ทำให้เมืองเหล่านี้มีชุมชนชาวไทใหญ่ตั้งอยู่มาก^๓

การค้าข้ามชายแดนทำให้เกิดชุมชนการค้าบริเวณชายแดน จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสบ้านเวียงหวายซึ่งเป็นหมู่บ้านไทใหญ่เก่าแก่ของเมืองฝาง เรณู อรรถฐาเมศร์ พบว่าประมาณพ.ศ.๒๔๔๐ หรือก่อนหน้านั้นมีชุมชนไทใหญ่กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่นี้ เช่น บ้านเวียงฝาง เปียงกอก บ้านเด่น บ้านป่าอิน และบ้านหัวฝาย ในยุคนั้นอังกฤษปกครองรัฐไทใหญ่ผ่านเจ้าฟ้าไทใหญ่ ส่วนสยามเป็นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้นำชาวไทใหญ่ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า พ่อล่ามได้นำเอาผู้คนจากบ้านป่าอิน เปียงกอก และบ้านเด่นประมาณสิบกว่าครอบครัวมาตั้งบ้านเวียงหวายเป็นจุดพักพ่อค้าวัวต่าง บ่อนการพนันและโรงสุบฝิ่น เป็นชุมชนที่มั่งคั่งเพราะเงินจากการพนัน

^๑ Holt Hallet. *A Thousand Miles on Elephant in the Shan States* (London : William Blackwood and Son, 1886), 145.

^๒ ชัยวัฒน์ ศุกดิลกถักชัย. *พ่อค้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจลำปาง พ.ศ.๒๔๕๕-๒๕๑๒* (ภาคนิพนธ์รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), ๓๔.

^๓ รัตนาพร เศรษฐกุล, (๒๕๕๒๗, อ้างแล้ว, ๑๓๑-๑๓๒).

และการขายฝิ่น บ้านเวียงหวายยุคนี้ขึ้นอยู่กับอำนาจของพ่อล่ามซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก อังกฤษ พ่อล่ามทำหน้าที่ปกครองดูแลชาวบ้าน ช่วยเหลือเมื่อปัญหาตัดสินข้อพิพาทและลงโทษ ผู้กระทำผิด โดยที่พ่อล่ามได้รับค่าตอบแทนเป็นผลผลิตและแรงงานจากชาวบ้าน พ่อล่ามหาผลประโยชน์จากที่ดินที่นาและการเก็บภาษีการค้าและการพนันที่ส่งให้ทั้งฝ่ายอังกฤษและฝ่ายไทย^๑

ชุมชนบ้านเวียงหวายนี้มีลักษณะเป็นชุมชนการค้าชายแดนที่เป็นที่พบปะสังสรรค์ของพวก พ่อค้าที่เดินทางมาค้าขาย เมื่อซื้อสินค้าเดินทางกลับก็มีโอกาสเสี่ยงโชคในบ่อนพนันซึ่งมีการเล่น พนันหลายอย่าง เช่น หมากสาดยาว หมากสาดมน มะแกว และมะกองดี เป็นต้น เวียงหวายจึงเป็น สถานที่ที่พ่อค้าสามารถแลกเปลี่ยนสินค้า ข้อมูลทางการค้า ทางบ้านเมือง เสี่ยงโชครำรวยหรือ หมดตัวได้เช่นกัน ผู้อาวุโสบ้านเวียงหวายให้ภาพของชุมชนที่มั่งคั่ง สงบสุขภายใต้การปกครอง ดูแลของพ่อล่าม สนุกสนานเพราะมีผู้คนหลายกลุ่มหลายพวก เช่น พ่อค้าจีน แจก ไทใหญ่ ที่ไปมา ค้าขายแล้วมาพัก มีทั้งการสูบฝิ่นและเล่นการพนัน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการขายฝิ่นและ ขายสินค้าท้องถิ่นต่างๆเช่น อาหาร ขนม และผลไม้ ชาวบ้านบางคนทำการค้าวัวต่างด้วยการขนเอา เกลือ เสื้อผ้า และผ้าลูกไม้จากตลาดเมืองฝางไปขายแลกเปลี่ยนในเขตพม่า เมื่อได้ฝิ่นมาก็ขายเอาเงินไป ซื้อเกลือมาขายเอากำไรต่อเพราะเกลือเป็นสินค้าหายากและมีความสำคัญ เกลือหนึ่งจ้อยแลกกับฝิ่น ได้หนึ่งจ้อยเช่นกัน ใช้วิธีซื้อมาขายไปได้กำไรทั้งสองทาง เรณู อรรถฐาเมศร์ยกตัวอย่างพ่อค้าวัวต่าง ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาอยู่ที่อพยพจากเมืองกลางเคอ หมอกใหม่มาอยู่บ้านเวียงหวาย เนื่องจากเคยเป็น ลูกหาบและพ่อค้าวัวต่างมาก่อน เมื่อเก็บรวบรวมเงินทุนได้ก็เริ่มการค้าวัวอีก โดยนำสินค้าที่พม่า ต้องการจากเมืองไทยไปขาย และนำเข้าสินค้าพม่า เช่น ฝิ่น ของเก่า ของพื้นเมืองพม่าและอัญมณี การขนส่งใช้ม้าและลูกหาบขนข้ามชายแดน พวกที่ทำการค้าได้กำไรดีจะซื้อที่ดินเก็บไว้ หลังจาก เลิกค้าขายก็หันมาประกอบอาชีพเพาะปลูก^๒

ชายขึ้น คำแดงยอดไต ปัญญาชนชาวไทใหญ่คนหนึ่งได้เชื่อมโยงการทำการค้ากับการ ทำบุญว่าคนในอดีตรักไม่ได้มุ่งแต่ทำหาหากินอย่างเอาเป็นเอาตาย หากยังมีเวลาสำหรับการทำบุญ กุศลเพื่อชีวิตในโลกหน้า ชาวไทใหญ่นิยมทำบุญพระธาตุปีเกิด หากพระธาตุปีเกิดอยู่ต่างแดนก็ เป็นโอกาสที่จะไปทำบุญพร้อมๆกับท่องเที่ยวหาประสบการณ์ ในการเดินทางไป”ธาตุ” คนที่มี ทุนรอนน้อยก็จะเอาผลผลิตในท้องถิ่นที่ตนเองผลิตได้ไปขายเพื่อขายให้กับผู้ที่ต้องการซื้อ เงินที่

^๑ เรณู อรรถฐาเมศร์, อ้างแล้ว, ๑๖๕. ข้อมูลนี้ต้องมีการตรวจสอบอีกครั้งเพราะในช่วงเวลานั้นได้มีการปักปันเขตแดนกันแล้ว อังกฤษไม่น่าจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับชุมชนที่ตั้งอยู่ในฝั่งไทย นอกเสียจากว่าชุมชนนั้นเป็นชุมชนไทใหญ่ที่เป็นคนในบังคับอังกฤษ พ่อล่ามนั้นได้รับอำนาจจากอังกฤษให้ปกครองดูแลคนในบังคับอังกฤษ หัวหน้าคนในบังคับนี้เรียกว่า เฮดแมน (Headman)

^๒ หนึ่งจ้อยเท่ากับหนึ่งกิโลกรัม คิดเป็นเงิน ๖๐ แลบ เรณู อรรถฐาเมศร์, อ้างแล้ว, ๑๗๘.

ได้ก็นำไปทำบุญ หากมีมากก็ซื้อของฝากของต้อนมาให้ครอบครัวญาติพี่น้อง ระยะเวลาที่ไปมักจะไปเป็นเดือน ใกล้เคียงเดินทางกลับจะซื้อผลผลิตของท้องถิ่นนั้นกลับมาขายที่บ้าน หากพบเพื่อนฝูงก็อาจชวนกันเดินทางไปค้าขายต่อก่อนกลับบ้าน การค้าจึงเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตมิใช่เพียงวิถีทางเศรษฐกิจแต่เป็นการสืบสานทางวัฒนธรรมอีกด้วย^๑

๓.๓ บทบาทของชาวไทใหญ่ในการทำป่าไม้

ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ การทำป่าไม้เป็นธุรกิจสำคัญในหัวเมืองล้านนาที่รัฐบาลสยามให้ความสนใจเพราะเป็นธุรกิจที่ก่อให้เกิดรายได้และในขณะเดียวกันก็คุ้มเสี่ยงต่อการแทรกแซงของชาติมหาอำนาจตะวันตกที่กำลังรุกคืบเข้ามาในพม่า ป่าไม้ในล้านนาเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้านายและเมื่อมีการขอสัมปทานทำป่าไม้ก็เป็นรายได้สำคัญ เดิมชาวพม่าและไทใหญ่มักจะมาขออนุญาตเจ้านายเพื่อตัดไม้ โดยเจ้านายก็จะตกลงง่ายๆ เขียนใบอนุญาตเป็นใบลานโดยไม่มีภาระรายละเอียดมากนัก เมื่อตัดไม้แล้วก็เสียค่าต่อไม้ให้เจ้านายที่เป็นเจ้าของป่า หากมีปัญหา ก็จะร้องเรียนไปยังกรุงเทพ ดังปรากฏในปี ๒๓๘๕ ว่า “...เจ้าพระยาจักรมีหนังสือมาถึงเมืองเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และเมืองตาก ว่า พวกมอญ พม่า และอังกฤษที่เคยซื้อไม้ตามหัวเมืองเหล่านี้ ส่งหนังสือฟ้องเข้ามาที่กรุงเทพฯ ว่า ได้เสียเงินให้พวกหัวเมืองเหล่านี้แล้ว แต่พวกหัวเมืองเมืองเหล่านี้ให้ตัดไม้บ้าง ไม่ให้ตัดบ้าง จึงมีตราให้เมืองทั้งหมดนี้จัดการซื้อขายไม้ขออนุญาตอย่าให้เกิดทะเลาะวิวาทกับพวกพม่า มอญและอังกฤษได้...”^๒

รายงานของข้าราชการอังกฤษระบุว่า คนในบังคับอังกฤษที่พบนอกกรุงเทพส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่ที่ทำงานป่าไม้ ค้าขายและทำเหมืองแร่ ในภาคเหนือของไทยชาวไทใหญ่อจำนวนมากทำป่าไม้และทำการค้า^๓ ในระหว่างการสำรวจพื้นที่เพื่อสร้างเส้นทางรถไฟ ฮัลเลต์ได้รับข้อมูลว่า

...teak was plentiful in the country, and free permission would certainly be granted to cut it for the sleepers and bridges. As for labour, as many Kamooks as would be required could be hired from Luang

^๑ เรณู อรรถฐาเมศร์. และชายชื่น คำแดงยอดไต่. ผ้าไทใหญ่จากมวโหลง (ชายแดนจีน-พม่า) สู่อ่านนาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงตามบริบทสังคมวัฒนธรรม, งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๔. อ้างในเรณู อรรถฐาเมศร์, อ้างแล้ว, ๑๑๖

^๒ อ้างใน นคร พันธุ์ณรงค์. การก่อความวุ่นวายของพวกเจียวในมณฑลพายัพสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๓๘) (เชียงใหม่ : โรงเรียนแมริมิวิทยาลัย, ๒๕๔๕), ๒๒.

^๓ U.K., General Report (Political) of a Journey to Korat and Nan, 1895 by Mr. J. S. Black, F.O. 69 / 162.

Phrabang. Their wages for working in the teak-forests were fifty rupees a year and food, and the latter did not cost more than three rupees a month. Gangs of Chinese Shans from the Shan States to the east of Bhamo come every year to work in the Ping Shan...^๑

๓.๔ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทใหญ่กับชาวล้านนา

ชาวไทใหญ่มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมล้านนา หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่ามีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวไทใหญ่เป็นวิถีชีวิตของชาวนาที่ดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวเป็นหลัก มีการปลูกพืชอื่นๆ เพื่อบริโภคและขาย อาศัยเก็บหาอาหารจากป่าตามฤดูกาล และทำการค้าทั้งในระดับท้องถิ่นและข้ามรัฐ ชาวไทใหญ่เป็นพ่อค้าทางไกลที่มีชื่อเสียงและมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจของล้านนา รัฐไทใหญ่ และรัฐใกล้เคียง แม้จะมีความคล้ายคลึงกันมากแต่ชาวไทใหญ่ก็มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของตนเองด้วยเช่นกัน ชายชาวไทใหญ่แต่งกายด้วยกางเกงขาก๊วย เป้าใหญ่ ภาษาไทใหญ่เรียกว่า “โก้นโห่งโย่ง” เป็นกางเกงแบบจีนทำจากผ้าฝ้ายทอมือ โก้นแปลว่า กางเกง โห่งโย่งหมายถึงเป้าหรือหว่างขากว้าง สีที่นิยมคือสีน้ำตาลอ่อน^๒ เสื้อผ้าฝ้ายแขนยาว คอกลม ไม่มีปก ผ่ากลางอกมีกระดุม สวมทับเสื้อตัวใน ลักษณะเด่นของเครื่องแต่งกายชาย คือ ผ้าโพกศีรษะสีอ่อน ส่วนสตรีสวมเสื้อป้ายแขนยาว หรือแขนสามส่วน นิยมสวมตัวเสื้อพอดีตัว สวมผ้าถุงแบบพม่า คือ ความยาวเรียตาตุ่ม นุ่งป้ายแล้วบิดเกี่ยวม้วนลงให้กระชับ ไม่นิยมคาดเข็มขัด และเวลาทำงานเทศกาลก็จะโพกศีรษะด้วยผ้าสีสดๆ เช่นกัน นอกจากโพกศีรษะแล้วยังนิยมสวมหมวกสานปีกกว้างที่เรียกว่า “ก๊อบ” ในยามที่ออกไปธุระนอกบ้านหรือกันแดด^๓

วัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ที่โดดเด่นและคล้ายคลึงกับชาวยุโรปและลื้อ คือ การสักร่างกาย ถือว่าทำให้อยู่ยงคงกระพันและทำให้เกิดสิริมงคล ไทใหญ่เรียกการสักว่า “ซ้ายาแก้” โดยใช้เข็มทองจิ้มน้ำยาสักไปตามตัว อาจจะสักทั้งตัวตั้งแต่หัวจดเท้า สำหรับผู้หญิงมักสักด้วยหมึกสีแดงบนหลังมือ^๔

^๑ Holt Hallett, Ibid, 215.

^๒ บรรจบ พันธุเมธา, อ่างแก้ว, ๒๓.

^๓ วีระพงษ์ มีสถาน, อ่างแก้ว, ๑๐-๑๑.

^๔ บรรจบ พันธุเมธา, อ่างแก้ว, ๒๓.

ภาพที่3.4 รูปการฟ้อนนก

เมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองเชียงใหม่หรือเมืองอื่นๆที่วัฒนธรรมล้านนาเป็นวัฒนธรรมกระแสหลัก ชาวไทใหญ่ได้ปรับเปลี่ยนการแต่งกายให้สอดคล้องกับสังคมแวดล้อม ผู้ที่มีการศึกษาและ

ประกอบอาชีพที่ติดต่อกับผู้คนภายนอกก็จะแต่งกายตามสมัยนิยม มาจนถึงปัจจุบันนี้ชาวไทใหญ่ในเมืองเชียงใหม่ไม่ได้มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมการแต่งกายหรือการกินอยู่กับคนกลุ่มอื่นๆ เลย เพราะชาวไทใหญ่เหล่านั้นได้ปรับตัวเข้ากับสังคมของคนเมืองแล้ว

๓.๕ คติความเชื่อผีและพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่

พุทธศาสนาและความเชื่อผีมีความสำคัญต่อชาวไทใหญ่ ความเชื่อผีเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่ชาวไทใหญ่จะรับนับถือพุทธศาสนา แม้จะรับเอาพุทธศาสนาแล้วชาวไทใหญ่ก็ไม่ได้ละทิ้งจารีตการนับถือผีแต่อย่างใด ตั้งแต่การนับถือผีบรรพบุรุษอันสืบเนื่องมาจากการที่ชาวไทใหญ่เคารพนับถือและเชื่อฟังพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่มาก เมื่อพ่อแม่ตายจากไปก็จะมีกรเซ่นไหว้ด้วยข้าวปลาอาหารตามประเพณี หากผู้นำชุมชนหมู่บ้านหรือเมืองเสียชีวิตลงก็จะได้รับการยกย่องให้เป็นผีบ้านผีเมือง ไกล่ๆวดในหมู่บ้านไทใหญ่จะมีหอผีอารักษ์ที่เรียกว่า หอเจ้าเมือง เป็นเรือนขนาดเล็กกลมภายในหอนมีเครื่องใช้ไม้สอยที่แบบเดียวกับในครั้งที่มีชีวิตอยู่ รอบๆหอนมีรูปปั้นหรือรูปแกะสลักช้างม้า หรือเสื่อซึ่งใช้เป็นสัตว์พาหนะของผี หลังจากถวายอาหารพระตอนเช้าแล้วชาวไทใหญ่จะแวะสักการะหอเจ้าเมือง ในวันอุโบสถศีลซึ่งชาวไทใหญ่นิยมทำบุญกันมากก็จะจัดพานหรือภาชนะใส่ของทำบุญไว้สี่ใบ เพื่อใส่ดอกไม้ธูปเทียนและข้าวตอก สามใบแรกสำหรับพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ใบที่สี่เป็นเครื่องบูชาเจ้าเมือง^๑

ภาพที่ ๓.๕ รูปตาแหลว

^๑ วีระพงษ์ มีสถาน, อ่างแก้ว, ๑๕.

ภาพที่ ๓.๖ หอผีบ้าน

คติความเชื่อถือผีของไทยใหญ่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนไม่ต่างจากล้านนาและสิบสองปันนา เช่น การปลูกเรือน หรือ ปักอินัน จะต้องมีการตั้งเสาเอก เรียกว่า เสามังกลา หรือเสามงคล มีเครื่องเช่น ไหว้ประกอบด้วยกล้วยน้ำว้าดิบหนึ่งหวี มะพร้าว หนึ่งลูกใส่ในอ่างที่มีข้าวสารรองอยู่ มีผ้าขาวผืนแดงอย่างละผืน ความยาวประมาณ ๔ ศอก หนักหนึ่งคำ และเงินสี่จี้ดครั้ง เป็นการเช่นไหว้เจ้าน้ำเจ้าดิน^๑

กิจกรรมศาสนาสำคัญๆ แสดงให้เห็นการผสมผสานของคติความเชื่อผีเข้ากับพุทธศาสนาอย่างชัดเจน เช่น ปอยต่างลงมิตธรรมเนียมที่แสดงให้เห็นความสำคัญของผีอารักษ์ โดยจะมีการอัญเชิญผีเจ้าเมืองขึ้นนั่งบนเสลี่ยง หรือจัดม้าทรงประทับประดาอย่างสวยงามสำหรับเจ้าเมืองนั่งนำขบวนก่อนแห่ผู้ที่จะบวชออกจากบ้านไปขอโหรากรรมจากผู้อาวุโสและผู้ทีครอบครัวยุคก่อนนับถือผี เช่น ไหว้บวงสรวงผีอารักษ์หรือผีเจ้าเมืองถือว่าเป็นพิธีกรรมสำคัญพิธีหนึ่งของชาวไทใหญ่ ทุกๆปีมีการจัดพิธีนี้โดยมีม้าขี่หรือคนทรงทำหน้าที่ติดต่อระหว่างผีกับคน^๒ จะเห็นได้ว่าแม้ว่าชาว

^๑ บรรจบ พันธุมธา, อ่างแก้ว, ๒๘.

^๒ Sai Aung Tun, "The Shan People and their Conversion to Buddhism," paper presented in the 26th

ASEASUK Conference 2011, Magdalene College Cambridge, UK, 9-11 September, 2011, 3.

ไทใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดอย่างยิ่ง แต่ในความเป็นพุทธชนนั้นคนไทใหญ่อุดมแทรก การนับถือผีบ้านผีเมืองเป็นจารีตดั้งเดิมแบบเดียวกับชาวล้านนาและกลุ่มไทอื่นๆ

พุทธศาสนาเข้ามาสู่รัฐไทใหญ่ผ่านพม่าและล้านนา ในอดีตรัฐไทใหญ่ทางเหนือ ตะวันออกและทางใต้ นับถือนิกายโยน ในเมืองต่างๆ เช่น แสนหวี เมืองหนอง เมืองสู้ทางตอนเหนือ เชียงตุงทางตะวันออก หนองฆูน บ้านยิ่น และสามค่าทางใต้ ชาวไทใหญ่นับถือพุทธศาสนา นิกายเถรวาทเช่นเดียวกับคนไทย ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อทางพุทธ ศาสนาระหว่างคนทั้งสองกลุ่มจึงชัดเจน^๑

ภาพที่ ๓.๗ รูปพระสงฆ์เมืองเชียงตุง

ศูนย์กลางของชุมชนไทใหญ่ คือ วัด ซึ่งเป็นแหล่งรวมศรัทธาและเป็นสถานที่ทำกิจกรรมทางศาสนา ชาวไทใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ในเชิงบุคคลเท่ากับสถาบันวัด พระสงฆ์ถือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมให้ดำเนินไปอย่างสมบูรณ กิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไทใหญ่คือ งานบวชลูกแก้วหรือปอยสง่าลง นับเป็นกิจกรรมสำคัญของชาวไทใหญ่ในประเทศไทย จุดประสงค์สำคัญ คือ การให้โอกาสในการศึกษาแก่ลูกหลานและเป็นการทำบุญให้กับพ่อแม่ ชุมชนไทใหญ่จะจัดงานอย่างใหญ่โต ปรากฏว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดปัญหาเศรษฐกิจ

^๑ Sai Aung Tun (2011), Ibid, 7-8.

อีกทั้งถูกทางราชการเพ่งเล็งว่าเป็นชุมชนต่างวัฒนธรรมจึงจัดการจัดงาน จนกระทั่งเมื่อมีการฉลองสองร้อยปีกรุงรัตนโกสินทร์ในราวพ.ศ.๒๕๒๕ จึงได้รื้อฟื้นกันขึ้นมาใหม่และจัดต่อเนื่องเรื่อยมา^๑ กลายเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว เช่น จังหวัดเชียงใหม่ได้บรรจุเทศกาลลอยลำของของชาวไทใหญ่ไว้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศมาชมวัฒนธรรมไทใหญ่

ภาพที่ ๓.๘ รูปการทำบุญ

ในอดีตพ่อค้าไทใหญ่ที่เดินทางมาค้าขายส่วนใหญ่จะเดินทางกลับไปยังบ้านเมือง มีบางส่วนที่แต่งงานมีครอบครัวและลงหลักปักฐานอยู่ในล้านนา พ่อค้าไทใหญ่เหล่านี้มักมีฐานะดีและเป็นผู้อุปถัมภ์วัดวาอารามต่างๆ จะเห็นได้ว่ามีวัดไทใหญ่อยู่หลายแห่งในเมืองใหญ่ของล้านนา อาทิ เชียงใหม่ แพร่ ลำปาง ไม่นับแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นเมืองที่มีชุมชนไทใหญ่มากที่สุด เพราะเป็น

^๑ วีระพงศ์ มีสถาน, อ่างแก้ว, ๑๕-๒๐.

พื้นที่ติดชายแดนรัฐไทใหญ่ของพม่าเป็นระยะทางประมาณ ๔๘๓ กิโลเมตร ทำให้วัดในเมืองเป็นวัดแบบไทใหญ่เกือบทั้งหมด ในพื้นที่อื่นๆที่ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านมักจะมีช่างฝีมือชาวไทใหญ่เป็นผู้สืบทอดศิลปะของไทใหญ่ในวัดของหมู่บ้าน ทำให้เกิดการสืบทอดพุทธศิลป์แบบไทใหญ่ เช่น วัดเวียงหวายหรือวัดสุทธาวาสสร้างขึ้นในปี ๒๔๔๗ เพื่อเป็นวัดประจำหมู่บ้าน เป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมทางศาสนาและชุมชน ในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา เช่น วัดเจ้าพระยาออกพรรษาชาวบ้านจะมารวมกันถือศีลเพื่อสร้างอานิสงส์ให้กับตนเอง

ชาวไทใหญ่ที่อพยพมาเป็นจำนวนน้อยหรือที่มีความสัมพันธ์กับคนเมืองอยู่แล้วก็จะตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับคนเมือง ในหลายอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่มีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่รวมกับคนเมืองอย่างสงบและกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยไม่มีปัญหาขัดแย้งกัน เช่น ที่บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว มีชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง การเดินทางค้าขายของชาวไทใหญ่ทำให้เกิดความรู้จักสนิทสนมกับคนเมืองล้านนา มีการร่วมงานบุญต่างๆเพราะชาวไทใหญ่มีคติว่าต้องแบ่งปันผลกำไรจากการค้าไปทำบุญในวัด พ่อค้าไทใหญ่ที่มีฐานะดีจึงนิยมเป็นเจ้าของจัดการปอย หรือบริจาคเงินก่อสร้างวัดในชุมชน กลุ่มชาวไทใหญ่เหล่านี้ยังรักษาวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติของไทใหญ่ไว้ โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ มีการพูดภาษาคำเมืองและภาษาไทย ความสัมพันธ์กับคนเมืองจึงดำเนินเป็นไปด้วยดี^๑

^๑ เฟื่องฟ้า ลัษมณี, อ้างแล้ว, ๓๘.

บทที่ ๔

ชุมชนไทใหญ่ในเชียงใหม่ปัจจุบัน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อชาติตะวันตกถูกบังคับให้ปลดปล่อยอาณานิคมของตนเองให้เป็นอิสระ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ในพม่าเมื่ออังกฤษยอมให้อเอกราชแก่พม่า ซึ่งหมายรวมถึงรัฐไทใหญ่และชนกลุ่มน้อยอื่นๆในพม่าด้วยเช่นกัน เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในยุคนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทใหญ่จำนวนมาก เกิดการอพยพย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่เข้ามาในภาคเหนือของไทย หลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้วเกิดความวุ่นวายทางการเมืองเนื่องจากการยึดอำนาจของรัฐบาลทหารพม่าและการปิดประเทศ ประชาชนโดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยเดือดร้อนจากการกดขี่ข่มเหงของรัฐบาลพม่าและปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่องจากการที่รัฐบาลทหารพม่าถูกคว่ำบาตรจากนานาชาติ

ในบทนี้จะศึกษาถึงสาเหตุการอพยพย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่ สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนไทใหญ่ ลักษณะและปัญหาของชุมชนไทใหญ่ การดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนไทใหญ่กับชุมชนพื้นเมืองในเชียงใหม่ เพื่อให้เข้าใจลักษณะและปัญหาของชุมชนไทใหญ่ในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางที่จะทำให้แรงงานไทใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจและสังคมของเชียงใหม่อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคม เพื่อให้แรงงานไทใหญ่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างสมานฉันท์ ดังเช่นในอดีต

๔.๑ การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานไทใหญ่เข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่

การย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่างจากสมัยเก็บฝักใส่ซ้าเก็บซ้าใส่เมืองของเจ้าเจ็ดตนซึ่งเป็นการอพยพย้ายถิ่นเชิงบังคับอันเป็นผลจากการเมืองยุคจารีตและการอพยพเพื่อแสวงหาที่ดินทำกิน โอกาสในการประกอบอาชีพ หรือเกิดจากการแต่งงานจึงมักเป็นการอพยพย้ายถิ่นถาวร ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชาวไทใหญ่อพยพมาด้วยความสมัครใจเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการย้ายจากพื้นที่ที่มีปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การรบกวนต่อผู้ของกลุ่ม

อำนาจบริเวณตะเข็บชายแดน การกดขี่ข่มเหงของรัฐบาลพม่า หรือกลุ่มกองกำลังนอกรัฐหมาย และกลุ่มค้ายาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ผนวกรวมกับความยากจนและขาดโอกาสทางเศรษฐกิจทำให้ ชาวไทใหญ่จำนวนมากอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยซึ่งเป็นพื้นที่สงบมั่นคงและเจริญกว่า^๑ กลุ่มที่ อพยพมาในช่วงแรกๆสามารถตั้งหลักแหล่งถาวรและได้รับสิทธิความเป็นพลเมืองไทย แต่ในระยะ หลังมักจะเป็นการอพยพชั่วคราวและรัฐบาลไทยถือว่าเป็นการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ทำให้ไม่สามารถตั้งถิ่นฐานถาวรได้แม้ผู้อพยพจะมีความประสงค์ที่จะตั้งหลักแหล่งถาวรก็ตาม

จากการสำรวจของโครงการแผนที่ภาษาซึ่งเป็นโครงการของสถาบันวิจัยภาษาและ วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดลเมื่อปี ๒๕๔๐ พบว่ามีประชากรไทใหญ่อยู่ใน ภาคเหนือของไทยประมาณ ๖๗,๗๒๗ คน แต่จากการวิจัยภาคสนามของวีระพงษ์ มีสถาน พบว่ามี ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากกว่านั้นอาจจะมีถึง ๗๑,๐๐๐ คน เนื่องจากความ ใกล้เคียงทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับคนไทยเชื้อสายไทใหญ่ทำให้มีชาว ไทใหญ่อพยพข้ามชายแดนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำงานรับจ้างทั้งในภาคเกษตรและธุรกิจ มาบวชเรียน ในวัดต่างๆ นานๆเข้าก็ตั้งถิ่นฐานถาวรกลายเป็นพลเมืองไทย จังหวัดที่มีชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ เป็นจำนวนมากได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย มีจำนวนไม่มากนักในจังหวัดอื่นๆ เช่น นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ พิษณุโลก ตาก และนครนายก^๒ จำนวนที่วีระพงษ์ระบุไว้นี้เป็นชาวไทใหญ่ที่มี การตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านแน่นอนไม่ใช่กลุ่มที่อพยพมาภายหลังที่เข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างและมี การเดินทางไปกลับระหว่างรัฐไทใหญ่กับเมืองไทยซึ่งมีเป็นจำนวนมากกว่าเจ็ดหมื่นคนแน่นอน จากสถิติขององค์กรพัฒนาเอกชนสัดส่วนของแรงงานข้ามชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนในปี ๒๕๔๗ มีแรงงานและผู้ติดตามจากประเทศสหภาพพม่ามากเป็นอันดับหนึ่ง มีมากกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน ใน พื้นที่ภาคเหนือแรงงานสัญชาติพม่าที่ขึ้นทะเบียนมากที่สุด คือ ชาวไทใหญ่^๓ งานวิจัยของขวัญ ชีวัน บัวแดงระบุว่า มี ชาวไทใหญ่ที่มาทำงานในจังหวัดเชียงใหม่อย่างถูกต้องตามกฎหมายโดย ได้รับใบอนุญาตทำงานในปี ๒๕๔๕ จำนวน ๔๗,๑๘๖ คน แบ่งประเภทการทำงานเป็นแรงงาน ก่อสร้างมากที่สุด รองลงมาเป็นแรงงานในภาคการเกษตร งานกรรมกรทั่วไปและงานรับใช้ใน

^๑ สำนักข่าวประชาไทย, การอพยพเข้ามาสู่ไทยในพื้นที่. สืบค้นข้อมูล ๑๕ กันยายน ๒๕๕๓ จาก

<http://www.friends-without-borders.org/article>.

^๒ วีระพงษ์ มีสถาน, อ้างแล้ว, ๗.

^๓ ชีวิตแรงงานข้ามชาติในเมืองไทย. สืบค้นข้อมูล ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ จาก <http://www.phamit.org/thai>.

บ้าน^๑ ซึ่งสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว ระบุว่าเดือนตุลาคม ๒๕๕๕ มีจำนวนชาวต่างด้าวที่ทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน ๗๒,๔๒๐ คน จำแนกเป็นต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมาย ๕๘,๓๕๑ คน และผิดกฎหมาย ๑๔,๐๖๙ คน^๒

ในระยะแรกการอพยพของชาวไทยใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของไทยเป็นการอพยพทั้งชุมชน ไม่ว่าจะเป็ชุมชนหมู่บ้านหรือเมือง ตัวอย่างเช่น บ้านแม่สาวเมืองหนองและแม่สาวหมอกเปา ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองสาคซึ่งอยู่ใกล้ชายแดน คนที่เข้ามาเป็นคนที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้านเดียวกัน เมื่ออพยพมาก็จะอยู่รวมกัน นำเอาวัฒนธรรมของตนเองมาใช้ในท้องถิ่นใหม่ การมีวัฒนธรรมร่วม คือ วัฒนธรรมข้าวทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยใหญ่ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานถาวรในล้านนาล้ายคลึงกับชาวล้านนา การอพยพเข้ามาในอดีตจนถึงยุคเก็บฝักใส่ซ้า เก็บข้าวใส่เมืองของเจ้าเจ็ดคนเป็นการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาใส่บ้านใส่เมือง เพื่อให้เป็นไพร่เมืองซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการผลิตและการก่อสร้าง ทำให้ได้รับที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ซึ่งมีอยู่มากมายเพราะเป็นยุคที่ขาดแคลนกำลังคน ไม่ได้ขาดแคลนที่ทำกิน ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใหม่ๆ แม้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปแต่ผู้อพยพก็ยังไม่ประสบปัญหาในการตั้งถิ่นฐาน เพราะพื้นที่ว่างเปล่ายังมีอยู่ในบริเวณอำเภอชายแดน ผู้ที่อพยพเข้ามาสามารถเลือกทำเลที่ตั้งที่ตนเองคุ้นเคย ทำเลที่ตั้งของชุมชนชาวไทยใหญ่มักเป็นที่ราบหุบเขา ใกล้แม่น้ำลำห้วยที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก ตั้งชุมชนหมู่บ้านอยู่เฉพาะในกลุ่มของตนเอง ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนาเพราะต้องบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ภายหลังจึงปลูกพืชสวนพืชไร่ เช่น สวนลิ้นจี่ ไร่กาแฟ ไร้ชา ตลอดจนพืชการค้าเฉพาะฤดูเช่น ขิง หอม กระเทียม ถั่วหลวง ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ซึ่งมักปลูกหลังจากฤดูการทำนา มีการเลี้ยงวัวควายเพื่อใช้ในการเกษตรและขนส่งสินค้าไปขาย วัวควายเหล่านี้จะเลี้ยงแบบปล่อยให้ไปหากินเองในป่า หรือจ้างให้ชาวเขาเลี้ยงแล้วเจ้าของขึ้นไปดูแลบ้าง ผลผลิตที่เหลือกินเหลือใช้จะขนไปขายที่ตลาดเวียงฝาง คอยกลาง เชียงราย หรือบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง การเดินทางนอกจากหาบหามกันไปแล้วก็ยังใช้การล่องแพ เช่น ขนสินค้าไปเชียงรายจะเดินเท้าไปถึงท่าตอนแล้วขนสินค้าล่องแพไปเชียงราย” วิธีชีวิตดังกล่าวนี้เหมือนกับชีวิตของคนเมืองล้านนาในอดีต

พื้นที่ชายแดนภาคเหนือที่ติดต่อกับรัฐไทใหญ่มีชุมชนหมู่บ้านไทใหญ่อพยพอยู่หลายแห่งที่มักมีชาวไทยใหญ่อพยพมาอยู่เพิ่มเติม แต่ชาวไทยใหญ่ที่อพยพมาในช่วงหลังจะไม่มีที่ดินเป็นของ

^๑ ขวัญชีวัน บัวแดงและคณะ. รายงานวิจัยโครงการการศึกษาและพัฒนาสื่อสารสุขภาพในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ : กรณีศึกษากลุ่มแรงงานไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑ กุมภาพันธ์ – ๓๐ กันยายน ๒๕๕๓, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

^๒ สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว สืบค้นข้อมูล ๖ ธันวาคม ๒๕๕๕ จาก http://wp.doe.go.th/s_map.html

^๓ เรณู อรรถาเมศร์, อ้างแล้ว, ๘๐.

ตนเอง ต้องรับจ้างในพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านที่อยู่เดิมหรือพื้นที่ไร่แปลงใหญ่ของนายทุน งานที่ทำมักเป็นงานที่คุ้นเคยเพราะคนเหล่านี้เป็นเกษตรกรอยู่แล้ว มีงานต่างๆ เช่น ปลูกพืช ขายหญ้า เตรียมที่ดินเพื่อการเพาะปลูก รับจ้างไถนา ดำนา และเกี่ยวข้าว เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวพืชการค้าก็จะรับจ้างเก็บลันจี ถั่วลิสง ถั่วเหลือง หอม และกระเทียม ตัวอย่างเช่น บ้านต้นสูงซึ่งเป็นชุมชนไทใหญ่ที่ไม่มีที่นาที่ไร่ ชาวบ้านจะรับจ้างทำงานรายวัน ทำงานประจำตามสวนส้ม ในร้านขายของ และทำงานก่อสร้าง ชุมชนไทใหญ่จะมีผลผลิตเฉพาะของตนเอง เช่น การทำน้ำมันงา แป้งหรือถั่วหลวงคั่ว และการทำถั่วเน่าที่ใช้ปรุงอาหาร^๑

การอพยพของชาวไทใหญ่ดำเนินเรื่อยมาในประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอพยพข้ามชายแดนไปมาเพื่อหนีภัยสงครามและปัญหาเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าจังหวัดชายแดนที่ติดต่อกับรัฐไทใหญ่ของพม่าอย่างแม่ฮ่องสอนจะมีชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาตลอดตั้งแต่การก่อตั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนและความสัมพันธ์ระหว่างชาวเมืองแม่ฮ่องสอนกับชาวไทใหญ่ก็เป็นความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องยาวนานในประวัติศาสตร์^๒ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีคนไทใหญ่อพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองฝาง แม่แตง และแม่ริมเพื่อหลีกเลี่ยงการเกณฑ์ทหาร ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองพม่าได้รับเอกราชในปี ๒๔๘๑ แต่สถานการณ์ทางการเมืองเกิดความขัดแย้งรุนแรง สถานการณ์บริเวณตะเข็บชายแดนมีการรบกวนต่อเนื่อง การรบกวนระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ทำให้เกิดการอพยพข้ามชายแดนเพื่อลี้ภัยและตั้งชุมชนเพื่อสนับสนุนกองกำลังกู้ชาติ ตัวอย่างเช่น บ้านใหม่หมอกจามเป็นตัวอย่างชุมชนไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาเพราะเหตุผลทางการเมือง

สถานการณ์การเมืองโลกที่เข้าสู่ยุคสงครามเย็นที่มีการต่อสู้ระหว่างขั้วเสรีประชาธิปไตยที่นำโดยสหรัฐอเมริกากับขั้วสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นำโดยสหภาพโซเวียตรัสเซียส่งผลต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก ในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า เมื่อจีนเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบสังคมนิยม กองทัพจีนต้องหนีออกจากเขตแดนประเทศจีนเข้าสู่พม่า ตั้งตนเป็นอิสระต่อสู้กับกองทัพจีนคอมมิวนิสต์โดยการสนับสนุนของฝ่ายจีนคณะชาติที่ได้อพยพไปเกาะไต้หวัน กองทัพจีนคณะชาติที่มักเรียกกันว่า กองพล ๘๑ ถอยร่นจากชายแดนมณฑลยูนนานเข้าสู่รัฐไทใหญ่ได้ปะทะกับกองทัพพม่า ในระหว่างการสู้รบมีการกวาดต้อนชาวไทใหญ่ไปเป็นทหารบ้าง ไปเป็นแรงงานแบกหามหรือบังคับให้ปลูกข้าวและจัดหาเสบียงให้บ้าง จนถึงขั้นบังคับให้ชาวบ้านอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่เพื่อประโยชน์ของกองทัพ ชาวไทใหญ่เล่าถึงความเดือดร้อนว่า"...จีนฮ่อหนีมา

^๑ วีระพงษ์ มีสถาน, อ้างแล้ว, ๑๑-๑๘.

^๒ ดูรายละเอียดใน Ryoko Kaise, "Tai Yai Migration in the Thai-Burma Border Area: the Settlement and Assimilation Process, 1962-1997," MA thesis, Chulalongkorn University, 1999.

จากเมืองจีนอยู่บนคอย พม่าเอาปืนมายิง ชาวบ้านก็หนีสงครามมา พวกจีนฮ่อหนีพม่าไปอยู่คอยตุง ม่านจะตีคอยตุงแตกไม่ได้ ม่านเลยกลับไป ฮ่อมอบอาวุธให้ไทยไปอยู่ถ้ำโอบ บ้านยางและขอเป็นคนไทย...”^๑ เมื่อเผชิญกับความเดือดร้อนก็ทำให้มีชาวไทยใหญ่หนีภัยสงครามเข้ามาสู่ในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก มีทั้งมาตั้งชุมชนหมู่บ้านของตนเองและอยู่ร่วมกับชาวจีนฮ่อ บางกลุ่มก็ขัดแย้งกับกองทัพจีนฮ่อเกิดการต่อสู้กัน

บทบาททางการค้าของชาวไทยใหญ่ดำเนินมาต่อเนื่องเพราะความถนัดในการเดินทางไกล และประสบการณ์ในการค้าขายติดต่อกับคนไทย แม้ชาวไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามามีอาชีพหลักในการเพาะปลูกแต่ก็ค้าขายทางไกลไปด้วย มีการขนสินค้าจากรัฐไทยใหญ่ไปขายที่เชียงใหม่และเมืองใกล้เคียง นำสินค้าจากเชียงใหม่ส่งเข้าตลาดไทใหญ่ การค้าที่ดำเนินมาต่อเนื่องจนถึงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ การค้าฝิ่น ผู้อาวุโสชาวไทยใหญ่เล่าว่า “...ส่วนใหญ่พ่อค้าจีนและไทยพื้นเมืองจากเมืองลำปางเชียงใหม่จะนำทองคำมาให้พ่อค้าชาวไทยใหญ่ที่เดินทางค้าขายไปตามชายแดน เพื่อขอให้เราไปนำฝิ่นจากรัฐฉานที่ปลูกกันมาให้เขา ส่วนพ่อค้าไทใหญ่ซึ่งเอาของเครื่องใช้ต่างๆขึ้นไปแลกก็จะได้อาหารส่ง...”^๒ ฝิ่นกลายเป็นสินค้าที่มีกำไรสูงแต่เสี่ยงเพราะต้องคอยหลบหลีกการตรวจจับกุมของทางราชการ มีกองกำลังหรือขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชนกลุ่มน้อยเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากการค้าฝิ่น เช่น กรณีของขบวนการหนุ่มศึกหาญของเจ้าน้อยชอยันตะปะทะกับกองทัพของกองพล ๕๑ เพราะแย่งกันเก็บภาษีฝิ่นจากพ่อค้าที่ขนฝิ่นข้ามแดน” หรือกองกำลังของขุนสำปะทะกับกองกำลังของนายพลด้วนในปี ๒๕๑๐ เนื่องจากกองกำลังของขุนสำทำทนายและจงใจหลีกเลี่ยงการเสียภาษีให้กับกองกำลังของนายพลด้วนในการขนส่งฝิ่นจากรัฐแสนหวีไปยังบ้านห้วยตั้ง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การสู้รบรุนแรง จนรัฐบาลลาวต้องเข้าไปควบคุมสถานการณ์ด้วยการส่งเครื่องบินไปโจมตีกองกำลังของทั้งสองฝ่าย และใช้กองเรือจากแม่น้ำโขงระดมยิง เกิดการบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก^๓ ปัญหาความขัดแย้งบริเวณชายแดนสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านจนต้องอพยพละทิ้งถิ่นฐานเพื่อไปหาที่อยู่ที่ปลอดภัยกว่า

^๑ เรณู อรรถธำมศรี, อ้างแล้ว, ๘๕-๘๖.

^๒ อรัญญา ศิริผล, อ้างแล้ว, ๔๕.

^๓ อรัญญา ศิริผล, อ้างแล้ว, ๔๕

^๔ รัตนาพร เศรษฐกุล, รายงานวิจัยเชิงสำรวจ เรื่อง ชุมชนจีนยูนนานคอยแม่ฮ่องสอน: แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย งานวิจัยในโครงการ ชุมชนจีนในแหล่งท่องเที่ยว: มิติใหม่ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดย อัจฉราพร กุมุทพิสมัย, งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓, ๒๕.

จะเห็นได้ว่าบทบาทการเป็นพ่อค้าของชาวไทใหญ่ในช่วงนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นพ่อค้าที่ส่งสินค้าอุปโภคบริโภคข้ามชายแดนและกระจายสินค้าของท้องถิ่นไปเป็นการรับจ้างขนส่งสินค้าผิดกฎหมาย ยาเสพติดประเภทต่างๆถูกขนส่งข้ามภูเขาตามเส้นทางคาราวานเดิม เพราะไม่สามารถขนส่งตามถนนหนทางเหมือนสินค้าอื่นๆได้ ยิ่งเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มชนกลุ่มน้อยหรือการปะทะระหว่างรัฐบาลกับกองกำลังคอมมิวนิสต์ก็ยิ่งส่งเสริมการค้ายาเสพติดเพราะขบวนการต่อต้านรัฐบาลมีรายได้จากการคุ้มครองหรืออนุญาตให้สินค้าผ่านเขตอิทธิพลของตน กองกำลังที่ก่อตัวสร้างอิทธิพลอยู่บนดอยมักบีบบังคับให้ชาวบ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์บนดอย เช่น ชาวละหู่ อาข่า และปะหล่องมาปลูกฝิ่นและขนสินค้า ปัญหาการแพร่กระจายของยาเสพติดทำให้นานาชาติให้ความสนใจและกระตุ้นให้รัฐบาลไทยเข้าไปแก้ไขอย่างจริงจัง

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่นของชาวไทใหญ่นั้น ปณิธิ อมาตยกุลได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาสู่จังหวัดเชียงใหม่ คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ^๑ แรงงานไทใหญ่ต้องการมีรายได้เพื่อดำรงชีพและส่งกลับไปให้ครอบครัว ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ปฏิเสธได้ว่าแรงงานเหล่านี้มีส่วนอย่างสำคัญในการเสริมกำลังการผลิตของภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจต่างๆที่ขาดแคลนแรงงาน ส่วนออมสิน บุญเลิศเห็นว่า การหลั่งไหลของแรงงานชาวไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆจากพม่า นั้นเกิดจากการถูกทำให้เป็นคนแปลกหน้าในรัฐชาติของตนเอง คนไทใหญ่ไม่เคยยอมรับว่าตนเองสัญชาติพม่า และรัฐบาลพม่าก็ไม่ได้รับว่าเป็นพลเมืองพม่า ตั้งแต่กรณีการยกเลิกสัญญาปางโหลงปี ๒๕๕๐ เริ่มความขัดแย้งรุนแรงระหว่างชาวไทใหญ่กับผู้ปกครองชาวพม่า มีการรบบพุ่งต่อสู้และกดขี่ข่มเหงต่างจากรัฐบาลพม่า นำไปสู่ภาวะความเป็นอยู่ที่ฝืดเคือง^๒ การเป็นคนแปลกหน้าในรัฐชาติของตนเองนั้นส่งผลเสียรุนแรงถึงกับทำให้คนไทใหญ่ต้องยอมกลายเป็น “คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง” ซึ่งออมสินเน้นปัญหาการเมืองเป็นประเด็นหลักของการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานไทใหญ่และเห็นว่ารัฐบาลไทยนั้นไม่ยอมรับคนไทใหญ่ที่หนีเข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมืองแต่ยอมให้เป็นแรงงานพลัดถิ่นราคาถูกที่เป็นที่ต้องการในระบบเศรษฐกิจของไทย ในขณะที่อริยัญญา ศิริผลรวมเอาผลของแรงผลักดันและแรงดึงดูดการอพยพว่าเป็นสาเหตุของการอพยพ โดยที่การอพยพของชาวไทใหญ่ไม่ได้เกิดจากสงครามและความรุนแรงภายในรัฐไทใหญ่เท่านั้น แต่เกิดขึ้นพร้อมๆกับการเติบโตทางเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานราคาถูกในประเทศไทย การอพยพหนีภัยทางการเมืองและปัญหาทางเศรษฐกิจของแรงงานไทใหญ่

^๑ ปณิธิ อมาตยกุล, อ้างแล้ว, ๗.

^๒ ออมสิน บุญเลิศ, “วาทกรรมว่าด้วย “คนต่างด้าว” กับการกลายเป็น “คนอื่น” ของชาวไทใหญ่พลัดถิ่น”,

สังคมศาสตร์ ปีที่ ๒๑, ฉบับที่ ๒/ ๒๕๕๒, ๑๐๖-๑๑๗.

สอดคล้องกับความต้องการแรงงานภายในประเทศไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนระบบการผลิตมาเน้นพืช การค้าหรือไร่นาแปลงใหญ่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดน เช่น ฝาง แม่สาย ไชยปราการ ฯลฯ ทำให้เกิด การทำไร่กระเทียม หอม สวนลิ้นจี่ และสวนส้มซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็ว ไปจนถึงการขยายตัวทาง อุตสาหกรรม การก่อสร้าง และธุรกิจบริการในจังหวัดเชียงใหม่^๑

ชาวไทใหญ่ที่มาทำงานในจังหวัดเชียงใหม่อย่างถูกต้องตามกฎหมายโดยได้รับใบอนุญาต ทำงานในปี ๒๕๔๕ มีจำนวน ๔๗,๓๘ ๖ คน แบ่งประเภทการทำงานเป็นแรงงานก่อสร้างมากที่สุด รองลงมาเป็นแรงงานในภาคการเกษตร งานกรรมกรทั่วไปและงานรับใช้ในบ้าน^๒ นับเป็นกลุ่ม แรงงานไร้ฝีมือ ส่วนใหญ่มักเป็นชาวบ้านที่มาจากชนบท ที่ต้องเอาแรงงานเข้าสู่เพื่อแลกค่าจ้าง การเข้ามาในครั้งแรกเป็นการจำใจมาเพื่อแก้ปัญหาปากท้อง ความอดอยากและการถูกกดขี่ ชาวไท ใหญ่มักเล่าความยากลำบากในบ้านเมืองของตนเอง เช่น แรงงานจากเชียงตองเดินทางเข้ามาเพราะ “...มันทุกข์ไม่มีข้าวกิน ไม่มีเงินใช้ เงินหายาก อะไรก็แพง มีข้าวไม่มีกับข้าว ทุกข์ๆยากๆก็เลยมา”^๓ ชีวิตในพม่ายากลำบากเพราะพม่าข่มเหง “...อยู่พม่าลำบาก ทำนาได้พม่าก็มาเอา...” เน้นปัญหา กับ พม่า “...ถ้าเรามีช้างเขาเอาไป ไปทำนาให้เขาไม่ให้เงินสักบาท ทำให้เขาอย่างเดียว เลยอยู่ไม่ไหว พี่สาวเรียกมาเมืองไทยเลยมา...” และ “...ถ้ามีเงินจะกลับบ้าน...” ความมุ่งหมายในการเข้ามาอยู่ เมืองไทยส่วนเป็นแบบเดียวกัน คือ “...ทำงานทุกอย่างที่มีคนจ้าง เพราะอยู่ที่ไหนชีวิตก็ลำบากไม่ ต่างกัน อยู่บ้านก็ถูกพม่าข่มเหง มีไก่อมีไข่ก็ถูกแย่งเอาไป ปลูกอะไรไว้พม่าก็มาแย่งกิน ทำนาทำไร ได้ผลผลิตก็ต้องเอาให้พม่า เดินทางมาเมืองไทยก็ลำบากมาก เมื่อมาแล้วก็อยากจะอยู่หาเงินมากๆ...”

ชาวไทใหญ่ไม่ได้เพิ่งอพยพมาในช่วงเวลาสั้นๆ บางคนอพยพจากรัฐไทใหญ่มาอยู่ เมืองไทยนานหลายสิบปี ตัวอย่างเช่น นายชายน้องมาอยู่เชียงใหม่สามสิบกว่าปีแล้ว เริ่มตั้งแต่เข้า มาอยู่ที่ชายแดนอำเภอเวียงแหงยี่สิบกว่าปี พบกับภรรยาและแต่งงานที่เวียงแหง แม้จะอยู่นานแต่ ยังไม่ได้สิทธิเป็นพลเมืองไทย มีบัตรต่างด้าวสีฟ้าทั้งสามภรรยา^๔ สาเหตุที่เดินทางมาเมืองไทย เพราะหากินง่าย อยู่ที่พม่าหากินลำบาก ตอนเข้ามายังไม่มีญาติพี่น้องในเมืองไทย ไม่มีใครไปรับ เดินเท้ามาเองเข้ามาทางเวียงแหงใช้เวลาเดือนกว่า ระหว่างทางต้องคอยหลบๆซ่อนๆ พักในป่า เพราะเดินทางมาด้วยกันประมาณ ๒๐-๓๐ คน ขณะนั้นพม่ากำลังสู้รบกับกองทัพไทใหญ่ ทหาร พม่าเข้ามาเผาบ้านเมือง ทำให้ต้องต้องหลบซ่อนตลอดเวลา ตอนที่เข้ามาอยู่ที่เวียงแหงอายุ ๒๐ ปี ขณะนี้อายุ ๕๒ ปีแล้ว จากเวียงแหงได้เข้ามาหาเส้นทางค้าขายในเชียงใหม่ ตอนแรกพักอยู่ที่อำเภอ

^๑ อรรถนญา ศิริผล, อ้างแล้ว, ๓.

^๒ ขวัญชีวัน บัวแดงและคณะ, อ้างแล้ว.

^๓ สัมภาษณ์ นางหนุ่ม ลุงยุง, อายุ ๔๑ ปี, อาชีพแม่บ้าน, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๔.

^๔ สัมภาษณ์ นายชายน้อง ซอดี, วัดท่ากระดาศ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

สันทราย ต้องจ่ายค่าเช่าเดือนละ ๒,๕๐๐ บาท มีลูกสองคนได้สัญชาติไทยแล้วเพราะเกิดเมืองไทย ไม่คิดจะกลับรัฐไทใหญ่ เพราะพ่อแม่ตายหมดแล้ว นายชายน้องสรุปว่า

...ผมอยู่ที่นี้เหมือนคนเมืองไปแล้ว แต่ถ้าไปวัดป่าเป้า วัดกุ้เต้าก็เจอคนไทใหญ่อยู่
 แม้ตอนนี้เขาไม่แต่งกายแบบไทใหญ่ ภาษาพูดก็เป็นภาษาไทยกลาง คำเมือง
 แต่รู้ว่าเขาเป็นคนไทใหญ่ เค้กรุ่นหลังไม่พูดภาษาไทใหญ่แล้ว...^๑

แรงงานอีกคนหนึ่งมาจากเมืองปั่นได้ ๒๐ ปี เช่นเดียวกับนายชายน้อง ตอนแรกเข้ามาอยู่
 อำเภอเวียงแหงก่อน แล้วแต่งงานที่อำเภอสะเมิง อยู่เป็นเวลานานจนคุ้นเคยกับชีวิตความเป็นอยู่ใน
 เมืองไทย เมื่อเห็นคู่ทางการหากินที่ดีกว่าก็ย้ายมาอยู่เชียงใหม่ทำงานก่อสร้างได้ ๘ ปี เช้าบ้านอยู่ที่
 ช่างเคียน เล่าว่าชาวไทใหญ่ที่มีปัญหาการทำมาหากินจะอพยพเข้ามาทำมาหากินในเมืองไทย “คน
 รวยจะไม่เข้ามา เขามีเงินเขาอยู่ได้ คนจนอยู่ไม่ได้” และการถูกพม่าข่มเหงรังเกจหากินไม่ได้
 จากการสัมภาษณ์ถึงเหตุผลที่ชาวไทใหญ่ย้ายมาทำงานเมืองไทยส่วนใหญ่ตอบทำนองเดียวกันว่า

...ถูกพม่ารังแก บังคับให้ทำงานโดยไม่ให้ค่าแรง หากไม่ทำก็จะทุบตี
 ต้องทำงานให้พม่าจนไม่มีเวลาทำมาหากินของตัวเอง เข้ามาเมืองไทย
 เพราะอยากทำงาน และอยากมาหาแม่ซึ่งเข้ามาแล้ว แม่มาอยู่ที่ป่าไม้
 ที่สะเมิง เลยมายู่กับแม่ก่อนแล้วย้ายไปเวียงแหง แต่งงานที่เวียงแหง
 มีลูกสองคน ไม่คิดจะกลับบ้านเพราะพ่อแม่ญาติพี่น้องย้ายมากันหมดแล้ว...

งานวิจัยเกี่ยวกับการอพยพของชาวไทใหญ่ออกนอกประเทศจะแสดงให้เห็นปัญหาของการ
 กดขี่ข่มเหง ความทุกข์ยากลำบากของชาวไทใหญ่ตั้งแต่สมัยที่มีการต่อสู้อย่างเข้มข้นระหว่างกอง
 กำลังกู้ชาติไทใหญ่กับรัฐบาลพม่า^๒ การที่รัฐบาลพม่าแก้ปัญหาปราบปรามอย่างรุนแรง จับกุมผู้นำ
 สร้างความขัดแย้งระหว่างผู้นำกับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการต่อต้านเจ้าฟ้า ต่อมาตัด
 กำลังการสนับสนุนกองกำลังไทใหญ่ด้วยการบังคับให้ชาวไทใหญ่ย้ายถิ่นฐาน (Relocation

^๑ สัมภาษณ์ นายชายน้อง ซอติ, อ่างแล้ว.

^๒ รายละเอียดเกี่ยวกับขบวนการกู้ชาติของชาวไทใหญ่ใน ปรานี ศิริธร. สารัตถคดีเหนือแคว้นแดนสยาม

(เชียงใหม่: โรงพิมพ์ข้างเคือก, ๒๕๒๘). และนิพัทธ์พร เฟ็งแก้วและนวลแก้ว บุรพวัฒน์. ไทรบพม่า

(กรุงเทพฯ: Openbooks, ๒๕๔๘). และ Chao Tzang Yawnghe. *The Shan of Burma: Memoirs of a*

Shan Exile (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2010).

Program) ออกหมู่บ้านเดิมของตนเองตั้งตั้งแต่ปี ๒๔๕๓-๒๕๓๑ มาจนถึงประมาณพ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๔๐ ก็เริ่มบังคับมากขึ้นอีก มาตรการนี้มุ่งตัดขาดการส่งเสริมของอาหาร ตัดการติดต่อให้ข่าวสารเงินทุนและส่งกำลังให้กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสเพราะไม่มีหนทางทำมาหากิน การย้ายมาอยู่ในพื้นที่ใหม่ที่ไม่มีไร่นาจที่สามารถเพาะปลูกเลี้ยงดูตนเองได้ ชาวบ้านจำนวนมากไม่มีทุนรอนจะค้าขายเกิดปัญหาความอดอยากยากจน มีความพยายามที่จะกลืนกลายวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ด้วยการห้ามเรียนห้ามสอนภาษาไทใหญ่ และกระทำการทารุณทางเพศและการทำร้ายร่างกายชาวไทใหญ่ที่ถูกจับกุมหรือกล่าวหาว่ากระทำผิดกฎหมาย^๑ ชาวไทใหญ่ที่อพยพออกมารุ่นแรกๆมักเป็นพวกสนับสนุนกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่เป็นกลุ่มที่ลี้ภัยทางการเมือง แต่สถานการณ์ที่เลวร้ายลงเรื่อยๆทำให้ชาวไทใหญ่ที่เดือดร้อนอดอยากอพยพออกมามากขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่าในช่วงปี ๒๕๓๖ ที่รัฐบาลทหารพม่าบังคับให้ชาวไทใหญ่ใน ๑๓ จังหวัดจำนวนมากกว่า ๑,๔๐๐ หมู่บ้าน ย้ายออกจากบ้านเมืองของตนเอง คนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนาเมื่อไม่มีที่ดินไร่นาจะทำการเพาะปลูกก็ต้องไปขายแรงงานที่อื่น หรือไม่ก็ถูกบังคับเกณฑ์แรงงานให้ทำงานในโครงการก่อสร้างของรัฐบาล เช่น ไปสร้างค่ายทหาร สนามบิน หรือเป็นคนรับใช้ในกองทหาร จากมาตรการดังกล่าวทำให้ชาวไทใหญ่มากกว่า ๓๐๐,๐๐๐ คนพลัดพรากจากชุมชนของตนเอง ในจำนวนนี้อาจจะมีตั้งแต่ ๘๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ คนที่อพยพเข้ามาเมืองไทยในช่วงตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ เป็นต้นมา^๒

นอกจากการกดขี่เข้มงวดจากราชการพม่า ชาวไทใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจฝืดเคือง เงินเพื่อ ไม่สามารถทำมาหากินได้ รายได้น้อยลงแต่ค่าครองชีพสูงขึ้น ในช่วงเวลาเดียวกันนี้กลับเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยกำลังขยายตัวอย่างกว้างขวาง มีการลงทุนอุตสาหกรรมต่างๆ และมีการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศทำให้ต้องการแรงงานในการผลิตและแรงงานในภาคธุรกิจบริการมากยิ่งขึ้น จุดเด่นของระบบอุตสาหกรรมในเมืองที่ทำให้ต่างชาตินิยมเข้ามาลงทุน คือการไม่มีนโยบายให้ลงทุนควบคุมสภาพแวดล้อม(Zero-investment in pollution control) และแรงงานราคาถูก^๓ ในขณะที่แรงงานมีฝีมือไทยเดินทางออกไปขายแรงงานในประเทศตะวันออกกลาง ได้หวัน สิงคโปร์ ฯลฯ โรงงานอุตสาหกรรมท้องถิ่นต้องการแรงงานราคาถูกเข้ามาทดแทน จึงเกิดช่องว่างที่ทำให้มีการไหลเทของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาสู่ประเทศไทย

^๑ คุราญละเอียดใน นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว และ นवलแก้ว บูรพวัฒน์. ไทรบพม่า (กรุงเทพฯ: Openbook, ๒๕๔๘).

^๒ อรัญญา ศิริผล, อ้างแล้ว, ๖๐.

^๓ Walden Bello, Shea Cunningham and Li Kheng Poh. **A Siamese Tragedy: Development & Disintegration in Modern Thailand** (London: Zed Books Ltd, 1998), 74.

พื้นที่ภาคเหนือได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเกษตรและการท่องเที่ยวเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว ในภาคเหนือมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เชียงใหม่จึงเติบโตอย่างรวดเร็ว ในพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างไกลยังคงเป็นพื้นที่การเกษตร แต่ได้เปลี่ยนจากระบบเกษตรแบบเลี้ยงดูตนเองไปเป็นระบบเกษตรการค้า มีการปลูกพืชการค้ามากขึ้น บริษัทขนาดใหญ่ได้ริเริ่มทำการเกษตรแบบพันธะสัญญา ให้ชาวบ้านปลูกพืชที่ตนเองต้องการใช้เป็นวัตถุดิบในโรงงานขายให้กับบริษัทเท่านั้น ในพื้นที่ห่างไกลออกไปมีการปลูกพืชแบบไร่ไร่แปลงใหญ่ ทำไร่กระเทียม หอมหัวใหญ่ สวนลำไย สวนลิ้นจี่ สวนส้ม และปลูกพืชไร่ต่างๆ เพื่อส่งขายตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ภาคธุรกิจบริการในเชียงใหม่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการก่อสร้างโรงแรม ร้านอาหาร เรือนพักขนาดต่างๆ และรีสอร์ท เพิ่มขึ้นเพราะนักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวเชียงใหม่ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ การเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งสองรูปแบบทำให้เกิดความต้องการแรงงานราคาถูกราคาสูงขึ้น แรงงานไทใหญ่ คือ คำตอบสำหรับการรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจของเชียงใหม่

การเข้ามาทำงานในเมืองไทยไม่ยากเพราะชายแดนระหว่างรัฐไทใหญ่กับภาคเหนือมีแนวหลายร้อยกิโลเมตร หากพิจารณาชายแดนอำเภอไชยปราการ ฝาง และแม่ฮาดเราจะเห็นได้ว่าพื้นที่ป่าเขาเขื่อนั้นยากที่จะควบคุมการลักลอบเข้าเมือง ผู้อพยพสามารถเข้ามาตามช่องทางเข้าออกที่เคยใช้กันมายาวนานในอดีต โดยที่ไม่ได้มีการเปิดด่านอย่างเป็นทางการ จากการสำรวจพบว่ามีช่องทางเข้าออกอยู่ถึง ๒๒ ช่องทาง เฉพาะในอำเภอฝางมี ๘ ช่องทาง ที่ตำบลม่อนปิ่น ๔ ช่องทางและตำบลแม่ฮอนอีก ๔ ช่องทาง สถิติในช่วงพ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๗ จากการสำรวจของผู้นำชาวไทใหญ่บริเวณชายแดนระบุว่า มีชาวไทใหญ่จากพม่าเข้ามาสู่ประเทศไทยในเขตอำเภอไชยปราการ ฝาง และแม่ฮาดถึงปีละประมาณหนึ่งหมื่นคน เฉพาะในเดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๔๗ มีชาวไทใหญ่เดินทางมาจากเมืองกึ่ง ๑๐๐ คน บ้านเกซี ๘๕ คน ขุนอึง ๒๑๐ คน เมืองไลค่า ๑๓๘ คน เมืองปิ่น ๓๕ คน ดอยแหลม ๕๖ คน เมืองนาย ๑๖๔ คน เมืองกลางเคอ ๕๐ คน เมืองโซโปง ๑๒ คน และเมืองลอกจอก ๑๔ คน^๑ ชาวไทใหญ่เหล่านี้มักเผชิญกับความลึกลับของเจ้าหน้าที่รัฐ บางครั้งเข้มงวดมีการจับกุมและเนรเทศออกนอกประเทศ บางทีก็ผ่อนปรนและมีการจ่ายค่าธรรมเนียมนอกระบบเพื่อสามารถผ่านได้ ชุมชนไทใหญ่ ชุมชนคนเมืองและชุมชนชาวเขาก็มีส่วนในการช่วยส่งต่อมายังแหล่งทำงานในเมืองเชียงใหม่ หรืออาจขอให้พี่น้องที่ทำงานในเมืองเชียงใหม่เป็นเวลานานแล้ว

^๑ อรรถนญา ศิริผล, อ้างแล้ว, ๕๐.

ช่วยเหลือเพราะคนเหล่านี้มักจะรู้ทางหนีทีไล่ดี แน่แน่นอนว่าค่าใช้จ่ายไม่น้อย บางคนต้องขายไร่นาขายทองและทรัพย์สินที่มีอยู่เพื่อจ่ายเป็นค่าธรรมเนียมในการเดินทางข้ามชายแดนเข้ามาหางานทำ^๑

การเดินทางเข้ามาทำงานที่เชียงใหม่ที่นั่นเข้ามาได้หลายทาง เช่น คนจากเชียงตุงเดินทางผ่านเชียงตุง ใช้วิธีเดินเท้าเข้ามาเรื่อยๆมาถึงเมืองฝาง ใช้เวลา ๔-๕ วัน มักมากันเป็นหมู่ใหญ่พอถึงฝางก็เข้าทำงานสวนส้มก่อนแล้วค่อยขยับขยายไปที่อื่นๆที่มีงานดีกว่า^๒ ส่วนมากจะเข้ามาทางเวียงแหงเพราะมีชุมชนไทใหญ่อยู่มาก แล้วมาอยู่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่เพราะมีความต้องการแรงงานเกษตรมาก ในปี ๒๕๔๖ มีแรงงานไทใหญ่เข้ามาทำงานในสวนส้มที่อำเภอฝางถึง ๓,๖๒๘ คน^๓

แรงงานไทใหญ่คนหนึ่งเข้ามาทางบ้านหนองอุก จังหวัดแม่ฮ่องสอนเล่าว่า “...นั่งรถมาลงเมืองตอน เหมารถมาคนเดียว เมื่อสิบห้าปีมาแล้วราคา ๑,๕๐๐ บาท มาอยู่เชียงใหม่เพราะพี่สาวชวนมา ลูกสาวก็มาอยู่ อยู่พม่าหาเงินไม่ได้...” มีแรงงานไทใหญ่จากเมืองปิ่นมาอยู่เชียงใหม่กว่ายี่สิบปี “...มาเมืองไทยเพราะเห็นคนมากันมาก ก็เลยตามมา^๔ แรงงานไทใหญ่จากลาเซียว มีน้ำทำงานอยู่เชียงใหม่ ได้กลับไปเยี่ยมบ้านที่พม่าแล้วชวนมาอยู่ จึงขึ้นรถที่ลาเซียวมาถึงเมืองมณฑลและขึ้นเครื่องบินมาทำขี้อเหล็ก ข้ามชายแดนมาเชียงรายและต่อมาทำงานอยู่เชียงใหม่ได้สามปีกว่า^๕

ชาวไทใหญ่ที่มาจากรัฐไทใหญ่ทางใต้จะเดินทางโดยรถยนต์ ส่วนพวกที่มาจากทางเหนือจะโดยสารเครื่องบินจากมณฑลก่อนแล้วเดินทางข้ามชายแดนเข้ามา การเดินทางโดยเครื่องบินต้องทำตามระเบียบการเข้าออกเมืองของพม่า หากเป็นผู้ที่อายุต่ำกว่า ๒๕ ปี ต้องมีผู้ใหญ่มาช่วยต้องระบุวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่ชัดเจน ถ้าเป็นผู้หญิงต้องจ่ายเงินสินบนให้ทหารพม่า การเดินทางเข้ามาของแรงงานไทใหญ่จะมีนายหน้าทั้งสองฝ่ายคอยประสานกับทางราชการของแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่ถ้ามีพี่น้องอยู่แล้วจะรู้ลู่ทางทำให้เดินทางมาได้ง่ายขึ้น หากจะมาทำงานที่เชียงใหม่ต้องเสียค่านายหน้าประมาณ ๑๐๐๐ บาทส่งตัวถึงเชียงใหม่ หากจะไปกรุงเทพฯต้องจ่ายประมาณ ๑๒,๐๐๐ – ๑๕,๐๐๐ บาท ทั้งกระบวนการจะมีนายหน้าซึ่งชำนาญในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทาง

^๑ สุธสม กฤษณะจุฑะ. สิทธิของผู้พลัดถิ่น: กรณีศึกษาชาวไทใหญ่จากประเทศพม่า, งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖, ๕.

^๒ สัมภาษณ์ นางหนุ่ม ลุงยุง, อ่างแก้ว.

^๓ อรรถกฤษณ์ ศิริผล, อ่างแก้ว, ๕๕.

^๔ สัมภาษณ์ ลุงช่าง ลุงดวง, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๕ สัมภาษณ์ นายสอง, อายุ ๒๓ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาก่อสร้างงานสนามแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๓.

ราชการคอยติดต่อประสานงานและทำเอกสารให้อย่างเรียบร้อย แรงงานคนหนึ่งเล่าว่า "คนพาเข้ามาเป็นพ่อค้า มาทางแม่ฮ่องสอนพักสองคืน จ่ายให้สามแสนห้าหมื่นห้า มาสิบคนต่างหมู่บ้านมาพบกันที่ด่านระหว่างไทยและพม่า มีคนมารับ ทั้งสิบคนเข้ามาเชียงใหม่ทั้งหมด ทุกคนมีญาติอยู่เมืองไทย..." แรงงานไทใหญ่ในระยะหลังไม่ได้หยุดอยู่ที่เชียงดาว แม่ฮ่องสอน แต่เดินทางตรงเข้าเชียงใหม่เพราะมีญาติอยู่แล้วที่เชียงใหม่ ไม่ต้องไปตั้งหลักในชนบทเหมือนรุ่นก่อนๆที่ไม่รู้จักใคร สาเหตุที่อพยพมาเพราะต้องการหาเงิน ไม่ค่อยเกี่ยวกับการเมือง คนที่อยู่ก่อนจะช่วยหางานให้ ให้ที่พักทำให้เริ่มต้นได้ง่ายขึ้น

แต่ถึงจะรอดปากเหยี่ยวปากกาข้ามชายแดนมาได้ การจะอยู่ในต่างบ้านต่างเมืองไม่ใช่เรื่องง่ายๆสำหรับชาวไทใหญ่ เพราะสภาพที่หลบหนีเข้าเมืองทำให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต อาจจะถูกตำรวจจับแล้วส่งตัวกลับ หรือต้องจ่ายค่าปรับให้กับตำรวจเพื่อแลกกับอิสรภาพเป็นครั้งๆไป แรงงานที่เข้ามาแล้วเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองก็ยังไม่อยากให้เห็น้องเข้ามาเพราะ "ถ้าไม่มีใบก็อยู่ไม่ได้" การติดต่อทำเรื่องอนุญาตทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายเสียค่าใช้จ่ายสูง ค่าใช้จ่ายเริ่มตั้งแต่การเดินทางเข้าประเทศ ตัวอย่างแรงงานไทใหญ่จากเมืองหมอกใหม่ต้องนั่งรถจากเมืองหมอกใหม่มาลงที่หัวเมือง พักหนึ่งคืนแล้วไปต่อที่หมู่บ้านนวม พักอีกหนึ่งคืน แล้วเดินทางต่อเข้าแม่ฮ่องสอน ก่อนเข้าเชียงใหม่โดยไม่ได้พักที่แม่ฮ่องสอน ในระหว่างการเดินทางใช้โทรศัพท์ติดต่อนายหน้าเสียค่าใช้จ่ายหนึ่งแสนหกหมื่นห้า รวมจากหมอกใหม่ถึงเชียงใหม่สามแสนกว่าห้า คนที่ไปบริหารจัดการให้หมดรวมทั้งตอนผ่านด่านซึ่งมีการตรวจเอาบัตรพม่าให้ดูก็ผ่านได้ ผู้รับเอามาส่งถึงบ้านเช่า แรงงานที่มาเล่าว่าแม่จะแพงแต่ต้องยอมจ่ายเพราะมีลูกมาด้วยสองคน ตอนที่เข้ามามีญาติๆเข้ามาร่วมสิบคน แต่ละคนก็ไปอยู่คนละที่ มีที่หมายของตนเองอยู่แล้ว°

การเดินทางเข้ามาในเมืองไทยตั้งแต่ชายแดนจนถึงเชียงใหม่สะดวกรวดเร็วกว่าเดิม เพียงแต่มีเงินจ่ายสำหรับผู้ที่อำนวยความสะดวกให้เท่านั้น ดังเช่น กรณีต่อไปนี้

นายก.จันทรจากแม่ฮ่องสอนเข้ามาเชียงใหม่ เข้าพักกับพี่สาวที่แต่งงานกับคนเมือง บ้านอยู่ที่ป่าแดด อยู่ได้เพียงสองสัปดาห์ได้ทำงานที่ตลาดควโรรสเป็นผู้ช่วยแม่ครัวในร้านอาหาร

นาย ข.บอกว่าตอนเข้ามาเมืองไทย "เขาไม่ดูอะไรเลย เพราะมีคนจัดการให้หมด เข้าได้สะดวก"

นาย ค. เล่าถึงกระบวนการเข้าเมืองเริ่มโดยนายหน้าไทใหญ่ติดต่อกับนายหน้าไทยว่าจะส่งคนเข้ามาทางแม่ฮ่องสอน ตกลงกันแล้วจึงพามาส่งที่ด่าน คนที่รับจากด่านก็พาเข้าแม่ฮ่องสอน

° สัมภาษณ์ นางหล้า ลุงแลง, อายุ ๒๕ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาทำความสะอาดแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๓.

เมื่อมาอยู่แล้วก็จ้างคนเมืองจตะเบียนแรงงานต่างด้าวไว้ในราคาหนึ่งพันบาท ขณะนี้มีพาสปอร์ตทำที่แม่สายได้สามเดือนแล้ว

ระบบนายหน้าถูกใช้ในการเดินทางเข้ามาสู่เมืองไทยของชาวไทใหญ่ในช่วงแรกๆ นายหน้ามีบทบาทสำคัญยิ่ง เริ่มตั้งแต่การจัดการเดินทางทั้งหมดจากรัฐไทใหญ่เข้ามาสู่เมืองไทย การหางานให้ทำและจัดส่งไปถึงที่ทำงาน นายหน้าอาจจะเป็นคนอื่นๆ เป็นเพื่อน หรือญาติพี่น้องที่รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีที่เข้าไปชักชวนให้เดินทางเข้ามาทำงานหรือแรงงานเป็นผู้ติดต่อว่าจ้างนายหน้าเอง ในการดำเนินการนายหน้าบางคนใช้ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งพม่าและไทยหรือเป็นหุ้นส่วนแบ่งผลประโยชน์กัน การจ่ายค่านายหน้าส่วนใหญ่จะใช้วิธีเก็บเงินโดยตรงจากนายจ้าง หลังจากนั้นนายจ้างจะหักออกจากค่าจ้างซึ่งเปิดโอกาสให้นายจ้างโกงค่าจ้างของแรงงาน ระบบนายหน้ามีความเสี่ยงตั้งแต่การเดินทางที่แรงงาน โดยเฉพาะผู้หญิงอาจจะถูกข่มขืนหรือล่อลวงไปขายบริการ อาจถูกจับและส่งตัวกลับหากเจ้าหน้าที่เข้มงวดหรือถูกควบคุมให้เข้มงวด ไปจนถึงที่ทำงานซึ่งแรงงานจะไม่ว่าจะได้ทำงานประเภทใด อยู่ที่ใด นายจ้างเป็นใคร ค่าจ้างเท่าไร เมื่อถึงมือนายจ้างแล้วเท่ากับว่าชีวิตของแรงงานขึ้นอยู่กับนายจ้างในการกำหนดค่าจ้าง เวลาทำงานและสภาพความเป็นอยู่ มีแรงงานหลายรายที่ถูกกดขี่ค่าแรง บังคับให้ทำงานหนักโดยไม่มีวันหยุดและทำร้ายร่างกาย^๑

งานศึกษาการอพยพย้ายถิ่นของคนกลุ่มต่างๆ พบว่าการอพยพย้ายถิ่นมักทำกันเป็นขั้นตอนจากพื้นที่ชนบทเข้าสู่ชนเมือง สู่เมืองเล็กแล้วจึงเข้าสู่เมืองใหญ่ ลักษณะการอพยพเข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่ของชาวไทใหญ่ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันในระยะแรกๆ แต่ต่อมาก็จะใช้การอพยพพรวดเดียวจากพม่าข้ามชายแดนเข้าสู่เชียงใหม่โดยไม่มีการหยุดยั้งเป็นขั้นเป็นตอนดังสมัยก่อน หากจะตั้งคำถามว่าทำไมชาวไทใหญ่จึงเปลี่ยนแปลงการอพยพในลักษณะเช่นนั้น ก็จะต้องตอบโดยศึกษาแรงจูงใจในการอพยพย้ายถิ่น ในระยะแรกๆชาวไทใหญ่ยังคุ้นเคยกับพื้นที่บริเวณชายแดนซึ่งมักมีการติดต่อสัมพันธ์ข้ามเขตแดนในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่การค้าขาย การเยี่ยมญาติและการจาริกแสวงบุญ การมาทำงานในเขตเมืองชายแดนให้ความรู้สึกปลอดภัย จะกลับไปเยี่ยมบ้านเมื่อใดก็ทำได้ง่ายๆ เสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่เมื่อจำนวนแรงงานไทใหญ่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการแรงงานในเขตชายแดนจำกัด ค่าแรงน้อย ชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งได้เดินทางเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ หรือไปเมืองใหญ่อื่นๆ แล้วก็เริ่มชักนำให้คนอื่นๆ มีความรู้สึกปลอดภัยที่จะเดินทางไปไกลจากชายแดนกว่าเดิม รายได้ที่สูงกว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญ สภาพความเป็นอยู่ในเมืองมีสีสันความสนุกสนาน

^๑ บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, ความเข้าใจเกี่ยวกับแรงงานอพยพข้ามชาติ, สืบค้นข้อมูล ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗ จาก

สำหรับแรงงานหนุ่มสาว อีกทั้งการพัฒนาระบบการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในประเทศไทยทำให้การอพยพเป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่ต้องหยุดพักเป็นระยะดังแต่ก่อน

๔.๒ การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่

ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลไทยเข้มงวดเรื่องการอพยพย้ายถิ่นฐานมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยทางด้านความมั่นคงและการดูแลรักษาชายแดน ชาวไทใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตไทยจะต้องแสดงตนเป็นคนไทย มีเรื่องราวการ "ซื้อชาติไทย" ของชาวไทใหญ่ที่บ้านเวียงหาวย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการเดินขบวนแห่ต้นกล้วยปักธงชาติไทยไปที่อำเภอ ได้ขึ้นทะเบียนเป็นคนไทยและเสียภาษีสี่บาทต่อปีต่อครอบครัว ต้องปฏิบัติตามกฎหมายไทย เช่น ต้องมีนามสกุลตามพระราชบัญญัตินามสกุลพ.ศ.๒๔๕๖ จดทะเบียนทำสำเนาทะเบียนบาทและบัตรประชาชน และมีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านเวียงหาวย ได้มีการตั้งโรงเรียนขึ้นในปี ๒๔๕๘ เพื่อให้การศึกษาแบบไทยแก่ลูกหลานชาวไทใหญ่^๑

ช่วงสมัยที่ชาวไทใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก คือ ช่วงหลังสัญญาปางโหลง สาเหตุหลัก คือ ความวุ่นวายทางการเมือง เกิดจากการที่พม่าไม่ยอมปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาปางโหลงที่กำหนดให้รัฐชนกลุ่มน้อยทั้งหลายมีอิสระในการตัดสินใจว่าจะรวมอยู่ในสหภาพพม่าหรือจะแยกเป็นรัฐอิสระ เมื่อฝ่ายพม่ายึดอำนาจและสังหารผู้นำรัฐไทใหญ่ตลอดจนเจ้าฟ้าของรัฐชนกลุ่มน้อยๆอื่น จึงทำให้เกิดขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาวไทใหญ่อันนำไปสู่สงครามที่ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนจนต้องอพยพข้ามแดน หรือแม้แต่กองกำลังกู้ชาติก็มีการอพยพข้ามแดนมาตั้งชุมชนเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการต่อสู้กับทหารพม่าในรัฐไทใหญ่^๒ ในอดีตชาวไทใหญ่ที่อพยพลี้ภัยสงครามและความยากจนเข้ามาอยู่บริเวณชายแดนมักตั้งชุมชนของตนเอง เช่น ชุมชนต้นสูงซึ่งเป็นป้อมบ้านในเขตการปกครองของบ้านเวียงหาวย หมู่ ๕ ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวไทใหญ่ในพื้นที่ชายแดนอำเภอฝางและอำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่เรณู อรรถเมศร์ พบว่า

^๑ เรณู อรรถเมศร์, อ้างแล้ว, ๑๘๒.

^๒ กรณีของบ้านเทอดไทย ที่ตั้งขึ้นโดยขุนสงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการตั้งหมู่บ้านข้ามชายแดนเพื่อการต่อสู้ทางการเมือง คุราลละเอียดใน Maya McLean. *Dress and Tai Yai Identity in Thoed Thai, Northern Thailand* (Bangkok: White Lotus, 2012), pp.23-24.

...การอพยพตั้งแต่อดีตตามข้อค้นพบจึงเป็นการต่อสู้และการเอาตัวรอดจากการขยายตัวของอำนาจรัฐจีนและพม่า ต่อมาเป็นการหลบหนีจากความทุกข์ยากจากการเป็นอาณานิคมอังกฤษ กลุ่มอพยพในระยะหลังเป็นการหนีการบีบบังคับจากพม่าเพราะฉะนั้นเครือข่ายไทใหญ่จึงเป็นเครือข่ายของการหนีร้อนมาพึ่งเย็น แต่ยุคที่น้อยกว่าที่บ้านมีทางเลือกมากกว่าในช่วง ๓๐ ปีหลังนี้ เพราะยังมีที่ดินทำกินอันเป็นสมบัติสืบทอดมาให้บุกเบิกทำกินได้ การอพยพติดตามกันมาจึงสามารถตั้งหลักแหล่งลงในชุมชนเดียวกัน แต่ผู้อพยพมาในช่วงหลังไม่มีที่ดินแล้ว ต้องขายแรงงาน เครือข่ายที่จะผูกพันให้เดินทางมาหากันก็คือเครือข่ายการจ้างงาน...^๑

การตั้งชุมชนของชาวไทใหญ่หลังสงครามโลกครั้งที่สองไม่ได้สะดวกง่ายดายเหมือนแต่ก่อน เพราะที่ดินทำกินที่อุดมสมบูรณ์เริ่มหายากและถูกจับของเป็นเจ้าของไปหมดแล้ว ต้องตั้งชุมชนอยู่ในเขตที่แห้งแล้งกันหรือเป็นป่าเสื่อมโทรม อรัญญา ศิริผลได้ศึกษาชุมชนของชาวไทใหญ่ที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอฝางในช่วงที่เกิดปัญหาสงครามและความขัดแย้ง ผู้คนเหล่านี้ตกอยู่ในสถานะของผู้ลี้ภัยที่เดือดร้อนจากปัญหาการเมืองและการละเมิดสิทธิมนุษยชน หนึ่งในจำนวนผู้ตั้งถิ่นฐานรุ่นแรกๆเล่าถึงสาเหตุของการลี้ภัยและการตั้งถิ่นฐานในระยะแรกว่า^๒

...ผมเข้าเมืองไทยเมื่อปีพ.ศ.๒๕๑๒ ตอนนั้นอายุ ๒๑ ปี มาจากเมืองนายนพร้อมกับญาติๆและเพื่อนอีก ๕๐ คน พวกผมหนีมาจากเมืองนอกเพราะถูกกดขี่ข่มเหงจากพม่า ผู้หญิงถูกข่มขืน ผู้ชายถูกใช้ไปเป็นลูกหาบ มั่นลำบากมากในพม่า แต่พอมาถึงที่นี่ ก็ยังมีที่อยู่มากัน หลายคนกระจัดกระจายไปตามที่ต่างๆ บางคนไปเป็นลูกจ้างบริษัทต่างๆ บางคนทำงานสวนส้ม บางคนทำงานในสวนลิ้นจี่บ้าง ลำไยบ้าง ตอนแรกผมทำงานที่สวนส้มธนาธร ทำตั้งแต่เขามาบุกเบิกแรกๆเลย ทำได้สองปีก็ได้ย้ายมาอยู่หลังเตาบ่ม...

ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าถึงพื้นที่หลังเตาบ่มว่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณบ้านต้นสูงซึ่งในปัจจุบันเป็นป๊อปปี้บ้านในหมู่ ๕ บ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัด

^๑ เรณู อรรถฐาเมศร์, อ้างแล้ว, ๒๔๑.

^๒ อรัญญา ศิริผล, อ้างแล้ว, ๖๔.

เชียงใหม่ ชุมชนนี้ห่างจากตัวอำเภอฝางประมาณ ๘ กิโลเมตรไปทางตะวันออก ที่สำคัญที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้ชายแดนและห่างจากเมืองหางของรัฐไทใหญ่เพียงประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ดูเหมือนการเลือกที่ตั้งของชุมชนนี้มีส่วนสัมพันธ์กับบ้านเมืองในรัฐไทใหญ่และชุมชนไทใหญ่ดั้งเดิมแห่งหนึ่งของเมืองฝาง คือ บ้านเวียงหวายที่ตั้งอยู่มากกว่าร้อยปีแล้ว การอพยพของชาวไทใหญ่จากเวียงเชียงตองในเมืองนายจำนวนประมาณ ๕๐ คนข้ามชายแดนเข้ามาที่อำเภอฝางในปี ๒๕๑๒ นั้นมีแรงผลักดันจากปัญหาการเมืองและการกดขี่ของพม่า ส่วนการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานคงได้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์พร้อมกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เริ่มจะเอื้อให้ชาวไทใหญ่อพยพสามารถหางานทำได้โดยไม่ต้องเดินทางออกไปไกลจากถิ่นฐานเดิมมากนัก อีกทั้งบางคนมีญาติพี่น้องที่มาตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ก่อนแล้ว คนเหล่านี้มารวมตัวกันตั้งชุมชนขนาดเล็กในปี ๒๕๑๔ สร้างเป็นกระท่อมอยู่กันสามสี่ครอบครัว ภายหลังจึงมีคนมาอยู่เพิ่มขึ้น ในระยะแรกทางราชการไม่ได้เคร่งครัดในเรื่องการอพยพเข้าเมือง ชาวบ้านดันสูงเล่าว่าเจ้าหน้าที่จากอำเภอต้องการจุดบ่อน้ำสาธารณะในพื้นที่ของชาวบ้าน จึงขอให้อพยพขึ้นไปบนอยู่บนเนินเขาใกล้บ้านเวียงหวายโดยไม่ให้ตัดไม้ถางป่าและให้ดูแลป่าไม้^๑

ภายหลังเมื่อมีการพบซากเจดีย์เก่าแก่บริเวณที่ชาวบ้านมาตั้งถิ่นฐาน ชาวบ้านเล่าว่าเป็นพื้นที่เวียงเก่า ชื่อเวียงนางหอม เป็นที่ประทับของพระราชธิดาของพระเจ้าฝางและพระนางสามผิว ปัจจุบันที่เรียกว่าม่อนคอยเวียงหวาย พระสุธรรมเมธีหรือครูบามหาบุญเลิศเจ้าอาวาสวัดเจดีย์งามได้เจรจากับทางราชการขอใช้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมนั้น โดยแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่เพื่อสร้างวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติโดยจะสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ครอบลงบนองค์เดิม อีกส่วนเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านดันสูงเพื่อจะให้ทำหน้าที่ดูแลวัดพระธาตุ^๒ ในลักษณะเช่นนี้เหมือนกับ การสร้างวัดหรือเจดีย์ในอดีตที่ผู้ปกครองจะอพยพผู้คนหรือมอบหมายให้ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงทำหน้าที่ดูแลรักษาศาสนสถาน มีการกล่าวนาผู้คนเป็นข้าวัดหรือข้าพระธาตุดังที่ปรากฏในตำนานพื้นเมืองหรือตำนานพระธาตุ เช่น พระธาตุศรีจอมทองก็มีลัเว่บ้านแปะเป็นข้าวัดดูแลพระธาตุและไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน การสร้างวัดและอนุญาตให้ตั้งชุมชนบ้านดันสูงเป็นการช่วยแก้ปัญหาการรุกป่าที่ป่าไม้ การตัดป่า และการขาดแคลนที่อยู่อาศัยของชาวไทใหญ่ที่อพยพลี้ภัยเข้ามา ในปัจจุบันบ้านดันสูงมีประชากร ๓๕๐ คน ในจำนวนนี้เกือบร้อยละ ๕๐ เป็นผู้อพยพจากเวียงเชียง

^๑ อนุรักษ์ ศิริผล, อ้างแล้ว, ๖๔-๖๕.

^๒ อนุรักษ์ ศิริผล, อ้างแล้ว, ๖๕

ตอง เมืองนาย ที่เหลือมาจากเมืองอื่น เช่น เมืองปิ่น เมืองลายคำ เป็นต้น กลุ่มไทใหญ่บ้านต้นสูงนี้มีจิตสำนึกของความเป็นไตสูงและมักรวมตัวกันทำกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมเต็มที่^๑

ชุมชนบ้านต้นสูงดูเหมือนจะเป็นชุมชนที่ยากจนเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนไทใหญ่ในพื้นที่ใกล้เคียง แต่ชาวบ้านยังมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าชุมชนไทใหญ่บางแห่งในตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ไม่ผิดจากสลัมในเมืองทั่วไป ชุมชนไทใหญ่อย่านตลาดคำเที่ยง อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่เป็นชุมชนของแรงงานไทใหญ่ที่เป็นแรงงานเถื่อน คือ เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและไม่ได้จดทะเบียนเป็นแรงงาน ชุมชนนี้นอกจากชาวไทใหญ่แล้วจะมีกลุ่มชาติพันธุ์จากพื้นที่สูงอาศัยอยู่ด้วย สภาพแวดล้อมเป็นชอยแคบๆ มีลำเหมืองขนาดเล็กที่มีน้ำเน่าเหม็นเต็มไปด้วยเศษขยะ มีหญ้าขึ้นรก ชาวไทใหญ่จะสร้างที่อยู่เป็นกระต๊อบหลังเล็กๆ ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาใหม่ๆยังไม่มีการว่าจ้างงานถาวรและไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งจะมาอยู่รวมกันตามคำแนะนำของคนที่อยู่ก่อนแล้ว จำนวนประชากรในชุมชนนี้เพิ่มขึ้นกว่าเดิมและมีผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นห้องขนาดเล็กสร้างด้วยไม้เก่า เศษไม้หรือไม้อัด และเศษสังกะสี มีห้องให้เช่าราคาประมาณเดือนละ ๔๕๐ บาทเป็นห้องขนาดเล็ก มักจะมีเพื่อนฝูงหรือครอบครัวอยู่รวมกันห้องละ ๔-๕ คน เฉลี่ยค่าเช่ากัน เป็นพื้นที่หลับนอนพักผ่อน การหุงหาอาหารจะทำข้างนอกและมักใช้ฟืนเพราะราคาถูกและพอหาได้จากเศษกิ่งไม้แห้ง บางห้องไม่มีห้องน้ำต้องไปใช้ร่วมกับเพื่อนบ้านหรือเข้าไปทำธุระในป่าหลังชุมชน อาบน้ำกันในห้องน้ำที่โล่งแจ้งผู้หญิงใช้ผ้าถุงกระโจมอกส่วนผู้ชายก็ใช้ผ้าขาวม้า^๒

สภาพที่เป็นคนต่างชาตินี้ไม่สามารถที่จะขอสิทธิความเป็นพลเมืองไทยได้ ทำให้ในปัจจุบันชาวไทใหญ่ที่ตัดสินใจออกจากบ้านเมืองของตนเข้ามาทำงานในเมืองไทย คิดว่าจะเข้ามาเพื่อใช้ชีวิตอยู่ชั่วคราวเท่านั้น เมื่อหาเงินได้มากพอ หรือ สภาพความเป็นอยู่ในพม่าดีขึ้นก็จะกลับบ้าน แต่ชีวิตที่ยากลำบากในประเทศสภาพพม่าทำให้ชาวไทใหญ่ที่มาทำงานและพำนักอาศัยอยู่ในเมืองไทยนานหลายปีรู้สึกลำบากใจที่จะกลับไปบ้านเมืองของตนเอง บางคนบอกอย่างตรงไปตรงมาถึงสาเหตุที่ทำให้ไม่ยอมกลับบ้านว่า “...ผมไม่ยอมกลับบ้าน บางพื้นที่ยังมีการสู้รบกันอยู่ สู้รบกันก็ไม่อยากบอกว่าทหารไทใหญ่ไม่ดี พม่าไม่ดี ไม่อยากพูด มันมีทั้งสองส่วนลำบากในการปกครอง ถ้าไทใหญ่มาเขาก็ลำบาก มาขออาหารกินในหมู่บ้าน ของเงิน ถ้าทหารพม่ามาก็จะมาต่อว่าทหารไทใหญ่มาก็ไม่บอก ผู้ใหญ่บ้านก็โดนตี เขาอยู่ไม่ไหว ถ้าบ้านเมืองดีขึ้นก็จะกลับบ้าน คิดว่าบ้านเมืองไม่ดี...คนไทยช่วยเหลือคนจน พัฒนาคนจน บริหารช่วยเหลือ แต่ของ

^๑ เรณู อรรถามศรี, อ้างแล้ว, ๑๘๕.

^๒ จิตรพรหม บัวชอย, วิธีชีวิตกลุ่มแรงงานข้ามชาติในชุมชนสลัมย่านตลาดคำเที่ยง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

รายงานวิจัยในวิชาภาคปฏิบัติ, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยพายัพ, ๒๕๕๐, ๑๔-๑๕.

พม่าเด็ก ๑๒-๑๓ ไปเป็นแรงงานในร้านชา เหมือนทางใต้ที่มีคนจีนเป็นเจ้าของ อายุขนาดนี้ควรเรียนหนังสือ ไม่ต้องลำบากมาทำงานในเมือง ทำงานหนัก...”^๑

ส่วนคนที่ยังอยากกลับบ้านบางคนพบปัญหาว่า “...กลับไปไทใหญ่ยาก เพราะจะถูกตรวจที่ด่าน ไม่ให้รถวิ่งตอนกลางคืน ต่อหยุดพักที่ชายแดน บ้านเมืองไม่ปลอดภัย ไร้ใจใครไม่ได้...” ชาวไทใหญ่ที่มีการศึกษามากเปรียบเทียบกับบ้านเมืองของตนเองกับเมืองไทย และไม่สามารถยอมรับสภาพการณ์ในบ้านเมืองของตนได้^๒ กล่าวว่า

...การกลับบ้านทุกคนอยากกลับ ส่งเงินไปปลูกบ้าน แต่กลับไปแล้วไม่เกินสามเดือนก็กลับมาอีก มันอย่างไรไม่รู้ ปีที่แล้วผมก็กลับบ้าน ผมกลับสักพักมันเหมือนอย่างไรก็ไม่รู้ มันไม่ได้ทำอะไร มันคงเหมือนขาดอะไรสักอย่าง ที่เชียงใหม่ตอนเย็นผมกลับไปซื้อชาเย็นกินบ้าง หลังมข. เดินไปเดินมา หรือหาซื้อเสื้อผ้าก็ไปภาคหลวง ไปกินขนมเส้น กลับมาก็ดูทีวี กลับไปบ้าน(ที่ไทใหญ่)ก็เหมือนเพื่อนไม่มี ไปไหนกันก็ไม่รู้ อาจจะอยู่ต่างจังหวัด มีพ่อแม่กันนอนกันหมด ไฟฟ้าก็ไม่เหมือนเมืองไทย ดึกๆดึบๆ ไม่มี ทีวีก็มีช่องสองช่อง เป็นช่องของรัฐบาลนั่นแหละ ก็จะเป็นข่าวสองชั่วโมง ข่าวอะไร ใครเปิดงานที่ไหน จะเป็นลักษณะการให้ข้อมูลฝ่ายเดียว สำหรับสื่ออื่นเป็น internet จะติดต่ออะไรก็ช้า จะsave ก็ช้า เหมือนจะตรวจสอบก่อน...การศึกษาผมอีกเมืองไทย ถ้าจะเรียนภาษาอังกฤษก็มีเจ้าของภาษามาสอน ที่บ้านไม่มีแล้วสื่อ internet สาเหตุคนแก่ไม่กลับบ้านเพราะความคิดไม่ตรงกัน จะขัดแย้งก็จะลำบาก...

จากการสัมภาษณ์ชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่มักจะบอกว่า “รู้สึกชอบอยู่เมืองไทยมาก” คนที่มาอยู่แล้วก็มีชักจูงญาติพี่น้องให้เข้ามาอยู่ด้วยกัน อย่างไรก็ตามของป่าคำมั่งที่มาอยู่เมืองไทยได้ ๕ ปี โดยลูกชายเดินทางมาอยู่ก่อนได้สิบกว่าปี มีอาชีพขายอาหารส่วนลูกสะใภ้ทำงานที่นัมซี่เส็งซึ่งเป็นบริษัทที่มีแรงงานชาวไทใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก^๓ ปัญหาสุขภาพก็มีส่วนทำให้ชาวไทใหญ่ส่วนหนึ่งอพยพมาอยู่เชียงใหม่ คนเหล่านี้มักเป็นผู้สูงอายุที่มีลูกหลานทำงานอยู่ที่เชียงใหม่อยู่แล้ว เช่น

^๑ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ MAP., วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๓.

^๒ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ MAP., อ้างแล้ว.

^๓ สัมภาษณ์ ป้าคำมั่ง, อายุ ๖๓ ปี, วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

หญิงสูงวัยชาวไทใหญ่ที่มาอยู่ที่ตำบลช้างเผือกกับหลานได้ยี่สิบปี เพราะป่วยหนักมาก รักษาที่บ้าน ญาติเลยพามารักษาตัวมาทางแม่ฮ่องสอน แม่สะเรียง เข้ามาเชียงใหม่เริ่มแรกพักที่วัดป่าเป้า หลังจากนั้นก็ได้กลับบ้านเลย เพราะกลัวว่าหากเจ็บป่วยรักษาไม่ได้ ชาวไทใหญ่อีกรายหนึ่งมา เพราะลูกไม่สบายมาก ตอนมาไม่ได้วางแผนว่าจะอยู่นาน เพียงแต่อยากเอาลูกมารักษาที่หมอคือที่เมืองไทย อยู่ที่พม่ารักษาไม่หาย จึงมาหาหมอที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิค หมอแจ้งว่าลูกเป็นโรคติดเชื้อเรื้อรัง ต้องไปหาหมอเพื่อตรวจและรับยาตลอด เช่นเดียวกับหญิงไทใหญ่ที่คลอดลูกที่โรงพยาบาลมหาราชเชียงใหม่ไม่สามารถตัดสินใจว่าจะพาลูกหรือส่งลูกกลับไปเข้าโรงเรียนที่บ้าน เกิดหรือไม่ เพราะเกรงว่าหากลูกไม่สบายจะไม่มีโรงพยาบาลดีๆรักษา^๑

การมีชุมชนแรงงานไทใหญ่ในหลายๆพื้นที่ทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นคึกคักเพราะมีการซื้อขายสินค้าให้กับแรงงานไทใหญ่จำนวนมาก นอกจากสินค้าอาหารและเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือนแล้ว แรงงานที่สะสมเงินมาพอสมควรจะซื้อหาสินค้าอื่นๆที่ราคาสูงขึ้น เช่น พัดลม วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องเล่นวิดีโอ และจักรยานยนต์ สิ่งชาวไทใหญ่นิยมซื้อคือ ทองคำ เพราะเห็นว่าราคาดี สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เมื่อจำเป็นและยังเป็นเครื่องเซ่นไหว้บูชาทางสังคมอีกด้วย อำนาจการซื้อและความจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานไทใหญ่ทำให้ผู้ประกอบการในอำเภอฝางคนหนึ่งสรุปว่า “...ในอำเภอฝางหากไล่ไทใหญ่ออกไปจากอำเภอฝาง สวนส้มและเศรษฐกิจของอำเภอฝางจะต้องลำบากอย่างแน่นอนเพราะคนที่เป็นแรงงานในสวนส้มและคนที่ซื้อขายข้าวของต่างๆก็คือแรงงานชาวไทใหญ่ทั้งหมด...”^๒

แรงงานไทใหญ่ที่อพยพมาแล้วทำมาหากินได้ดีก็มักจะชวนญาติมา เช่น แรงงานคนหนึ่งเล่าว่า “พี่สาวบอกว่าเชียงใหม่หางานง่าย พอมีเงินส่งให้พ่อแม่ เพราะตอนนี้พี่สาวไม่ได้ส่งแล้ว เพราะพี่สาวมีลูก ผมต้องส่งให้แทน” แรงงานไทใหญ่อีกคนหนึ่งมีพี่น้องหกคน ขณะนี้ทำสวนทำนาอยู่บ้านสามคน อีกสามคนทำงานรับจ้างอยู่เชียงใหม่ ตอนแรกพี่น้องสองคนมาก่อน ทำงานขายของที่ตลาดเมืองใหม่ ที่เข้ามาเพราะญาติของพี่เขยมาก่อนแล้ว บอกว่าเข้ามาเมืองไทยหาเงินง่ายดี นอกจากนี้ยังมีญาติของตนและญาติสามีเข้ามาอยู่ที่แม่ริมทำงานเลี้ยงช้างที่ปางช้าง

แรงงานคนหนึ่งเล่าว่า “ผมต้องส่งเงินให้พ่อทุกเดือน เพราะน้องผมอายุยังน้อยอยู่ยังทำงานไม่ได้ ส่งเดือนละห้าหมื่นห้าพันเท่ากับเงินไทยประมาณ ๒,๕๐๐ บาท” คนไทใหญ่ผูกพันกับครอบครัว ต้องส่งเงินไปให้พ่อแม่ กลับไปดูแลพ่อแม่ ส่วนพวกที่อยู่กับพ่อแม่ที่เชียงใหม่ ถ้าพ่อแม่กลับไปที่พม่าก็จะกลับไปอยู่ด้วย แต่จะทำงานเก็บเงินให้ได้มากกว่าก่อน กลับไปก็จะไปทำอะไรทำ

^๑ สัมภาษณ์ นางดวงคำ อาชีพแม่บ้าน, วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๔.

^๒ บทสัมภาษณ์ใน อนุรักษ์ ศิริผล, อ้างแล้ว, ๕๖.

สวนเหมือนเดิม คนแก่มักอยากกลับบ้านเพราะกลัวว่าทำงานไม่ได้จะอยู่ไม่ได้ ในขณะที่คนหนุ่มสาวหรือวัยกลางคนที่เข้ามาทำงานเป็นเวลานานแล้ว หากพ่อแม่เสียชีวิตลงก็จะไม่กลับเพราะพอใจที่จะอยู่เมืองไทยมากกว่า บางครอบครัวมีลูกมาอยู่ด้วยกัน ลูกที่โตทำงานแล้วส่งเงินมาให้พ่อแม่ที่ทำงานอยู่ที่เชียงใหม่คนละสองสามพัน ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นมาก^๑

แรงงานไทใหญ่จากเมืองเชียงตองซึ่งอยู่หมู่บ้านอยู่ริมแม่น้ำโขงเล่าการเดินทางเข้าสู่เมืองไทยและการตั้งหลักแหล่งทำงานที่เชียงใหม่ว่า “...เดินทางเข้ามาทางเชียงดาว เพราะเห็นคนมามาก มาทางเมืองคูน เมืองสาต เข้ามาทางเมืองฝาง เชียงดาว มาสมัยขุนสำ เก็บคนไทใหญ่ไปเป็นทหารเลยหนีมา ตอนแรกมาอยู่ที่ฝาง ทำงานอยู่สวนส้ม ต่อมาก็มาอยู่แม่แตง และต่อเข้ามาเชียงใหม่ มาทำงานก่อสร้าง ค่าจ้างวันละ ๑๕๐-๑๖๐ บาท มีหัวหน้าเป็นผู้รับเหมาคนไทย มีงานทำตลอด อยู่กับนายจ้างคนเดียว ตอนแรกอยู่แคมป์เจ้านาย ถ้ามีงานก็ทำงานให้เจ้านาย ถ้าว่างก็หางานเสริมอื่นๆ บางทีเจ้านายก็พาไปหางานทำ เช้าบ้านอยู่เดือนละสามพันบาท อยู่แปดคนในครอบครัว มีลูกสะใภ้และหลานเกิดเมืองไทย กำลังเรียนหนังสือ ไม่คิดจะกลับบ้านเมืองแล้ว เพราะลูกๆเกิดเมืองไทย ลูกไม่อยากกลับ ที่ดินและบ้านที่พม่า หากไม่อยู่ก็จะมีคนไปยึดเอา^๒

แรงงานไทใหญ่เรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดในเมืองไทยโดยอาศัยเครือข่ายและความช่วยเหลือจากชาวไทใหญ่ที่อยู่มานานแล้ว” แรงงานรายหนึ่งย้ายงานได้ด้วยคำแนะนำของญาติ “...พ่อพ่อเลี้ยงเจ้าของร้านตาย เลยออกมาหางาน พี่ชายแนะนำให้ทำที่ม.พ่าย พี่ชายทำงานพ่ายพมาก่อน ทำที่แม่คาวแล้วย้ายไปแก้วนวรัฐ มาทำงานแทนพี่ชาย ได้เงินเดือน ๕,๑๐๐ บาท เช้าบ้านเดือนละ๑,๕๐๐ บาท อยู่แถวฟ้าฮ่ามกับพี่ชายและชาวไทใหญ่อื่นๆ อยู่กับพี่ชายหนึ่งห้อง พี่ชายทำงานที่กาดหลวงได้วันละ ๒๕๐ บาท ทำงานตั้งแต่สิบโมงเช้าเลิกสองทุ่มครึ่ง...”^๓

แม้การมาอยู่เมืองไทยจะทำให้มีรายได้แต่ชีวิตที่ยากลำบากและความคิดถึงห่วงใยครอบครัวทำให้ชาวไทใหญ่บางคนมาแล้วอยู่ไม่ได้ก็ต้องกลับไป เช่น กรณีของชาวไทใหญ่ที่อยู่บ้านน้ำจาง เดินทางมาโดยรถไฟจากบ้านน้ำจางมาถึงเมืองนาย ใช้เวลาสองชั่วโมง ต่อรถจากเมืองนายมาที่บ้านนาทองใช้เวลาสามวันและเดินทางจากบ้านนาทองมาถึงดอยอ่างขางใช้เวลาสองวัน มาทำงานที่เชียงใหม่แล้วประสบปัญหาค่าแรงและคิดถึงบ้านจึงทิ้งให้ลูกชายอยู่ทำงานส่งเงินกลับไปให้ที่บ้าน

^๑ สัมภาษณ์ นางขวัญ ลุงหลอย, อายุ ๓๗ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาทำความสะอาดแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๓.

^๒ สัมภาษณ์ นางค่านาง จันดี, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๓ สัมภาษณ์ นางจง วังใจนะ, อาชีพขายอาหารตามสั่ง, วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๔ สัมภาษณ์ นายสอง, อ่างแล้ว.

จากการศึกษาภาคสนามโดยสัมภาษณ์แรงงานไทใหญ่สรุปได้ว่า แรงงานไทใหญ่มาเชียงใหม่เพราะแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ อยู่ที่พม่าหางานทำไม่ได้ ฐานะยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน หรือทำกินแล้วถูกพม่ารังแก ในขณะที่เชียงใหม่เป็นแหล่งงานขนาดใหญ่ มีความต้องการแรงงานไร้ฝีมืออยู่ทั่วไป แรงงานที่ทำงานอยู่ต้องอดทนและทนอดเพื่อจะเก็บเงิน ข้อดีของเมืองเชียงใหม่คือ มีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว และความคล้ายคลึงทางภาษาและวัฒนธรรมทำให้มีความคุ้นเคยง่ายที่จะปรับตัว แรงงานไทใหญ่จากหลายคำ ข้ามชายแดนแล้วขึ้นรถทางทางหนองออก แม่ฮ่องสอน โดยเดินทางมากับแม่ หลังจากนั้นไม่นานแม่ต้องกลับบ้านเพราะยายป่วย อีกทั้งเกรงว่าจะถูกยึดที่บ้านและที่นาหากไม่กลับไปดูแล แรงงานหญิงรายนี้แต่งงานกับชาวไทใหญ่ด้วยกัน มีลูกแฝดชายหญิง พักอยู่ที่ตำบลบ่อหิน อำเภอคอยสะเก็ด ที่พักอาศัยเป็นแคมป์คนงานก่อสร้าง เธอหวังว่าจะเก็บเงินให้ได้มากๆแล้วก็จะกลับบ้าน การหาเงินนั้นไม่เพียงแต่เป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ แต่ยังมีค่าใช้จ่ายทางสังคมและวัฒนธรรม เธอจะบวชลูกชายจึงต้องทำงานหาเงินให้ได้มาก เพราะจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ต้องทำงานเก็บเงินก่อน ขณะนี้รายได้ส่วนหนึ่งก็ต้องไปให้แม่ใช้ที่พม่าเพราะแม่ไม่ได้ทำงาน ชีวิตที่ยากลำบากในเมืองไทยอย่างไรก็ยังไม่เท่าตอนที่อยู่พม่า แม่จะต้องปากกัดตีนถีบได้ค่าแรงไม่มากหากเปรียบเทียบกับแรงงานไทย ชาวไทใหญ่ก็ยังยอมรับได้และหวังว่าชีวิตจะดีขึ้น เช่น ไทใหญ่มาจากเชียงตุง มาทำงานก่อสร้างได้ค่าจ้างวันละ ๑๕๐ บาท ต้องค่อยๆสะสมเงินเพื่อจะทำบัตรใหม่ กินอยู่อย่างง่ายๆ พักอยู่ที่แคมป์คนงานก่อสร้างซึ่งมีครอบครัวไทใหญ่อยู่รวมกันประมาณห้าครอบครัว^๑

เชียงใหม่เป็นจุดหมายปลายทางของแรงงานไทใหญ่เพราะเชียงใหม่เมืองใหญ่และมีการจ้างงานมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานก่อสร้างและงานบริการทั่วไป ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานให้เหตุผลว่า “...เพราะสามารถทำงานมีรายได้ดีกว่าอยู่ที่พม่าซึ่งถูกบังคับข่มเหง...” แรงงานไทใหญ่มักให้เหตุผลว่ามาเชียงใหม่เพราะมีคนรู้จักกัน ญาติพี่น้องพามา ตัวอย่างครอบครัวแรงงานคนหนึ่งที่ให้สัมภาษณ์บอกว่า มีพี่น้อง ๘ คน มาทำงานที่เชียงใหม่ ๔ คน ทำงานที่กรุงเทพฯ ๑ คน เหลืออยู่ที่บ้านที่เมืองหมอกใหม่ ๓ คนเท่านั้น^๒

ชาวไทใหญ่ที่มาทำงานในปัจจุบันนี้ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนหมู่บ้านเฉพาะเหมือนกับพื้นที่ชายแดนหรือชุมชนเก่าในเชียงใหม่ แรงงานที่เข้าเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายและมีการจดทะเบียนแรงงานแล้วจะพักอยู่ในบ้านเช่าหรือหอพัก พักรวมกันเป็นครอบครัว หรือหลายๆ

^๑ สัมภาษณ์ นายเมิง, อายุ ๑๘ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาคนงานสนามแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๓.

^๒ สัมภาษณ์ นายสอง, อ่างแล้ว.

ครอบครัว มีครอบครัวไทใหญ่สี่ครอบครัวเข้าบ้านสองชั้นของคนเมืองที่บ้านฟ้าฮ่าม เสียค่าเช่าบ้านเดือนละหกพันบาท เจลีย์ครอบครัวละ ๑,๕๐๐ บาท ค่าน้ำค่าไฟเดือนละ ๓๐๐ บาท ซึ่งในเชียงใหม่มีหอพักราคาถูกจำนวนมากที่ผู้เช่าเป็นชาวไทใหญ่หรือชาวเขาที่เข้ามาทำงานในตัวเมือง ชาวไทใหญ่พอใจที่จะพักรวมกันเพื่อความอุ่นใจและสามารถดูแลช่วยเหลือกันและกันได้ มีหอพักหลายแห่งที่คนเช่าเกือบทั้งหมดเป็นชาวไทใหญ่ เช่น หอพักใกล้ๆ โรงพยาบาลรวมแพทย์ ถนนวิไลย ถนนสุริวงษ์ซอย ๑ สถานที่ทำงานบางแห่งจัดที่อยู่ให้แรงงานอยู่ด้วยกัน หรือบริษัทก่อสร้างก็อาจจะให้แรงงานทำเพิงพักอยู่ในพื้นที่ก่อสร้าง ส่วนแรงงานที่ลักลอบเข้าเมืองส่วนใหญ่มักจะอยู่รวมกันเป็นชุมชนแออัดในตัวเมือง เช่น ชุมชนใกล้วัดป่าเป้ามีชุมชนไทใหญ่ที่เข้ามาอยู่เป็นเวลานานแล้ว แรงงานเหล่านี้ระยะแรกเข้ามาอยู่บนพื้นที่สูงร่วมกับชาวเขาและส่วนมากมีบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูงมักทำงานตามร้านอาหารและสถานบริการทั่วไป

ชุมชนไทใหญ่หลายแห่งเป็นการอยู่รวมกันในลักษณะแคมป์แรงงานก่อสร้าง เช่น ตำบลแม่เหียะ ตำบลสุเทพ หลังวัดโป่งน้อยบริเวณหนองน้ำ และที่หน้าสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลแยกสถานีตำรวจศรีนคร และบริเวณที่มีการก่อสร้างขนาดใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก หรืออาจจะอยู่รวมกันในชุมชนที่ผู้รับเหมาก่อสร้างจัดสร้างเป็นห้องแถวให้อยู่ เช่น บริเวณชุมชนวัดป่าแพ่ง และชุมชนชะจาว ซึ่งค่าน้ำมีประตูลูกเหมือนเป็นโรงงานแต่ทำเป็นที่อยู่ให้คนงานไทใหญ่โดยผู้อยู่ต้องจ่ายค่าน้ำค่าไฟเอง นอกตัวเมืองเชียงใหม่เริ่มมีโครงการก่อสร้างบ้านหรือหมู่บ้านขยายตัวออกไปทำให้แรงงานไทใหญ่ได้ย้ายไปอยู่ใกล้แหล่งที่ทำงาน เช่น อำเภอหางดง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสันทราย และอำเภอสันกำแพง มีบริษัทก่อสร้างขนาดใหญ่มีแรงงานไทใหญ่จำนวนมาก ตลาดหลายแห่งมีแผงขายอาหารไทใหญ่ เครื่องปรุงอาหาร และของใช้สำหรับแรงงานไทใหญ่ แรงงานก่อสร้างมักจะมาอยู่กันเป็นครอบครัวมีลูกเด็กเล็กแดงและคนแก่มาอยู่ด้วยกันในแคมป์คนงาน บางแคมป์มีสื่อกว่าคนอยู่รวมกัน แต่แคมป์เหล่านี้ไม่ใช่ชุมชนที่อยู่อาศัยถาวร เพราะ แรงงานไทใหญ่มักจะย้ายที่อยู่ตามงานที่หาได้ หรือบริษัทก่อสร้างเองย้ายที่ก่อสร้างก็นำเอาแรงงานไปยังที่ก่อสร้างใหม่เพื่อความสะดวกในการเดินทาง ส่วนมากแล้วชาวไทใหญ่นิยมอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเครือญาติที่มาด้วยกันไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในรูปแบบใด

นอกจากความต้องการมีรายได้เพื่อส่งไปช่วยเหลือครอบครัวที่รัฐไทใหญ่ การมีญาติพี่น้องทำงานอยู่ที่เชียงใหม่อยู่แล้วเป็นปัจจัยที่ชักจูงให้แรงงานไทใหญ่เดินทางเข้ามามากขึ้นเรื่อยๆ บางคนออกจากเมืองลาเซียวแล้วเดินทางต่อไปทำงานที่ภูเก็ต แต่ย้ายมาอยู่เชียงใหม่เพราะมีญาติอยู่จากงานวิจัยของขวัญชีวัน บัวแดง และคณะพบว่า “...ปัจจุบันแทบจะไม่มีชาวไทใหญ่ในประเทศ

พม่าคนไหนที่ไม่มีญาติพี่น้องหรือสมาชิกในครอบครัวอพยพมาขายแรงงานอยู่ในประเทศไทย”^๑ ชาวไทใหญ่มีเครือข่ายญาติพี่น้อง คนบ้านเดียวกันและอาชีพเดียวกัน เริ่มช่วยเหลือดูแลตั้งแต่การอพยพเข้ามาหางานทำ บางคนอพยพตามคำชักชวนของญาติพี่น้อง หรือตัดสินใจมาเองแล้วมาขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง โดยมาพักอาศัยและขอให้ช่วยหางานให้ แม้จะไม่ใช่พี่น้องแต่หากเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันก็จะได้รับความช่วยเหลืออย่างดี มีชุมชนไทใหญ่ใกล้ตำบลช่วงเคียนที่ชาวไทใหญ่ “...เข้าๆออกๆอยู่กันเหมือนญาติ เราอยู่สองครอบครัวกับน้องสาว น้องสาวมีแฟนเป็นคนอีสาน ไม่มีปัญหากับคนเมือง เขาไม่รังเกียจเรา...”^๒

แรงงานคนหนึ่งมาจากเมืองหมอกใหม่ ปี ๒๕๕๒ เดิมทำไร่ทำนาบนที่ดินของตนเอง แต่มีที่ดินไม่มาก ฐานะยากจนเพราะ “เมืองพม่าหาเงินยากไม่พอเก็บ มาที่นี่พอกินพอเก็บ” แม่จึงให้เดินทางเข้ามาทำงานอยู่สองปีเพื่อเก็บเงินส่งกลับบ้าน ตนเองมีพี่สาวทำงานอยู่ที่บ้านป่าแดด บอกเหตุผลสำคัญที่ทำให้มั่นใจในการเข้ามาอยู่เชียงใหม่ว่า “เพราะมีญาติ ผมถึงเข้ามา ถ้าไม่มีญาติก็ไม่มา”^๓ ความนิยมเช่นนี้ทำให้สถานประกอบการในเชียงใหม่หลายแห่งมีแรงงานจากหมู่บ้านหรือเมืองเดียวกันเป็นจำนวนมาก เช่น ที่บริษัทนิ่มซึ่งี่เส็งซึ่งเป็นบริษัทขนส่งขนาดใหญ่ของภาคเหนือตั้งอยู่ในเชียงใหม่มีแรงงานจากเมืองลางเคอ รัฐไทใหญ่เป็นจำนวนมาก แรงงานเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านพักที่บริษัทจัดหาให้ มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกันเมื่อเกิดปัญหา^๔ แรงงานไทใหญ่จำนวนมากพบรักและแต่งงานกันในเมืองไทยมักจะตั้งหลักแหล่งแน่นอนและอยู่หลายปีจนมีลูกและบางคนก็พาพ่อแม่มาอยู่ด้วยกัน แรงงานหนุ่มสาวมักชอบเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ มีเพื่อนมาอยู่รวมกันหลายคน มีความรื่นเริงบันเทิงใจมากเลยย้าย “...มาเชียงใหม่เพราะอยู่แม่ฮ่องสอนไม่สนุก...” แต่หลายคนยังคิดถึงบ้าน “...จะกลับบ้านถ้ามีเงินมาก...”

๔.๓ ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาของแรงงานไทใหญ่ในเชียงใหม่

ปัญหาของแรงงานไทใหญ่เกิดจากปัญหาสังคมรอบด้านและตัวชาวไทใหญ่เองประกอบกัน มิใช่ปัญหาใดปัญหาหนึ่งเพียงอย่างเดียว การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานชาวไทใหญ่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำนวนแรงงานชาวไทใหญ่ในภาคเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดเชียงใหม่มีมากกว่าแรงงานต่างชาติอื่นๆ จำนวนและบทบาทของแรงงานไทใหญ่ส่งผล

^๑ ขวัญชีวัน บัวแดงและคณะ, อ้างแล้ว, ๑๒.

^๒ สัมภาษณ์ นางขวัญ ลุงหลอย, อ้างแล้ว.

^๓ สัมภาษณ์ นายสอง, อ้างแล้ว.

^๔ สัมภาษณ์ นางดวงคำ, อาชีพแม่บ้าน, วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

กระทบต่อสังคมรอบด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการศึกษาภาพรวมของการอพยพย้ายถิ่นของชาวต่างชาติในประเทศไทย ความมั่นคงของประเทศไทย นักวิชาการเมืองหลวงสรุปว่า การย้ายถิ่นของคนต่างชาติส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในด้านต่างๆทั้งในระยะสั้นและระยะยาว^๑ ในระยะสั้นพบว่า มีผลกระทบต่อความมั่นคง ๔ ด้าน ด้านแรกเป็นการละเมิดกฎหมายและความเป็นระเบียบของสังคม ทางด้านกฎหมายมักก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมยาเสพติด การค้ามนุษย์ การลักขโมยและการค้าของเถื่อน ทางด้านระเบียบของสังคมเป็นการบ่อนทำลายระบบบริหารราชการและความชอบธรรมของรัฐบาล ด้านที่สองเป็นการคุกคามความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างชาติจำนวนมากมีผลกระทบต่อภารกิจงานทำของแรงงานไทย ด้านที่สามเป็นการคุกคามความมั่นคงทางสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผู้อพยพอาจจะเป็นพาหะนำโรคร้ายแรงมาสู่ประเทศไทยและทำให้เกิดภาระในการดูแลสุขภาพทั้งผู้อพยพและคนไทยที่ติดโรค ด้านสุดท้ายกระทบต่อความมั่นคงทางการเมือง การทหาร และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบในระยะยาวมีทั้งหมด ๓ ด้าน คือ การตกค้างอยู่ในเมืองไทยโดยการเข้ามาตั้งหลักแหล่งถาวร การเกิดชุมชนคนต่างชาติและปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ และการเรียกร้องให้ได้สัญชาติในฐานะพลเมืองและสวัสดิการสังคม รัฐบาลไทยให้ความสนใจผลกระทบเหล่านี้มาโดยตลอดแต่ก็ยังไม่ได้มีมาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วและกำลังจะเกิดขึ้น ความต้องการใช้แรงงานต่างชาติที่เพิ่มมากขึ้นพร้อมๆกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้รัฐบาลลังเลที่จะใช้มาตรการเด็ดขาดในการผลักดันผู้อพยพที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือออกไปแต่เลือกที่จะใช้วิธีการควบคุมแทน

แรงงานไทใหญ่ทั้งหมดเป็นคนยากจน คนถูกกดขี่ และคนที่ต้องการแสวงหาโอกาสหรือทางรอดของชีวิต เมื่ออพยพเข้ามาในเมืองไทยก็ต้องเสี่ยงกับอนาคตที่ไม่แน่นอนและเสียค่าใช้จ่ายสูงมากสำหรับคนที่มียาได้น้อยนิด คนเหล่านี้เสี่ยงเข้ามาเพื่อชีวิตที่ดีกว่า แรงงานที่พอมียุทธนอนอยู่ข้างสามารถจ่ายเงินค่าธรรมเนียมต่างๆในการจดทะเบียนแรงงานตามกฎหมายจะมีสถานภาพที่ดีกว่า สามารถหางานที่มีรายได้ดีและมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี แต่แรงงานที่ไม่มียุทธนอนจดทะเบียนให้ถูกต้องหรือไม่มีความรู้ความชำนาญจะลำบากมาก ตัวอย่างเช่น แรงงานไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนย่านตลาดคำเที่ยง^๒ คนเหล่านี้จะออกจากที่พักอาศัยแต่เข้ามาขึ้นกันเต็มสองฝั่งถนนใกล้ตลาดคำเที่ยงเพื่อรอคนมาจ้างไปทำงาน แต่ละคนสวมเสื้อแขนยาว หมวกและมีถุงมือ หิ้วห่อ

^๑ ดูรายละเอียดใน สุภางค์ จันทวานิชและคณะ. รายงานการศึกษานโยบายเรื่องการเคลื่อนย้ายประชากรและผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย, ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย, สถาบันเอเชียศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

^๒ ดูรายละเอียดใน จิรพรรณ บัวชอย, อ้างแล้ว, ๑๕-๒๐.

อาหารสำหรับรับประทานกลางวัน ถ้าโชคดีจะมีรถกระบะขับเข้ามารับไปทำงานซึ่งส่วนมากแล้ว เป็นงานแบกหาม ขุดดิน ทำสวนหรืองานที่ใช้แรงงานแต่อย่างเดียว โดยที่แรงงานเหล่านี้จะไม่เกี่ยว ว่าเป็นงานอะไร หลักการ คือ “ขอแค่ได้เงินมาประทังชีวิตในแต่ละวันก็พอ” ดังนั้นแรงงานไทใหญ่ จึงพอใจในค่าแรงที่ได้แม้จะน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานไทย อีกทั้งไม่ได้การคุ้มครองและสวัสดิการตามกฎหมายไทย

คนไทยจำนวนหนึ่งมีอคติกับชาวไทใหญ่ เห็นว่าคนเหล่านี้เป็น “พม่า” เป็นพวกสร้างปัญหาสารพัด แต่พวกสร้างปัญหาเหล่านี้เป็นขุมรายได้สำหรับนายทุน พ่อค้า ข้าราชการและ นายหน้าค้ามนุษย์จำนวนมาก เหตุการณ์ที่ชาวไทใหญ่มักประสบ คือ การถูกตำรวจจับและรีดไถ สำหรับคนที่เข้าเมืองผิดกฎหมายจะเป็นเป้าหมายของตำรวจเพราะสามารถปรับเอาเงินเข้ากระเป๋าตัวเองได้ แม้แต่ในเทศกาลทางศาสนาบางครั้งตำรวจก็ถือโอกาสตั้งด่านตรวจจับแรงงานผิดกฎหมายบริเวณกำแพงเมืองด้านในก่อนวัดป่าเป้าเพราะรู้ว่าจะมีแรงงานไทใหญ่จำนวนมากมาร่วมงานที่วัดและพบปะญาติพี่น้อง^๑

สำนักวิจัยเอแบคโพลส์ได้สำรวจทัศนคติของคนไทยที่มีต่อแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย^๒ ผลสำรวจของเอแบคโพลส์ชี้ว่าคนไทยยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของแรงงานต่างด้าวที่มีต่อเศรษฐกิจไทย และคนไทยจำนวนมากไม่ต้องการให้แรงงานต่างด้าวมีสหิทธิเท่ากับแรงงานไทย ผลสำรวจนี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติในทางลบของคนไทยต่อแรงงานต่างด้าวและความไม่รู้สึกเห็นใจแรงงานต่างด้าวที่ได้รับค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงานไทย ในขณะที่คนเหล่านี้ต้องทำงานหนักและอันตรายในสภาพการทำงานที่ไม่ได้มาตรฐาน แม้ส่วนหนึ่งจะมีความเห็นว่าแรงงานต่างด้าวควรมีชั่วโมงทำงานและวันหยุดเท่าเทียมกับแรงงานไทย แต่ยังไม่เห็นว่าแรงงานต่างด้าวควรได้รับค่าจ้างเท่าเทียมกับแรงงานไทย โดยให้เหตุผลว่าแรงงานต่างด้าวเป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีความชำนาญน้อยกว่าแรงงานไทย มีปัญหาการสื่อสารและเห็นว่าค่าจ้างที่ได้รับในประเทศไทยสูงกว่าที่เคยได้รับในประเทศของเขาเหล่านั้นอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังเห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวมีสหิทธิเท่ากับแรงงานไทยในการสมัครทำงาน ไม่ควรให้แรงงานต่างด้าวมีสหิทธิได้ทำงานภายใต้เงื่อนไขและค่าตอบแทนเท่าเทียมกับคนไทย นอกจากนี้คนไทยจำนวนมากเข้าใจว่าแรงงานต่างด้าวเข้ามาแย่งงานคนไทย ทำให้นายจ้างให้ความสำคัญกับแรงงานไทยน้อยลงและส่งผลให้ค่าแรงของคนไทยต่ำลงด้วย

^๑ จิตรพรรณ บัวชอย, อ้างแล้ว, ๑๗.

^๒ โครงการนี้จัดทำ เนื่องในโอกาสวันแรงงานต่างชาติสากล วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๕ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศและกองทุนเพื่อพัฒนาสตรีแห่งสหประชาชาติ

แรงงานไทใหญ่ที่เชียงใหม่จำนวนหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานจะประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น การกดค่าแรง ไม่ยอมจ่ายค่าแรง การทำร้ายและล่วงละเมิดทางเพศ^๑ จากการวิจัยแรงงานไทใหญ่ในชุมชนย่านตลาดคำเที่ยง ผู้วิจัยพบว่า แรงงานเหล่านี้ต้องดิ้นรนเพื่อให้ได้ทำงานทุกวันเพื่อความอยู่รอดและมีเงินพอเลี้ยงตนเองและครอบครัว ทุกเช้าจะออกมารอผู้จ้างงาน ยืนรอกันเป็นกลุ่มๆด้วยความหวังว่าจะมีงานเพื่อจะมีเงินใช้จ่ายในครอบครัว พวกนี้ไม่เกี่ยงงาน หนักเอาเบาสู้ ไม่กลัวอันตราย มักไม่ถามประเภทของงานหรือค่าจ้างจากนายจ้าง สภาพเช่นนี้เป็นข้อเสียเปรียบของแรงงานในขณะที่นายจ้างได้เปรียบที่ไม่ต้องหาแรงงานประจำ ไม่ต้องรับผิดชอบ ไม่ต้องดูแลให้สวัสดิการรักษาพยาบาลและให้วันหยุด ไม่ต้องกังวลกับปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ที่สำคัญสามารถจ้างได้ในราคาถูกมากเพราะเป็นแรงงานเถื่อน^๒

แรงงานเหล่านี้ในระยะแรกไม่สามารถที่จะเรียกร้องหรือป้องกันสิทธิของตนเองได้ ต่อมาได้มีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนที่ก่อตั้งขึ้นทั้งโดยคนไทยและคนไทใหญ่เองเข้าไปช่วยเหลือหน่วยงานเหล่านี้จะมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบประจำชุมชนไทใหญ่โดยเฉพาะชุมชนไทใหญ่ที่อยู่มานาน ชาวไทใหญ่บางคนทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครชุมชน จากการสัมภาษณ์ชาวไทใหญ่มักติดต่อกันทางโทรศัพท์และส่งข่าวสารทางวิทยุ ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นจะปรึกษารือกับนายจ้าง เพื่อน และญาติพี่น้อง ไม่ค่อยรู้จักองค์กรพัฒนาเอกชนหรือหน่วยงานที่จะให้ความช่วยเหลือ บางคนรู้จักแต่ไม่ต้องการให้ช่วย มีแรงงานไทใหญ่ที่ไม่ต้องการเรียกร้องความยุติธรรมแต่ยอมเสียเปรียบเพราะต้องการอยู่อย่างสงบโดยให้เหตุผลว่า^๓

...เวลาเราไปขอความช่วยเหลือ เขา(องค์กรพัฒนาเอกชน)จะมาพูดกับเจ้านายเรา มันจะเกลียดกัน มันจะยุ่ง ไม่อยากมีเรื่อง ถ้าเกิดไปพูดกับเจ้านาย เขาไม่จ่ายดั่งค์ ถ้าเกิดเราไปหาความช่วยเหลือเป็น เป็นมาช่วยเหลือ ต้องมาพูดกันเรื่องโน้นเรื่องนี้ มันจะเสียเวลา ดังนั้นเราก็ไม่ไปหา มันจะเสียเวลา เขาจะเสียเวลากับผม ถ้าอยู่กับเจ้านายเขาก็เกลียดหน้ากัน มันอยู่ด้วยกันลำบากใจ ก็เลยยอมเสียเวลา ยอมเสียดั่งค์ ผมก็เลยเสียแรง ย้ายงานไปที่อื่นจะมีความสุขกว่า...

^๑ บุญยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, อ้างแล้ว.

^๒ จิตรพรรณ บัวชอย, อ้างแล้ว, ๒๒-๒๓.

^๓ สัมภาษณ์ นายจัมสำ ลุงมานเทิง, อายุ ๒๗ ปี, อาชีพรับจ้างแรงงานไทใหญ่ข้างห้างโลตัสคำเที่ยง, วันที่ ๑๐

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่แรงงานไทใหญ่ประสบ คือ ปัญหาสุขภาพอันสืบเนื่องมาจากการทำงานและขาดความรู้ในการรักษาสุขภาพ ส่วนใหญ่แรงงานจะมีปัญหาสุขภาพจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น การใช้สารเคมีในภาคการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสวนส้มขนาดใหญ่ซึ่งใช้แรงงานจำนวนมาก ปัญหาบาดเจ็บหรือทุพพลภาพจากงานก่อสร้าง ความเครียดจากสภาพกดดันทางการงานและสังคมรอบตัว โรคที่พบบ่อย คือ ปวดหัว เวียนหัว ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ โรคผิวหนัง โรคทางเดินอาหาร จนถึงโรคติดต่ออันตราย เช่น โรคเอดส์

แรงงานที่ได้รับใบอนุญาตทำงานอย่างถูกต้องจะมีโอกาสได้รับการดูแลสุขภาพ เพราะมีการกำหนดให้แรงงานทำประกันสุขภาพ โดยจะต้องจ่ายเงินค่าตรวจร่างกายและเงินประกันสุขภาพคนละ ๑,๕๐๐ บาท ทำให้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของรัฐได้ อย่างไรก็ตามแรงงานไทใหญ่มักจะได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกับคนใช้อื่นๆ เนื่องจากปัญหาการสื่อสารระหว่างบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลและคนใช้ไทใหญ่ ทักษะคติทางลบต่อชาวไทใหญ่ทำให้การพูดจาใช้ภาษาที่สร้างความสะเทือนใจ เช่น “ที่นี่ไม่รักษาพม่า ไปที่โรงพยาบาลนครพิงค์โน่น”^๑

แรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียนจะไม่มีโอกาสรับสวัสดิการรักษายาพยาบาลจากรัฐ อีกทั้งการเป็นแรงงานจ้างชั่วคราวทำให้นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบการรักษาพยาบาล แรงงานเหล่านี้เป็นแรงงานที่ทำงานหนักและอันตราย อีกทั้งฐานะยากจนมีสภาพความเป็นอยู่ไม่ดี ไม่มีการศึกษาดีพอและไม่มีความรู้ทางด้านสาธารณสุข บางคนมีปัญหาความเครียดจากการทำมาหากินที่ไม่เพียงพอ หันไปดื่มสุราและใช้ยาเสพติดทำให้ร่างกายอ่อนแอ เมื่อมีปัญหาสุขภาพต้องรับผิดชอบตนเอง ส่วนมากแล้วแรงงานกลุ่มนี้มักไม่มีเงินเพียงพอที่จะไปรักษาในคลินิกเอกชน หากมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆก็มักจะซื้อยากินเอง โดยไปโรงพยาบาลเมื่ออาการหนักแล้ว

ปัญหาของชาวไทใหญ่ที่ประสบปัญหาการถูกกดขี่ขูดรีดแรงงานหรือข่มเหงรังแก คือ คนเหล่านี้ไม่กล้าให้ข้อมูลกับหน่วยงานหรือทางราชการ ไม่กล้าแจ้งความกับตำรวจ บางคนอายเพราะพูดภาษาไทยไม่ชัด คนไทใหญ่ฟังภาษาไทยเข้าใจเป็นส่วนใหญ่แต่ไม่กล้าพูด และหากเป็นพวกที่เข้าเมืองผิดกฎหมายก็กลัวจะถูกจับ ทำให้ไม่ได้รับความช่วยเหลือหรือคุ้มครองตามกฎหมาย

๔.๔ บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการให้ความช่วยเหลือแรงงานไทใหญ่

^๑ สัมภาษณ์นางดวงคำ, อาชีพแม่บ้าน วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕.

องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานกับชุมชนไทใหญ่มีหลายองค์กรด้วยกัน องค์กรที่มีบทบาทน่าสนใจ คือ เครือข่ายปฏิบัติการงานสตรีไทใหญ่ (Shan Women's Action Network) เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นในปี ๒๕๔๒ โดยกลุ่มผู้หญิงไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย เป็นองค์กรที่มุ่งส่งเสริมสิทธิผู้หญิงและเด็ก มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้ผู้หญิงเพื่อให้สามารถมีชีวิตที่ดีขึ้นในสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในพม่าและในประเทศไทย คอสูเพื่อสิทธิและฐานะที่เท่าเทียมกับผู้ชาย ป้องกันและต่อต้านการเอาเปรียบและการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและผู้หญิง องค์กรนี้ยังปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรเพื่อสันติภาพและเสรีภาพในสังคมตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขอบเขตการปฏิบัติงานครอบคลุมพื้นที่ที่มีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่ทั้งรัฐไทใหญ่และประเทศไทย จากบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ทำให้เห็นว่าองค์กรนี้เป็นองค์กรที่แสดงถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของผู้หญิงไทใหญ่ที่ต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและเพื่อนเพศเดียวกัน ซึ่งก่อนหน้านี้ได้มีการก่อตั้งเป็นกลุ่มเล็กๆ ในหลายพื้นที่เพื่อทำโครงการช่วยเหลือผู้หญิงที่ประสบปัญหาครอบครัวและปัญหาความรุนแรงต่างๆ ภายหลังได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้นและขยายไปถึงผู้หญิงชาติพันธุ์อื่นด้วย^๑

เครือข่ายปฏิบัติการงานสตรีไทใหญ่มีโครงการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เครือข่ายฯ เห็นปัญหาสถานภาพของผู้อพยพชาวไทใหญ่ที่หลบหนีสงครามและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าเข้ามาสู่เมืองไทย แต่ไม่ได้รับสถานภาพ “ผู้ลี้ภัย” ทำให้สูญเสียสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือจากองค์กรสากล ไม่ได้รับอนุญาตให้ตั้งค่ายผู้อพยพและไม่ได้รับความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม ทำให้คนเหล่านี้ต้องเป็นแรงงานผิดกฎหมายเพราะลักลอบเข้าเมือง การอพยพมาทั้งครอบครัวมีเด็กเป็นจำนวนมากที่ต้องอยู่โดยไม่ได้รับการศึกษาเนื่องจากพ่อแม่ยากจนไม่สามารถส่งเข้าเรียนในโรงเรียนไทยได้ เครือข่ายฯ จึงจัดโครงการศึกษาเพื่ออบรมเจ้าหน้าที่ออกไปสอนตามชุมชนไทใหญ่บริเวณพรมแดนไทย-พม่า จัดหาตำราเรียนภาษาไทใหญ่ อบรมและสร้างเครือข่ายครูผู้สอนและร่วมมือกับชุมชนไทใหญ่ ในปัจจุบันมีโรงเรียนสอนภาษาขึ้นพื้นฐาน ๕ แห่งและมีศูนย์เด็กเล็ก ๑ แห่ง^๒

ทางด้านสุขภาพ เครือข่ายฯ ได้ร่วมมือกับหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขไทยจัดตั้งศูนย์สุขภาพชุมชนตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ โดยได้จัดอบรมผู้หญิงชาวไทใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่อนามัยชุมชนดูแลและให้ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย ต่อมาได้จัดตั้งศูนย์สุขภาพชุมชนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล

^๑ เครือข่ายปฏิบัติการงานสตรีไทใหญ่, สืบค้นข้อมูล วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ จาก

<http://www.shanwomen.org/thai>.

^๒ เครือข่ายปฏิบัติการงานสตรีไทใหญ่, อ่างแล้ว.

สำหรับผู้พลัดถิ่นบริเวณชายแดน นอกจากการรักษาและให้ความรู้แล้ว ยังมีการณรงค์เพื่อป้องกันโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคเอดส์ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่และโรคเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ เจ้าหน้าที่ของเครือข่ายฯ ได้ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ จัดโครงการอบรมให้ความรู้เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคเอดส์ ให้ความรู้ทางการรักษาพยาบาลและการเข้าถึงสถานพยาบาล ให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาล รู้จักการดูแลตนเองและได้รับคำปรึกษาปัญหาต่างๆ

ทางด้านการส่งเสริมสมรรถนะของผู้หญิง เครือข่ายฯ มีการจัดการอบรมเพิ่มพูนความรู้ เช่น การสอนภาษาไทยเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ อบรมเพื่อสร้างความเป็นผู้นำและความรู้ด้านเพศสภาพ และจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้หญิงในประเด็นต่างๆ เป็นการสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มผู้หญิงและพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่จะปฏิบัติงานในโครงการต่างๆของเครือข่ายฯ ในสภาวะความขัดแย้งทางการเมืองผู้หญิงและเด็กกลายเป็นเหยื่อของความรุนแรงในหลายๆรูปแบบ เครือข่ายฯ จึงจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ผู้หญิงในภาวะวิกฤตขึ้นในปี ๒๕๔๔ และ ปี ๒๕๔๖ ได้ตั้งศูนย์สงเคราะห์ผู้หญิงบริเวณชายแดน เพื่อช่วยเหลือผู้หญิงที่เดือดร้อน โดยการให้อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ได้ร่วมมือกับหน่วยงานด้านกฎหมายให้คำปรึกษาและให้ความรู้ตลอดจนฝึกทักษะการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการรู้หนังสือและสอนงานหัตถกรรมต่างๆ ทางเครือข่ายฯ ได้จัดการอบรมในประเด็นเพศสภาพ ความรุนแรงต่อผู้หญิง และให้คำปรึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อช่วยผู้หญิงที่ได้รับความสะดวกร้อนให้สามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นและให้สามารถช่วยเหลือผู้อื่นที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน

อีกองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหาให้แก่แรงงานไทใหญ่และแรงงานต่างชาติดังกล่าว คือ สมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่มินายแสงเมือง มังกร เป็นนายกสมาคมได้รับอนุญาตจดทะเบียนเมื่อเดือนมีนาคม ปี ๒๕๕๔ มีกิจกรรมสำคัญ คือ การจัดรายการวิทยุภาษาไทยใหญ่ ภาษาพม่า และภาษากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น อาข่าและปะกาเกอญอ มีสองแห่งคือที่เชียงใหม่และที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่เชียงใหม่ใช้ภาษาไทยใหญ่และพม่า เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่ชาวไทใหญ่ที่ทำงานอยู่ในเมืองไทย เกี่ยวกับนโยบายและกฎหมายไทย ปัญหาสุขภาพและการบริการสาธารณสุขต่างๆ และสอนวิธีการป้องกันรักษาตัวเอง^๑

ในกรณีที่ไม่สามารถจะแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ แรงงานไทใหญ่จะสามารถพึ่งพาองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ หรือ แมพ(MAP) มูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง (Empower) และโครงการฟ้ามิตร (PHAMIT-Prevention of HIV / AIDS among Migrant Workers

^๑ สัมภาษณ์ นายสายเมือง มังกร, นายกสมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่, เชียงใหม่, วันที่ ๗ มิถุนายน

in Thailand) MAP เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีบทบาทสูงในการช่วยเหลือแรงงานไทใหญ่ MAP มีความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาได้อย่างทันทีทันควันเพราะมีอาสาสมัครชุมชนในพื้นที่อยู่แล้ว จากการสัมภาษณ์ นายสายโศ เจ้าหน้าที่มูลนิธิ MAP ทำงานโดยมีอาสาสมัครชุมชนหรือแกนนำในแคมป์ช่วย มีพนักงานภาคสนามเชียงใหม่ ๑ คน แม่สอด ๑ คน อาสาสมัครจะชักนำให้เพื่อนชาวไทใหญ่ที่ทำงานอยู่ในแคมป์ก่อสร้าง ร้านอาหาร แม่บ้าน ให้มาเรียนรู้เรื่องการทำงานและความปลอดภัยในการทำงาน สวัสดิการต่างๆที่ควรได้รับตามกฎหมาย หากต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนจะมีการสื่อสารทางวิทยุชุมชน คนไทใหญ่ที่มีปัญหาจะโทรศัพท์เข้ามาหรือมาหาเจ้าหน้าที่ที่สำนักงาน เจ้าหน้าที่ของMAPจะให้คำแนะนำ หากเป็นปัญหาคดีความฟ้องร้องจะมีทนายที่ทำงานกับMAPให้ช่วยเหลือโดยไม่คิดมูลค่า^๑ ส่วนโครงการฟาร์มิตรเริ่มดำเนินการในปี ๒๕๔๗ มีจุดประสงค์ลดอัตราการติดเชื้อเอช ไอ วี ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติและครอบครัว ได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนโลกทางด้านเอดส์ วัณโรค และมาเลเรีย

องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆจะเน้นการส่งเสริมความรู้ให้กับแรงงานไทใหญ่ให้สามารถดูแลตนเองและมีชีวิตที่มีคุณภาพ การให้การศึกษาโดยผ่านสื่อวิทยุและสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุมีรายการภาคภาษาไทยไทใหญ่เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารและความบันเทิง ชาวไทใหญ่มีการสื่อสารทางวิทยุภาษาไทยไทใหญ่หลายแห่ง แต่ส่วนใหญ่นำเสนอรายการภาคบันเทิง มักเปิดเพลงมากกว่าการให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น มีสถานีวิทยุสวท.ที่มีรายการข้อมูลข่าวสารบ้าง ส่วน MAP จะให้ข้อมูลทางด้านสุขภาพเอดส์ ผู้หญิงและทั่วไป ซึ่งในทัศนะของนักวิจัยเกี่ยวกับโครงการสื่อสุขภาพนั้นสื่อยังทำหน้าที่ได้ไม่ดีนัก สื่อวิทยุมีเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพน้อยและมีพื้นที่ในการเผยแพร่จำกัด สื่อวิทยุส่วนใหญ่เป็นวิทยุชุมชนที่มีรัศมีการกระจายเสียงเฉลี่ย ๑๕ กิโลเมตรเท่านั้น ในขณะที่แรงงานเข้าไปไม่ถึงสื่อเพราะเวลาทำงานตรงกับเวลากระจายเสียง มีปัญหาการเข้าถึงข้อมูลเพราะขาดความสามารถในการอ่าน แม้จะเป็นสื่อภาษาไทยไทใหญ่ก็ตาม^๒

อย่างไรก็ตามการมีสถานีวิทยุไทใหญ่ทำให้คนไทใหญ่ได้รับข้อมูลที่จำเป็น เช่น แนะนำการศึกษาของลูกที่เกิดในเมืองไทย ให้ส่งลูกเข้าโรงเรียนตามกฎหมายกำหนด หากไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ไปเข้าโรงเรียนที่ไหนก็สามารถโทรศัพท์ถามได้ การส่งลูกเข้าโรงเรียนทำให้โรงเรียนในเขตอำเภอรอบนอกสามารถดำเนินการต่อไปได้ ทั้งนี้เพราะคนไทยนิยมส่งลูกมาเรียนในเมือง ไม่

^๑ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ MAP , อ่างแล้ว.

^๒ ขวัญชีวัน บัวแดง และคณะ, อ่างแล้ว.

เรียนโรงเรียนในละแวกชนบทที่ตนเองอยู่ เมื่อเด็กนักเรียนน้อยลงเรื่อยๆ โรงเรียนก็ต้องปิด การที่มีเด็กไทใหญ่ไปเรียนทำให้โรงเรียนไม่ต้องปิด เป็นการประสานประโยชน์กับหน่วยงานท้องถิ่น^๑

ชาวไทใหญ่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นเพราะมีสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์สูง มีการตั้งกลุ่มเพื่อช่วยเหลือชาวไทใหญ่ด้วยกัน เช่น ชมรมไทใหญ่ที่อำเภอฝาง อำเภอแม่สาย และอำเภอไชยปราการ มีศูนย์ช่วยเหลือข้อกฎหมายแก่แรงงานไทใหญ่ เครือข่ายพระภิกษุและกรรมการวัดไทใหญ่ กลุ่มเหล่านี้สามารถช่วยเหลือชาวไทใหญ่ที่ประสบปัญหาได้เป็นอย่างดี

การศึกษาขบวนการแรงงานพลัดถิ่นชาวไทใหญ่ทำให้เห็นว่าความต้องการใช้แรงงานราคาถูกที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ในประเทศไทยทำให้เกิดการทะลักทะลายนของแรงงานต่างชาติจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาสู่ประเทศไทยจนทำให้รัฐบาลไทยต้องดำเนินการควบคุมอย่างจริงจัง เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่กล่าวกันว่าเกิดจากแรงงานต่างชาติ ได้แก่ ปัญหาโรคติดต่อ ปัญหาอาชญากรรม การกดขี่แรงงาน การค้ามนุษย์และปัญหาความมั่นคง^๒ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ไม่อาจหยุดยั้งการใช้แรงงานไทใหญ่ในเมืองไทย ความต้องการแรงงานต่างชาติราคาถูกผูกโยงอยู่กับการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงต้องยอมอะลุ่มอล่วยกฎเกณฑ์ในการเข้าเมืองและการพักอยู่อาศัยของแรงงานที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย มีการผ่อนผันให้บุคคลที่มีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายสามารถทำงานได้ชั่วคราวตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนด ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ รัฐได้อาศัยข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๑๒ และพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองพ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๗ ประกาศมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันให้นายจ้างไทยสามารถจ้างแรงงานที่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายได้ โดยเป็นการอนุญาตให้ทำงานชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับออกนอกพระราชอาณาจักร

นโยบายของรัฐบาลในการจัดการแรงงานที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายมีการปรับเปลี่ยนอย่างไม่คงเส้นคงวาและไม่ชัดเจนสร้างความสับสนให้กับนายจ้างและลูกจ้าง ทั้งนี้แม้จะมีการกำหนดให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติแต่ก็มีจำนวนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น พบว่ามีการลักลอบจ้างแรงงานเหล่านั้นอยู่เสมอ มีการติดสินบนนายจ้างและตำรวจเพื่อเลี่ยงการถูกจับกุม ในปี ๒๕๔๔ รัฐได้ตั้งหน่วยงานเฉพาะในการควบคุมจัดการแรงงานที่หลบหนีเข้าเมือง จนกระทั่งในปี ๒๕๔๗ ได้ผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายได้ทั่วประเทศเพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานในธุรกิจต่างๆ แม้จะมีการควบคุมประเภทของการจ้างงานเพื่อป้องกันปัญหาการ

^๑ สัมภาษณ์ อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้ง, วิทยาลัยพระคริสตธรรมแมคกิลเวอรี มหาวิทยาลัยพายัพ, วันที่ ๑๔ มกราคม

พ.ศ.๒๕๕๓.

^๒ ออมสิน บุญเลิศ, อ้างแล้ว, ๑๐๖-๑๐๗.

แย่งงานจากแรงงานไทย แต่ก็ไม่ได้มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด ปัญหาของแรงงานไทใหญ่ยังคงมีอยู่ต่อเนื่องเพราะการดำเนินนโยบายของรัฐในการจัดการแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เน้นปัญหากฎหมายเป็นหลัก ปัญหาที่แรงงานไทใหญ่เผชิญอยู่เริ่มได้รับการแก้ไขบ้าง เช่น ปัญหาสุขภาพ และการศึกษาของบุตรหลาน อย่างไรก็ตามสื่อไทยมักให้ภาพในทางลบที่สร้างความเข้าใจผิดให้กับคนไทย เช่น เน้นว่าแรงงานต่างชาติแย่งงานคนไทย แรงงานต่างชาติเป็นอาชญากร เป็นพาหะแห่งโรคต่างๆ เป็นภัยต่อความมั่นคง ฯลฯ

กระบวนการทำระบบบัตรประจำตัวสำหรับแรงงานต่างชาติเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาแรงงาน แต่มีความยุ่งยากซับซ้อนเป็นปัญหาสำหรับแรงงานไทใหญ่ที่อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ เพราะต้องติดต่อหลายหน่วยงาน มีหน้าซ้ำยังมีลักษณะชั่วคราว ขั้นตอนเริ่มตั้งแต่

๑. นายจ้างต้องพาแรงงานไปรายงานตัวและจดทะเบียนประวัติซึ่งเป็นหน้าที่ของกรมการปกครอง

๒. พาไปตรวจสุขภาพ โดยกระทรวงสาธารณสุข

๓. ยื่นขอใบอนุญาตทำงานที่กรมจัดหางาน

๔. พิมพ์ใบอนุญาตทำงาน โดยกรมการปกครอง

ส่วนตัวนายจ้างนั้นต้องยื่นขอโควต้าในการจ้างแรงงาน ถ้าแรงงานเปลี่ยนนายจ้างก็ต้องยื่นเรื่องย้ายออกจากรายชื่อแล้วย้ายเข้านายจ้างใหม่ เป็นการควบคุมการเคลื่อนย้ายของแรงงาน แต่กระบวนการนั้นค่อนข้างยุ่งยากสำหรับแรงงานไทใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือไทย ต้องเสียเงินจ้างคนไทยทำให้และยังต้องเสียค่าธรรมเนียมการย้ายนายจ้างอีก ๑,๐๐๐ บาท

อย่างไรก็ตามชาวไทใหญ่ที่มีรายได้ดีพอสมควรและมีงานทำเป็นหลักแหล่งมักเต็มใจจะทำบัตรเพื่อความสบายใจและไม่ต้องเสี่ยงกับการถูกจับ คนที่ทำบัตรบางคนได้ทราบข่าวการทำบัตรอนุญาตทำงานผ่านทางโทรทัศน์ มีนายจ้างซึ่งให้คนไทยที่รู้ระเบียบกฎหมายพาไปทำ ค่าใช้จ่ายปีละ ๓,๘๐๐ บาทรวมค่าบริการสุขภาพ อัตราค่าธรรมเนียมเช่นนี้สำหรับชาวไทใหญ่ถือว่าแพงเพราะต้องทำทุกปี แรงงานไทใหญ่ที่เดินทางมาทำงานที่เชียงใหม่ได้ทำบัตรเพราะ “...รู้ว่าทำแล้วตำรวจจับ สะดวกดี” แต่อยู่กรุงเทพฯสองปีไม่ได้ทำบัตรเพราะ “...อยู่กรุงเทพฯได้ออกไปไหน อยู่แต่ในบ้าน เสียใหญ่บ่ให้ออกไปไหน อยู่กรุงเทพฯสองปี บ่มีปัญหาอะไรกับใคร...” แรงงานพอใจกับสิทธิและเสรีภาพที่แลกกับการจ่ายเงินค่าทำบัตร สามารถฝากถอนเงินทางธนาคาร เข้าห้องพัก และซื้อของได้^๑

^๑ สัมภาษณ์ นางขวัญ หลงหลอย, อ่างแล้ว.

สำหรับชาวไทใหญ่การมีบัตรนั้นเป็นการรับรองสถานะว่าเป็นแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย สามารถนำมาใช้สร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มพลังในการต่อรองกับรัฐ เช่น “กลุ่มแรงงานสามัคคี” ที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ MAP การรวมกลุ่มเช่นนี้เป็นการเรียกร้องสิทธิในฐานะแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นการสร้างพื้นที่ที่แรงงานไทใหญ่สามารถสะท้อนเรื่องราวของตนเอง และความต้องการของตนเองต่อสังคมไทย การมีบัตรทำให้แรงงานไทใหญ่เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน การดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิตของตนเอง เช่น การสมัครเรียนหลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อทำให้เกิดความรู้ในสังคมไทยและเข้าใจคนไทยมากขึ้น นายแสงเมือง มังกร นายกสมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่กล่าวว่ามีแรงงานไทใหญ่ที่มีหนังสือเดินทางอยู่ประมาณห้าถึงหกหมื่นในจังหวัดเชียงใหม่^๑

ความต้องการบัตรเพื่อความมั่นคงในสถานะของตนเองเปิดช่องทางให้มีการแสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานไทใหญ่ มีการหลอกลวงว่าจะสามารถทำบัตรประชาชนเพื่อให้ได้สถานะภาพของพลเมืองไทยโดยต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนมาก มีหน้าจั่วเมื่อนำเอาบัตรไปใช้แล้วกลับถูกจำคุกต้องเสียค่าปรับหรือถูกจำคุก บางคนโชคดีเข้ามาอยู่บริเวณชายแดนนานแล้วได้บัตรบุคคลบนพื้นที่สูง จึงได้รับสิทธิบางประการและอาจมีโอกาที่จะทำบัตรประชาชนได้ ปัญหาความซับซ้อนในการทำบัตรและการทำงานที่ล่าช้าของทางราชการทำให้คนไทใหญ่ “...มีความเครียดเรื่องบัตร เพราะทำไม่ง่าย ยุ่งยาก จ่ายเงินเยอะ และรัฐบาลไม่สม่ำเสมอเรื่องกฎเกณฑ์การทำบัตร...”^๒ แม้แต่ชาวไทใหญ่คริสเตียนที่มักได้รับความดูแลจากองค์กรศาสนาก็พบว่าตนต้องเผชิญปัญหาเหมือนกัน แรงงานคริสเตียนพบว่า

...ไม่แตกต่าง มีสถานการณ์เดียวกันหมดกับคนไทใหญ่ทั่วไป ที่ต้องคืนตนเอง
 ทำมาหากินก็ไม่ง่าย ทำบัตรก็ไม่ง่าย ต่อบัตรก็ไม่ง่ายแล้วแต่พ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง
 ผมอยู่แม่ฮ่องสอนไม่เหมือนที่นี่ แต่ก็ยังมีปัญหา บางคนอยู่มา ๓๐ ปีไม่มีบัตร
 ไม่มีอะไรเลยเจ้านายก็ไม่สนใจ ก็เลยมีความสงสัยว่ามีการคอร์รัปชันทุกครั้ง
 ผมเคยเจอสถานการณ์ที่คนไทยเก็บเงินเยอะกับแรงงานไทใหญ่ หมายถึงคนกลาง
 ที่เป็นนายหน้า ทำให้ไทใหญ่กลัว มีความไวใจน้อย ปัญหาตอนนี้การแจ้งข้อมูล
 เรื่องส่วนตัว กลัวว่ารัฐบาลไทยจะให้ข้อมูลรัฐบาลพม่า กลัวพม่าจะมาเก็บภาษี

^๑ สัมภาษณ์ นายแสงเมือง มังกร, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, มิชชันนารีคณะ OMF, วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๓.

กลัวครอบครัวจะเดือดร้อน...”^๑

สำหรับกรณีการพิสูจน์สัญชาตินั้นการจดทะเบียนของไทใหญ่ต้องมีขั้นตอนการรับรองสัญชาติจากพม่า ทำให้แรงงานไทใหญ่ไม่ยอมทำ กลัวพม่าจะไม่ให้กลับมา อีกทั้งมีการรีดไถจากเจ้าหน้าที่พม่า แม้จะมีหนังสือเดินทางแต่ก็ต้องรายงานตัวต่อสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองทุกสามเดือน เป็นความยุ่งยากสำหรับชาวไทใหญ่ซึ่งถือหนังสือเดินทางอยู่แล้ว เห็นว่า

...นึกว่าทำพาสปอร์ตจะง่าย ทำแล้วจบๆไป แต่ต้องมาทำที่ศาลากลาง ต่อหกปีครั้ง ที่นี่(สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง)สามเดือนครั้ง รุงรังอะไรก็ไม่รู้ วุ่นวาย ตอนต่อนั้นก็ยาว คนก็หงุดหงิด คนไทยทำงานก็หงุดหงิด ร้อนๆ เจ้าหน้าที่อารมณ์ดีบ้างไม่ดีบ้าง คนก็เต็มไปด้วยหมด ยืนรอบตัวเจ้าหน้าที่ คนไทใหญ่บางคนก็ไม่มีมารยาท...ยืนตากแดดยาวออกไปข้างนอก ไม่ใช่ยืนแถวเดียว ตั้งห้าแถว บางทีหกแถวโน้น เจ้าหน้าที่บางที่มีสองคน บางที่มีสามคน เจ้าหน้าที่ก็เหนื่อยนะ^๒

มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าคนไทใหญ่แต่งงานกับคนไทยมาก “...อาจจะเป็นยุทธวิธีของคนไทใหญ่ที่เขาสามารถจะอยู่ในเมืองไทยได้โดยไม่มีปัญหา...”^๓ เพราะการแต่งงานทำให้มีสิทธิที่จะขออยู่ในเมืองไทยและขอสัญชาติได้ในอนาคต แต่ก็มีคนไทใหญ่จำนวนมากเช่นกันที่ยืนยันว่าต้องการแต่งงานกับคนไทใหญ่ด้วยกัน

เมื่อกระบวนการพิสูจน์สัญชาติและขอมีหนังสือเดินทางเป็นความยุ่งยาก ก็เกิดมีบริษัทรับทำเอกสารหนังสือเดินทางให้คนไทใหญ่ โดยจะเตรียมเอกสารเพื่อการพิสูจน์สัญชาติ จัดรถรับส่งที่ชายแดนแล้วรับกลับมา บริษัทที่ว่านี้ตั้งอยู่อยู่ข้างกรมแรงงาน แรงงานไทใหญ่มักอาศัย “ลูกพี่” หรือ “เจ้านาย” คอยช่วยเหลือในการต่ออายุบัตร หรือ ติดต่อกับทางราชการทำเกิดระบบอุปถัมภ์ที่ต้องตอบแทนกันด้วยการทำงานให้ดีที่สุด^๔

^๑ สัมภาษณ์ นายสายเดือน แสงสว่าง, อายุ 30 ปี, อาชีพรับจ้างทั่วไป, คริสตจักร Vision Church, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๑.

^๒ สัมภาษณ์ นางเปา, อาชีพขายอาหารตามสั่ง, วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์ อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ่างแล้ว.

^๔ สัมภาษณ์ นายเมิง, อ่างแล้ว.

ชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการกดขี่ข่มเหงของนายจ้าง งานหนักแต่ค่าจ้างน้อย และความคิดถึงบ้าน จะบอกว่า “...ที่จะกลับบ้านเพราะเมืองไทยหากินลำบาก ค่าครองชีพสูง ค่าทำบัตร ค่าเช่า ค่ากิน...” อย่างไรก็ตามการทำงานในเมืองไทยก็ยังเป็นทางเลือกของแรงงานไทใหญ่ “...มีคนกลับบ้านเยอะเวลามีปัญหา กลับไปกลับมา เพราะเปรียบเทียบการอยู่ที่พม่ากับการอยู่ที่นี้ ที่นี้ดีกว่า...” แรงงานไทใหญ่เห็นว่าชีวิตจะดีขึ้นถ้ามีโอกาสในการทำงานและการศึกษาตลอดจนเข้าถึงการรักษาสุขภาพซึ่งในเมืองไทยดีกว่าพม่ามาก เห็นได้จากกรณีของนางหล้า ลุงแลง เดินทางมาจากเมืองหมอกใหม่ตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ ตนเองอยากมาทำงานที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เพราะสามีทำอยู่แล้วสี่ปี ทำงานเก็บเงินแล้วกลับไปบ้านแล้วก็กลับมาอีก นางหล้าแต่งงานที่เมืองหมอกใหม่เมื่อแปดปีที่แล้ว ปัจจุบันมีลูกสองคน ขณะนี้พาลูกมาอยู่ด้วยกันที่เชียงใหม่ ส่งเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนใกล้ตลาดค้าเหียง จ่ายค่าเรียนเดือนละ ๑,๕๐๐ บาททั้งสองคน นางหล้าพอใจชีวิตความเป็นอยู่ในขณะนี้ เล่าว่าถึงความลำเค็ญในพม่าว่าตอนที่อยู่เมืองหมอกใหม่มีอาชีพทำสวนทำนา มีที่ดินประมาณ ๓-๔ ไร่ แต่ไม่ค่อยมีโอกาสทำงานของตนเองเต็มทีเพราะถูกเกณฑ์ไปทำงานให้รัฐบาลพม่า เป็นการทำงานเปล่าๆ ไม่ได้ค่าจ้าง ได้ทำงานของตัวเองสัปดาห์ละสองสามวันที่เหลือต้องทำงานให้รัฐบาล ยกเว้นคนแก่กับเด็กเล็กๆไม่ต้องทำ ส่วนคนหนุ่มสาวและวัยกลางคนต้องทำงานตลอด ทำให้หากินไม่พอ หากมีรถจักรยานก็ถูกเอาไปใช้โดยไม่ให้ค่าเช่า หากมีรถยนต์ต้องจ่ายเงินค่าใบอนุญาตประมาณหนึ่งหมื่นบาทไทย นับว่าแพงมากสำหรับค่าครองชีพของคนไทใหญ่ ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่มีรถยนต์เป็นของตนเอง^๑

ปัญหาที่คาราคาซังและจะต้องหาทางแก้ไข คือ ลูกหลานของแรงงานไทใหญ่ที่มาอยู่ตั้งแต่อายุน้อยๆ หรือเกิดในเมืองไทย ไม่มีความทรงจำของบ้านเกิด ก็ไม่คิดจะกลับไปเมืองไทใหญ่อีก เด็กไทใหญ่บางคนกลับไปเยี่ยมบ้านแล้วเรียกร้องเอาสิ่งที่เคยชินตอนอยู่เมืองไทย เช่น ไก่ทอด KFC^๒ เด็กๆเหล่านี้มีปัญหาการปรับตัวหากต้องกลับไปอยู่บ้านเมืองของตนเองซึ่งแตกต่างอย่างจากสภาพความเป็นอยู่ในเมืองไทย ลูกของแรงงานไทใหญ่ที่เกิดในเมืองไทยมักไม่ได้รับสัญชาติไทยเพราะพ่อแม่เข้าเมืองผิดกฎหมาย แต่ลูกได้เรียนหนังสือและได้รับบริการด้านสุขภาพตามนโยบายของรัฐบาล แรงงานหญิงรายหนึ่งตั้งครรถ์วางแผนว่าจะไปคลอดลูกที่โรงพยาบาลสารภี เพราะเป็นโรงพยาบาลที่ทำประกันสังคมของแรงงานต่างด้าว แม้จะอยู่ไกลจากที่อยู่แต่สะดวกและได้รับบริการดี เมื่อคลอดลูกแล้วจะเลี้ยงลูกเองและหางานทำใกล้ๆบ้าน

^๑ สัมภาษณ์ นางหล้า ลุงแลง, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นางคำ, อาชีพแม่บ้าน, วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

เด็กไทใหญ่มีโอกาสเป็นพลเมืองไทยถ้ามีหลักฐานว่าเกิดเมืองไทย สามารถอยู่และเรียนจบในเมืองไทยโดยร้องขอต่อกระทรวงมหาดไทย โอกาสที่จะได้รับสัญชาติก็จะมีเงื่อนไขต่างๆตามสถานภาพของแต่ละคน ปัญหาจะมีเฉพาะกรณีๆไป เช่น มีกรณีชาวไทใหญ่ที่มีบัตรพื้นที่สูง อาศัยอยู่ที่อำเภอเชียงดาว ลูกได้เข้ามาเรียนที่เชียงใหม่จนจบโรงเรียนอาชีวศึกษา ครั้นจะเรียนต่อปริญญาตรี(ปี ๒๕๓๗) กลับสมัครเรียนไม่ได้เพราะรัฐบาลไม่มีนโยบายให้การศึกษาแก่ผู้ที่ไม่มีบัตรประชาชน

การแก้ปัญหาของแรงงานไทใหญ่โดยใช้เครือข่ายญาติพี่น้องและคนบ้านเดียวกันพบเห็นอยู่ทั่วไป เมื่อได้เข้าทำงานแรงงานไทใหญ่จะทำความรู้จักกันและคอยแนะนำช่วยเหลือกัน มักพักอาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน มีลูกจะส่งไปเรียนโรงเรียนเดียวกัน พากันไปโรงพยาบาล ในเมืองเชียงใหม่มีชุมชนแรงงานไทใหญ่หลายแห่ง ชุมชนเหล่านี้อยู่ใกล้กับที่ทำงานเพราะแรงงานไทใหญ่ในระยะแรกยังไม่สามารถมีพาหนะของตนเองได้ เช่น ตลาดธานีรินทร์เป็นแหล่งงานของแรงงานไทใหญ่จำนวนมาก มีการจ้างทำงานในร้านอาหาร ทำอาหาร ขายสินค้าและขนส่งสินค้า ทำให้มีแรงงานไทใหญ่พักอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก มีหอพักและบ้านเช่าในราคาถูก ชุมชนแรงงานไทใหญ่ขนาดใหญ่มีหลายแห่ง เช่น ชุมชนวัดสันติธรรม ชุมชนซอยช่างเคียน เมื่อมีชาวไทใหญ่อาศัยอยู่รวมกันมากขึ้นก็เริ่มมีตลาดสินค้าไทใหญ่ เช่น อาหาร เทปเพลง วิทยุ ซีดี ยา รักษาโรค และเสื้อผ้าของใช้ต่างๆ แรงงานที่อยู่กินในบ้านของนายจ้างจะมีโอกาสเข้าร่วมสมาคมไทใหญ่น้อยกว่า เพราะมีวันหยุดไม่มากนัก ทำให้เครือข่ายทางสังคมจำกัดไม่ค่อยได้พบเพื่อนหรือญาติๆ แต่แรงงานพวกนี้มีโอกาสเก็บออมเงินมากกว่าเพราะมีค่าใช้จ่ายส่วนตัวน้อย

ในสายตาของคนทั่วไปจะเห็นว่าปัจจุบันแรงงานไทใหญ่มีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้น มีโอกาสในการทำงานและเข้าถึงการรักษาพยาบาลแม้จะเสียค่าใช้จ่ายสูง อย่างไรก็ตามแรงงานไทใหญ่จำนวนหนึ่งที่หาเช้ากินค่ำไม่สามารถหาเงินมาจ่ายเป็นค่าทำหนังสือเดินทางและค่าประกันสุขภาพหากคนจนเหล่านี้เข้าถึงสวัสดิการต่างๆย่อมจะทำให้ชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม

เช่นเดียวกับคนไทยแรงงานไทใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาค่าครองชีพที่ถีบตัวสูงขึ้นในขณะที่ค่าแรงไม่เพิ่มขึ้นมากนัก แรงงานไทใหญ่คนหนึ่งเล่าถึงปัญหาค่าครองชีพว่า “...ปกติหกพันเจ็ดพันก็ค่าน้ำมันรถ ค่าห้อง ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ากิน ตกประมาณห้าพันว่า...ของกินอะไรก็แพง ซื่อซื่อมาปีแรกลิตรแปดบาทเก้าบาทแพงที่สุด ตอนนีสิบหกบาทลูกที่สุด...”^๑ วิธีแก้ปัญหาค่าครองชีพในเมืองไทย คือ “กลับไปบ้านสักพักแล้วไปต่อประเทศอื่น...”^๒ อันที่จริงคนไทใหญ่ชอบมาทำงาน

^๑ สัมภาษณ์ นายจัมสำ ลุงมานเทิง, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นายจัมสำ ลุงมานเทิง, อ่างแล้ว.

เมืองไทยมากกว่าไปประเทศอื่น เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีพรมแดนติดรัฐไทใหญ่ ทางเหนือใช้เวลาเดินทางเพียงครั้งวันก็ข้ามชายแดนไปได้แต่มาเมืองไทยใช้เวลา นั่งรถยนต์หลาย วัน^๑ แต่ก็ยังนิยมมาอยู่เมืองไทยมากกว่า

๔.๕ ทศนะของชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดเชียงใหม่

ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำมาหากินในเชียงใหม่เป็นเวลานานมีความคุ้นเคยกับชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่น รู้ทางหนีทีไล่และเห็นโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นล้วนต้องการอยู่ต่อไป คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่มานานก็เริ่มเห็นลู่ทางที่จะอยู่อย่างคนไทย ดังกรณีคนไทใหญ่ที่ได้บัตรพื้นที่สูงกล่าวว่า

...ตอนนี้มีบัตรเขียวขอบแดงทั้งสองคน ทำได้ทุกอย่างรักษาโรคได้ ซื้รถได้ ทำใบขับขี่มอเตอร์ไซด์แล้ว ...เราไม่ทำพาสปอร์ต เพราะบัตรพาสปอร์ตเป็นบัตรคนต่างด้าว เราไม่ใช่คนต่างด้าว เราเป็นคนพื้นที่สูง ถ้าเราอยู่นานๆ เราก็เป็นคนไทยได้ ลูกเราสองคนเป็นคนไทยแล้ว แต่เรายังไม่เป็นบัตรเขียวขอบแดงสองปีต่อครั้ง เราไปทำเอง มีนายหน้าทำให้เหมือนกัน แต่เราไปทำเองที่เวียงแหงทำฟรี อยู่ในหมู่บ้านนานๆเขาก็ทำให้เรารู้แล้ว เราไม่ต้องให้ใครทำให้...^๒

ยังสามารถเลื่อนฐานะของตนจากการเป็นแรงงานรับจ้างเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก ทำให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชาวไทใหญ่ก็มักตัดสินใจว่า "... ไม่กลับแล้วเจ้า อยู่ที่นี่มีความสุขดี ทำมาหากินก็คล่อง ไปรับเหมาก่อสร้างต่อเติมบ้านได้หมด เราทำอะไรถูกต้อง เราไปไหนทำอะไรก็สะดวก ปลอดภัย เจอตำรวจก็ไม่กลัว..."^๓ ชาวไทใหญ่อพยพหลายๆคนใช้ชีวิตอยู่ในเชียงใหม่ไม่ต่างจากคนไทยและกลืนกลายเป็นคนไทยมากขึ้นเรื่อยๆ

...ไม่คิดจะย้ายไปไหน ต่อไปอยากซื้อบ้านของตนเอง บัตรเขียวขอบแดง ซื้อที่ดินบ้านได้ ตอนนี้ลูกสาวอายุ ๑๕ ปี ทำงานด้วยเรียนด้วย เป็นพนักงานเสิร์ฟ ร้านอาหารฝรั่งได้เงินเดือนละ ๔,๕๐๐ บาท ลูกพูดภาษาไทใหญ่ไม่ได้แต่ฟังออก

^๑ สัมภาษณ์ นายจ๋ามสำ ลุงม่านเทิง, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นางสาว กังคัง, วัดท่ากระดาศ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

^๓ สัมภาษณ์ นางสาว กังคัง, อ่างแล้ว.

เพราะพ่อแม่พูดคำเมืองกับลูก และลูกไปโรงเรียนไทย ถ้ามีเงินจะส่งลูกเรียนจนได้ปริญญา คนโตเรียนผู้ช่วยพยาบาลเกือบจบแล้ว...

อีกกรณีหนึ่งที่คล้ายคลึงกันเป็นแรงงานไทใหญ่จากเมืองกลางเคอ เพิ่งเข้ามาได้ปีกว่า (๒๕๕๒) บอกว่าพ่อให้มาทำงานที่เชียงใหม่ พ่อเข้ามาทำงานอยู่กับนิ่มซีแสงแล้วยี่สิบปี ก่อนหน้านั้นพ่อทำงานอยู่ที่อำเภอแม่ริม พ่อกับแม่มาอยู่ก่อนแล้วตนเองจึงตามมา ตอนเด็กๆ มากับพ่อแล้วครั้งหนึ่งแต่พ่อให้กลับไปอยู่ไทใหญ่ก่อน โตขึ้นจึงแล้วค่อยกลับมา ตอนที่เดินทางมานั้นต้องขายทองเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และมาพร้อมกับเพื่อนหลายคน การเดินทางจากกลางเคอ-หัวเมือง-แม่ฮ่องสอน-เชียงใหม่เสียค่าใช้จ่ายหนึ่งหมื่นบาท มาถึงแล้วจึงมาพักอยู่กับพ่อใกล้โรงพยาบาลเทพปัญญา ที่อยู่เป็นแคมป์คนงานไทใหญ่อยู่หลังบริษัทนิ่มซีแสง มีคนอยู่มาก ตนเองไม่ทำงานที่บริษัทเดียวกับพ่อ เพราะเกรงว่าเมื่อทำบัตรอนุญาตทำงานแล้วจะถูกส่งไปทำงานอยู่ที่กรุงเทพ พ่อแม่ไม่อยากจะให้อยู่กรุงเทพ จึงมาทำงานที่มหาวิทยาลัยมีรายได้เดือนๆ ละ ๕,๐๐๐ บาท มีพี่สาวพี่ชายทำงานอยู่ที่กรุงเทพ ตนเองมาทำงานเมืองไทยเพราะ “อยู่พม่าหางานยาก ได้น้อยกว่าเมืองไทยหางานง่ายกว่า เงินดีกว่า” ปัจจุบันนี้พ่อมีรายได้วันละ ๑๕๐ บาท ส่วนแม่มีรายได้มากกว่าได้วันละ ๒๐๐ บาท พี่ชายที่อยู่ด้วยกันได้วันละ ๑๗๐ บาท ค่าจ้างต่างกันเพราะมาใหม่จึงได้น้อยตนเองพอใจกับรายได้เพราะ “อยู่ที่นี้รายได้หนึ่งวัน ก็จ่ายไม่หมด อยู่ที่โน้นหมด ได้เงินวันละสองพัน(ห้า)ก็หมด ที่นี้วันละ ๑๗๐ บาท ซื้อกินผัก ๑๐ บาท ข้าว ๑๐ บาท อิ่มก็ยังมีเงินเหลือ” เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายจึงพักอยู่ที่แคมป์กับพ่อแม่ แต่ซื้อข้าวปลาอาหารกินเอง ไม่คิดจะไปอยู่ที่อื่น เพราะคิดว่า “อยู่ที่นี้ก็ดีแล้ว” เวลาป่วยก็ไปโรงพยาบาลนครพิงค์ มีประกันสังคม ทำงานมีเงินเก็บบ้างแล้ว วัตถุประสงค์ในการเก็บเงินเพื่อ “สร้างบ้านที่เมืองนอก” ให้เงินพ่อแม่เดือนละพันเป็นค่าที่พัก ยังมีปู่ย่าอยู่กลางเคอ พ่อแม่ส่งเงินไปสร้างบ้านที่กลางเคอ “ตอนนี้ผมมีเงินเก็บ ผมมีความสุขดี” เพื่อนๆ ไทใหญ่ก็ดีทุกคน มีเวลาว่างก็ไปเที่ยวด้วยกัน เช่น ไปเที่ยวลอยกระทง สวนสัตว์ และไปดอยสุเทพ คนงานสนามในมหาวิทยาลัยเป็นชาวไทใหญ่ห้าคน^๑

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่าชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่ “อยู่เมืองไทยสบายดี หาเงินง่าย รายได้ดี เลยอยากชวนคนอื่นมาด้วย”^๒ หากมีปัญหากเกิดขึ้นแรงงานไทใหญ่มักพึ่งพานายจ้างเป็นหลักและเรียนรู้การใช้การบริการของรัฐ “...ถ้าเรามีปัญหากี่หานายจ้าง ถ้าไม่สบายมีบัตร ๓๐ บาท ไปรักษาที่โรงพยาบาลดอยสะเก็ด ถ้าโรงพยาบาลดอยสะเก็ดรักษาไม่ได้ก็ส่งไปโรงพยาบาลใหญ่

^๑ สัมภาษณ์ นายเมิง, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นายเมิง, อ่างแล้ว.

...”^๑ ชาวไทใหญ่จำนวนมากทำงานโดยไม่มีวันหยุดแน่นอน จะใช้วิธีลานายจ้างเป็นครั้งๆไปโดยมักถูกหักค่าแรงในวันลา แต่ก็ยังไม่รู้สึกเดือดร้อนเห็นว่า “...เจ้านายเขาใจดี ไม่มีปัญหาอะไรคิดจะอยู่กับเขาไปเรื่อยๆ...”^๒ ต่อคำถามว่าคนเมืองกับไทใหญ่อยู่ด้วยกันมีปัญหาหรือไม่ แรงงานคนตอบว่า “...ไม่มีปัญหา เขาทำอะไรเราก็ทำตาม คนเมืองบางคนใจดี เราอยู่กับเขาสองสามปี ตอนนี่ยังไม่คิดจะไปอยู่ที่อื่น เพราะมีความสุขที่อยู่ที่นี่...”^๓

แม้จะมีงานวิจัยหลายฉบับเสนอปัญหาการกดขี่แรงงานไทใหญ่ ในขณะที่ชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะอยู่ในเมืองไทยและเห็นว่าสภาพความเป็นอยู่ดีกว่าในพม่า^๔นั้น อรัญญา ศิริผลพบว่า แรงงานสวนส้มซึ่งทำงานหนักมากได้รับการปฏิบัติที่ดีจากนายจ้าง มีแรงงานไทใหญ่ทำงานอยู่ในสวนส้มหลายแห่งในเชียงใหม่ แรงงานเหล่านี้อพยพเข้ามาประมาณ ๑๐-๒๐ ปี แบ่งเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาเพื่อทำงาน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่พม่าฝืดเคืองและไม่มีรายได้เลี้ยงชีพ กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่ได้รับความเดือดร้อนจากการข่มเหงรังแกของพม่า มักอพยพมาเป็นครอบครัวลี้ภัยเข้ามาอยู่ในเมืองไทย สิ่งที่อรัญญาพบแตกต่างจากงานวิจัยบางฉบับที่ศึกษาปัญหาแรงงานไทใหญ่และพบว่าแรงงานมักถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง โกงค่าจ้าง ถูกล่วงละเมิดทางเพศ มีปัญหาความเครียดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม อรัญญาพบว่าในระบบความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างคนไทยกับแรงงานไทใหญ่ในสวนส้มนั้น ไม่ได้เป็นการเอาเปรียบหรือกดขี่ข่มเหงแต่ด้านเดียว หากยังมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์แบบสังคมไทย ความต้องการแรงงานและความจำเป็นที่ต้องพึ่งพิงแรงงานไทใหญ่ทำให้นายจ้างต้องปรับฐานะจากเจ้านายที่ขูดรีดเอาเปรียบมาเป็นผู้อุปถัมภ์ที่ดูแลลูกจ้างอย่างดี นายจ้างต้องพิจารณาให้ค่าจ้างตามความสามารถของแรงงานและเวลาการทำงาน มีการขึ้นเงินเดือนตามความเหมาะสม มีเงินรางวัลพิเศษประจำปี มีวันหยุดในโอกาสประเพณีสำคัญๆ เพื่อให้แรงงานได้พักผ่อนและทำบุญตามศรัทธา เพื่อความสะดวกของลูกจ้างจำนวนมาก นายจ้างจะมีห้องพักไว้ให้ โดยแรงงานต้องจ่ายค่าน้ำค่าไฟเอง แรงงานไทใหญ่รับผิดชอบเรื่องอาหารการกินเองเพราะมักจะอยู่กันเป็นครอบครัว เพื่อประหยัดรายจ่ายพวกนี้หาอาหารจากป่า เช่น เก็บผัก หน่อไม้ และยิงสัตว์เล็กๆในป่า แม้จะมีรายได้ไม่มากนักแต่ก็เลี้ยงตัวเองได้ เมื่อมีลูกก็ส่งลูกเข้าโรงเรียน โดยนายจ้างจัดให้มีรถรับส่งเพื่อที่พ่อแม่จะได้ไม่ต้องกังวลที่โรงเรียนทางราชการได้จัดระบบการศึกษาให้ลูกหลานของแรงงานได้เรียนไปถึงชั้นมัธยม บางโรงเรียนมีอาหารกลางวันสำหรับเด็ก สวนส้มบางแห่งยอมให้เปิดโรงเรียนสอนภาษาไทใหญ่ และ

^๑ สัมภาษณ์ นางขวัญ ลุงหลอย, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นางสาวสา ลุงตะ, อายุ ๒๒ ปี, ตลาดเจดีย์แม่ครัว, วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๓ สัมภาษณ์ นางสาวคำชื่อ นันตา, อายุ ๒๑ ปี, อาชีพแม่บ้าน, วัดเกต, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ภาษาอังกฤษหากเจ็บป่วยก็พาไปส่งโรงพยาบาล มีปัญหาเกี่ยวกับทางราชการก็จะช่วยติดต่อให้ มีรถไปส่งตลาดตอนเย็น มีร้านขายของใช้ประจำวันเล็กๆน้อยๆที่แรงงานสามารถซื้อเชื่อแล้วจ่ายเงินเมื่อเงินเดือนออกได้ ในโอกาสพิเศษเช่นมีงานบุญงานปอยที่วัดที่อยู่ห่างไกลออกไป นายจ้างจะจัดรถรับส่งคนงานไปร่วมงานเพื่อให้คนงานได้มีโอกาสพักผ่อนทำบุญเป็นกำลังใจในการทำงาน แรงงานที่ทำงานอยู่ด้วยกันจำนวนมากก็กลายเป็นชุมชนๆหนึ่ง มีการพบรัก แต่งงานและมีลูกหลาน หากมีโอกาสก็พาเอาพ่อแม่ปู่ย่าตายายมาอยู่ด้วยกัน^๑

ความเอื้อเฟื้อต่างๆเหล่านี้สร้างบรรยากาศของระบบอุปถัมภ์แบบไทยๆที่ทำให้นายจ้างและลูกจ้างสัมพันธ์กันเหมือนคนในครอบครัว โดยที่นายจ้างเองตระหนักดีว่าตนเองต้องพึ่งแรงงานเหล่านี้และไม่อาจจะใช้การควบคุมเข้มงวดแบบทุนนิยมกับแรงงานตลอดเวลาได้ อีกทั้งต้องการแรงงานที่ไว้ใจได้อยู่ทำงานด้วยกันนานๆ ลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นสร้างภาพของสังคมชาวพุทธที่มีการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ไม่ใช่มีแต่การกดขี่ข่มเหงเอาไรด์เอาเปรียบอย่างที่มักกล่าวถึงกัน

หลังจากทำงานตลอดวัน แรงงานมักพักผ่อนหย่อนใจด้วยการดูโทรทัศน์ ฟังเพลง ออกไปซื้อของ เที่ยวงานวัดหรืองานเทศกาลต่างๆ แรงงานไทใหญ่ในเมืองมักมีโอกาสนในการพักผ่อนหย่อนใจแบบคนเมืองด้วยการเที่ยวศูนย์การค้าหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่างๆ หากเป็นช่วงหยุดเทศกาลจะเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกลด้วยการเหมารถไปด้วยกันเป็นครอบครัว พวกที่มีจักรยานยนต์จะมีโอกาสนในการเดินทางมากกว่า มีการติดต่อสัมพันธ์กับญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง ชาวไทใหญ่ในเมืองที่ไม่ได้อยู่กับนายจ้างมักมีรถจักรยานยนต์ของตนเองทำให้สะดวกในการเดินทางในเมืองซึ่งค่าโดยสารรถสาธารณะแพงมาก แต่คนไทใหญ่ส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งจะเที่ยวเตร่หาความสนุกสนาน มักจะคิดอยู่เสมอว่าต้องทำงานเก็บเงินให้ได้มากที่สุดเพื่อจะได้ส่งเงินกลับบ้านหรือเป็นทุนรอนในการดำรงชีวิตต่อไป

๔.๖ คริสต์ศาสนา: ความสืบเนื่องของความเชื่อและอีกทางเลือกเพื่อความอยู่รอดของชาวไทใหญ่

คริสต์ศาสนาได้ลงหลักปักฐานในรัฐไทใหญ่ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ มิชชันนารีคนแรกที่เผยแพร่ศาสนาคริสต์ในหมู่ชาวไทใหญ่ คือ นายแพทย์ โจเซย์ คushing (Dr. Josiah N. Cushing) หมอคushingได้แปลคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาไทใหญ่ในปี ๒๔๓๕ ในขณะที่ศูนย์กลางของงานมิชชันมี ๓ แห่งด้วยกัน คือ เมืองน้ำคำในภาคเหนือ เมืองตองยีทางใต้ และเมืองเชียงตุงทาง

^๑ อรรถาธิบาย ศิริผล, อ้างแล้ว, ๑๑๐-๑๑๕.

ตะวันออก มีสถานีมิชชันอยู่ที่หลอยแหลม(Loilem) และเมืองนาย (Mongnai) พื้นที่รัฐไทใหญ่เหนือในเขตหุบเขาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่เข้มแข็งมาก มีคริสตจักร ๓ แห่งที่น้ำคำ (Namkham) เจ็ดล้าน (Selan) และหมู่เจ้ (Muse) คริสตจักรเหล่านี้ได้รับเอาชาวจีนฮ่อและปะหล่องเป็นสมาชิกด้วย มิชชันนารีได้เปิดโรงเรียนฝึกหัดและสอนพระคัมภีร์ที่เมืองน้ำคำ มีศิษยาภิบาลชาวไทใหญ่ชื่อ สยา อ้ายปัน (Sya Ai Pan) ได้เริ่มพัฒนาคริสเตียนหนุ่มสาว ๗ คนให้เป็นผู้นำของคริสตจักรตั้งแต่ปี ๒๔๕๘ นอกจากนี้ในเขตรัฐไทใหญ่และพม่าตอนบนนี้ได้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดพระคัมภีร์ที่เมืองตองยี เพื่อฝึกอบรมชาวคริสเตียนหนุ่มสาวให้เป็นผู้ดำเนินการเผยแพร่งานศาสนาและดูแลผู้รับเชื่อ และมีการก่อตั้ง Shan State Baptist Convention เพื่อสนับสนุนการประกาศศาสนา เช่นเดียวกับในพื้นที่อื่น ส่วนงานบริการทางการแพทย์ก็มีส่วนสำคัญในการชักจูงให้ชาวบ้านเข้ามาหามิชชันนารี มีการตั้งโรงพยาบาล Harper Memorial ที่เมืองน้ำคำ โรงพยาบาล Louise Hastings Memorial ที่เมืองเชียงตุง มีสถานจำหน่ายยาในเมืองตองยีที่ให้บริการในพื้นที่รัฐไทใหญ่ตอนใต้ ที่เชียงตุงมีนิคมโรคเรื้อรังถึง ๑๕ แห่งมีผู้รับการรักษากว่าพันคน ทั้งชาวไทใหญ่และชาวเขา อย่างไรก็ตามการเผยแพร่งานศาสนาและบริการทางการแพทย์หยุดชะงักลงตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒^๑

ในทัศนะของผู้นำคริสเตียนแม่พม่าจะปิดประเทศมานานและมีปัญหาหลายๆด้าน แต่ในปัจจุบัน“...คริสตจักรในพม่าเข้มแข็งหลายด้าน เข้มแข็งทางวัฒนธรรมคริสเตียน เข้มแข็งทางจิตวิญญาณ มีผู้นำคริสเตียนที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มีโรงเรียนสอนพระคัมภีร์มากกว่าหนึ่งร้อยแห่ง คนที่เป็นนักศึกษาไม่ใช่พม่าโดยตรงแต่เป็นคนมาจากเผ่าอื่น...”^๒

การเผยแพร่งานศาสนาในล้านนาและรัฐไทใหญ่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยมิชชันนารีผู้บุกเบิกการเผยแพร่งานศาสนาในล้านนาโดยศาสนาจารย์แคเนียล แมคคิลวารีและศาสนาจารย์โรเบิร์ตเออร์วิน ร่วมกับคริสเตียนพื้นเมืองเดินทางจากเชียงใหม่ไปเชียงตุงในปี ๒๔๑๕ โดยจุดมุ่งหมายไปสู่เชียงรุ่ง สิบสองปันนา ปัจจุบันอยู่ในมณฑลยูนนานประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มิชชันนารีเห็นว่าพื้นที่รัฐไทใหญ่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะเผยแพร่งานศาสนา เพราะประชาชนชาวเชียงตุงใช้ภาษาตระกูลไทอยู่แล้ว

สถานการณ์ทางการเมืองในพม่าทำให้การเผยแพร่งานศาสนาชะงักงันลงไป ในปัจจุบันในรัฐไทใหญ่มีทั้งคริสตจักรของชุมชนไทใหญ่และคริสตจักรเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ทำจีเหล็กมีโบสถ์ทำจีเหล็ก ทำซ่าง และทำเตื่อ แต่ละแห่งมีศิษยาภิบาลเป็นผู้นำ คริสตจักรเหล่านี้เลี้ยงดูตนเองโดยสมาชิกรับผิดชอบ บางแห่งมีแหล่งทุนภายนอกสนับสนุน มีสถาบันคริสเตียนศึกษา

^๑ E.E. Soward., (ed.). *Glimpses of Baptist Work in Burma* (Rangoon : Burma Baptist Convention, 1954).

^๒ สัมภาษณ์ อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ่างแล้ว..

สอนวิชาศาสนศาสตร์โดยรัฐบาลพม่ารับรองปริญญาให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากการสัมภาษณ์ชาวไทใหญ่คริสเตียนที่เมืองกลางเคอพบว่ายังมีโบสถ์คริสเตียน ที่มีสมาชิกประจำอยู่ประมาณห้าสิบคน^๑

ในประเทศไทยมีองค์กรคริสเตียนจำนวนหนึ่งทำงานช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้มีชีวิตที่ดีขึ้น การที่มีชาวไทใหญ่ที่เป็นคริสเตียนเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยเฉพาะที่เชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของคริสเตียนในภาคเหนือกระตุ้นให้หน่วยงานคริสเตียนให้ความสนใจและถือเป็นพันธกิจที่จะต้องให้ความช่วยเหลือพี่น้องคริสเตียนที่ตกอยู่ในความทุกข์ยาก ชาวไทใหญ่ที่เป็นคริสเตียนเริ่มเข้าโบสถ์ร่วมกับคนเมืองหรือชาวเขาก่อนที่จะมีการรวมตัวเพื่อก่อตั้งคริสตจักรของตนเอง ปัจจุบันไม่เพียงแต่ชาวไทใหญ่คริสเตียนเดิมที่เข้าเป็นสมาชิกโบสถ์ ยังมีชาวไทใหญ่พุทธที่เกิดมีศรัทธารับเชื่อเป็นคริสเตียนด้วย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกอาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้ง นักวิชาการและนักศาสนศาสตร์ที่คร่ำหวอดอยู่กับการทำงานด้านการพัฒนาสังคมของผู้ด้อยโอกาส อาจารย์ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการก่อตั้งคริสตจักรของชาวไทใหญ่หรือแรงงานไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาอยู่ในภาคเหนือเป็นจำนวนมากไว้อย่างน่าสนใจ^๒ คริสตจักรของชาวไทใหญ่ที่เพิ่งจัดตั้งนี้ไม่ได้สังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทยเหมือนกับคริสตจักรส่วนใหญ่ แต่เป็นคริสตจักรอิสระอยู่ภายใต้การสนับสนุนของคริสตจักรแบบดิสตริกต์ซึ่งทำการประกาศคริสต์ศาสนาในประเทศพม่าตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ก่อนพม่าจะถูกยึดครองโดยอังกฤษ คริสต์ศาสนาได้เผยแพร่ในกลุ่มของชาวเขาหรือผู้คนบนพื้นที่สูงอย่างกว้างขวาง ในขณะที่เดียวกันก็มีก่อตั้งคริสตจักรในพื้นที่ราบเช่นกัน สำหรับการก่อตั้งคริสตจักรไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่นี้ หน่วยงานของสภาคริสตจักรฯ ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง แต่ให้การสนับสนุนอยู่ห่างๆ เช่น ส่งนักศึกษาฝึกงานไปเป็นผู้ช่วยศิษยาภิบาล มีชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งได้เข้ามาศึกษาศาสนศาสตร์ จนสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมกคิลวารี มหาวิทยาลัยพายัพ นับเป็นการให้การศึกษาทางด้านศาสนศาสตร์แก่ชาวไทใหญ่โดยตรง^๓ ในบางปีหมวดคริสเตียนไทใหญ่จัดงานคริสต์มาสที่อาคารวิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมกคิลวารี^๔ นอกจากนี้มีศิษยาภิบาลอาวุโสมาจากประเทศพม่าสังกัดนิกายแบบดิสตริกต์ได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาในเชียงใหม่ เนื่องจากเห็นว่ามีความจำเป็นแรงงานไทใหญ่จำนวนมากมาทำงานและอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้

แม้ว่าชุมชนคริสเตียนไทใหญ่ที่เริ่มก่อตั้งขึ้นนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อคริสต์ศาสนา แต่คริสตจักรเป็นศูนย์กลางของชีวิตไม่ใช่เฉพาะความเชื่อเท่านั้น ผู้ที่ทำงานในคริสตจักรมีหน้าที่ต้อง

^๑ สัมภาษณ์ ป้าคำมั่ง, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้ง, อ่างแล้ว.

^๓ สัมภาษณ์นางสาวบัวเรียว, นักศึกษาวิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมกคิลวารี, วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

^๔ วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๓

ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ อาหารการกิน การทำงานและการรักษาพยาบาลให้สมาชิกของคริสตจักรมีชีวิตที่ดี มีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน โดยที่อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้งเห็นว่า การก่อตั้งคริสตจักรเป็น “...การช่วยเพื่อนที่มาจากเผ่าพันธุ์เดียวกัน ชาติพันธุ์เดียวกัน เข้ารวมกัน...” ดังนั้นคริสตจักรไทใหญ่จึงเป็นที่ชุมนุมของผู้ที่เชื่อและไม่เชื่อในคริสต์ศาสนาแต่ได้รับเชิญให้เข้ามารวมตัวกันอยู่ในคริสตจักรเพื่อจะมีชีวิตที่ดีขึ้น กล่าวได้ว่าเป็นการรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่กลุ่มศาสนาเพียงอย่างเดียว เป็นลักษณะที่ต่างจากคริสตจักรไทยที่มีคนไทยล้วนๆ คริสตจักรไทใหญ่เป็นแหล่งรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ร่วมต่อสู้ชีวิตบนปัญหาเดียวกัน

ชุมชนคริสเตียนไทใหญ่เริ่มแก้ปัญหาใกล้ตัว เช่น ลูกหลานแรงงานก่อสร้างที่อยู่ในพื้นที่ก่อสร้างเสี่ยงอันตรายกับฝุ่นละอองและอุบัติเหตุ จึงพยายามจัดหาสถานที่เลี้ยงดูเด็กเล็ก ลำดับต่อมาคือ ให้ความรู้ทางด้านกฎหมายและระเบียบกฎหมายทางสังคม เพื่อจะสามารถป้องกันตนเองและไม่พัวพันไปกระทำผิด ทางด้านสุขภาพก็เป็นสิ่งที่คริสตจักรเข้ามาช่วย คนไทใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาภาษาแต่พวกที่แรกเข้ามาอยู่มักจะไม่รู้ว่าควรจะไปไหนหากมีปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อเข้ามาสู่คริสตจักรก็จะได้รับการแนะนำหรือพาไปโรงพยาบาลเพราะผู้นำคริสตจักรรู้จักมักคุ้นกับเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล หรือมีเครือข่ายกับหน่วยงานสาธารณสุขซึ่งจะไม่มีกำหนดให้ต้องมีบัตรประจำตัวก่อนจะให้การรักษา ดังนั้นบางคนมาโบสถ์เพื่อขอให้ช่วยพาไปสถานพยาบาล หลังจากนั้นก็จะไปเองได้ บางคนถูกจับและพุดคุยกับตำรวจไม่รู้เรื่อง ทางคริสตจักรก็จะช่วยเป็นตัวกลางแปลหรือประสานงานให้มีการประกันตัวออกมาก่อน บทบาทของคริสตจักรพัฒนาไปถึงขั้นการเป็นตัวกลางระหว่งนายจ้างกับลูกจ้าง เมื่อเกิดปัญหาการโกงค่าแรง มีการตั้งกลุ่มทำงานด้านกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานไทใหญ่ที่ถูกโกง ที่สำคัญคือ การประสานงานกับหน่วยงานของจังหวัด เปิดสถานีวิทยุไทใหญ่เป็นสื่อกลางสำหรับคนไทใหญ่นิยมที่มีปัญหา ต้องการข้อมูลทางราชการ หรือต้องการติดต่อกันและกัน สถานีวิทยุนี้ผู้จัดรายการพุดภาษาไทยไทใหญ่ทำให้เข้าใจได้ตลอด

การเผยแพร่วรรณธรรมก็ยังเป็นกิจกรรมสำคัญของคริสตจักร เป้าหมายคือ ให้มีผู้รับเชื่อหรือรับนับถือคริสต์ศาสนาให้มากที่สุด “ให้ไทใหญ่ทุกคนเป็นคริสเตียน” แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจำกัดความช่วยเหลือเฉพาะคนไทใหญ่ที่เป็นคริสเตียน^๑ ลักษณะการเผยแพร่วรรณธรรมด้วยการให้ความช่วยเหลือในยามทุกข์ยากเป็นวิถีทางของมิชชันนารีตั้งแต่แรกเข้ามาสู่เอเชีย เริ่มด้วยการรักษาพยาบาลแบบสมัยใหม่ การให้อาหารและที่อยู่ การว่าจ้างแรงงาน และการให้การศึกษาแก่ผู้คนในชุมชนที่ไปประกาศ เป็นสิ่งที่ชักจูงให้คนพื้นเมืองรับนับถือคริสต์ศาสนาและยอมอยู่ภายใต้

^๑ สัมภาษณ์ อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้ง, อ่างแล้ว.

ระบบอุปถัมภ์ของมิชชันนารี^๑ โบสถ์ไทใหญ่ไม่ได้ทำหน้าที่เฉพาะทางจิตวิญญาณแต่ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิก เช่น การช่วยเหลือผู้ป่วยเอดส์ การดูแลเด็กกำพร้า และผู้ป่วยอื่นๆ”^๒

คริสตจักรทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาแต่ในขณะเดียวกันก็ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและช่วยเหลือชาวไทใหญ่ให้อยู่รอดและมีชีวิตที่มีคุณภาพ หากแรงงานไทใหญ่ในเชียงใหม่มีมากขึ้นทางมิชชันต่างประเทศก็จะทุ่มเทความช่วยเหลือมามากขึ้น เพราะหน่วยงานมิชชันไม่สามารถประกาศศาสนาในพม่าได้ ทั้งมิชชันฝรั่งและเกาหลีซึ่งสนับสนุนการประกาศศาสนาอยู่ก็จะทุ่มเทงบประมาณมาในประเทศไทยเพราะสามารถประกาศศาสนาได้อย่างปลอดภัย โดยคาดหวังว่าเมื่อแรงงานไทใหญ่เหล่านี้เดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอนของตนก็จะไปเผยแพร่ศาสนาต่อไป ในทัศนะของนักศาสนศาสตร์อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้งเห็นว่า...”มันเป็นพันธกิจ มิชชันเป็นแนวปฏิบัติที่คริสเตียนจะต้องทำ การเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน”

ในปัจจุบันมีคริสตจักรของชาวไทใหญ่อยู่ที่บริเวณตลาดคำเที่ยงในตัวเมืองเชียงใหม่ นอกเมืองออกไปมีที่อำเภอแม่ริมและแม่แตง มีแนวโน้มว่าคริสตจักรในเมืองจะย้ายออกไปเพราะพื้นที่คับแคบและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง ที่สำคัญคือ แรงงานไทใหญ่ทำงานนอกเมืองมากขึ้นจากการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรร และโรงงาน การย้ายคริสตจักรไปนอกเมืองทำให้สะดวกไม่ต้องเสียเวลาและเสียเงินในการเดินทางเป็นการจูงใจให้เข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์

นายสายเดือน แสงสว่างเป็นคริสเตียนตั้งแต่อยู่ที่ลางเคอ เป็นตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย เพราะมีคริสตจักรในหมู่บ้าน เมื่อเข้ามาใหม่ๆรู้ว่ามิชชันนารีของไทใหญ่ที่ตำบลหนองหอย ตอนหลังเข้ามาร่วมกับคริสตจักร Vision Church ที่ซอย 2 วังสิงห์คำเชียงใหม่ ตนเองไม่รู้ว่ามีคริสตจักรที่ไทใหญ่เป็นนิกายอะไรแต่รู้ว่าทางใต้มีคริสตจักรเดียว ผู้ก่อตั้งมาจากสหรัฐอเมริกา การรวมกลุ่มก่อตั้งกลุ่มคริสเตียนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ได้นั้น เริ่มจาก “ผมได้พบศิษยาภิบาลที่เป็นไทใหญ่ที่ทำจี๋เหล็ก และที่เชียงใหม่จึงมารวมกลุ่มนมัสการกัน อยากให้คนไทใหญ่มีโบสถ์ของตนเอง จึงทำหน้าที่พาสานาจารย์ไปหาคนไทใหญ่ที่เป็นคริสเตียนเพื่อชักชวนให้มารวมกันเมื่อมีอาจารย์เป็นผู้นำ ก็ชักชวนให้คนไทใหญ่มาร่วมอธิษฐานกันเป็นกลุ่ม ตอนแรกก็ไปร่วมกับโบสถ์พม่าที่สันกำแพง พอตอนหลังมีกลุ่มอธิษฐานจำนวนมากจึงได้ตั้งหมวดคริสเตียนไทใหญ่ขึ้น ก็แนะนำให้รู้จักมากขึ้น”^๓

^๑ รัตนาพร เศรษฐกุล, (๒๕๕๓), อ้างแล้ว, ๒๗๒-๒๗๖.

^๒ สัมภาษณ์อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ้างแล้ว.

^๓ สัมภาษณ์ นายสายเดือน แสงสว่าง, คริสเตียนไทใหญ่มาอยู่เชียงใหม่ได้ ๑๗ ปี, อ้างแล้ว.

คริสตจักร Vision Church ถือว่าเป็นกลุ่มคริสเตียนนิกายแบปติสต์ไทใหญ่ที่มาจากพม่า มีพื้นที่อยู่ทางใต้ของรัฐไทใหญ่และรัฐเล็กๆทางตะวันออกของภาคเหนือ มีศิษยาภิบาลประจำหมวด เป็นชาวไทใหญ่จบการศึกษาทางศาสนศาสตร์ ชื่อ มิน อ่าว หรือ อาจารย์ตา ภรรยาเป็นชาวละหู่ อาจารย์มินอ่าวเป็นศาสนาจารย์มาอยู่เมืองไทยได้สองปีแล้ว* ไม่ได้กลับบ้านเพราะกลัวพม่าจับตัว เมื่อย้ายมาเป็นศิษยาภิบาลโบสถ์พม่าที่อำเภอสันกำแพง เชียงใหม่ ก็ได้เริ่มงานประกาศในกลุ่มแรงงานไทใหญ่ รวมเอาคริสเตียนทุกกลุ่มที่พูดภาษาพม่าได้ (น่าจะเป็นโบสถ์ของชนกลุ่มน้อยจากพม่า) จากโบสถ์พม่าที่ตั้งกลุ่มไทใหญ่ มีการแนะนำกันปากต่อปากจนรวบรวมสมาชิกได้ประมาณ สี่สิบคน มีการนมัสการและเผยแพร่ศาสนาทุกวันอาทิตย์ เพื่อให้ได้ได้รับการรับรองจากชุมชน คริสเตียนในประเทศไทยศาสนจักรนี้จึงติดต่อกับคริสตจักรร่วมมิตรสัมพันธ์เพื่อจะเข้าร่วมกับสภา คริสตจักรในประเทศไทย

คริสตจักร Vision Church ได้เช่าสถานที่เป็นตึกแถวสองชั้น ชั้นล่างเปิดโล่ง มีเก้าอี้ พลาสติก เครื่องดนตรี เครื่อง Overhead projector และคอมพิวเตอร์ใช้ในสำนักงานและใช้ในการนมัสการ การนมัสการตอนเช้าวันอาทิตย์ เริ่มด้วยการร้องเพลง อ่านพระคัมภีร์ ให้ข้อคิด เทศนา อธิษฐาน และการถวายทรัพย์ มีศิษยาภิบาลเป็นผู้นำนมัสการ รูปแบบเหมือนการนมัสการของชาว คริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย การนมัสการใช้ภาษาไทใหญ่ คริสเตียนเหล่านี้มาจาก รัฐไทใหญ่หลายรัฐในพม่าเข้ามาอยู่ที่เชียงใหม่ การเข้าร่วมของชาวไทใหญ่อาจมาจากคำแนะนำ แบบปากต่อปาก เช่นชาวไทใหญ่คนหนึ่งมีหลานที่อยู่ในพม่าแนะนำให้มา เมื่อพบคนรู้จักก็เลยมา เข้าร่วมประจำ ชาวไทใหญ่ที่นับถือพุทธบางคนหันมานับถือคริสต์เพราะเพื่อนแนะนำ แม้จะรู้สึกว่าการเปลี่ยนศาสนาจะทำให้มีปัญหาขัดแย้งกับพ่อแม่และเพื่อนชาวพุทธ แต่คิดว่าการเปลี่ยน ศาสนาทำให้จิตใจดีขึ้นจึงเข้าร่วมในคริสตจักร Vision Church ทุกวันอาทิตย์ หรือชาวไทใหญ่คริสเตียนบางคนช่วงแรกเข้าร่วมพิธีทางศาสนาที่โบสถ์ไทย แต่ไม่สามารถอ่านภาษาไทยได้ จะนำพระคัมภีร์ภาษาไทยเข้าร่วมและอ่านพระคัมภีร์ภาษาไทยแทน แต่เมื่อมีคริสตจักร Vision Church จึงมาร่วมกิจกรรมเพราะจะได้ไม่มีปัญหาทางด้านภาษา ทำให้มีโบสถ์มีการรวมตัวของสมาชิกที่ หลากหลายทั้งพุทธและคริสเตียนนิกายต่างๆ

นอกจากการนมัสการปกติแล้วจะนัดกันทุกๆสามเดือนเพื่อนนมัสการใหญ่ร่วมกัน ในกลุ่มแบปติสต์ เช่น ในวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๓ มีการนมัสการที่โรงแรมสินทวาริฮอรัทหลัง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในหัวข้อ “ไฟแห่งพระวิญญาณ” โดยได้รับการสนับสนุนจากคริสตจักรแบปติสต์ประเทศเกาหลี

* สัมภาษณ์อาจารย์มินอ่าว, พ.ศ.๒๕๕๓

คริสตจักร Vision Church ไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาการทำงานในหลายๆด้าน เช่น การไม่ได้รับเงินค่าแรง และการถูกขูดรีดแรงงาน แต่จะช่วยเรื่องทางด้านอื่น โดยเฉพาะทางด้านสุขภาพอนามัย เช่น การรักษาพยาบาล และการนำแพทย์อาสาสมัครจากต่างประเทศมาให้บริการ เพราะชาวไทยใหญ่ส่วนหนึ่งไม่ค่อยกล้าไปโรงพยาบาลไทยเพราะพูดกับหมอไม่รู้เรื่อง จึงมารับการรักษาที่โบสถ์คริสเตียนจำนวนมาก ไทยใหญ่คริสเตียนก็เหมือนกับชาวไทยใหญ่พุทธที่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานก่อสร้าง แรงงานภาคการเกษตร เป็นแม่บ้านและรับจ้างทั่วไป คนเหล่านี้ขาดการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานทำให้ไม่มีโอกาสที่จะหางานดีๆมีรายได้สูงๆ

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนาอีกองค์กรหนึ่ง คือ องค์กร Overseas Missionary Fellowship (OMF) ซึ่งเดิมทำงานกับชาวไทยใหญ่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อมีชาวไทยใหญ่อพยพมาอยู่ในเมืองไทยในจังหวัดอื่นๆมากขึ้นก็ขยายพื้นที่การทำงานเข้ามา มิชชันนารีของ OMF เห็นว่า “...เชียงใหม่มีชาวไทยใหญ่เยอะที่สุด...” อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมนอธิบายนโยบายของตนเองในหมวดคริสเตียนว่า “...คิดว่าตนเองเป็นมิชชันนารีทำงานกับคนชาวไทยใหญ่ รู้จักคนชาวไทยใหญ่ ใช้ภาษาไทใหญ่ ได้ก็เลยมาที่นี้(คริสตจักร Vision Church) ผมไม่ได้มาที่นี่ตลอด เดือนละ ๒-๓ ครั้งเท่านั้น นอกจากนั้นก็ไปต่างประเทศ บางครั้งก็ไปโบสถ์อื่นแต่นั่นชาวไทยใหญ่เพราะพระเจ้าเรียกให้ทำงานกับไทใหญ่ ผมทำงานกับคนไทใหญ่ แต่ไม่ใช่ผู้นำไทใหญ่ แต่อยู่ข้างๆไทใหญ่...”^๑

เดิมไทใหญ่มีกลุ่มอธิษฐานหลายแห่ง มีคริสตจักรไทยที่ชาวไทยใหญ่เข้าร่วม เช่น คริสตจักรไทยล้านนาข้างเฟือก คริสตจักรส่องสว่าง คริสตจักรเสรีเชียงใหม่ คริสตจักรลิเบอร์ตี ธรรมเนียมที่น่าสนใจและสื่อแสดงถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนไทยและคนไทใหญ่ทั้งที่นับถือศาสนาเดียวกัน คือ ธรรมเนียมของคริสตจักรส่องสว่างซึ่งแต่เดิมมีสมาชิกเป็นชาวไทยใหญ่มาก แต่ลาออกเกือบหมด อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมนสันนิษฐานว่า สาเหตุเกิดจากชาวคริสเตียนไทใหญ่ “...รู้สึกว่าคุณคนไทยดูถูกเขา ทำให้เขามีปัญหาเมื่ออยู่กับคนไทย ...คริสเตียนไทยคงไม่มีเจตนาผมเชื่ออย่างนั้น ก็มีบ้างอย่างการศึกษา เกี่ยวข้องกับการไหวตัวบ้าง ทำให้คนไทใหญ่รู้สึกว่าตนเองกำลังถูกคุกคาม...”^๒ อย่างไรก็ตามเห็นว่า “...คนไทใหญ่อยู่ร่วมกับคนไทยได้ ถ้าเปรียบเทียบกับกะเหรี่ยง ม้ง อาข่า คนไทใหญ่ใกล้เคียงกับคนไทยมากกว่า คนไทใหญ่ที่พูดภาษาไทยกลางเขาพูดชัด ไม่เหมือนกะเหรี่ยงหรือลาหู่ พูดไม่ชัด...”^๓

^๑ สัมภาษณ์อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ่างแก้ว.

^๒ สัมภาษณ์อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ่างแก้ว.

^๓ สัมภาษณ์อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ่างแก้ว.

คริสต์ศาสนาเริ่มมีบทบาททั้งทางจิตวิญญาณและสังคมสงเคราะห์ในหมู่ชาวไทยใหญ่แม้จำนวนสมาชิกของชุมชนจะมีไม่มากเท่ากับกลุ่มพุทธก็ตาม บทบาทเหล่านี้เป็นความสืบเนื่องที่มีมาตั้งแต่อยู่ในบ้านเกิดต่อเนื่องมากเป็นบทบาททางสังคมสงเคราะห์สำหรับชาวไทยใหญ่คริสต์ที่พลัดพรากเข้ามาอาศัยในอำเภอเมืองขยายไปเอื้อเพื่อชาวไทยใหญ่ที่นับถือศาสนาอื่นตามแนวทางการเผยแพร่ศาสนาของนิกายโปรเตสแตนต์ที่ดำเนินมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19

๔.๖ พุทธศาสนากับชีวิตชุมชนชาวไทยใหญ่

พุทธศาสนามีความสำคัญสำหรับชาวไทยใหญ่ตลอดมา นอกจากวัดจะเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชน เป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมแล้ว วัดบางแห่งยังเข้าไปมีบทบาทสนับสนุนการต่อสู้ทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดในพื้นที่ชายแดน เช่น กองกำลังของเจ้ายอดศึกได้รับการสนับสนุนจากชาวไทยใหญ่บ้านเวียงห้วยผ่านวัด โดยวัดเป็นตัวกลางนำเอาอาหารที่ชาวบ้านนำมาทำบุญส่งไปให้กองกำลังที่กำลังต่อสู้กับทหารพม่า^๑ ในเมืองเชียงใหม่วัดก็ยังมีบทบาทช่วยเหลือแรงงานชาวไทยใหญ่ที่ขาดหลักแหล่งที่พึ่งพิง ชาวไทยใหญ่หลายคนเมื่อมาถึงเชียงใหม่ก็มาอาศัยวัดเป็นที่พักพิงเพื่อตั้งหลักก่อนจะหางานทำหรือหาบ้านอยู่ เช่น วัดป่าเป้า วัดคูเต่าและวัดท่ากระดาศ ดังนั้นในโอกาสสำคัญๆ จึงมาทำบุญที่วัดเหล่านี้เป็นประจำ

ลักษณะเด่นของชาวไทยใหญ่ คือ “...คนไทยใหญ่ชอบทำบุญ มีงานบุญก็จะไปทุกแห่ง เหมือนกับตอนอยู่ที่บ้านเกิดเมืองนอนก็ไปวัดบ่ออยู่ เชียงใหม่ไปวัดช่างเคียน ชาวไทยใหญ่ที่รู้จักกันจะโทรศัพท์ชวนกันไปทำบุญตามวัดต่างๆ อยู่เสมอ โดยไม่เลือกวัด เช่น ตอนเข้าพรรษาก็ไปวัดช่างเคียน วัดอุโมงค์ วัดคอกยสุเทพ...”^๒ ส่วนใหญ่จะเลือกวัดอยู่ใกล้บ้านเพราะสะดวก มักไปวัดทุกวันพระ บางคนเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม ถึงกับงดเว้นการรับประทานอาหารเนื้อสัตว์ ขอมหุงดวงานเพื่อจะมาถึงศีลในวัด ชาวไทยใหญ่คนหนึ่งเล่าว่า

...มาตั้งแต่หกโมงเช้าแล้ว วันนี้มานอนที่นี้หนึ่งคืน แต่งชุดขาวมาเพื่อมารับศีลหนึ่งคืน เข้าไปนอนวัดวันเข้าพรรษาตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี ตั้งแต่อยู่ที่ไทยใหญ่แล้ว มาเมืองไทยก็ทำตลอด ญาติพี่น้องชวนไปก็ไปเรื่อยๆ วันนี้กินเจ กินผักและจะกินทุกวันจนครบสามเดือน จนออกพรรษา จะมีการสวดมนต์ตลอดเข้าเย็นทุกวัน วันนี้นอนที่วัดนี้ ตอนนี้นำมาทำบุญเอาเงินมาทำบุญ เอา

^๑ เรณู อรรถฐาเมศร์, อ้างแล้ว, ๑๗๖.

^๒ สัมภาษณ์ นายต่าย และ นางสาว กิ่งดง, วัดท่ากระดาศ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

มาฆ่า ปลากะปิองมาทำบุญ กลางคืนจะนั่งนับลูกประจำไปเรื่อยๆ แล้วมีหนังสือให้อ่านประกอบ ไม่หลับนั่งไปเฉยๆ ยุงกัดก็ไม่ตบ ว่างก็นับไปเรื่อยๆ อ่านไปเรื่อยๆ ท่องไปเรื่อยๆ พรุ่งนี้เช้าก็กลับแล้ว...^๑

จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวไทใหญ่มีศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น แม้จะทำงานในองค์กรที่นับถือศาสนาอื่นแต่ก็ไม่ได้เปลี่ยนศาสนายังยึดมั่นกับการไปวัดทำบุญทุกวันพระ “ไปไหว้พระให้สงบสุขเท่านั้น” หากมีงานเทศกาลต่างๆ เช่น การปอยสังฆอลง ก็จะไปร่วมแม้ว่าลูกหลานจะไม่ได้บวชแต่ก็ไปร่วมทำบุญ เพราะ “...คิดว่าเป็นการดีที่สุดในชีวิตแล้ว เป็นการทำบุญได้เอาลูกบวชลูกแก้ว ถ้าพ่อแม่ตายไปไม่มีอะไรส่ง ถ้าเขาทำดีๆ ไป เขาจะเป็นคนดี...”^๒ ส่วนใหญ่ไม่มีการแปลกแยกระหว่างการไปวัดคนเมืองกับวัดไทใหญ่ ข้อดีของวัดไทใหญ่ คือ การมีโอกาสได้ใช้ภาษาของตนเองและพบกับพี่น้องเพื่อนฝูง นอกจากวันพระแล้ว ชาวไทใหญ่จะร่วมงานเข้าพรรษา ออกพรรษาและปอยสังฆอลงเป็นจำนวนมากจนแน่นวัด ชาวไทใหญ่นิยมทำบุญทำทานตอนอยู่ที่บ้านเกิดเคยทำอะไรก็ทำต่อเนื่องกันมา มีการทำบุญให้เจ้ากรรมนายเวร ไม่เลือกว่าเป็นวัดคนเมืองหรือวัดไทใหญ่ หากเป็นพี่น้องเพื่อนฝูงที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ กันก็จะพากันมาหลายครั้ง^๓

ในครั้งที่วัดท่ากระดาศจัดงานตานก้วยสลากเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓ มีคนไทใหญ่และคนเมืองเชื้อสายไทใหญ่มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก เจ้าอาวาสและพระสงฆ์วัดนี้เป็นไทใหญ่จึงมีความตั้งใจที่จะฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมไทใหญ่ ภายในวัดมีการเลี้ยงอาหารแบบไทใหญ่ คนไทใหญ่ที่มาร่วมงานบอกว่างานตานก้วยสลากที่ไทใหญ่คึกคักและมีคนมามากกว่านี้ ที่วัดท่ากระดาศมีผู้เข้าร่วมทำบุญกว่าพันคน มีทั้งคนไทย ไทใหญ่ ลื้อ จีนฮ่อ ส่วนใหญ่เป็นคนเมืองรองลงมาเป็นไทใหญ่ นำเอาครัวทานมาทำบุญ เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว และเจ้ากรรมนายเวร พระสงฆ์ที่มารับครัวทานมาจากหลายวัดมีทั้งพระไทย พระไทใหญ่ และพระลื้อมีโรงทานเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงานซึ่งมาจากจังหวัดต่างๆ เช่น พะเยา ลำพูน แต่ส่วนมากเป็นคนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้ๆ กับวัด

วัดที่ชาวไทใหญ่นิยมไปร่วมงาน ได้แก่ วัดป่าเป้า วัดกู่เต้า วัดคอยสะเก็ด วัดเมืองนะ วัดท่ากระดาศ และวัดปิยสถานแม่แดง เป็นต้น ส่วนงานศพของชาวไทใหญ่จะจัดที่วัดไทใหญ่ เช่น วัดกู่เต้า ส่วนใหญ่แล้วคนไทใหญ่นิยมมาร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดเหล่านี้เพราะเห็นว่าเป็นวัดไท

^๑ สัมภาษณ์ นางหนู่ม ลุงซุง, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นางขวัญ ลุงหลอย, อ่างแล้ว.

^๓ สัมภาษณ์ นายบรรเจ็ด โรจนสายชล, อาชีพรับจ้าง.

ใหญ่ มีพระสงฆ์เป็นชาวไทใหญ่ ทำให้ภายหลังเริ่มมีการนิมนต์พระสงฆ์ไทใหญ่เข้ามาอยู่ในวัดต่างๆ ที่วัดหนองคำใกล้ๆ วัดคู้เต่าก็มีพระสงฆ์ไทใหญ่ ที่วัดป่าเป่ามีพระชาวไทใหญ่มากที่สุด เวลา มีปอยส่งลงชาวไทใหญ่จะไปกันมากที่วัดคู้เต่าและวัดป่าเป่า วัดคนเมืองที่ชาวไทใหญ่นิยมไปคือ วัดคู้โมงค์ วัดคอยสุเทพ และวัดคอยคำ อาจจะเป็นเพราะเป็นวัดที่อยู่ใกล้กับชุมชนไทใหญ่

คนไทใหญ่นิยมไปวัด ทำบุญวันศีล เข้าพรรษา-ออกพรรษา จะไปกันทั้งครอบครัว แม้จะต้องลาหยุดงานและขาดรายได้ก็ยังยอม คนงานก่อสร้างถ้าฝนตกวันพระ ทำงานไม่ได้ก็จะไปวัด เพราะคนไทใหญ่มีธรรมเนียมตอนอยู่ในบ้านเมืองของตนเอง วันศีลทุกคนไม่ทำงาน ไปวัดกันหมดทุกเพศทุกวัย ที่เชียงใหม่ซึ่งมีชุมชนไทใหญ่นานาชาติใหญ่มีกลุ่มฟังธรรม ฟังจากวิทยุไทใหญ่คลื่น FM 97 มีโฆษกพูดภาษาไทย มีกิจกรรมก็จะประกาศชาวไทใหญ่ก็จะมาร่วมกัน พวกที่มีโทรศัพท์มือถือจะติดต่อกับเวลาที่มีกิจกรรมเพื่อนัดหมายกันไป มีการจัดตั้งกลุ่มศรัทธา วัด สวมชุดธรรมจักร เป็นผ้าชิ้นสีดำ เสื้อขาวแขนกระบอก มีผ้าพาดและมีป้ายติด ชุดดังกล่าวนี้ทางกลุ่มทำขาย มีหัวหน้ากลุ่มธรรมจักรที่เป็นผู้ประสานงานกับสมาชิกกลุ่ม โดยทั่วไปนิยมสวมชุดสีขาวหากไปถือศีลที่วัดเหมือนคนไทย จะเห็นว่าในโอกาสงานบุญใหญ่ชาวไทใหญ่มักจะรวมกันแห่มากราบไหว้ไปวัดพร้อมๆ กัน ไม่น่าแปลกใจที่วัดใดมีศรัทธาเป็นชาวไทใหญ่จะอบอุ่นคับคั่งเพราะชาวไทใหญ่มีใจอยากไปวัดเพื่อไปทำบุญและไปพบปะกัน ในวันศีลที่ชาวไทใหญ่มาฟังธรรมกันมาก ก็จะถือโอกาสแลกเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์กันเป็นการสร้างเครือข่ายชาวไทใหญ่ให้กว้างขวางขึ้น ชาวไทใหญ่นิยมไปวัดใกล้ๆ บ้านในโอกาสทำบุญวันพระ แต่ถ้าเป็นงานบุญใหญ่จะเลือกวัดที่ฟังพอใจและเป็นวัดที่มีสถานที่กว้างขวางสะดวกสบาย หากถามว่านิยมไปวัดไหน วัดไทใหญ่หรือวัดคนเมือง ชาวไทใหญ่จะตอบไปวัดไหนก็ได้เพราะได้บุญเหมือนกัน แต่ถ้าถามย้ำก็จะตอบว่าอยากไปวัดไทใหญ่มากกว่าเพราะไปวัดไทยแล้วคนไทยรังเกียจเนื่องจากพวกกันไม่รู้เรื่อง^๑

การจัดงานใหญ่ๆ เช่น การแห่ลูกแก้วจะไม่สามารถทำได้ครีครว้นเท่าที่รัฐไทใหญ่ ที่มีการแห่ไปตามบ้านเรือนของญาติมิตรเป็นงานของชุมชนทั้งหมด งานปอยส่งลงที่วัดป่าเป่ามีการแห่ลูกแก้วเป็นช่วยระยะสั้นๆ เพราะการจัดขบวนแห่ทำให้การจราจรติดขัด บางปีมีการแห่รอบเมืองเชียงใหม่ วัดรอบนอกที่เป็นวัดไทใหญ่จะมีการแห่รอบหมู่บ้านให้แต่ละบ้านผูกข้อมืออวยพร ที่รัฐไทใหญ่มีการแห่ลูกแก้วไปกราบนมัสการเจ้าอาวาสของวัดในหมู่บ้านของตนและหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นธรรมเนียมที่จะต้องแห่พอส่างไปเยี่ยมญาติๆ เจ้าของบ้านที่พอส่างแวะไปถือว่าเป็นกุศลโชคกลางที่ได้ต้อนรับขบวนส่งลง ต้องนำอาหารว่างและขนมข้าวต้มมาเลี้ยงดูขบวนส่งลงอย่าง

^๑ สัมภาษณ์ นายเอก นุราชพรณ, อาชีพก่อสร้าง, เชียงใหม่, วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๕๔.

ภาพที่ ๔.๑ รูปงานปอยส่างลอง

เต็มที ท่านที่เป็นญาติผู้ใหญ่จะมีการผูกข้อมือส่างลองด้วยเงินและสายสิญจน์^๑ งานบวชส่างลองจึงเหมือนกับเป็นงานของชุมชนเพราะทุกๆครัวเรือนจะมีส่วนร่วมในการทำบุญ ทั้งที่มาช่วยงานในครอบครัวของส่างลองและต้อนรับคณะส่างลองที่บ้านของตนเอง เป็นงานบุญที่มีความสนุกสนานอย่างยิ่งและเป็นโอกาสที่ชาวไทยใหญ่จะแสดงมิตรจิตมิตรใจแก่กันและกัน ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือแสดงออกถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ปอยส่างลองที่เชียงใหม่มีคนร่วมงานมาก และมีหน่วยราชการเข้ามาสนับสนุน เช่น เทศบาลนครเชียงใหม่ ทำให้เป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ปัจจุบันการจัดงานปอยส่างลองของชาวไทยใหญ่มีการจัดหลายแห่ง จากเดิมจัดที่วัดป่าเป่าก็มีวัดอื่นๆ จัดด้วย ทำให้ที่วัดป่าเป่ามีพ่อส่างน้อยลง เช่น ปี ๒๕๕๔ มีเพียง ๒๖ คน งานปอยส่างลองของวัดป่าเป่าเป็นงานดั้งเดิมดำเนินมาเป็นปีที่ ๑๗ (พ.ศ ๒๕๕๓) แต่ก่อนมีลูกแก้วหรือส่างลองนับร้อยคน ปัจจุบันการที่มีชาวไทยใหญ่กระจายไปอยู่หลายพื้นที่และมีพระไทใหญ่บวชอยู่หลายวัดก็สามารถจัดการบวชแบบไทใหญ่ได้ เช่นที่ อำเภอคอยสะเก็ดและอำเภอแม่แตง

^๑ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน (เชียงใหม่ : เจริญการพิมพ์, ๒๕๔๕), ๒๒๒-๒๒๓.

ในการบวชลูกแก้วแต่ละครั้ง พ่อแม่จะมาติดต่อกับทางวัด เป็นการจัดงานที่พ่อแม่และญาติๆมีความสุขเพราะลูกหลานได้บวชสร้างกุศล จึงมีการจัดเลี้ยงอาหารและถ่ายรูปเป็นที่ระลึก แต่เดิมวัดจะอนุญาตให้มีการแสดงดนตรีในวันปอยส่างลองเพื่อสร้างความสนุกสนาน แต่ตอนหลังจะค่อยๆลดลงเพราะมักมีปัญหาทะเลาะชกต่อยกัน

จากการวิจัยภาคสนามในวัดที่ชาวไทใหญ่มาร่วมกิจกรรมพบว่า ความใส่ใจและศรัทธาในศาสนาของชาวไทใหญ่จะทำให้วัดคนเมืองมีโอกาสที่จะธำรงรักษาพิธีกรรมทางพุทธเอาไว้ เพราะคนเมืองหนุ่มสาวไม่ค่อยมาทำบุญวันศีลแต่คนไทใหญ่จะมาสมำเสมอ การที่คนไทใหญ่ไปวัดนอกจากทำบุญแล้วก็เพราะต้องการพบปะสังสรรค์กับคนไทใหญ่ด้วยกัน คนไทใหญ่นิยมไปวัดใกล้ๆ แต่ถ้าเป็นงานใหญ่จะนิยมไปวัดป่าเป้า ในโอกาสสำคัญชาวไทใหญ่ทำบุญที่วัดป่าเป้ามามากจนวัดต้องเอาสังฆทานและดอกไม้ที่ชาวบ้านถวายมาหมุนเวียนให้ใช้ถวายหรือที่คำเมืองเรียกว่า “บูชา” กันใหม่ ในวัดอื่นๆ เช่น วัดบวกรกชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งไปทำบุญเพราะอาศัยอยู่ในชุมชนใกล้ๆ โดยคนไทใหญ่ต่างคนต่างไปเพราะเป็นวัดคนเมือง มีประเพณีบางอย่างที่แตกต่างกัน เช่น ประเพณีการเข้าพรรษาของคนเมืองต่างจากไทใหญ่ ธรรมเนียมของไทใหญ่เวลาทำบุญหรือ “दान” ต้องรอกันจนครบ ส่วนคนเมืองมีแต่คนแก่คนเฒ่า ดานของใครของมัน ดานแล้วก็กลับ แต่คนไทใหญ่เด็กเล็กเด็กโตคนเฒ่าคนแก่จะไปวัดกันจนเต็ม เพราะคนไทใหญ่เชื่อว่า “... คนไปวัดแดนกันบ่าได้” ต้องไปทำบุญด้วยตนเองและต้องทำพร้อมๆกันในกลุ่มหรือชุมชนของตนเอง

ในรัฐไทใหญ่การเข้าพรรษาเป็นโอกาสสำคัญในการสร้างสมบุญ ชาวไทใหญ่เล่าว่า “...ตีเมืองนอก ก่อนวันเข้าพรรษาสองวัน เป็นจะเก็บเงินเก็บทองมาจัด แล้วเป็นบ่อยะการะงานแล้วเป็นไปช่วยกันหมด แล้วเป็นดานมีสังฆทาน ข้าวดอกดอกไม้ ผลไม้ทุกอย่างเลย นักควย มารวมกันแล้วดานตอนเช้า ไม้ให้สว่าง ตี ๔ ตี ๕ ...”^๑ เห็นได้ว่ากิจกรรมทางศาสนาของไทใหญ่เป็นกิจกรรมครอบครัวและชุมชน การทำบุญประจำวันศีลเป็นกิจกรรมของครอบครัว ส่วนงานใหญ่ทุกครอบครัวในชุมชนมีส่วนเข้าไปร่วมงาน จะมีหัวหน้างานอาจจะเป็นพ่อหลวงหมู่บ้าน หรือแก่บ้าน แล้วรวมกันจัดของถวายพระ เตรียมงาน ประกาศให้คนมาร่วมงาน มีคนรับผิดชอบทำอาหารเตรียมผลไม้และของหวาน จะไม่ใช่ถ้วยชาม แต่นำเอาใบตองมาทำภาชนะใส่แทน เน้นวันกลางพรรษากับวันออกพรรษามากกว่าวันเข้าพรรษา ทุกคนต้องมาช่วยงานส่วนรวมให้เสร็จก่อนที่จะไปทำงานของตนเอง จะเอาเด็กเข้าวัดหมดทุกคน วันพระใหญ่ห้ามฆ่าสัตว์และกินเนื้อสัตว์ คนเฒ่าคนแก่จะไปนั่งสมาธิที่วัดในช่วงพรรษาสัปดาห์ จะไปนอนวัดก่อนวันพระหนึ่งคืน ในช่วงที่มีงานจะมีอาหารขายตลอด ภาพงานบุญใหญ่มีดังที่ชาวไทใหญ่คนหนึ่งเล่าว่า -“...เจ้าได้เข้าส่วมปอยส่าง

^๑ สัมภาษณ์ กลุ่มแม่บ้านสีฟ้า, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๑.

ลองดีวัดคู่เต่า ไกล่จ้างเผือก มีคนนั้ก ถ้ามีงานบวชเป็นเอาของมาฮื้อเงินไป เจ้าก่อไปฮอมกััน คนไทใหญ่ส่วนมากทำบุญกัันนั้ก เสี้ยงกันสองสามพันบาท จ่ายพ่อง ตานพ่อง คนเฮาต้องกินต้อง ไซ้ กินตวยตานตวย...” แสดงให้เห็นถึงความผูกพันของชุมชนทางวัฒนธรรมของเหล่าชาวไทใหญ่ ที่พลัดบ้านเมืองมาอยู่ในเมืองเชียงนี้

แรงงานไทใหญ่ที่มีพื้ร่องอยู่เชียงใหม่ด้วยกันจะหาเวลาพบปะกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน เทศกาลต่างๆ มีโอกาสไปทำบุญที่วัดป่าแดด วันสันทราย วัดคู่เต่า วัดป่าเป้า มีความรู้สึกว่ “มัน ม่วนดี ญาติพบปะญาติ เวลาลูกหลานบวชเขาก็โทรให้ไปร่วมไปช่วยเขา ไปแ่อวตวย...”^๑ หากมีงาน งานบุญต่างๆ เช่นบวชปอยล่างลงก็จะต้องมาช่วยกันเต็มที ทั้งช่วยทำอาหาร ช่วยเลี้ยงอาหาร คูแลล่างลง คอยหาบหามไปมาตามที่ต่างๆ ที่สำคัญคือ การช่วยเรื่องการเงิน ยิ่งเป็นพื้ร่องไกล่ชิด ก็ต้องช่วยมาก ดังนั้นการที่แรงงานมีเงินเดือนหกเจ็ดพันบาทช่วยค่าใช้จ่ายการบวชล่างลงถึงสาม พันบาทก็เป็นเรื่องธรรมดา^๒

ภาพที่ ๔.๒ รูปล่างลง

จากการสังเกตการณ์ที่วัดป่าเป้าในวันเข้าพรรษา วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓ พบว่ามี ผู้คนเข้ามาทำบุญเป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถประมาณจำนวนได้เพราะคนจะทยอยกันมาตั้งแต่

^๑ สัมภาษณ์ นายจ้ามสา ลุงมานเต็ง, อายุ ๒๗ ปี มาจากรัฐแสนหวี, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นางดวงคำ, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕, อ่างแล้ว.

หกโมงเช้า จะเข้ามาถวายสังฆทานและทำพิธีต่างๆเป็นภาษาไทยใหญ่ มีพระสงฆ์รับสังฆทาน ๕-๖ รูป มีทั้งคนพื้นเมืองที่อยู่ละแวกวัดป่าเป๋ามาร่วมงาน แต่ส่วนมากเป็นชาวไทยใหญ่หลายพันคน มากันเป็นครอบครัว นอกจากถวายสังฆทานแล้วมีการบริจาคเงินทำบุญตามจิตศรัทธา กิจกรรมทางศาสนาเหมือนของคนเมืองเพียงแต่คำสวดเป็นภาษาไทยใหญ่ เมื่อทำบุญเสร็จก็จะลงมาเดินเล่น พบปะพูดคุยกัน หาชื้อของใช้ เช่น VCD เพลงและภาพยนตร์ ของเล่น และเสื้อผ้า มีเกมปาลูกโป่งสำหรับเด็กๆและเยาวชน สังเกตว่าทุกคนมีโทรศัพท์มือถือเพื่อใช้ติดต่อ ตามหาหรือนัดหมายกัน บางครอบครัวไปวัดคู่เต๋ามาก่อน บางครอบครัวไปทีหลัง มีกลุ่มผู้สูงอายุที่นอนวัดเพื่อจำศีลภาวนา และร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ภาพ ๔.๓ รูปวัดป่าเป๋า

จากการสัมภาษณ์แรงงานไทใหญ่ชื่อนางฉลาด มาจากเมืองลยง่าตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ อยู่ที่แม่โจ้ ทำงานก่อสร้าง เลือกลงมาวัดป่าเป๋าเพราะเป็นวัดไทใหญ่ เห็นว่าการถือศีลของไทยกับไทใหญ่ต่างกัน เมื่อเป็นไทใหญ่จึงต้องมาวัดไทใหญ่ มาที่วัดเพื่อนอนวัดถือศีลในคืนก่อนเข้าพรรษาในสถานที่วัดจัดเตรียมให้ คิดว่าจะมานอนให้ได้เจ็ดครั้งในช่วงพรรษา หากทำไม่ได้จะทำอย่างน้อยสามครั้ง คือ เข้าพรรษา กลางพรรษา และออกพรรษา มาแล้วก็สบายใจเพราะเจอพรรคพวกพี่น้องไทใหญ่ด้วยกัน^๑ แรงงานคนนี้เป็นตัวอย่างความมีศรัทธาในศาสนาอย่างเคร่งครัดของชาวไทใหญ่

^๑ สัมภาษณ์ นางฉลาด แรงงานไทใหญ่อาชีพก่อสร้าง, วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ภาพที่ ๔.๔ รูปร้านอาหารไทใหญ่ในวัด

ในการสังเกตการณ์ภาคสนามที่วัดกู่เต้า พบว่านอกจากการทำบุญและพบปะสังสรรค์แล้ว งานวัดเป็นโอกาสที่ชาวไทใหญ่จะได้เรียนรู้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการอยู่ต่างบ้านต่างเมือง ที่วัดกู่เต้ามีหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนที่ช่วยเหลือไทใหญ่ไปร่วมงาน ได้จัดละครเวทีเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพแก่ชาวไทใหญ่โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและน่าสนใจได้จัดการเล่นละครเป็นภาษาไทใหญ่เพื่อให้คนไทใหญ่เข้าใจสังคมไทยและการปฏิบัติตัวที่เหมาะสม เช่น การทำวีซ่า การป้องกันและรักษาตัวเมื่อเป็นเอตส์ มีการสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันเป็นการขยายงานของหน่วยงานผู้ชุมชนไทใหญ่ให้กว้างขวางขึ้น

ที่วัดกู่เต้าพระสงฆ์ประกอบพิธีและเทศน์เป็นภาษาไทย มีทั้งคนเมืองและคนไทใหญ่มาทำบุญร่วมกัน ไทใหญ่ที่มาทำบุญแม้จะเป็นคนต่างชาติแต่ก็มีความสุขกับชีวิตในเมืองเชียงใหม่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นายเล็ก อายุ ๓๐ ปี เกิดที่หัวเมือง มาอยู่ที่อำเภอเวียงแหงตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ ได้บัตรคนพื้นที่สูง ปัจจุบันทำงานเป็นลูกจ้างในร้านขายเครื่องก่อสร้าง มีคนงานไทใหญ่ทำงานที่เดียวกันอยู่ประมาณ ๔-๕ คน มีหัวหน้างานเป็นคนไทย ไม่คิดจะกลับบ้านแล้วเพราะพ่อแม่เสียชีวิตหมดแล้ว

ที่คืนบ้านเรือนก็ขายไปหมด ภรรยาทำงานเป็นแม่บ้านอยู่ที่โรงพยาบาลนครพิงค์ มาทำบุญที่วัดคู่
เต้าทุกปี ปีนี้ภรรยามาได้ก็มากับลูก^๑

นางทรายเป็นชาวไทใหญ่เกิดที่เมืองปิ่น มาอยู่เมืองไทยได้ ๑๕ ปี เดิมอยู่ที่เวียงแหง ได้
บัตรพื้นที่สูงเช่นกัน ย้ายมาเชียงใหม่คนเดียวมาทำงานแม่บ้าน พ่อแม่ยังอยู่ที่เวียงแหง ปัจจุบันอยู่
แถวๆ วัดเกตุ ทรายมีนายจ้างค่อนข้างดี เป็นครอบครัวไทยจีน พ่อแม่และลูกสองคน สอนให้
ทำอาหาร งานไม่มีวันหยุดแต่สามารถขออนุญาตหยุดได้ เช่น มาทำบุญที่วัดก็ลามาได้ เนื่องจากมี
งานทำค่อนข้างมันคงจะไม่คิดกลับไปบ้านเมืองของตนเองแล้ว ที่มาร่วมงานที่วัดเพราะได้ข่าวจาก
วิทยุไทใหญ่ วันนี้ทรายสวมชุดไทใหญ่ที่ตัดมาจากเวียงแหงเพราะจะมาร้องเพลงบนเวที ได้หัด
ร้องเพลงไทใหญ่กับเพื่อนๆ เสร็จจากการทำบุญก็จะไปเที่ยวกับเพื่อน มีน้องสาวมาทำงานเป็น
แม่บ้านเหมือนกัน แม้จะห่างไกลจากพ่อแม่ แต่ทรายยังระลึกถึงคำสอนของพ่อแม่ “...ให้ทำบุญ
ไม่ว่าอยู่ที่ไหน อย่าลืมวัฒนธรรมไทใหญ่ ให้ไปร่วมงาน...” ทรายจึงมาร่วมงานทำบุญเสมอ

แม่สาวมาจากเมืองนายได้สิบกว่าปีแล้ว เพราะอยู่เมืองนายไม่มีความสุข จึงมาอยู่กับลูก
มาทางเมืองฝางเข้ามาเชียงใหม่ ลูกมาอยู่เชียงใหม่ได้ ๑๓ ปีแล้ว ลูกทั้งสามคนอยู่เมืองไทยทั้งหมด
แม่สาวมานอนวัดคู่เต้าทุกครั้งที่มีงานบุญเข้าพรรษา แม่สาวรู้ว่ามีวัดไทใหญ่หลายแห่ง เช่น วัด
แม่เก๊ะ ดอยสะเก็ด วัดท่ากระดาศ วัดป่าเป้า วัดเกาะกลาง เป็นต้น แม่สาวเองทำงานอยู่ที่หางดง
ทำงานภาคเกษตร เก็บลำไย คัดลำไย ทำสวน เช้าบ้านอยู่กับลูก มีความสุขดีในเมืองเชียงใหม่

นอกจากทำบุญที่วัดเป็นประจำแล้ว ในบ้านพักหรือห้องพักของชาวไทใหญ่มักจะมีหิ้ง
พระที่ชาวไทใหญ่เรียกว่า แขงพลา มีพระพุทธรูปหรือรูปเคารพต่างๆที่ชาวไทใหญ่นับถือหรือนำมา
จากบ้านเกิด ตอนเช้ามีดก่อนรับประทานอาหารเช้าหรือออกไปทำงานชาวไทใหญ่จะถวายอาหาร
และน้ำ เรียกว่า ตานข้าวพระเจ้า ในตอนเย็นต้องจุดเทียนไหว้พระ ในวันพระหรือโอกาสพิเศษก็จะ
ถวายอาหารพิเศษ ชาวไทใหญ่มักจะสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำทุกเช้าเย็น มีโอกาสจะทำบุญ
ถวายทาน หากทราบว่ามีวัดใดที่มีกิจกรรมทางศาสนาสำคัญๆ แม้จะอยู่ไกลและมีค่าใช้จ่ายมากก็ยัง
ยินดีที่จะไป เช่น ไปร่วมงานพุทธชยันตีของวัดพระธรรมกายก็เดินทางจากเชียงใหม่โดยรถ
โดยสารขนาดใหญ่ไปร่วมกับคนกลุ่มอื่นๆ^๒

เทศกาลที่สำคัญของชาวไทใหญ่ที่จะต้องหยุดงานเป็นเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
และมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัดและชาวบ้าน คือ วันเข้าพรรษาและออกพรรษา งานปอยปีใหม่

^๑ สัมภาษณ์ นายเล็ก อายุ ๓๐ ปี อาชีพรับจ้าง, วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๒ สัมภาษณ์ นางดวงคำ, วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

และงานปอยซอนน้ำหรือสงกรานต์^๑ ชุมชนไทใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยมานานจะมีกิจกรรมพิเศษ ในช่วงเข้าพรรษาหรือ วันเข้าหว่า เป็นโอกาสที่ชาวไทใหญ่จะมาทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ขอพรและผูกข้อมือโดยพระสงฆ์ คนแก่คนเฒ่าจะไปนอนวัดถือศีลในช่วงเข้าพรรษา วันออกพรรษาหรือวันออกหว่าจะมีการทำของยอดและของปลาที่บ้านแล้วไปร่วมงานปอยเตียน จะมีกิจกรรมบันเทิงในวัดเช่น การฟ้อนรำ รำก รำโต การแสดงของเยาวชน ที่บ้านมีการทำขนมจ็อกและข้าวยาคูของไทใหญ่ โอกาสนี้วัดต่างๆในชุมชนไทใหญ่จะมาร่วมกันทำบุญ ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นชุมชนไทใหญ่นานาชาติมีงานปอยเตียนสิบเอ็ด ฉลองการออกพรรษาเป็นงานใหญ่ที่ชาวไทใหญ่และคนเมืองมาร่วมกันทำบุญ ในช่วงนี้ชาวไทใหญ่จะงดการแต่งงาน งานปอยปีใหม่ คือ การฉลองปีใหม่ในวันขึ้นหนึ่งค่ำเดือนหนึ่ง ชาวบ้านจะทำขนมและอาหารพิเศษของไทใหญ่และนำไปถวายพระและรับประทานร่วมกัน ตอนเย็นมีงานรื่นเริงต่างๆ ส่วนงานปอยซอนน้ำ ชาวบ้านจะไปทำบุญ สรงน้ำพระ และรดน้ำดำหัวขอขมาผู้ใหญ่หรือเรียกว่า ปอยกันตอ มีการเล่นรดน้ำและงานละเล่นต่างๆสนุกสนาน

อย่างไรก็ตามชาวไทใหญ่ที่มายุ่นนานเห็นว่าพฤติกรรมทางศาสนาของชาวไทใหญ่เปลี่ยนไป เดิมในชุมชนไทใหญ่ชาวบ้านไปวัดเป็นปกติวิสัยจึงแต่งตัวตามสบาย แต่ปัจจุบันหันมานิยมแต่งชุดไทใหญ่ที่สวยงามและราคาแพง แต่เดิมนั้นการปฏิบัติช่วงเข้าพรรษาต้องไปวัดทุกครอบครัวเพื่อสร้างสมบุญกุศล วันพระต้องไปวัดประจำแต่ปัจจุบันไม่ค่อยไปกันแล้วเพราะการไปวัดเดิมมีการถวายสิ่งของที่มีในครัวเรือน เช่น อาหารและผลไม้ที่ปลูกอยู่กับบ้าน ไม่นิยมถวายเงินเพราะชาวบ้านไม่ค่อยมีเงิน แต่ในเมืองไทยพฤติกรรมการทำบุญเปลี่ยนไปเป็นการถวายสิ่งของหลายๆหรือถวายเงิน ดังนั้นหากไปวัดต้องมีการถวายสิ่งของหรือเงินทองเพื่อทำบุญซึ่งเป็นรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น เป็นการทำให้หน้าตาของผู้ทำบุญ เมื่อมีเงินน้อยก็ทำให้ไม่ไปวัดทุกวันพระแต่เลือกไปทำบุญในวันสำคัญ เดิมชาวไทใหญ่เคยมีความสำรวมในศาสนสถานมาก มานอนวัดต้องถือศีลแปด สำนวกริยาฝึกใจ ไม่เดินเร็ว ไม่มองไกลให้มองต่ำ ห้ามข้ามขอนไม้ใหญ่ ห้ามเด็ดใบไม้ ต้องกินเจ มาถึงวัดต้องทำสมาธิเพื่อฟังธรรม ขณะที่นอนในวัดหากนอนไม่หลับก็จะลุกขึ้นมาบูชาเทียน คนไทใหญ่มุ่งมั่นในการสืบทอดพุทธศาสนาและเน้นการทำบุญเพื่อชาติหน้า^๒ ธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวค่อยๆ เปลี่ยนแปลงตามวิถีชีวิตของคนในเมือง

ในขณะที่เรามักจะมองเห็นการทำบุญสุนทานของชาวไทใหญ่จำนวนมากตามวัดวาอารามต่างๆ อีกมุมมองหนึ่งของชุมชนชาวไทใหญ่ คือ แรงงานที่ยากจนที่ต้องจำกัดกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ

^๑ อรรถาธิบาย ศิริผล, อ้างแล้ว, ๑๒๑.

^๒ เรณู อรรถาธิบาย, อ้างแล้ว, ๑๗๖.

ที่ยังมีศรัทธาอยู่เพราะต้องทำงานและมีเงินจำกัด แรงงานที่ยากจนมักจะไม่ได้ไปวัดบ่อยนัก เพราะ “...ไปทำบุญแต่ละครั้งมันต้องเสียเงิน ไปซื้อสังฆทาน ดอกไม้ รูปเทียน แล้วที่สำคัญต้องเสียรายได้ ที่ต้องหยุดงานในวันนั้น...”^๑ แรงงานคนหนึ่งเล่าว่า “...เหมือนพี่วันนั้นต้องไปทำบุญให้พ่อ พี่เลือกไปวัดคู่เต้าเพราะใกล้บ้านจะได้กลับมารอรถรับไปทำงานได้ทันเวลา...” ความจำเป็นในการหาเลี้ยงชีพทำให้คนไทยใหญ่จำนวนหนึ่งต้องห่างจากศาสนาและชุมชนทางวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งๆที่โดยนิสัยแล้วคนไทยใหญ่เคร่งครัดมาก ดังที่ได้กล่าวไปแล้วถึงแรงงานไทยใหญ่ที่ต้องไปวัดทำบุญเป็นประจำ เป็นแรงงานที่ได้ทำงานดี มีรายได้มั่นคงมีนายจ้างที่ใจดี ให้โอกาสหยุดงานไปทำบุญได้ แต่กลุ่มแรงงานชั่วคราวไม่สามารถที่จะทำเช่นนั้นได้เพราะขาดความมั่นคงทางรายได้ นอกจากนี้แรงงานไทยใหญ่กลุ่มที่ไม่มีบัตรอนุญาตทำงานจะไม่กล้าออกไปเตร็ดเตร่ตามที่ต่างๆ เพราะกลัวตำรวจจับ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มักเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีงานบุญสำคัญๆ

ภาพที่ ๔.๕ รูปการทำบุญของชาวไทใหญ่

^๑ จิรพรรณ บัวชอย, อ้างแล้ว, ๑๗.

๔.๘ ทักษะของคนไทยต่อแรงงานไทใหญ่

ในทางกายภาพคนไทยเห็นว่าคนไทใหญ่และคนไทยไม่ต่างกันมากนัก บางคนคิดว่าคนไทใหญ่มีสีผิวต่างจากคนไทย ที่ชัดเจนคือภาษาพูดต่างกัน ทำให้เข้าใจกันยาก คนไทยคนหนึ่งที่ได้พบชาวไทใหญ่ให้ความเห็นถึงความต่างระหว่างคนไทยและคนไทใหญ่ว่า^๑

...ผมดูออกว่าเป็นไทใหญ่ คือ ผู้หญิงใส่ต่างหู ไว้ผมยาว หรือผู้ชายจะดู สักลายซึ่งไม่เหมือนคนไทย แต่ที่บ้านผมไม่สักลาย เขาเชื่อว่าถ้าไป เป็นทหารจะยิงไม่เข้า ความเชื่อยังถืออยู่ทางใต้จะเชื่อเยอะกว่าเพราะ เขาเกณฑ์เป็นทหารเยอะ บ้านผมน้อยไปแล้ว แต่ก็มีการแต่งกาย บางคนอยู่เมืองไทยนาน จังหวัดใหญ่ๆ มีเงินก็ดูจากการแต่งกายไม่ออก แต่หากฟังสำเนียงพูดก็จะดูออก ไทใหญ่พูดภาษาไทยเพี้ยน...

ภาพที่ ๔.๖ รูปชาวไทใหญ่

การมีแรงงานไทใหญ่จำนวนมากในเชียงใหม่ทำให้มีเสียงสะท้อนทั้งทางบวกและทางลบ ผู้มีประสบการณ์ในการดูแลจัดการกับแรงงานไทใหญ่ที่เป็นแม่บ้านเห็นว่าในด้านการทำงานและ

^๑ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวที่อาจไม่ถูกต้อง สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมงานวัดป่าเป้า, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ความรับผิดชอบนั้น “...แม่บ้านไทใหญ่ทำงานดี ขยันขันแข็ง ต่างจากคนเมืองที่ขี้เกียจ ชอบทิ้งงาน โดยไม่บอกล่วงหน้า แม่บ้านไทใหญ่จะลาล่วงหน้า แต่ก็มีกรลาออกบ่อยๆ มีการติดตามสามีไปตามแคมป์ก่อสร้างหรือต้องออกไปทำงานก่อสร้างกับสามีเนื่องจากบริษัทให้อยู่ฟรีไม่ต้องเสียค่าน้ำค่าไฟแต่ต้องทำงานกับบริษัท...”^๑ แรงงานไทใหญ่ทำงานอึด หากงานที่ทำมันคงและมีรายได้เป็นที่ที่พอใจจะอยู่นาน นายจ้างคนไทยจำนวนมากเห็นว่า “...คนไทใหญ่มีความกตัญญู หากได้รับความช่วยเหลือก็จะผูกพันถือว่าเป็นเจ้านาย เจ้านายเรียกใช้ก็ต้องไป หรือหากคนไปทำแทน...” ทั้งยังมีความเห็นทางลบต่อแรงงานไทยว่า”... จ้างคนงานทำสวนดอกไม้ ที่แม่โจ้ ใช้แรงงานไทใหญ่ ๘ คน เพราะคนไทใหญ่ ขยัน อุตุน ไม่อยากรับคนงานที่เป็นคนเมือง”^๒

สถานประกอบการขนาดใหญ่ที่รับแรงงานไทใหญ่เห็นความสำคัญของแรงงานกลุ่มนี้ นอกจากการจ่ายค่าแรงตามความเหมาะสม ให้ความช่วยเหลือทางด้านที่อยู่อาศัย มีการอบรมให้ความรู้แก่แรงงานที่เข้ามาใหม่ให้ทำงานได้ดี และยังสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ เมื่อใดก็ตามที่มีงานประเพณีสำคัญของชาวไทใหญ่บริษัทจะสนับสนุนทางการเงินหรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น กรณีของบริษัทขนส่งขนาดใหญ่ของเชียงใหม่ที่สนับสนุนประเพณีไทใหญ่ที่จัดในวัดท่ากระชายเพราะทางบริษัทจ้างแรงงานไทใหญ่เป็นจำนวนมาก จึงต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง”

สถานประกอบการขนาดเล็กและกลางในเชียงใหม่อาศัยแรงงานไทใหญ่เป็นหลัก นายจ้างจะป้องกันปัญหาข้อกฎหมายด้วยการปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ^๓ จะมีการทำใบอนุญาตทำงานและต่ออายุใบอนุญาต หากแรงงานไม่มีเงินนายจ้างจะจ่ายเงินให้แล้วหักจากเงินเดือนของลูกจ้าง โรงงานอิฐบล็อกจากหนึ่งมีคนงานไทใหญ่อยู่ยี่สิบคน นายจ้างเห็นว่าคนไทใหญ่ทำงานดี แม้ปัจจุบันนี้จะมีปัญหาบ้าง เช่น บางคนมาทำงานอยู่เป็นระยะสั้นๆเพื่อหาประสบการณ์แล้วออกไปทำงานที่อื่น บางคนเคยทำงานสบาย เช่น เป็นลูกจ้างบีมน้ำมัน เป็นงานสบายไม่ต้องใช้แรงงานยกของหนักเหมือนโรงงานทำอิฐ แต่ถ้าจ่ายน้ำมันเกินก็จะถูกหักเงิน มาทำงานที่โรงงานให้ยกของหนักก็ทำไม่ไหวเพราะไม่เคยทำ นายจ้างเห็นว่าปัจจุบันคนไทใหญ่เริ่มจะเลือกงาน เพราะงานมีมาก คนทำงานมีน้อยไม่พอกับความต้องการ วิธีการหาคนงานเพิ่มก็จะให้แรงงานไทใหญ่ที่ทำอยู่แล้วชักชวนให้คนอื่นๆมาทำ มาแล้วก็จะให้มาฝึกงานก่อน เป็นแรงงานยกอิฐบล็อก การ

^๑ สัมภาษณ์ ป้าก้อง, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาทำความสะอาดแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๒๒

กันยายน ๒๕๕๓.

^๒ สัมภาษณ์ นางดอกไม้ นันตา อายุ ๓๖ ปี อาชีพรับเหมาก่อสร้าง, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๓ สัมภาษณ์ แรงงานไทใหญ่ วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๔ สัมภาษณ์ เจ้าของโรงงานชัยทวีบล็อก, วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๓

ทำงานปู้ตัวหนอนต้องฝึกกันนาน ก็จะไม่ค่อยบอกกันสอนกันไป แรงงานบางคนอยู่นาน ทำงานปู้
อิฐบล็อกจนเชื่อมือปล่อยให้ทำงานคนเดียวได้ ทางโรงงานจะมารับผิดของงานเอง เหมาะปู้ตัว
หนอนวันละ ๒๐๐ บาท คนยกอิฐบล็อกได้วันละ ๑๗๐ บาท(พ.ศ.๒๕๕๓) โรงงานยังต้องการ
คนงานเพิ่มเพราะผลิตไม่ทัน หากคนงานได้ไม่พอ จำเป็นต้องติดต่อหากคนลาวให้มาทำงาน จาก
ประสบการณ์พบว่าคนไทยไม่ค่อยอดทนจึงไม่นิยมมาทำงานโรงงาน^๑

ความนิยมจ้างแรงงานไทใหญ่ของผู้ประกอบการหรือนายจ้างคนไทยเพราะหากคนงานไทย
ยาก คนไทยชอบหยุดงานโดยไม่มีเหตุผลสมควร คนไทใหญ่แม้จะมีความสามารถน้อยกว่า มีฝีมือ
น้อยกว่าแต่มีความขยันมากกว่า แรงงานไทยใช้เงินเกินรายได้จึงมีหนี้สิน ในขณะที่แรงงานไท
ใหญ่ประหยัดคอดออม ไม่ค่อยรังเกียจที่จะทำงานนอกเวลาเพื่อหาเงินเพิ่มจึงมีเงินเก็บมากกว่า
แรงงานไทย^๒ ถ้ามีโอกาสทำการค้าขาย คนไทใหญ่จะทำได้ดีเพราะมีทักษะและความอดสาหะมาก
คนไทยหลายคนเห็นว่า “...ไทใหญ่ไม่ค่อยปัญหา เขาหากินของเขา เวลาเขาหาเงินได้ดี เขาก็รับพ่อ
แม่มาอยู่ด้วย เขาอยู่กับเป็นหมู่ของเขา ถ้าจะว่าคนไม่ดีก็มีหมดทั้งคนเมืองคนไทยเรา...”

โดยทั่วไปกล่าวได้ว่า นายจ้างส่วนใหญ่พอใจแรงงานไทใหญ่ เปรียบเทียบกับคนไทย
พบว่า “มันไม่ค่อยมีคนงานไทย แรงงานไทยเป็นไม่ค่อยทำกัน คนเมืองไม่ค่อยทำงานก่อสร้าง
ส่วนมากเขาทำงานสบาย งานก่อสร้างมันทุกข์เหนื่อยเขาไม่ค่อยทำกันและไม่ค่อยสู้งานหนัก
ค่าจ้างก็แพง แรงงานไทใหญ่มันถูกกว่า”^๓ จากการสัมภาษณ์นายจ้างยืนยันว่าไม่มีการเอาเปรียบ
แรงงาน การจ่ายค่าแรงจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำงาน มากที่สุด ๒๕๐ บาทต่อวัน ผู้หญิง
ได้ ๑๖๐ บาทต่อวัน ส่วนมากแรงงานไทใหญ่มารับจ้างเป็นครอบครัว โดยเข้ามาตามหางานเอง
ตามพื้นที่ก่อสร้าง มักจะมีเพื่อนกันคอยบอก เมื่อมาสมัครงานนายจ้างจะพิจารณาการทำงานก่อนจึง
จะกำหนดค่าจ้าง ทางผู้รับเหมาจัดหาที่อยู่ให้ ให้คนงานจ่ายค่าน้ำค่าไฟเอง^๔

นายจ้างส่วนใหญ่ที่สัมภาษณ์พอใจกับการทำงานของแรงงานไทใหญ่ เจ้าหน้าที่หอ
จดหมายเหตุพายัพได้เล่าประสบการณ์ในการจ้างแรงงานไทใหญ่เปรียบเทียบกับแรงงานไทยว่า

...เขาทำงานดินะ ครั้งแรกหนูจ้างทำห้องครัวก่อน ก็จะมาทำโรงรถต่อ
หนูทดลองเอาคนเมืองมาทำ ...จ้างลุงหนานตันที่เป็นสถาปนิกประจำหมู่บ้าน
มาทำ แต่อย่างว่าเป็นคนแก่ ทำงานก็ดินะ ฝีมือมีระดับน่าเชื่อถือ แต่ถ้า

^๑ สัมภาษณ์ เจ้าของโรงงานชัยทวีบล็อก, อ่างแก้ว.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้รับเหมาก่อสร้างบ้านในจังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้รับเหมาก่อสร้างบ้านในจังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้รับเหมาก่อสร้างบ้านในจังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

เปรียบเทียบกับไทใหญ่ก็ต่างกัน คนเมืองพอกินข้าวเสร็จก็มาประมาณ
 บ่ายสอง เพราะไปกินข้าวที่บ้าน กว่าจะมาก็ประมาณบ่ายสองโมง ทำไม่
 นาน ลี้โมงห้าโมงก็กลับบ้านแล้ว ลูกน้องลุงหนานตัน ถ้าลุงหนานตันไม่อยู่
 บางวันก็มา บางวันก็ไม่มา มันไม่เหมือนทั้งที่เหมงานเหมือนกัน ถ้าเปรียบ
 เทียบหมาคนเมืองกับหมาแรงงานไทใหญ่ ไทใหญ่ไวกว่า ฝีมือไม่รู้เพราะ
 ทำงานคนละอย่าง คนหนึ่งห้องครัว คนหนึ่งโรงรถ ถ้าเปรียบดูเรื่องเวลา
 อ่อง (แรงงานไทใหญ่)ทำงานรีบร้อนมาก ไปกินข้าวแป็บเดียวก็มาแล้ว
 ไม่ถึงแปดโมงเช้าก็มาทำงานแล้ว **เขายืนยันว่าคนเมืองเราน้ำใจก็มี**
 อะไรเสียก็ซ่อมได้หมด ทำให้เราประหยัดค่าใช้จ่าย อุปกรณ์ทำมาหากิน
 เขาก็มีพร้อม เครื่องมือช่างเขามีทุกอย่าง ร้านค้าอุปกรณ์ต่างๆอ่องรู้จัก
 บางครั้งของที่บ้านเสีย อ่องก็ซื้อมาให้ก่อนเรามาจ่ายทีหลัง **เราพูดเราขอ**
อะไรทำให้ทันที ไม่เหมือนช่างบ้านเรา อย่างราคาสิ่งของช่างไฟคน
 เมืองเขียนรายการมา เวลาไปซื้อไม่แจ้งราคารายละเอียดแต่รวมราคาทั้งหมด
 มาให้อย่างเดียว มันต่างกัน ไทใหญ่แจ้งราคาสิ่งของแต่ละรายการให้ฟัง
 มันต่างกันจริงๆ **คนเมืองหนุ่มมองว่าเขาไม่ค่อยโปร่งใส** ไทใหญ่แจกแจงให้ว่า
 ราคาสิ่งของ บอกราคาตามจริง ดูแล้วจริงใจไม่เอาเปรียบเรา...เขามองถึง
 อนาคตข้างหน้าว่าถ้าให้ความจริงใจแก่ก่อน ซื่อสัตย์ ถ้าพอใจก็จ้างกันไปเรื่อยๆ
 มีอีกหลายงานรออยู่ข้างหน้า...^๑

ทางด้านความสัมพันธ์กับคนไทย ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนให้ทัศนะทางบวกต่อการมีชาว
 ไทใหญ่เข้ามาอาศัยอยู่เช่น

.. ชุมชนแถวนั้นไม่มีปัญหา เขารู้จักกัน ส่วนมากเขากว้างขวาง
 เป็นพี่เป็นน้องกัน ชาวบ้านก็ไม่ว่าอะไร ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น
 ไม่มีการลักขโมย ของหายก็ไม่มี อยู่กันเรียบร้อยดี เป็นที่อยู่ของเป็น
 เราก็ออยู่ของเรา เขาไปวัดไปวา เขาชอบทำบุญ ถ้ามีฟ้าป่าเขาก็ไปแอ้วของเขา
 เขามีความสัมพันธ์ดีกับชาวบ้าน...

^๑ สัมภาษณ์ นางสาวสุทิมพ์ สุริยะวงศ์ อายุ ๔๐ ปี, หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ, เชียงใหม่, วันที่ ๒๕
 เมษายน ๒๕๕๕.

นายจ้างคนไทยเห็นว่า “...คนเมืองไม่คิดว่าไทใหญ่แย่งงานทำ เขาก็มีของเขา คนเมืองก็มาทำงานกับเจ้า แต่สู้ไทใหญ่ไม่ได้ เรามีไทใหญ่ ๑๐ คน คนไทย ๓-๔ คน คนไทยทำงาน ๘ โมง ออกเที่ยงหยุด บ่ายโมงเช้า ๔ โมงเก็บ แต่ไทใหญ่เราว่าวันนี้เสร็จก็เสร็จ วันนี้เราเสร็จค่าก็ช่วยๆกันไป วันไหนเสร็จเช้าก็เก็บเช้า คนไทยเมื่อค่ามาจอดรถกินเหล้าตลอดทาง พรุ่งนี้เมาก็ไม่ไปทำงานแล้ว เบิกเงินล่วงหน้าตลอด ไทใหญ่มีระเบียบดี เงินเบิกทุกวันที่ ๑๐ ของเดือนก็ตามนั้น ไม่พรั้าหรือ เวลากินเหล้าเขาก็กินบ้านเขา ไม่กินเหมือนคนเมือง” เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ “ค่าแรงคนเมืองแพงกว่า จะทำงานได้ดีหรือไม่ก็ได้ค่าแรงแพงกว่า ๓๐๐ ขึ้น ผู้หญิง ๒๐๐ กว่า หรือ ๑๕๐ บาท จ่ายครั้งละสี่ห้าหมื่น เราก็ไม่เหลืออะไร เรารับไทใหญ่ดี ค่าแรงน้อย เราได้เงินมากขึ้น แล้วทำงานดีกว่าด้วย เวลาเลี้ยงเราก็เลี้ยงอย่างสิ้นปีมาก็เลี้ยง เลี้ยงวัวเป็นตัว เอาหมูลงทำงานได้เงินมากเราก็เลี้ยงดีขึ้นหน่อย”^๑

ในชุมชนเมืองหากมีแรงงานไทใหญ่มาอาศัยอยู่ผู้ที่นำเข้ามาจะต้องแจ้งผู้ใหญ่บ้านว่ามีคนไทใหญ่เข้ามาอยู่ที่คน เพื่อจะตรวจสอบเวลาเกิดการลักขโมย การให้ที่อยู่อาศัยให้นายจ้างไม่ต้องเสียเวลาตระเวนรับส่งแรงงาน จึงปลูกเป็นเรือนแถวให้อยู่เป็นห้องๆในที่ดินของนายจ้าง บางครั้งก็ปลูกที่อยู่ให้เฝ้าพื้นที่ก่อสร้างไปด้วย การที่นายจ้างมีที่อยู่อาศัยให้ทำให้แรงงานสะดวกในการทำงาน ไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง อีกทั้งสะดวกในการทำงานนอกเวลา

คนเมืองมองว่าชาวไทใหญ่ชอบทำบุญ เป็นวัฒนธรรมที่ดีงาม ชาวไทใหญ่มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาวัดเพราะนิยมทำบุญทำทานและร่วมงานศาสนา เห็นว่าในฐานะที่เป็นชาวพุทธด้วยกันคนไทใหญ่และคนเมืองสามารถอยู่กันไม่มีปัญหา คนไทใหญ่ที่มาอยู่ในชุมชนของคนเมืองจะมาร่วมทำบุญตลอดทุกปี แม้จะมีคนเมืองบางคนก็กลัวว่าไทใหญ่เข้ามาจะสร้างปัญหา บางคนรับไทใหญ่ไม่ได้ก็แยกตัวไปวัดอื่น คนเมืองส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการทำบุญกุศลไม่ควรจะมีการแบ่งแยก เห็นว่า “...ไทใหญ่มาทำบุญที่วัดถือเป็นการดี เพราะเขามาทำบุญทำทานเป็นการพัฒนาวัด เขาไม่มีปัญหาเขาควบคุมของเขาได้...” ในด้านนิสัยเกี่ยวกับความเป็นอยู่คนเมืองเห็นว่า “...คนไทใหญ่ประหยัดในเรื่องการกินการอยู่ กินอาหารราคาถูก แต่นิยมซื้อทองและใส่ทองในงานเทศกาล มีนิสัยขอดออมจึงมีเงินเก็บมาก...”^๒ ชาวไทใหญ่นิยมรักษาประเพณีของตน ในเทศกาลงานบุญต่างๆจะเห็นชาวไทใหญ่แต่งกายตามประเพณีดั้งเดิมกันเป็นส่วนใหญ่ ผู้หญิงส่วนใหญ่นิยมแต่งกายเรียบร้อย มักจะไม่สวมกางเกงไปวัด นิยมทำบุญ มักบริจาคเงินให้กับวัด หรือประกอบพิธี

^๑ สัมภาษณ์ ผู้รับหมาก่อสร้างบ้านในจังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

^๒ สัมภาษณ์ นายสุม อินดวงค์ อายุ ๕๖ ปี อาชีพรับจ้าง.

ทางศาสนา เช่น ปอยส่างลอง แต่ละครอบครัวจะใช้เงินหลายหมื่นบาทเพื่อบวชลูกหลานเพียงเจ็ดวันเพราะเป็นประเพณีสำคัญของชาวไทยใหญ่

ในขณะที่เดียวกันคนไทยบางกลุ่มมีทัศนคติในทางลบต่อชาวไทยใหญ่ค่อนข้างมาก เช่น เจ้าของหอพักแห่งหนึ่งเล่าว่า

..ที่บ้านทำหอพัก จะบอกไว้เลยว่า ไม่เอาชาวไทยใหญ่มาพักอาศัยอยู่ เพราะชาวไทยใหญ่น่ากลัว อ่านข่าวเห็นชาวไทยใหญ่น่าคนโน้นคนนี้ ขนาดเป็นชาวไทยใหญ่ด้วยกันพามาพัก ยังขโมยเงินและฆ่าเพื่อนกันเลย วันไหนก็ไม่รู้ก็ฆ่าสองตายาย แล้วมีญาติเอาชาวไทยใหญ่มาเลี้ยงดูเหมือนลูกหลาน สนับสนุนลูกเขาให้เรียนหนังสือช่วยเหลือทุกอย่าง เขาให้เงินเดือนด้วย แต่พอมีงานใหม่ก็มาลาออก ขอให้อยู่ช่วยชั่วคราวสองชั่วโมงมันยังไม่เอา ใจมันดำ มันไม่อยู่เลย อยากไปก็จะไป เขามาเล่าให้ฟังเราก็เคยเตือนเขาแล้ว ก็สงสารนะ แต่เขาไม่สงสารเราเลย ว่าจะไปขอช่วยงานต่อมันยังไม่ช่วยเลย ถึงมีบัตรแรงงานก็เถอะ มันอยากจะทำอะไร อยากจะกลับบ้านมันก็กลับ จะบอกญาติๆว่า อย่าไปยุ่งเลย...

คนไทยบางคนไม่ชอบชาวไทยใหญ่เพราะมีประสบการณ์ว่า เวลาชาวไทยใหญ่จับกลุ่มกันมักส่งเสียงดัง สร้างความรำคาญ เสียสมาธิในการทำงาน เกิดปัญหาลักขโมยในชุมชน ทะเลาะวิวาทกันเอง เข้าใจว่าแย่งอาชีพคนเมืองและเข้ามาสร้างอิทธิพลเพราะมีกลุ่มสอนภาษาไทยและกลุ่มสอนคอมพิวเตอร์ เห็นไกลไปกว่านั้นว่าชาวไทยใหญ่กำลังรวมกลุ่มกันสร้างอิทธิพลยึดครองบ้านเมืองของคนไทย แม้จะทำกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันแต่ก็รู้สึกว่าเป็นภัยเข้ามาจำนวนมากเหมือนมายึดครองแผ่นดิน กลัวว่าจะตกอยู่ภายใต้อำนาจของชาวไทยใหญ่ซึ่งเข้ามาเป็นกลุ่มอยู่รวมกัน มีลูกมีหลาน และไม่ค่อยนิยมแต่งงานกับคนไทยเพราะความรักชาติ^๑ ทัศนคติเช่นนี้สืบเนื่องมาจากความเข้าใจว่าชาวไทยใหญ่เป็นชาวพม่า ซึ่งในอดีตได้มีการเขียนประวัติศาสตร์สร้างภาพให้พม่าเป็นศัตรูที่โหดร้าย ทำลายบ้านเมืองและฆ่าฟันคนไทยตั้งแต่สมัยเสียกรุงศรีอยุธยาในปี ๒๓๑๐^๒ คนไทยที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ฉบับชาตินิยมจึงซึมซับเอาความเกลียดชังพม่าไว้อย่างเต็มที่ ส่วน

^๑ สัมภาษณ์ นางภูมิ บุญเฉลียว, อายุ ๕๖ ปี.

^๒ Sunait Chutintaranond, "The Image of the Burmese Enemy in Thai Perceptions and Historical Writings," in Sunait Chutintaranond and Than Tun. **On Both Sides of the Tenasserim Rang** (Bangkok: Asian Studies monograph # 050, 1995, 12-13.

ชาวล้านนาเองได้ถูกผนวกเข้าไปอยู่ในกระบวนการรับรู้ประวัติศาสตร์กระแสหลักของชาติไทย ซึ่งได้ลบเลือนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นล้านนาไปหมดแล้ว จึงไม่เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ในอดีตของ ชาวไทใหญ่กับชาวล้านนา ทำให้เกิดทัศนคติในทางลบกับชาวไทใหญ่ซึ่งโดยสัญชาติแล้วเป็น พลเมืองพม่าไปด้วย

สื่อมวลชนมีส่วนในการสร้างภาพลบให้กับแรงงานไทใหญ่ เช่น การโหมข่าวอาชญากรรม ที่แรงงานไทใหญ่ถูกกล่าวหา และการเขียนข่าวที่ทำให้เกิดความตื่นตระหนก หลังจากข่าวแรงงาน ไทใหญ่ฆ่าข่มขืนนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ชาวบ้านในหมู่บ้านหลายแห่งที่เมืองเชียงใหม่ที่มี ชุมชนแรงงานไทใหญ่อยู่ใกล้เคียงเริ่มมองแรงงานไทใหญ่ในทางลบและพยายามที่จะผลักดันให้ ชุมชนไทใหญ่ย้ายออกไป เช่น มีการแจ้งให้ตำรวจไปตรวจค้นแคมป์ก่อสร้างของแรงงานไทใหญ่ บริเวณบ้านป่าจี้ หมู่ ๓ ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลายเป็นข่าวเกรียวกราวในหน้า หนังสือพิมพ์ว่ามีนายทุนผู้รับเหมาก่อสร้างได้เช่าที่ดินให้แรงงานปลูกบ้านพักอาศัยชั่วคราว มี แรงงานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและหลังจากเลิกงานแรงงานเหล่านี้มักจับกลุ่มดื่มสุรา ทะเลาะเบาะ แว้งส่งเสียงดังสร้างความรำคาญให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านจึงแจ้งตำรวจให้เข้าไปตรวจจับ ในข่าว ดังกล่าวแสดงว่าชาวบ้านเห็นแรงงานไทใหญ่เป็นกลุ่มที่สร้างปัญหา ก่ออาชญากรรม และเรียกร้อง ให้ผลักดันออกไป^๑

สื่อสิ่งพิมพ์ที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชาวไทใหญ่และวัฒนธรรมไทใหญ่จะเรียกไท ใหญ่ว่าพม่า ซึ่งคำว่าพมานั้นสร้างความรู้สึกลบในฐานะผู้ร้ายผู้รุกรานมาโดยตลอดเมื่อคนไทย ศึกษาประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาถูกพม่าเผาทำลาย ไม่เคยรู้ว่าชาวไทใหญ่มีความสัมพันธ์เช่นไรกับ คนล้านนาในอดีต ทัศนคติต่อแรงงานไทใหญ่เกิดขึ้นเมื่อสื่อสังคมต่างๆจะกระพือข่าวว่าแรงงานไท ใหญ่สร้างปัญหาความมั่นคงของรัฐ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย ปล้นชิง ทรัพย์สิน ตลอดจนแรงงานคนไทยทำซึ่งพิสูจน์แล้วว่าไม่จริง แต่คนไทยก็กลัว นายจ้างกลัวลูกจ้างทำ ร้ายในขณะที่แรงงานไทใหญ่เองก็กลัวนายจ้างจะรังแกหรือโกงค่าแรง ทัศนคติเหล่านี้ทำให้เกิดความ หวาดระแวงและนำไปสู่ความรุนแรงซ้ำซากระหว่างคนไทยกับคนไทใหญ่

๔.๕ การสืบสานวัฒนธรรมในหมู่แรงงานไทใหญ่ในเชียงใหม่

ปัจจุบันมักมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า วัฒนธรรมไทใหญ่ในเมืองไทยกำลังเสื่อมถอยด้อย คุณค่าลงหรือไม่ ในพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นชุมชนไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาอยู่นับร้อยปีกำลังประสบ

^๑ เชียงใหม่นิวส์, บุกแคมป์ก่อสร้างจับใหญ่แรงงานต่างด้าวมั่วสุมนิต.แม่เหิยะฯหนีเข้าป่า สืบค้นข้อมูล ๑๘

ปัญหาจากความเปลี่ยนแปลงที่ขบวนการโลกาภิวัตน์นำเข้ามา ชุมชนหมู่บ้านไทใหญ่ดั้งเดิมค่อยๆ สูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองเมื่อคนรุ่นหนุ่มสาวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีการดำรงชีวิตให้เป็นเหมือนคนเมืองหรือคนไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน หลังจากชุมชนไทใหญ่บ้านใหม่หมอกจ๋ามมีไฟฟ้าใช้ในปี ๒๕๒๖ ชาวบ้านเริ่มที่จะปรับวิถีชีวิตของตนเองให้ทันสมัยด้วยการซื้อวิทยุ โทรทัศน์ และจักรยานยนต์ ความเขี้ยวใจทางวัตถุทำให้ผู้หญิงในหมู่บ้านหันไปหาอาชีพขายบริการและมีการเลียนแบบกันมากขึ้นเมื่อเห็นคนไปทำงานในเมืองกลับมาแต่งกายสวยงาม สวมใส่เครื่องประดับทองและนำสิ่งของเงินทองมาทำบุญที่วัด หลายคนปลูกบ้านใหม่ให้พ่อแม่ได้ กลายเป็นค่านิยมผิดๆที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเข้ามาของลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมแบบคนเมือง ความสำคัญของชุมชนลดน้อยลงไปเรื่อยๆ การแบ่งปันค่อยๆ หายไป ในขณะที่การแข่งขันแย่งชิงกลับเพิ่มขึ้น

สภาพเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อขายและการปลูกพืชเชิงเดี่ยวกระทบต่อชุมชนไทใหญ่ในชนบท พื้นที่บริเวณชายแดนไม่เพียงพอสำหรับการตั้งถิ่นฐานและทำมาหากิน ที่ราบถูกจับจองทำเป็นพื้นที่นาจนหมดแล้ว ป่าถูกประกาศเป็นป่าสงวนและการใช้ทรัพยากรจากป่าไม่เป็นเรื่องผิดกฎหมาย การขาดแคลนทรัพยากรสาธารณะทำให้หนทางทำมาหากินของชาวไทใหญ่ถูกจำกัด การเดินทางออกไปขายแรงงานในพื้นที่อื่นๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะพื้นที่ชายแดนหรือในชนบทนั้นมักมีการเกษตรเป็นอาชีพหลัก แต่ความต้องการแรงงานในการเกษตรจะมีอยู่เป็นช่วงๆ ของปี ไม่ได้มีตลอด หมู่บ้านมักจะเหลือเพียงคนรุ่นพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายกับเด็กเล็กๆ ทำการเพาะปลูกและค้าขายเล็กๆ น้อยตามกำลังของตนเอง ลูกหลานที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านหรือในเมืองส่งเงินมาเลี้ยงดูและกลับมาเยี่ยมเยียนครอบครัวในโอกาสวันหยุดเทศกาลสำคัญๆ ความห่างเหินจากชุมชนทำให้ความผูกพันและความคิดที่จะสืบสานวัฒนธรรมค่อยๆ จางลง

ในเมืองเชียงใหม่ซึ่งแรงงานไทใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับคนเมืองและคนไทย ได้รับผลกระทบจากความทันสมัยแบบตะวันตกและความเขี้ยวใจของระบบทุนนิยมบริโภค ชาวไทใหญ่จะรักษาวัฒนธรรมของตนได้หรือ เมื่อถูกถามว่าจำเป็นต้องแต่งกายแบบไทใหญ่เพื่อบ่งบอกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทใหญ่หรือไม่ แรงงานผู้หญิงไทใหญ่คนหนึ่งตอบว่า “...ถ้าเรารักพ่อรักแม่ รักศาสนาพุทธ ก็เหมือนไทใหญ่อยู่แล้ว...”^๑ อย่างไรก็ตามชาวไทใหญ่เห็นว่าภาษาและเครื่องแต่งกายนั้นแสดงความเป็นไทใหญ่ได้ดี ดังคำอธิบายของพ่อค้าเสื้อผ้าชาวไทใหญ่ว่า “...ผมก็พูดภาษาไทใหญ่ เพราะผมขายเสื้อผ้าไทใหญ่ มันเป็นการรักษาวัฒนธรรมของไทใหญ่ เขาเข้ามาดูชุดไทใหญ่ก็พูดภาษาไทใหญ่กับเขา เขาจะถามเป็นไทใหญ่ที่ไหน จะได้ว่ารู้จักกันไว้ ภาษาพูดและการแต่งกายเป็น

^๑ สัมภาษณ์ นางขวัญ ลุงหลอย, อ่างแล้ว.

วัฒนธรรมของไทยใหญ่ ซึ่งคนไทยใหญ่น่าจะรักษาไว้...”^๑ การขายเสื้อผ้าไทยใหญ่นับเป็นการสืบสานวัฒนธรรมไทยใหญ่ในต่างแดน “...เราคิดว่าเราเป็นคนไทยใหญ่ เราอยู่ที่อื่นก็ต้องขายของไทยใหญ่ เราพูดภาษาไทยใหญ่ได้เป็นการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ไทยใหญ่ ทุกคนก็น่าจะแต่งชุดไทยใหญ่ไว้เวลาไปวัด ออกหว่า กลางหว่า ปีใหม่...ความคิดตอนนี้อยากขายเสื้อผ้าไปเรื่อยๆ อยู่ได้รายได้ดี ถ้าเราไม่ขายเขาก็ถามหา เขาไม่ยอมไปกาดชานินทร์ เขาไม่สะดวก ที่กาดรวมโชคเขาสะดวกเป็นทางผ่าน มาทางแม่ใจมาทางสันทรายเขามาง่าย บางครั้งผมประกาศทางสถานีวิทยุ คลื่น FM 95 ดิเจประกาศให้ตอนเช้าครั้งตอนเย็นครั้ง...”^๒ การแต่งกายชาวไทยใหญ่ไปวัดกลายเป็นความนิยมของแรงงานไทยใหญ่ผู้หญิงที่ต้องการแสดงออกถึงตัวตนของตนเองในต่างบ้านต่างเมืองไม่เหมือนกับตอนที่อยู่ในรัฐไทยใหญ่ที่คนไปวัดแต่งกายเรียบง่ายแบบประจำวัน

ในหมู่บ้านไทยใหญ่ที่มีการตั้งถิ่นฐานถาวรมานานมากกว่าสองร้อยปีจะมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยใหญ่ชัดเจนกว่าชุมชนไทยใหญ่ที่เป็นแรงงานในเมืองเชียงใหม่ เช่น อัตลักษณ์ทางความเชื่อผีซึ่งแสดงถึงความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยใหญ่ก่อนการรับนับถือพุทธศาสนา^๓ เช่น ชุมชนไทยใหญ่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนหรือในอำเภอต่างๆตามชายแดนของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ดั้งเดิมจะมีศาลเจ้าเมืองหรือศาลหลักเมืองประจำหมู่บ้าน ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่จะคุ้มครองดูแลรักษาชุมชนให้สงบสุขและป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ชาวไทยใหญ่ต้องแสดงความนับถือเคารพบูชา ในโอกาสสำคัญๆ เช่น งานปอยส่งลง เมื่อเสร็จพิธีต้อนรับส่งลงแล้ว คณะส่งลงจะไปนมัสการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเพื่อบอกกล่าวให้ทราบ ตลอดจนขอขมาลาโทษและขอความคุ้มครอง ไม่ให้เกิดเภทภัยต่างๆในระหว่างการทำพิธี หลังจากนั้นจะมีการพอรำถวายเจ้าเมือง^๔

ชาวไทยใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่อำเภอแม่ฮ่องสอนได้เริ่มจัดประเพณีไหว้ครูหมอไตเป็นประเพณีไหว้ครูเพื่อแสดงมุทิตาจิตแก่ครูบาอาจารย์ ประเพณีนี้มีบทบาทในการธำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ ในระยะแรกๆขบวนการกู้ชาติไทยใหญ่ได้ใช้ประเพณีนี้ในการรวมพลังต่อสู้กับพม่าและสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนไทยใหญ่ ประเพณีไหว้ครูหมอไตในตอนแรกจัดขึ้นที่บ้านใหม่หมอกจ๋ามซึ่งอยู่บริเวณชายแดนและเป็นพื้นที่ลี้ภัยของขบวนการกู้ชาติไท

^๑ สัมภาษณ์นายชายน้อง ซอดี, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์นายชายน้อง ซอดี, อ่างแล้ว.

^๓ ดูรายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเชื่อผีและพิธีกรรมใน โครงการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้าน. ประเพณีสิบสองเดือนเมืองเชียงตุง (เชียงใหม่ : มรดกล้านนา, ๒๕๕๒).

^๔ โครงการพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา ไทยใหญ่: ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์ (เชียงใหม่ :

สถาบันวิจัยสังคม, ๒๕๕๒), ๑๓๖-๑๔๑.

ใหญ่ ประเพณีที่จัดในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีลักษณะชาตินิยมเข้มข้นกว่าในปัจจุบันที่ย้ายเข้ามาจัดในตัวเมืองเชียงใหม่ อาจจะเนื่องจากการที่ประเพณีนี้มีลักษณะชาตินิยมทางการเมือง จึงทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการและค่อนข้างจำกัดในหมู่ชาวไทยใหญ่กลุ่มเล็กๆ

ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใดวัดยังคงเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณความเชื่อ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งทางสังคมของชาวไทยใหญ่ ในขณะที่แรงงานชาวไทยใหญ่ในเชียงใหม่ไม่ได้มีชุมชนหมู่บ้านของตนเอง แต่คนเหล่านี้สามารถปรับใช้วัดไทใหญ่หรือวัดคนเมืองให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของตนเองได้ แรงงานไทใหญ่สามารถรำลึกถึงบ้านเมืองของตนเองได้เมื่อก้าวเข้าไปในวัด ได้พบพระสงฆ์ที่พูดและเทศน์เป็นภาษาไทย เข้าไปในวิหารได้เห็นรูปภาพในอดีตสมัยเจ้าฟ้า รูปเจ้าฟ้า รูปบ้านเมืองและกิจกรรม

ภาพที่ ๓.๗ ภาพผู้นำไทใหญ่

สำคัญๆในอดีต ซึ่งทางวัดได้จัดแสดงเอาไว้ให้เห็นความเป็นไทใหญ่ วัดสำคัญๆ เช่น วัดป่าเป่ามีพิพิธภัณฑ์ไทใหญ่ ในโอกาสพิเศษ เช่น การระลึกถึงการสร้างหอคำเชียงตุงครบรอบร้อยปีในปี ๒๕๔๕ ได้จัดพิมพ์ปฏิทินประกอบด้วย ภาพหอคำเมืองเชียงตุงซึ่งถูกพม่าทุบทิ้งไปในวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ ภาพเจ้าฟ้าก้อนแก้วอินแถลง รูปเจ้ากองไต และเจ้าจายหลวงซึ่งเป็นเจ้าฟ้าเชียงตุงองค์สุดท้าย ที่วัดป่าเป่านี้ยังมีรอยอดีตของชาวไทยใหญ่ที่เป็นผู้ก่อสร้างวัด มีรูปภาพของผู้ที่มี

ส่วนก่อสร้างและทะนุบำรุงวัดที่เป็นชาวไทใหญ่ ชาวไทใหญ่ใช้วัดเป็นสถานที่สำหรับฝังรอยอดีต และเก็บความทรงจำ เมื่อครั้งที่เจ้าช้าง ณ ของห้วย บุตรชายของเจ้าฟ้าของห้วยของค์สุดท้ายถึงแก่กรรมที่ประเทศแคนาดาในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ชาวไทใหญ่ในเชียงใหม่ได้จัดพิธีไว้อาลัย ขึ้น โดยมีการประกอบพิธีทางศาสนาที่วัดป่าเป้าและวัดคูเต่า^๑ เป็นการแสดงความผูกพันระหว่างคนไทใหญ่ในเมืองไทยกับอดีตและบ้านเมืองของตนเอง

ข้อสังเกตจากการสัมภาษณ์และการวิจัยภาคสนามพบว่าชาวไทใหญ่ที่รับจ้างเป็นกรรมกรในเมืองเชียงใหม่ต้องทำงานหนักมากเพื่อให้มีรายได้พออยู่พอกิน งานที่ใช้แรงงานตั้งแต่แบกของ ก่ออิฐ ถูปูน ทาสีและงานอื่นๆตามคำสั่งนายจ้าง แรงงานไทใหญ่ที่พอรู้งานแล้วจะรับเหมารทำงานเฉพาะ เช่น ครอบครัวหนึ่งจะรับเหมารทำรั้ว เมื่อทำเสร็จก็จะรับทำงานอื่นๆต่อไป คนเหล่านี้ทำงานโดยไม่เกี่ยงวันเวลาขอให้งานเสร็จอย่างรวดเร็วเพื่อจะทำงานอื่นๆต่อไป ความเป็นอยู่ประหยัดอย่างที่สุด แรงงานเหล่านี้มีโอกาสที่พักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ จะแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริงในโอกาสงานประเพณีต่างของไทใหญ่ เป็นงานที่เปิดโอกาสให้ชาวไทใหญ่มีพื้นที่ของตนเอง ผ่อนคลายความคิดถึงบ้าน ได้พบเพื่อนรวมชาติ ได้รับความสนุกสนานไปพร้อมกับการทำบุญซึ่งเป็นนิสัยของชาวไทใหญ่อยู่แล้ว

กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่มีแกนหลักอยู่ที่การทำบุญและมักเป็นประเพณีพุทธศาสนาที่อยู่ในวัด วัดจึงเป็นพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมสำหรับชาวไทใหญ่ แม้การทำบุญจะเป็นหลักของงานและสร้างความอึดใจให้เกิดกำลังใจในการต่อสู้ชีวิต แต่องค์ประกอบอื่นๆของงานเช่น มหรสพและการออกร้านขายสินค้าก็เป็นสิ่งสร้างสีสันให้กับงานและเติมเต็มความต้องการทางวัตถุและอารมณ์ของผู้ร่วมงาน งานของไทใหญ่ปัจจุบันมีแสงสีของลัทธิบริโภคนิยมแบบคนเมืองสมัยใหม่ มีการขายสินค้า และจัดแสดงมหาสพต่างๆ เช่น วงดนตรีไทใหญ่ที่มีนักร้องดัง เช่น จายสายมาว ซึ่งเดิมร้องเพลงแนวเพื่อชีวิตก็ปรับมาร้องเพลงรักแทน ชาวไทใหญ่นิยมซื้อเทปเพลงของนักร้องที่ตนเองชื่นชอบ ผู้จัดรายการก็เหมารงานกับผู้จัดงานในเมืองเชียงใหม่ในราคาครั้งละประมาณห้าหมื่นบาท^๒ วัดในชุมชนไทใหญ่ขนาดใหญ่จะมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น เขตหัววัดไทใหญ่เวียงฝางซึ่งมีถึง ๔๐ กว่าวัดร่วมกันจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทใหญ่โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ชาวบ้านจัดทำของปลาไปถวายวัด มีการตักบาตรทำบุญใหญ่และกลางคืนมีการฟ้อนนกฟ้อนโต ในโอกาสนี้ทั้งชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่และชาวไทใหญ่อพยพจะมาร่วมงานกันคึกคัก

^๑ ปานแพร เชาว์ประยูร. บทบาทของพุทธศาสนาต่อกระบวนการผลิตซ้ำทางอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), ๑๔๘-๑๔๙.

^๒ เรณู อรรถธามศรี, อ้างแล้ว, ๑๕๕.

ในเมืองเชียงใหม่ซึ่งชาวไทยใหญ่ไม่ได้มีชุมชนหมู่บ้านของตนเองก็จะมาร่วมงานในวัด งานบุญ เช่นนี้เป็นโอกาสให้มีการกระจายรายได้และกระจายสินค้าไทใหญ่สู่ผู้บริโภค มีแผงลอยขายสินค้าประเภทเทพเพลงทั้งที่เป็นตลับและแผ่นซีดี เครื่องสังฆทาน รูปเทียนดอกไม้บูชาพระ เสื้อผ้าเครื่องใช้ไม้สอย และอาหารการกินแบบไทใหญ่ที่หาในตลาดไม่ถ่ยนัก ชาวไทใหญ่ที่มาร่วมงานมักแต่งกายกันอย่างสวยงาม ได้พบปะญาติมิตรพูดคุย ถามไถ่สารทุกข์สุขดิบ และแลกเปลี่ยนข้อมูล อาจจะเป็นโอกาสของการหาผู้แต่งงานหรือหางานใหม่

ภาพที่ ๔.๘ รูปอาหารไทใหญ่

นอกจากกลุ่หลานของชาวไทยใหญ่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในล้านนาตั้งแต่เมื่อสองร้อยปีที่แล้ว แรงงานไทใหญ่ที่เชียงใหม่ในปัจจุบันไม่ได้มีชุมชนหมู่บ้านของตนเองเหมือนที่บ้านเกิดเมืองนอน เมื่อจะทำกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมต้องอาศัยวัดเป็นหลัก กิจกรรมทางวัฒนธรรมไม่ได้เน้นความเป็นคนบ้านเดียวกันหรือเมืองเดียวกันดังแต่ก่อน หากแต่เป็นชุมชนเชื้อชาติไทใหญ่ด้วยกัน ทำกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม ขจัดความเดียวดายที่ต้องอยู่ในสังคมของคนอื่นๆ

สายชล สัตยานุรักษ์เสนอว่าชาวไทยใหญ่พยายามที่จะแก้ไขภาพลักษณ์ว่าเป็นกลุ่มคนที่สร้างปัญหาให้กับสังคมไทยด้วยการใช้วัดในเชียงใหม่เป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างและผลิตข้อความทรงจำและอัตลักษณ์ของตน ซึ่งสายชลหมายถึงการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนในวัด เพราะการใช้พื้นที่วัดนั้นย่อมปลอดภัยจากความหวาดระแวงของคนไทย^๑ นอกจากนี้ชาว

^๑ สายชล สัตยานุรักษ์, “การต่อสู้บนพื้นที่ความทรงจำของคนหลากหลายชาติพันธุ์ในประเทศไทย,” บทความเสนอในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง มนุษยศาสตร์กับสังคมศาสตร์และประวัติศาสตร์สังคมไทย โดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, วันที่ ๔-๕ มีนาคม ๒๕๕๓.

ภาพที่ ๔.๕ รูปร้านขายของชาวไทยใหญ่

ไทใหญ่บางกลุ่มได้พยายามเชื่อมโยงตนเองเข้ากับ “ความเป็นไทย” กระแสหลัก เช่น การจัดงานเฉลิมฉลองในโอกาสวันสำคัญเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ไทย ประดับบ้านเรือนด้วยพระบรมฉายาลักษณ์ของกษัตริย์ไทย และ การเรียนภาษาไทย แต่การรับเอาความเป็นไทยนั้นชาวไทใหญ่ไม่ได้ทำด้วยตัวเอง

ภาพที่ ๔.๑๐ รูปภาพพระบรมฉายาลักษณ์ในงานปอยสา่งลอง

ตนเอง ในวัดไทใหญ่หรือวัดที่ไทใหญ่เป็นศรัทธาอยู่มักมีการประดับภาพของเจ้าฟ้าไทใหญ่ของเมืองต่างๆ หอคำเชียงตุงที่ถูกพม่าทุบทำลาย และรูปเก่าๆเมืองไทใหญ่ และที่สำคัญคือ การประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของไทใหญ่ซึ่งไม่ได้มีเฉพาะพิธีกรรมแต่เป็น โอกาสที่จะขายหนังสือประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และดนตรีของไทใหญ่ เป็นการชุมนุมพบปะของชาวไทใหญ่ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของไทใหญ่ขึ้นมาเติมเต็มความรู้สึกคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนของตน

ภาพที่ ๔.๑๑ รูปการร่วมงานสร้างล่อง

การสืบสานวัฒนธรรมไทใหญ่ในโอกาสต่างๆด้วยการประกอบพิธีกรรมที่สวยงามและมีความหมาย เช่น ประเพณีปอยส่างลองทำให้ชาวไทใหญ่อิหมบุญที่ได้รับจากการเข้าร่วมพิธี ในขณะเดียวกันก็รู้สึกว่าคุณเองเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยในการที่พิธีกรรมของตนเป็นที่สนใจและการเป็นสินค้าการท่องเที่ยวที่เทศบาลหรือจังหวัดให้ความสนใจสนับสนุน จะเห็นได้จากการที่เทศบาลนครเชียงใหม่ให้ความสำคัญกับงานปอยส่างลองวัดป่าเป๋ามาก ผู้บริหารของเทศบาลเข้ามาร่วมงานและจัดให้เป็นกิจกรรมสำคัญในการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ ๔.๑๒ รูปผู้บริหารเทศบาลนครเชียงใหม่ร่วมงานประเพณีปอยส่างลอง

ชาวไทใหญ่เคยมีความสัมพันธ์กับชาวล้านนามายาวนาน มีทั้งความสัมพันธ์ในระดับบน คือ ความสัมพันธ์ของเจ้านายชนชั้นปกครอง ที่เป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบบ้านพี่เมืองน้อง เมืองลูกหลวงหลานหลวง เป็นพันธมิตรทางการเมือง ตลอดจนการแย่งชิงอำนาจเพื่อเข้าไปปกครองหรือการแสวงหาผลประโยชน์จากการกวาดต้อนผู้คนมาใส่บ้านใส่เมืองของตน ความสัมพันธ์ในระดับล่างเป็นความสัมพันธ์ระหว่างไพร่บ้านพลเมืองชาวไทใหญ่และชาวล้านนามีการติดต่อค้าขาย มีการเยี่ยมเยียนไปมาหาสู่แบบญาติมิตร มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในยามเดือดร้อนหรือขาดแคลนที่ทำกิน สถานการณ์บ้านเมืองมีส่วนทำให้ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาสู่ล้านนา ในยุคจารีตตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย สมัยพม่าปกครองและสมัยที่อยู่ภายใต้การปกครอง

ของอังกฤษ ก่อนที่อังกฤษจะยึดครองการอพยพโยกย้ายหรือการกวาดต้อนผู้คนระหว่างสองบ้านเมืองเกิดขึ้นเสมอเพราะเป็นธรรมเนียมของรัฐแบบจารีตที่เห็นความสำคัญของการค้าคนมากกว่า การขยายอาณาเขต ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาสู่ล้านนาจึงมีทั้งการเข้ามาเป็นกลุ่มเพราะถูกบังคับให้ย้ายมา ทั้งหมู่บ้านแล้วมาตั้งหมู่บ้านใหม่ในล้านนา ดังเช่นที่เราจะเห็นหมู่บ้านที่มีชื่อเป็นบ้านหรือเมืองของไทใหญ่ในเชียงใหม่ เช่น บ้านเมืองเลน บ้านเมืองสาด และบ้านเมืองกาย เป็นต้น ชาวไทใหญ่เหล่านี้ได้กลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมล้านนาไปแล้ว แทบจะไม่เหลืออัตลักษณ์ไทใหญ่ต่างจากไทใหญ่ที่อยู่ในอำเภอรอบนอกหรือบริเวณชายแดน เช่น อำเภอฝาง แม่สาย และไชยปราการ ที่ยังคงความเป็นไทใหญ่เอาไว้เพราะมีการติดต่อกับไทใหญ่นอกประเทศอย่างสม่ำเสมอ คนไทใหญ่เดิมนี้นับว่ามาอยู่ในล้านนาโดยการอพยพเองเพื่อแสวงหาที่ทำกินหรือลี้ภัยสงคราม มาตั้งชุมชนหมู่บ้านบริเวณชายแดนซึ่งก่อนการเข้ามายึดครองของอังกฤษยังไม่ได้มีการกำหนดเขตแดนชัดเจน ไทใหญ่รุ่นเก่าหรือบางครั้งเรียกตนเองว่า “ไตใน” เป็นคนไทยโดยสัญชาติและวัฒนธรรม คนเหล่านี้มักประกอบอาชีพการเกษตรและการค้าแบบเดียวกับคนเมือง คนไทใหญ่ในเมืองมักเป็นพ่อค้าคาราวานหรือทำธุรกิจป่าไม้ประสบความสำเร็จจึงตั้งบ้านเรือนและมีครอบครัวอยู่ในเชียงใหม่ ลำปาง หรือจังหวัดอื่นๆของล้านนา คนเหล่านี้เป็นคหบดีที่สำคัญและมีบทบาททางเศรษฐกิจการค้าในยุคก่อนที่ชาวจีนจะเข้ามาแทนที่ เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้านายชนชั้นปกครอง และได้รับการยอมรับในสังคมล้านนาอย่างดีเพราะคนเหล่านี้เป็นผู้มีใจบุญสุนทาน มักสร้างวัดวาอารามที่สวยงามแสดงถึงศรัทธาในศาสนาอย่างลึกซึ้ง

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและสถานะของชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาภายหลังจากนั้นต่างจากกลุ่มแรก กลุ่มที่อพยพเข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นกลุ่มที่ลี้ภัยสงครามและความอดอยากยากจน แม้ว่าในระยะแรกๆยังสามารถตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายแดนใกล้เคียงกับกลุ่ม “ไตใน” แต่ไม่สามารถเลือกพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ดังแต่ก่อน ชาวไทใหญ่ที่อพยพมาภายหลังจากนี้จึงต้องปรับเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกร แรงงานป่าไม้ และการค้ามาเป็นการเป็นแรงงานไร้ฝีมือรับจ้างทั่วไป การอพยพไม่ได้หยุดอยู่ที่ชายแดนแต่ตรงเข้าสู่เมืองใหญ่หรือเขตการเพาะปลูกขนาดใหญ่ที่มีความต้องการแรงงานเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่เปลี่ยนแปลงไป ในเมืองใหญ่ความแตกต่างทางชนชั้นเห็นได้ชัดจากสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวย ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ระบบทุนนิยมที่มุ่งกำไรสูงสุดทำให้ความสัมพันธ์เน้นผลประโยชน์เป็นหลัก ผู้คนในเมืองเชียงใหม่ปัจจุบันไม่รับรู้ถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันยาวนานระหว่างล้านนากับรัฐไทใหญ่เพราะคนเหล่านี้จำนวนหนึ่งย้ายถิ่นฐานมา

จากภาคอื่นหรือไม่ก็ขาดความรู้ประวัติศาสตร์ล้านนา ทำให้คนไทใหญ่ปัจจุบันถูกเรียกว่า พม่า และยังมีความรู้สึกเคียดแค้นที่อันเนื่องมาจากความเกลียดชังระหว่างไทยกับพม่าอีกด้วย

ในปัจจุบันคนไทยยอมรับว่าแรงงานไทใหญ่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ แม้บางคนจะมีอคติกับชาวไทใหญ่เนื่องจากขาดความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเห็นว่าแรงงานไทใหญ่เป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งทางเศรษฐกิจในรูปแบบของแรงงานที่ทำงานหนักที่คนไทยไม่ทำหรือเลือกที่จะไม่ทำ เป็นผู้บริโภคสินค้าอุปโภคบริโภค และเป็นกำลังซื้อสินค้าราคาแพง เช่น รถจักรยานยนต์ โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือและเครื่องใช้ไฟฟ้า ต่างๆที่จำเป็นต่อชีวิต หลายคนมีความประทับใจความศรัทธาทางศาสนาและการรักษาวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ประทับใจความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความขยันขันแข็งและประหยัดคอออมของชาวไทใหญ่ หน่วยงานราชการหลายแห่งได้รับเอาประโยชน์จากวัฒนธรรมไทใหญ่ โดยได้สร้างทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีสีสันน่าสนใจให้กับจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับชาวไทใหญ่ปัจจุบันการสร้างฐานะให้มั่นคงเหมือนคนรุ่นก่อนๆนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะระบบเศรษฐกิจหลักของประเทศไทยได้เปลี่ยนจากระบบเกษตรแบบพึ่งตนเองเป็นระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม คนที่มีแต่แรงงานจึงยากที่จะสะสมทุนเพื่อทำธุรกิจอื่นๆได้ แต่ก็มีแรงงานไทใหญ่จำนวนหนึ่งที่พยายามพัฒนาฐานะของตนเองจากแรงงานรับจ้างไปเป็นผู้รับเหมาหรือทำธุรกิจเล็กๆเช่น การขายอาหาร และสินค้าต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันด้วยระเบียบกฎเกณฑ์ของทางราชการและข้อจำกัดของแรงงานไทใหญ่เอง ทำให้แรงงานไทใหญ่ส่วนใหญ่ไม่สามารถเปลี่ยนฐานะเป็นพลเมืองไทยได้ ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานเป็นการอยู่ชั่วคราวเพื่อทำงานหาเงิน ความมุ่งหวังของพวกเขาคือ หาเงินให้มากที่สุดเพื่อจะกลับไปใช้ชีวิตที่สุขสบายที่บ้านเกิดเมืองนอน

๔.๑๐ การพัฒนาตนเองของแรงงานไทใหญ่

ชาวไทใหญ่จำนวนมากที่อพยพโยกย้ายไปทำงานตามจังหวัดต่างๆ เริ่มตั้งแต่พื้นที่ชายแดนเรื่อยเข้ามาถึงเขตเมืองใหญ่ จากเหนือจรดใต้รับจ้างทำงานไปเรื่อยๆ ทำงานได้เงินก็มีความสุขก็อยู่นาน มีปัญหาที่ย้ายงานไปหาที่ทำงานที่ดีกว่า การย้ายที่ทำงานสำหรับหลายๆคนทำให้มีโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การอยู่พื้นที่ชนบทหรือชายแดนมักทำงานเป็นแรงงานในไร่สวนซึ่งเป็นงานหนักและมีรายได้น้อย ย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองทำงานที่ค่าจ้างมากกว่าและงานอาจจะสบายกว่า หรือเป็นงานที่ได้ฝึกความสามารถเฉพาะ เช่น งานในร้านทำผม ร้านนวดแผนโบราณหรือสปา และร้านตัดเย็บเสื้อผ้า สถานประกอบการเหล่านี้ต้องฝึกงานให้ลูกจ้างไทใหญ่ซึ่งมาใหม่ให้ทำงานเป็น หากลูกจ้างมีความใส่ใจก็จะเป็นงาน เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับแรงงาน คนไทใหญ่ที่มีความกระตือรือร้นจะแสวงหาข้อมูลในการทำงานและไม่กลัวที่จะย้ายที่ทำงาน บางคนมีงานพิเศษ

นอกเหนือจากงานประจำ เช่น งานขายตรงกับบริษัทต่างๆ ส่วนใหญ่จะขายให้กับคนที่รู้จักหรือคนไทใหญ่ด้วยกัน ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม^๑

ชาวไทใหญ่จำนวนมากมีความต้องการพัฒนาอาชีพของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่มีความรู้หรือความรู้เฉพาะทางอยู่แล้ว ชาวไทใหญ่เหล่านี้ไม่นิ่งเฉย ไม่ยอมพึ่งตัวอยู่กับการรับจ้างซึ่งได้เงินน้อยแต่จะชวนขายประกอบอาชีพอื่นๆ ยกตัวอย่างครอบครัวไทใหญ่ที่เข้ามาเชียงใหม่ได้สิบกว่าปีมาแล้ว^๒ ในระยะแรกเข้าไปอยู่กับฟาร์มโคนมที่อำเภอสันทรายเป็นครอบครัว ได้รับค่าจ้างเดือนละประมาณ ๒,๕๐๐-๓,๐๐๐ บาท มีบ้านให้อยู่และอาหารกินโดยต้องช่วยทำงานให้นายจ้าง เริ่มจากเป็นแรงงานอยู่ในฟาร์มและอาศัยอยู่กับนายจ้างจนคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมในสังคมใหม่ สามีภรรยาเริ่มมองหาช่องทางที่จะมีรายได้มากขึ้น มีคนที่รู้จักกันชวนไปทำงานก่อสร้างมีรายได้เป็นรายวัน จึงได้ย้ายออกไปเช่าบ้านเองในบริเวณหมู่บ้านเดิม จากการเป็นแรงงานก่อสร้างได้เรียนรู้ด้วยตนเองจนสามารถที่จะทำงานก่อสร้างแบบง่ายๆ ได้ เช่น หากงานซ่อมแซมหรือก่อสร้างเล็กๆอย่างห้องครัวของชาวบ้าน ก็จะรับเหมาทำเองสองคนสามีภรรยา หากงานมากก็จะหาคนมาช่วยทำ ครอบครัวไทใหญ่ครอบครัวนี้ได้พัฒนาตนเองจากแรงงานก่อสร้างมาเป็นผู้รับเหมาขนาดเล็ก ด้วยฝีมือที่ดีกว่าคนอื่นๆหากรับจ้างก็ได้ค่าจ้างสูงกว่าแรงงานไร้ฝีมือทั่วไป

เมื่อแรงงานไทใหญ่มีรายได้ดีขึ้นก็จะพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ให้สะดวกสบายกว่าเดิม จากบ้านมุงคา ฝาบ้านสานตะแคงอยู่ห้องเดียวก็เปลี่ยนเป็นอิฐบล็อก หลังคาสังกะสี มีไฟฟ้าใช้ มีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ และลูกได้เรียนหนังสือ เนื่องจากลูกเกิดในเมืองไทยจึงได้รับสัญชาติไทย ทำให้พ่อแม่มีกำลังใจในการทำงานสร้างฐานะเพราะเห็นว่าอนาคตของลูกจะสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขในเมืองไทย ชาวไทใหญ่ที่มีโอกาสในชีวิตเช่นนี้จะไม่คิดกลับไปบ้านเมืองของตนเอง เพราะอยู่เมืองไทยสามารถทำมาหากินได้คืออยู่แล้ว ลูกหลานก็มีชีวิตที่ดีด้วยเช่นกัน

นอกจากธุรกิจก่อสร้างแล้ว แรงงานชาวไทใหญ่ได้เข้าไปเริ่มทำการค้าขายขนาดเล็ก เช่น ร้านอาหารที่มักจะเริ่มด้วยการอยู่กับนายจ้างจนชำนาญและได้รับความไว้วางใจจนสามารถไปเปิดร้านเองได้ โดยใช้ชื่อนายจ้างเป็นเจ้าของตามกฎหมาย แต่ชาวไทใหญ่เป็นเจ้าของในทางพฤตินัยมักจะเป็นร้านค้าเล็กๆหรือแผงลอยตามชุมชนใกล้สถานศึกษาหรือตามพื้นที่ก่อสร้างที่มีแรงงานไทใหญ่ทำงานอยู่มาก ทำให้เกิดการค้าขายกับชาวไทใหญ่ด้วยกันเอง เช่น ขายอาหาร ของกินเล่น หรือของใช้ต่างๆ การเริ่มทำงานเป็นลูกจ้างที่นายจ้างต้องฝึกให้ทำงานให้เป็น เริ่มการเรียนรู้สะสมประสบการณ์ เมื่อเก่งขึ้นก็จะได้เงินเดือนมากขึ้นหรือหากจะเสี่ยงลงทุนเองเนื่องจากมี

^๑ สัมภาษณ์ นางขวัญ ลุงหลอย , อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นางสาว สุทิพย์ สุริยะวงศ์ , อ่างแล้ว.

ประสบการณ์และมีความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมในเมืองมากพอแล้วก็สามารถทำได้ เช่น แรงงานไทใหญ่ที่ขายถ้วยเตี้ยลวยสวนใกล้ๆกับมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งบอกว่าลงทุนเองเพราะรู้หมดแล้วว่าทำอะไรและทำแล้วขายดี ต้นทุนไม่มากแต่กำไรดีมาก^๑

การที่ชาวไทใหญ่ทำงานทน อาจเป็นเพราะบางพื้นที่คนไทใหญ่ต้องต่อสู้และแข่งขันกันในการทำงาน จึงพัฒนานิสัยขยันขันแข็งและอดทนในการทำงาน คนทำงานก่อสร้างได้ค่าแรงประมาณ ๑๑๐-๑๕๐ บาท ค่าแรงผู้หญิงได้น้อยกว่าผู้ชาย หากทำงานล่วงเวลาก็จะได้เงินเพิ่มขึ้นกว่าเดิม หากแรงงานไทใหญ่มีฝีมือและมีทุนบ้างปรับตัวเองเป็นผู้รับเหมาไทใหญ่ก็จะได้เงินมาก แต่ก็อาจมีความไม่แน่นอนเพราะทำเสร็จแล้วอาจไม่ได้เงิน ผู้จ้างหนีหรือโดนกลั่นแกล้ง อย่างไรก็ตามผู้รับเหมาชาวไทใหญ่เห็นว่า งานผู้รับเหมาได้เงินมากกว่าทำราชการอีก บางช่วงได้มากแม้อัตราเสี่ยงสูงตาม ผู้รับเหมาชาวไทใหญ่กล่าวว่า “...รับเหมาก่อสร้างต่อเติมบ้าน เราใช้บัตรเขียวขอบแดงไปขออนุญาตที่อำเภอเวียงแหง เราทำคนเดียว ไม่มีลูกจ้าง บางครั้งคิดค่าจ้างเป็นวันๆ ผู้หญิงได้วันละ ๒๕๐ บาท ผู้ชายได้ ๓๐๐ บาท...”^๒

ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานนานพอเก็บเงินได้และเห็นช่องทางทำธุรกิจค้าขายเล็กๆน้อยๆ มีชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งเริ่มค้าขาย เช่น ขายเสื้อผ้าที่กาตรวมโชค เพราะมีคนไทใหญ่ที่เชียงใหม่เป็นจำนวนมากและนิยมที่จะสวมใส่ชุดไทใหญ่ในงานเทศกาลต่างๆ แต่เดิมนั้นคนขายเสื้อผ้าไทใหญ่ไม่มี จึงเอาสินค้าเสื้อผ้าจากเวียงแหงซึ่งเป็นชุมชนไทใหญ่ดั้งเดิมมาขาย ชุดไทใหญ่ผู้หญิงขายราคา ๘๕๐ บาท บางชุด ๑,๒๐๐ บาท บางชุดแพงถึง ๑,๔๕๐ บาท ปรากฏว่าขายดี บางวันขายได้สองสามชุด ลูกค้าเป็นชาวไทใหญ่ที่มาทำงานในเชียงใหม่ มีคนเมืองซื้อด้วย ต้องลงทุนค่าเช่าร้านเดือนละเจ็ดพันบาท ค่าเก็บขยะเดือนละสี่ร้อยบาท ค่าน้ำค่าไฟ ค่าใช้จ่ายรวมแล้ววันละสี่ร้อยบาท เดือนละหมื่นกว่าบาท นับว่าค่าใช้จ่ายสูง ต้องพยายามขายให้มากจึงอยู่ได้ จึงหาทางเพิ่มรายได้ด้วยการรับตัดชุด ลูกค้าอาจจะใช้ผ้าที่ร้าน หากเอาผ้ามาเองคิดค่าตัดชุดละ ๔๐๐-๖๐๐ บาท เมื่อนำสินค้ามาขายแล้วจึงทำธุรกิจขายส่งด้วย มีคนรับไปขายครั้งละสิบชุดยี่สิบชุด หากขายไม่ได้ก็เอามาคืน เพราะเป็นลูกค้าประจำเชื่อถือได้ เป็นชาวไทใหญ่ด้วยกันไม่มีปัญหา” ในลักษณะนี้จะเห็นว่าแรงงานไทใหญ่ได้พัฒนาตนเองจากการรับจ้าง เมื่อสะสมทุนได้พอสมควรก็เริ่มทำการค้าขายขนาดเล็ก มองหาช่องทางให้ธุรกิจดีขึ้นด้วยการผลิตสินค้าใหม่ๆและขายส่ง

^๑ สัมภาษณ์ แรงงานไทใหญ่ขายถ้วยเตี้ยลวยสวน, เชียงใหม่, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๒ สัมภาษณ์นางสาว กิ่งคง, อ่างแก้ว.

^๓ สัมภาษณ์ นายชายน้อง ซอดี, อ่างแก้ว.

ชาวไทใหญ่ขยันทำมาหากิน ตัวอย่างคนงานสวนที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งพูดถึงตัวเองว่า “...ผมไม่มีเวลา ถ้าว่างผมก็ไปทำงานข้างนอก ที่ภาคเมืองใหม่รับจ้างลากของ ผมไปทำคนเดียวเอา จักรยานไป ไปลากของให้เขากับอ้าย เขาจ้างให้ไปส่ง เขามีรถพ่วง ผมไปช่วยผมได้ครั้งละ ๕๐ บาท ทำตั้งแต่หกโมงครึ่งถึงสองทุ่ม ได้วันละ ๑๔๐ บาท เลิกงานที่พายัพแล้วไป ไม่ได้ไปทุกวัน ถ้าวันไหนมีงานก็ไป ถ้าไม่มีงานก็ไม่ไป...” นอกจากขยันหาแล้วยังเก็บออมเก่ง แรงงานไทใหญ่เล่าให้ฟังถึงการประหยัดคอคอกของคนที่ “...ทุกวันนี้มีเงินเก็บ เงินเดือนเก็บครั้งหนึ่ง ส่งให้พ่อแม่ครั้งหนึ่ง รายได้พิเศษใช้กินกับจ่ายค่าเช่าบ้าน เก็บเงินไว้อยากซื้อรถ จะได้ไปไหนมาไหนสะดวกดี มีพาสปอร์ตแล้วจะได้ทำใบขับขี่...” เงินที่ได้้นอกจากใช้เองแล้วยังส่งไปให้พ่อแม่ มีเหลือเป็นเงินออมสำหรับซื้อพาหนะที่จะทำให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้นกว่าเดิม ไม่น่าแปลกใจที่คนไทใหญ่ซื้อรถจักรยานยนต์ด้วยเงินสดจากการออมเงินของตนเอง

ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานเมืองไทยตอนแรกไม่เลือกงานและพยายามปรับตัวให้อยู่ได้ดีที่สุด แรงงานไทใหญ่คนหนึ่งเป็นตัวอย่างที่ดี “...ไม่ได้คิดว่าจะทำงานอะไร มาทำงานที่มหาวิทยาลัยได้เงินเดือน ๕,๐๐๐ บาทเพราะพี่สาวแนะนำให้มา พี่สาวเคยทำงานมาก่อนแล้วออกไปขายของที่ภาคเมืองใหม่ ใช้จักรยานยนต์ที่เจ้านายให้ยืมใช้ ไม่มีใบขับขี่จึงไปเฉาะไก่เล็กๆ ถ้าเก็บเงินได้จะจดทะเบียนคนต่างด้าว ตอนนี้อยู่ไม่มีเงินเก็บเพราะมีลูกสองคน คนโตอายุสี่ขวบ คนเล็กอายุสองขวบ จึงต้องเอาไปฝากเลี้ยง ไม่รู้ว่ามีปัญหาการสื่อสารหรือไม่ แต่ลูกดูทีวีไทยตลอด จึงคิดว่าสื่อสารได้ มีนายจ้างดี ไม่ค่อยได้พบคนไทใหญ่เพราะทำงานทุกวัน ไปวัดวันสี่ที่ วัดป่าเป้าและวัดกุฎีเต้า ไม่คิดจะย้ายงานเพราะสามีทำงานด้วยกันสะดวกดี รายได้ดี วันละ ๑๗๐ บาท คิดว่าได้เท่าคนเมือง^๑

แรงงานไทใหญ่หลายคนทำงานแบบไม่มีวันหยุดแน่นอนประจำสัปดาห์หรือเดือน แต่บางคนจะขอหยุดงานวันสี่ใหญ่เพื่อไปวัด ประมาณ ๑๕ ครั้งต่อปี ถ้าเป็นคริสเตียนก็ไปโบสถ์วันอาทิตย์ หรือหยุดงานตามสภาพร่างกาย “...ถ้าเหนื่อยไม่มีแรงทำงานก็ขอหยุด ไม่ได้กำหนดวันหยุด...” ชาวไทใหญ่ที่พัฒนาตัวเองให้มีทักษะในการทำงานเพิ่มขึ้นทำให้มีโอกาสในการเลือกนายจ้างและเลือกงาน เริ่มมีข้อต่อรอง เช่น “...เดี๋ยวนี้เจ้าจะถามก่อน เจ้านายเป็นคนไทยคนจีน ถ้าเป็นคนจีนบ่เอา เพราะหื้อทำงานหนัก แม่บ้านสองคนฮับเป็นร้อยกว่าห้อง ห้าจั้น หนักขนาด...” หากมีโอกาสได้ทำงานดีๆก็จะชวนพี่น้องมาทำด้วยกัน ได้งานถูกใจเงินมากพอก็จะทำไปเรื่อยๆ

^๑ สัมภาษณ์ นายสอง นายทุน, อายุ ๒๗ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาคนงานสนามแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัย เอกชน, วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๓.

^๒ สัมภาษณ์ นางน้อง ลุงแสง, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๓.

เพื่อเก็บเงินส่งกลับบ้าน ในขณะที่เดียวกันก็ซื้อของใช้ส่วนตัวต่างๆ เช่น รถจักรยานยนต์และโทรศัพท์มือถือเพื่อใช้ติดต่อกับเพื่อนยามว่าง หากเงินมากพอก็จะส่งไปให้พ่อแม่เดินทางมาเยี่ยมที่เชียงใหม่ตอนเช้าพร่ำ

การพัฒนาตนเองให้มีอาชีพที่ดีขึ้นนั้นมักขึ้นอยู่กับสถานภาพของชาวไทใหญ่เอง เช่น คนที่มีบัตรที่ทางราชการออกให้ เช่น บัตรพื้นที่สูงก็สามารถที่จะเดินทางไปทำงานตามแหล่งงานต่างๆ รับเหมาก่อสร้างงานปูนงานไม้ อาจจะรับเหมาช่วงต่อจากบริษัทก่อสร้างของคนไทยเพราะเป็นงานในระดับพื้นฐานไม่ใช่เทคนิคหรือความรู้ทางวิศวกรรมมากมาย ผู้รับเหมาชาวไทใหญ่เหล่านี้จะสามารถหาแรงงานชาวไทใหญ่ด้วยกันมาทำงานได้โดยง่าย เพราะชาวไทใหญ่จะไว้ใจเชื่อถือกันเอง

แรงงานไทใหญ่หลายรายพอใจที่จะรับเหมาทำงานได้โดยไม่ต้องรับจ้างเป็นรายวัน ในลักษณะงานเช่นนี้พวกเขาเห็นว่า “สมมุติถ้าไปงานเขาเราก็ได้เหมา ไม่ต้องคิดเวลา เราเหมาทำงานจนถึงประมาณทุ่มสองทุ่ม เป็นแล้วเราก็แล้ว เวลาเราไปรายวันเป็นให้วันละสองร้อย สามร้อยถึงห้าโมง เลยกห้าโมงเราก็ไม่ได้ เราเหมาเราไปเวลาไหนก็ได้ เราเหมาเก้าโมงสิบโมงก็ได้ ก็วันก็ได้ รายวันเราต้องไปแปดโมงเก้าโมงต้องไปแล้ว เราเหมาเวลาไหนก็ได้ ก็วันได้เสร็จก็รับงานใหม่ได้”^๑

แรงงานไทใหญ่ที่ทำงานมานานและพอมีเงินเก็บจะซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิต เช่น รถจักรยานยนต์ เครื่องซักผ้า วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ของใช้ที่ราคาแพงจะซื้อเป็นเงินผ่อน แต่ซื้อโทรศัพท์และโทรทัศน์จะซื้อเงินสดเพราะราคาไม่แพง คนที่ประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้างมีรายได้มากและจำเป็นต้องใช้รถบรรทุกก็จะมองหาซื้อรถไว้ใช้ในการทำงาน^๒ แสดงให้เห็นการรู้จักเก็บออมของชาวไทใหญ่ ที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างสมถะ เมื่อมีเงินเหลือใช้จึงซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกตามแบบชีวิตของคนไทย แรงงานไทใหญ่หนุ่มสาวจะต้องมีโทรศัพท์มือถือไว้ใช้ติดต่อกันเป็นการผ่อนคลายความเครียดในการพลัดพรากจากครอบครัวและบ้านเมือง รถจักรยานยนต์ก็ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการเดินทางในจังหวัดเชียงใหม่ไม่สะดวก มีรถสองแถวบริการแต่ราคาแพงและบริการไม่แน่นอน การทำงานจึงต้องมีรถจักรยานยนต์เป็นของตนเองทำให้ไปทำงานได้สะดวกและสามารถหางานที่รายได้ดีที่สุดโดยไม่ถูกจำกัดด้วยระยะทาง

นอกจากไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาแล้ว ชาวไทใหญ่ที่มีรายได้แน่นอนและพอเหลือกินเหลือเก็บอยู่บ้างจะแสวงหาความเพลิดเพลินด้วยการไปเที่ยวตามสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น ห้วย

^๑ สัมภาษณ์ นายจัมสา ลุงมานเต็ง, อ่างแล้ว.

^๒ สัมภาษณ์ นางสาว สุทิพย์ สุริยะวงศ์, อ่างแล้ว.

ตั้งแต่น้ำตก และถ้ำเป็นต้น ในโอกาสเทศกาลเช่น สงกรานต์ ลอยกระทง และเทศกาลต่างๆที่เป็นวันหยุดก็จะพากันไปเที่ยว กิจกรรมทั้งสองทำให้ชาวไทใหญ่ได้ใช้เงินจากหยาดเหงื่อแรงงานของตนในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก นอกเหนือไปจากค่าใช้จ่ายกินอยู่ประจำวัน ดังนั้นการกล่าวหาว่าแรงงานไทใหญ่กอบโกยเงินกลับบ้านอย่างเดียวนั้นไม่ถูกต้อง แรงงานไทใหญ่มีส่วนอย่างสำคัญในการทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นหมุนเวียนและขยายตัว

๔.๑๑ การศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในชีวิตของชาวไทใหญ่

ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานในเชียงใหม่หรือที่อื่นในประเทศไทยประสบปัญหาการสื่อสารเป็นประการแรก เพราะภาษาไทใหญ่แม้จะคล้ายกับภาษาพื้นเมืองทางเหนือ หรือ คำเมือง แต่ก็มี ความแตกต่างกันอยู่ไม่น้อย ทั้งคำศัพท์ที่ใช้หรือสำเนียงการพูด ทำให้ไม่สามารถเข้าใจกันได้ชัดเจน บางคนพูดกันเข้าใจเพราะอยู่นานหลายปี แต่ก็ยังไม่สามารถอ่านป้ายประกาศต่างๆได้ ทำให้ชาวไทใหญ่ต้องพบกับปัญหาหลายๆอย่างในการดำรงชีวิต การศึกษาอย่างน้อยเพื่อให้อ่านออกเขียนได้จึงมีความจำเป็นขั้นต้น ก่อนที่จะศึกษาเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการทำงานหรือการฝึกอาชีพต่างๆ ในทัศนะของนายแสงเมือง มังกร นายกสมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่ เห็นว่าแรงงานไทใหญ่ที่เดินทางเข้ามาทำงานในเมืองไทยได้พัฒนาตัวเองตั้งแต่การปรับตัวเข้ากับ วัฒนธรรมแวดล้อมใหม่ เรียนรู้ภาษาไทย อย่างน้อยให้พูดได้และฟังเข้าใจ เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ หลายคนสนใจเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพในการทำงาน มีหน่วยงานพัฒนาเอกชนที่เข้าไปช่วยเหลือด้านการสอนภาษาไทย อังกฤษ พม่า และคอมพิวเตอร์ ให้กับลูกหลานแรงงานเข้าเรียนทั้งในระบบและนอกระบบ^๑ กิจกรรมทางการศึกษาได้รับการตอบรับอย่างดีเพราะคนไทใหญ่เป็นคนที่สนใจใฝ่รู้อยู่แล้ว

ที่เชียงใหม่มีหน่วยงานหรือองค์กรที่ให้โอกาสการศึกษาแก่ชาวไทใหญ่ เช่น ที่วัดสวนดอก เรียกว่า โครงการปัญญาธรรมะ สอนทั้งธรรมะและภาษาไทย มีการสอนหลักสูตรการศึกษา นอกโรงเรียนเปิดมาได้สองปี(๒๕๕๐) เริ่มจากการสอนภาษาไทยให้คนที่อ่านเขียนไม่ได้ก่อน พอรู้ภาษาไทยจึงจะเข้าหลักสูตรการศึกษา นอกโรงเรียน หลักสูตรสองปีตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลาย เรียนวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิชาอื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ครูผู้สอนพบว่าชาวไทใหญ่บางคนมีทักษะภาษาอังกฤษดีกว่านักเรียนคนไทย แม้แต่การสอนภาษาก็เรียนได้เร็วเพราะภาษาไทใหญ่และภาษาไทยคล้ายกัน ในการเรียนการสอนก็เรียนรวมกันทั้งคนไทย ชาวไทยภูเขาและชาวไทใหญ่

^๑ สัมภาษณ์นายแสงเมือง มังกร, อ่างแล้ว.

ตัวอย่างของการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ กรณีเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง เป็นชาวไทยใหญ่บ้านเดิมอยู่จอกเมีย เป็นรัฐไทใหญ่ทางตอนเหนือ เข้ามาเมืองไทยโดยรถยนต์จากจอกเมียมาขึ้นเครื่องบินที่มณฑลเลยมาถึงท่าจีเหล็ก แล้วเข้ามาทางอำเภอแม่สาย การเดินทางเข้ามาเมืองไทยมีเหตุจูงใจ คือ มีญาติอยู่ที่กรุงเทพฯอยู่แล้ว จึงเดินทางมาพร้อมพี่สาว ประกอบกับอยู่ที่บ้านได้ข่าวว่าคนไทยใหญ่ไปอยู่เมืองไทยทำงานได้เงินดี กลับบ้านแต่งตัวสวยงามต่างจากคนที่อยู่บ้าน อีกทั้งยังได้ส่งเงินมาช่วยพ่อแม่ที่บ้านอีกด้วย ตอนที่ตัดสินใจเดินทางมานั้นตนเองเรียนจบชั้นมัธยมของพม่าแล้ว อยู่บ้านรู้สึกเบื่อหน่ายเพราะไม่มีอะไรทำ จึงเดินทางมากรุงเทพฯ เริ่มทำงานเป็นช่างทาสีเฟอร์นิเจอร์และงานช่างทั่วไป ต่อมาได้ข่าวการให้ทุนการศึกษาขององค์กรเครือข่ายผู้หญิงไทใหญ่จึงมาสมัคร เมื่อได้รับคัดเลือกให้ทุนการศึกษาจึงมาอยู่เชียงใหม่ทำงานและเรียนไปด้วยจนจบการศึกษาจึงหางานทำ ได้ไปเรียนภาษาอังกฤษที่AUA เพื่อเตรียมจะสอบเรียนปริญญาตรีพบว่าชีวิตที่เชียงใหม่มีความสุข เห็นว่าตนเองต่างจากเพื่อนไทใหญ่ที่ทำงานก่อสร้างเพราะมีโอกาสได้ศึกษาและได้ทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน เห็นว่าการศึกษาคำคัญ ต้องได้ปริญญาตรีจึงจะหางานดีๆได้

ภาพที่ ๕.๑๓ รูปงานปอยส่างลองวัดป่าเป้า

° สัมภาษณ์ นายสาธิต นายน้อย, เจ้าหน้าที่มูลนิธิ MAP, วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๓.

วัดเป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่แรงงานไทใหญ่ ที่วัดป่าเป่ามีศูนย์การเรียนรู้วัดป่าเป่าที่เปิดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนและมีชาวไทใหญ่นิยมไปเรียน อย่างไรก็ตามแม้จะไม่มีภาระจำกัดหรือกีดกันทางด้านการศึกษา แต่ผู้เรียนที่เป็นชาวต่างชาติจะต้องมีเอกสารประจำตัวหรือมีใบอนุญาตทำงาน หากไม่มีหลักฐานเลขก็ไม่สามารถเข้าเรียนได้ การเข้าเรียนไม่มีต้องเสียค่าใช้จ่ายเพราะเป็นบริการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ทุกคนที่ต้องการเรียนได้เรียน ถึงแม้จะเป็นคนต่างชาติแต่ก็ได้รับโอกาสเหมือนคนไทย ครูผู้สอนได้กล่าวถึงนักเรียนว่า

...การศึกษานอกโรงเรียน(นักเรียน)ทุกคนมีงานทำ หาช่วงเวลาเหมือนนักศึกษาของเรา บางครั้งมาบ้างไม่มาบ้างเป็นเรื่องปกติ อาทิตย์นี้คนนี้อาทิตย์หน้าคนโน้นมา การศึกษานอกระบบไม่จำเป็นต้องมาครบเสาร์อาทิตย์ วันอื่นเขาก็มาได้ จันทร์ถึงศุกร์ก็มาได้ เปิดครบเจ็ดวัน เรามีอินเทอร์เน็ตให้ศึกษา เรามีคอมพิวเตอร์ให้ศึกษามีหนังสือให้ศึกษา เพราะแหล่งเรียนรู้ต่างๆก็เปิดโอกาสให้เขา ...เหลือมล้ำทางการศึกษาไม่มี ทุกคนได้สิทธิเหมือนกัน...^๒

ชาวไทใหญ่หลายๆคนสนใจศึกษาเพื่อโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้น เมื่ออยู่เมืองไทยนานๆเข้าก็เห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญ แม้จะไม่สามารถจะเรียนสูงถึงระดับปริญญาได้ ก็ขอเพียงอ่านออกเขียนได้ เพราะอยู่เมืองไทยจำเป็นต้องรู้ภาษาไทยทั้งอ่าน เขียน และพูด เวลาไปทำบัตรที่อำเภอก็ไม่ต้องพิมพ์ลายนิ้วมือที่ทำให้รู้สึกอับอายขายหน้า การเซ็นชื่อได้เป็นการยกระดับฐานะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ สำหรับชาวไทใหญ่ที่ตั้งใจจะมาอยู่นาน การศึกษาทำให้ “ชีวิตเราดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น ช่วยการใช้ชีวิตในสังคม(ไทย)”^๓ ผลการเรียนรู้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานได้ เช่น การเสิร์ฟอาหาร รับคำสั่งอาหาร ถ้าอ่านเขียนไม่ได้ก็จะได้เงินเดือนน้อย คนที่อ่านได้เขียนได้ก็ได้เงินเดือนเพิ่มเป็นแรงจูงใจให้ศึกษา พ่อแม่ที่เห็นการณ์ไกลส่งเสริมให้ลูกได้เรียนจนถึงระดับปริญญาตรี แรงงานบางคนขอหยุดงานวันอาทิตย์เพื่อจะได้มีโอกาสได้เรียน ปัญหาข้อจำกัดอยู่ที่แรงงานก่อสร้างซึ่งมักต้องย้ายสถานที่ทำงานไปเรื่อยๆ ทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่องต้องทำใจว่า “...งานอยู่ไม่เป็นที่ ทำให้เรียนไม่ได้ แต่ก็ทำใจ ไม่ได้หวังว่าจะเรียนจบ แต่ให้มากที่สุดเท่าที่โอกาสจะอำนวย...” การเรียนของชาวไทใหญ่นั้นไม่จำเป็นต้องเข้าชั้นเรียนเสมอไป บาง

^๑ สัมภาษณ์ ครูสอนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้วัดป่าเป่า, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^๒ สัมภาษณ์ ครูสอนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน, อ้างแล้ว.

^๓ สัมภาษณ์ นักเรียนชาวไทใหญ่ ที่วัดสวนดอก วันอาทิตย์ที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗.

คนซื้อตำรามาเรียนเองที่บ้าน หรือเรียนจากการดูโทรทัศน์ทำให้สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้คล่องแคล่ว ตลอดจนมีความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมไทย

สำหรับเด็กเล็กๆที่เกิดในประเทศไทยจะได้เข้าโรงเรียนของรัฐซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ในพื้นที่ห่างไกลมีการสร้างโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กๆ เช่น ที่บ้านต้นสูง อำเภอฝาง วัตถุประสงค์เฉลิมพระเกียรติ ผู้มีจิตศรัทธา ชาวบ้านไทย องค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้านต้นสูงได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างโรงเรียนวัดพระธาตุเฉลิมพระเกียรติ เป็นการนำเอาเด็กเล็กในหมู่บ้านที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานรับจ้างทั้งวันมาเรียนหนังสือโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ไม่มีโอกาสจะไปเข้าโรงเรียนรัฐ เด็กมาเรียนกันประมาณร้อยกว่าคน ครูห้าคนเป็นชาวไทยใหญ่และพระสงฆ์ที่วัดสอนภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และภาษาไทยใหญ่ พระสงฆ์จะสอนวิชาธรรมะ เรียนวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา ๕.๐๐-๑๖.๐๐ น. หยุดวันเสาร์อาทิตย์และวันสำคัญทางพุทธศาสนา วันพระต้องหยุดเพราะมีชาวบ้านมาทำบุญซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ดีเพราะเด็กจะได้มีโอกาสไปวัดและเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนที่จัดตั้งขึ้นโดยชาวไทยใหญ่จากหลายๆแห่ง เงินบริจาคจากชาวบ้านทั่วไปและพ่อแม่ของเด็กๆที่มาเรียน ผู้หลักผู้ใหญ่ของบ้านต้นสูงวางแผนที่จะส่งเด็กๆเหล่านี้ไปเรียนในชั้นที่สูงขึ้นในโรงเรียนในเมือง^๑

สำหรับเด็กไทยใหญ่ที่อยู่ในเขตชนบทใกล้เมืองจะเข้าโรงเรียนรัฐ จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์วัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ นักเรียนโรงเรียนป่าตาลทั้งหมดมีเพียงสามสิบกว่าคน เป็นเด็กไทยใหญ่เกือบทั้งหมด เพราะพ่อแม่มาอยู่ในพื้นที่นั้น ส่วนเด็กคนเมืองก็เป็นเด็กยากจนที่พ่อแม่ไม่สามารถส่งไปเรียนหนังสือในเมืองได้^๒ พ่อแม่ไทยใหญ่เห็นปัญหาการศึกษาที่พม่าซึ่งมีหลักสูตรที่แตกต่างกัน ที่พม่าแบ่งชั้นเรียนเป็น ๑๐ ชั้น จึงต่อมหาวิทยาลัย แต่ต้องใช้เงินมาก ทำให้คนไทยใหญ่มักจะไม่ค่อยได้เรียนในระดับอุดมศึกษา อีกทั้งรัฐบาลพม่าไม่ได้ช่วยเหลือทางด้านการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ไม่มีทุนการศึกษา จึงเห็นว่าเมื่อลูกมาอยู่ที่เมืองไทยก็จะให้ได้เรียนเพื่อจะมีความรู้ ที่สำคัญพ่อแม่ไทยใหญ่เห็นโอกาสว่าลูกจะมีชีวิตที่ดีขึ้นถ้าได้รับการศึกษาดี จึงส่งลูกเข้าเรียนตั้งแต่ชั้นเตรียมอนุบาลเหมือนคนไทย ค่าใช้จ่ายในการส่งลูกเข้าเตรียมอนุบาลจะต่างกันไป หากเป็นโรงเรียนเตรียมอนุบาลในเมืองค่าใช้จ่ายอาจจะมากถึง ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน^๓

^๑ อรรถกฤษณ์ ศิริผล, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๑-๑๓๒.

^๒ สัมภาษณ์ พระสงฆ์วัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๔.

^๓ สัมภาษณ์ นางเปา, อ้างแล้ว.

ชาวไทใหญ่ที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยหรือไม่มีบัตรที่ทางราชการออกให้มักจะส่งลูกกลับไปเรียนที่บ้านเมืองของตนเอง เพราะเกรงว่าลูกโตขึ้นจะกลับไปประเทศพม่าไม่ได้เพราะไม่รู้ภาษาพม่า อยู่ในเมืองไทยก็ไม่สะดวกเพราะไม่ได้สัญชาติไทย ไม่มีสิทธิใดๆตามกฎหมายไทย บางคนก็เห็นว่าโรงเรียนที่พม่า เช่น ที่อำเภอท่าลี่เหล็กให้การศึกษาคือดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนภาษาอังกฤษและภาษาจีน หากให้เรียนโรงเรียนไทยก็จะรู้แต่ภาษาไทย จะให้เรียนภาษาอังกฤษก็ต้องสิ้นเปลืองเงินทองเพราะค่าเรียนพิเศษแพงมาก^๑ ภาวะที่ต้องการให้ลูกอยู่กับพ่อแม่เพื่อจะมีครอบครัวที่อบอุ่นแต่เกรงปัญหาในอนาคตทำให้แรงงานไทใหญ่ต้องพะวักพะวงที่จะเลือกระหว่างความอยู่รอดทางเศรษฐกิจในวันนี้กับอนาคตที่ยังไม่แน่นอน ปัญหาของเด็กที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่เริ่มมีมากขึ้น แรงงานไทใหญ่ที่ส่งลูกกลับไปอยู่กับปู่ย่าหรือตายายเริ่มเห็นว่าลูกไม่ได้มีความผูกพันกับพ่อแม่เท่าที่ควร ไม่ให้ความเคารพหรือเชื่อฟังเหมือนลูกที่พ่อแม่เลี้ยงด้วยตนเอง^๒

อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้งเห็นว่า ในอนาคตโอกาสในชีวิตของแรงงานไทใหญ่จะดีขึ้น หากประเทศพม่าพัฒนาเศรษฐกิจดีขึ้นแล้วจะไม่กดขี่ข่มเหงแรงงาน ในประเทศไทยเองเริ่มมีการสร้างศูนย์ฝึกแรงงานต่างชาติ บริเวณตะเข็บชายแดนมีการสร้างโรงงานมากขึ้น เพราะบริเวณนั้นสามารถหาแรงงานราคาถูกได้ แรงงานเหล่านี้หากนำมาฝึกอบรมก็จะสามารถทำงานได้ดีขึ้น กลายเป็นแรงงานฝีมือซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้แล้วแรงงานไทยจะมีปัญหา^๓

แรงงานไทใหญ่กล่าวถึงความคาดหวังในอนาคตของชาวไทใหญ่ในประเทศสหภาพพม่าว่า

...ถ้าองซานได้เป็นก็อาจจะดีขึ้น ถ้าได้เป็นคนก็จะกลับบ้านกันเยอะเลยนะ ถ้าได้เป็นนะ (เป็นประธานาธิบดีหรือผู้นำของพม่า) เพราะองซานพูดว่า อยู่ด้วยกัน เขาว่าเราจะได้กลับไป ...ถ้าข้ามไปฝั่งโน้นได้ก็ไปทำงานก่อน ก็จะได้ กลับบ้านก่อน มันจะเจริญ แต่ถ้าจะให้เจริญเหมือนเมืองไทยก็ไม่ได้นะ มันจะได้พออยู่พอกิน ถ้าเป็นองซานก็จะดีก็เห็นพูดว่าจะให้เป็นส่วนของไทใหญ่ดูแล เขามาก็จะไม่ทำอะไร คนพม่าที่มาจากท่าลี่เหล็ก เชียงตุง อะไรก็จะเป็นของไทใหญ่หมด...^๔

^๑ สัมภาษณ์นางดวงคำ, อาชีพแม่บ้าน, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

^๒ สัมภาษณ์นางคำ, วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕.

^๓ สัมภาษณ์อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้ง, อ้างแล้ว.

^๔ สัมภาษณ์นางเปา, อ้างแล้ว.

๔.๑๒ การเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมไทยของชาวไทใหญ่

จากงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการกู้ชาติไทใหญ่เราจะพบว่าผู้นำไทใหญ่ได้ใช้ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างสยามกับรัฐไทใหญ่มารสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างคนไทยและคนไทใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการปลุกใจให้ต่อสู้กับพม่าซึ่งเป็นศัตรูร่วมกัน กรณีของพระนเรศวรมหาราชจะเป็นประเด็นที่ถูกยกขึ้นมาทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและไทใหญ่นั้นแน่นแฟ้นขึ้นด้วยการยกย่องเทิดทูนวีรบุรุษองค์เดียวกัน ขบวนการกู้ชาติไทใหญ่รับเอาสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นวีรบุรุษในการต่อสู้กับพม่าตามประวัติศาสตร์ที่พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์นี้ได้ทรงทำสงครามกับพม่าและได้รับชัยชนะหลายครั้ง ทหารไทใหญ่เชื่อว่าสมเด็จพระนเรศวรทรงคุ้มครองให้ทหารไทใหญ่ปลอดภัยจากการสู้รบ มีการนำเอาซากอัฐิจากฐานสฤประติยสมเด็จพะนเรศวรที่ไทใหญ่เรียกว่า “กองมูขุนหอคำไตย” ที่นากองมู อำเภอเมืองหาง จังหวัดดอยแหลมมาผสมกับโลหะต่างๆทำเหรียญรูปสมเด็จพะนเรศวรแจกให้กับทหารไทใหญ่ที่ออกสู้รบเพื่อเป็นกำลังใจ ความเชื่อถือนี้ในความคิดคติศรัทธินี้ยังคงมีอยู่ในหมู่ทหารไทใหญ่^๑

การเป็นสังคมพุทธทำให้ชาวไทใหญ่และชาวไทยนิยมทำบุญสุนทาน ในโอกาสที่ครูบาบุญเลิศได้พบกับเจ้ายอดศึกผู้นำขบวนการกู้ชาติไทใหญ่ Shan State Army's Southern Commander ท่านได้เล่าให้เจ้ายอดศึกฟังว่ากำลังสร้างเจดีย์แต่ไม่สำเร็จ เจ้ายอดศึกจึงได้บริจาคเงินสองแสนบาทเพื่อเริ่มการก่อสร้าง หลังจากนั้นมีการเรียกรอเงินเพิ่มเติมจนการก่อสร้างเสร็จสิ้นลงในปี ๒๕๔๓^๒ เป็นการแสดงการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของผู้นำชาวไทใหญ่กับคนไทย

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดสงครามเย็นและสงครามยาเสพติดปรากฏว่าไทยได้ใช้รัฐไทใหญ่เป็นกำแพงป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์และเป็นหน่วยข่าวให้แก่อริรัฐบาลไทย ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงให้ความสนับสนุนขบวนการกู้ชาติไทใหญ่มาก ชุมชนบ้านต้นสูงตั้งขึ้นโดยชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาเมื่อประมาณปี ๒๕๑๒ ซึ่งเป็นช่วงสงครามเย็นกำลังรุนแรงชาวบ้านได้รับอนุญาตให้ตั้งชุมชนในพื้นที่เสื่อมโทรมของป่าไม้ ชุมชนนี้ทำหน้าที่ดูแลพระธาตุที่สร้างขึ้นใหม่เหมือนกับที่เคยดูแลวัดในชุมชนหมู่บ้านของตนเอง ดูแลป่าไม้ในพื้นที่ของตนเอง เพราะมีการลักลอบตัดไม้กันอยู่เสมอ การมีชุมชนอยู่ใกล้เคียงย่อมจะช่วยเป็นหูเป็นตาแก่ทางราชการเพื่อป้องกันการทำลายป่าได้ นอกจากนี้เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนและชาวบ้านมีความคุ้นเคยกับชุมชนอีกด้านหนึ่ง ทางราชการจึงได้ฟังฟังชาวบ้านในเรื่องการข่าวการเคลื่อนไหว

^๑ ปรานี ศิริธร. สารัตถคติเหนือแคว้นแดนสยาม (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ข้างเคือก, ๒๕๒๘), ๒๓๘-๒๔๓, และ

๒๓๖-๒๓๗.

^๒ อรัญญา ศิริผล, อ้างแล้ว, ๑๕๒-๑๕๓.

ของพม่าหรือขบวนการยาเสพติด ให้ทำหน้าที่ประสานงานในด้านการตรวจระวางโรคติดต่อ อัตรายบริเวณชายแดน ชาวไทใหญ่บ้านต้นสูงทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีโดยการให้ความร่วมมือในทุกๆด้านที่ทางราชการมอบหมายให้ บทบาทที่ทำให้ชุมชนได้รับการยอมรับ คือ การที่เป็นชุมชนพระธาตุ บริเวณที่ชาวบ้านต้นสูงอยู่นั้นมีพระธาตุซึ่งสร้างโดยการนำเอาอิฐของสมเด็จพระนเรศวรจากนากองมู เมืองหาง ประเทศพม่าเข้ามาบรรจุในพระเจดีย์องค์ใหม่ที่สร้างครอบเจดีย์ของเวียงเก่าที่ครูบามหาบุญเลิศ เจ้าอาวาสวัดเจดีย์งาม อำเภอฝางและเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ที่ได้พบในพื้นที่บ้านต้นสูง พระธาตุนี้ได้รับชื่อว่า พระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนาภิเษก สร้างเสร็จในปี ๒๕๓๘ สร้างเป็นแบบเจดีย์ล้านนา นอกจากนี้ยังได้สร้างวิหารประดิษฐานพระศรีศากยมุนีมีมงกุฎเป็นพระพุทธรูปหน้าตักกว้างกว่า ๘ เมตร สูง ๑๕.๔๐ เมตร การก่อสร้างศาสนสถานดังกล่าวเป็นความร่วมมือขององค์กรสงฆ์ หน่วยราชการ ชาวบ้านต้นสูงและประชาชนทั่วไปโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่ง คือ การฉลองการครองราชย์ครบ ๕๐ ปี

การมีส่วนร่วมของชาวไทใหญ่บ้านต้นสูงในกิจกรรมดังกล่าวเป็นการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยโดยมีหน้าที่ปฏิบัติเช่นคนไทยทั่วไปแม้จะยังไม่ได้รับสิทธิความเป็นพลเมืองก็ตาม แต่การปรับตัวรับเอาค่านิยมแบบไทย นโยบายของรัฐไทย และการร่วมมือกับทางราชการไทยทำให้ชาวไทใหญ่ได้รับการยอมรับในสังคมไทยระดับหนึ่งและอาจรับประกันความมั่นคงในชีวิตอาทิ สิทธิการอยู่อาศัยและการทำกินในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

แม้ชาวไทใหญ่จะมีโอกาสในชีวิตดีขึ้นกว่าเดิมแต่ชาวไทใหญ่จำนวนมากก็เดี่ยวยังต้องการกลับบ้านเพราะยังรู้สึกว่ามีเมืองไทยไม่ใช่บ้าน แต่การจะกลับบ้านนั้นก็มิเงินในใจว่าต้องมีเงินพอใช้จ่ายค่าเดินทาง มีเงินเก็บสำหรับใช้จ่ายในบ้านเกิดเมืองนอนโดยไม่ขาดแคลน และแน่ใจว่าจะไม่มีอันตรายจากพม่า หากจะถามว่าพวกเขาต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือไม่ ทุกคนคงตอบว่าต้องการเพราะเมืองไทยเป็นเมืองที่น่าอยู่ ชาวไทใหญ่จึงพร้อมที่จะแสดงให้เห็นว่าตนเองรักสังคมไทยและพร้อมจะให้ความร่วมมือในด้านต่างๆอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ กิจกรรมที่แสดงให้เห็นว่าชาวไทใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในสังคมไทย เช่น การร่วมมือในกิจกรรมของทางราชการและการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม มีการจัดคอนเสิร์ตชาวเครือไตเพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่า ในวันที่ ๑๖-๑๗ กันยายน ๒๕๔๕ ทางองค์การสวนสัตว์เชียงใหม่ได้ร่วมกับนางชูศรี เชาว์วาทีน นักจัดรายการวิทยุภาษาไทใหญ่ประจำสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้เชิญนักร้องชื่อดังชาวไทใหญ่มาร่วมแสดง ได้แก่ จายหาญแลงและจายเจิงหาญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการ

ห้องเที่ยวของสวนสัตว์และเสริมความรู้ให้ชาวไทใหญ่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่า ปรากฏว่ามีชาวไทใหญ่เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก^๑

ในปี ๒๕๕๓ เครือข่ายพี่น้องชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดงานคอนเสิร์ตเพื่อร่วมบริจาคเงินช่วยผู้ประสบภัยน้ำท่วมในหลายพื้นที่ของประเทศไทย ในปีนั้นเกิดภาวะวิกฤตน้ำท่วมหนัก ซึ่งชาวไทใหญ่เห็นว่าผู้ประสบภัยได้รับความเดือดร้อน ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยจึงมีสำนึกอยากมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือ ได้รวมตัวกันจัดงานการกุศลขึ้น โดยการจัดงานครั้งนั้นสามารถระดมเงินทุนได้กว่าหนึ่งแสนสองหมื่นบาท และได้นำไปมอบให้กับเทศบาลนครเชียงใหม่ส่งไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย^๒

เมื่อมีเหตุอุทกภัยน้ำท่วมใหญ่ในปี ๒๕๕๔ เครือข่ายพี่น้องชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่รวมตัวกันจัดงานคอนเสิร์ต 3 วัน 3 คืน เพื่อระดมทุนและรับสิ่งของบริจาคนำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในจังหวัดต่างๆของประเทศไทย ในระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๔ โดยใช้ชื่องานว่า “งานคอนเสิร์ต: พี่น้องไทใหญ่รวมใจ ช่วยภัยน้ำท่วม” ที่วัดป่าเป้า ถ.มณีนพรัตน์ ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มีการเชิญศิลปินนักร้องชื่อดังจากรัฐไทใหญ่หลายคนมาร่วมแสดง อาทิ จายอ่องทีคำ, จายหาญแลง, นางหลาวหลาว, นางแสงอ่อน, นางหลานน และมีนักร้องนักดนตรีจากกลุ่มเยาวชนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ร่วมแสดง งานนี้เก็บค่าผ่านประตูเข้าชมคนละ ๕๐ บาท ภายในงานมีการตั้งโต๊ะรับบริจาคสิ่งของต่างๆ รายได้จากการจัดงานหลังหักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นได้มอบให้กับหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือนำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม

การมีส่วนร่วมของชาวไทใหญ่ในสังคมไทใหญ่ยังเห็นได้จากการที่กิจกรรมหรืองานสำคัญของชาวไทใหญ่จะมีการเชิญหน่วยราชการเข้าร่วม มีการเชิญนายกเทศมนตรีมาเปิดงาน มีการกล่าวคำสวดดีถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสงานปีใหม่ของชาวไทใหญ่ที่จัดขึ้น มีการร่วมร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีก่อนที่จะมีการละเล่นรื่นเริงต่างๆ คนไทใหญ่อยากเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมสงบสุข “...เขาอยู่ที่นี้ดีกว่า แต่ถ้า(สังคมไทย)มองว่าเขาไม่ใช่คนไทย ไทใหญ่ต้องคิดว่าจะอยู่แบบไหนให้สังคมไทยยอมรับได้มากที่สุด...”^๓ แรงงานไทใหญ่จะมีชีวิตดีขึ้นถ้าได้รับโอกาสในการศึกษาและสุขอนามัยที่ดี จะไม่ทำอะไรที่ผิดกฎหมายถ้าไม่ถูกบีบบังคับด้วยความยากจนหรืออคติ จะแก้ปัญหาของไทใหญ่สังคมไทย “...ต้องให้โอกาส...”^๔

^๑ ปานแพร เชาว์ประยูร, อ้างแล้ว, ๑๕๔.

^๒ ประชาไทย. สืบค้นข้อมูล ๘ สิงหาคม ๒๕๕๒ จาก <http://www.prachathai.com>

^๓ สัมภาษณ์อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ้างแล้ว.

^๔ สัมภาษณ์อาจารย์แอนดรูว์ วูดแมน, อ้างแล้ว.

ชุมชนไทใหญ่ในเมืองเชียงใหม่ต่างจากชุมชนไทใหญ่ในอำเภอชายแดนซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทใหญ่นอกประเทศและมีความต่อเนื่องของความสัมพันธ์มานาน ชาวไทใหญ่ในเมืองเชียงใหม่เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถจะตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายขอบของประเทศไทยเพราะพื้นที่นั้นไม่อาจรองรับประชากรเพิ่มขึ้นได้ด้วยข้อจำกัดทางทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ชาวไทใหญ่ที่เดินทางเข้ามาสู่เชียงใหม่ได้เข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและต้องปรับตัวเข้ากับสภาพที่เป็นอยู่ การเป็นผู้อพยพลี้ภัย เป็นแรงงานเถื่อน เป็นคนต่างด้าวที่พูดภาษาไทยไม่ชัดหรือฟังภาษาไทยไม่เข้าใจ แต่ต้องการงานเพื่อความอยู่รอดของตัวเองและครอบครัว ทำให้แรงงานเหล่านี้ยอมรับสถานภาพการเป็นผู้ค้อยโอกาสในสังคม ไม่อาจแม้แต่จะเรียกตนเองว่าเป็นพลเมืองชั้นสอง เพราะแรงงานไทใหญ่ไม่ได้รับสถานภาพความเป็นพลเมืองไทย แรงงานไทใหญ่จึงต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ระบบเครือญาติมีส่วนช่วยให้ชีวิตของชาวไทใหญ่มีความสุขขึ้น การได้พบปะพูดคุยกับญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงทำให้ความเครียดในชีวิตลดน้อยลง การติดต่อสัมพันธ์เช่นนี้มีความจำเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่าชาวไทใหญ่ถือว่าโทรศัพท์มือถือถือเป็นของจำเป็นในชีวิต หากเป็นไปได้จะต้องมีไว้ใช้พูดคุยปรึกษาหารือและปรับทุกข์ตลอดจนนัดหมายไปเที่ยวเตร่เฮฮากัน

เมื่อไม่มีชุมชนทางกายภาพเช่นที่เคยมีในบ้านเกิดเมืองนอน ชาวไทใหญ่ในเมืองเชียงใหม่จึงสร้างชุมชนในจินตนาการซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศรัทธาและความเชื่อและวัฒนธรรมเดียวกัน ชุมชนนี้ตั้งอยู่ด้วยการรวมตัวของชาวไทใหญ่ซึ่งถูกมองว่าเป็นคนต่างด้าวในสังคมไทย เป็นกลุ่มบุคคลพิเศษที่ทั้งเป็นที่ต้องการและไม่ต้องการในเวลาเดียวกัน ชุมชนนี้มีอยู่ในจิตใจและแสดงออกทางกายภาพเมื่อมีกิจกรรมสำคัญๆ ซึ่งเราจะเห็นว่าจะมีชาวไทใหญ่จำนวนมากไปร่วมงานและในงานนั้นจะไม่ขาดการแสดงออกทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การแสดงรำรำฟ้อน ดนตรี อาหาร หนังสือประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทใหญ่ และสินค้าอุปโภคบริโภคแบบไทใหญ่ การเป็นคนอื่นหรือคนนอกในสังคมที่ตนเองอยู่ทำให้คนไทใหญ่ต้องสร้างแกนยึดของชีวิตด้วยการใช้วัฒนธรรมของตนเอง แสดงความเป็นตนเอง คือ ความเป็นไทใหญ่ที่ตนเองภาคภูมิใจ ชุมชนไทใหญ่ในปัจจุบันไม่เหมือนกับชุมชนไทใหญ่ในอดีตที่สามารถผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทย จนสามารถเรียกตนเองว่า ไคไน หรือ คนไทใหญ่ที่เป็นคนไทยอย่างที่ชาวไทยเชื้อสายไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเรียกตนเองให้ต่างจากไคนออกหรือไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาภายหลัง

บทที่ ๕

หลากหลายชีวิตของชาวไทใหญ่

ในเชียงใหม่ชาวไทใหญ่มากเข้ามาเป็นแรงงานในบ้านเรือน ร้านอาหาร ธุรกิจก่อสร้าง ธุรกิจบริการต่างๆจนถึงทำธุรกิจค้าขายเล็กๆน้อยๆ เช่น ขายอาหาร เสื้อผ้า และสินค้าอื่นๆ ในบทก่อนหน้าผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่และชาวล้านนาตั้งแต่อดีต และได้ศึกษาลักษณะและปัญหาของชุมชนไทใหญ่ในปัจจุบัน ตลอดจนแนวโน้มในการขยายตัวในอนาคต ในบทนี้ผู้วิจัยของเสนอตัวอย่างชีวิตของแรงงานไทใหญ่ในเชียงใหม่ เพื่อให้ภาพชีวิตของชาวไทใหญ่รุ่นใหม่ที่อยู่พวยพอกมาจากรัฐไทใหญ่โดยไม่มี การวิเคราะห์หรือแสดงความคิดเห็นใดๆ เป็นการรวบรวมและนำเสนอข้อมูลดิบจำนวนหนึ่งให้ผู้อ่านและผู้วิจัยที่สนใจประเด็นแรงงานไทใหญ่ในเมืองเชียงใหม่ได้เห็นภาพด้วยตนเอง โดยภาพรวมแล้วเราพบว่าพวกเขา กำลังดิ้นรนต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยความอดทนและมุ่งมั่น คนเหล่านี้มีแนวคิดและวิธีการในการต่อสู้ชีวิตและแก้ปัญหาของตนเอง แม้จะอยากเป็นพลเมืองไทย เหมือนกับชาวไทใหญ่รุ่นก่อนๆ แต่คงไม่มีโอกาสเนื่องด้วยข้อจำกัดนานาประการ สิ่งที่พวกเขาจะทำได้ คือ การทำวันนี้ให้ดีที่สุดเพื่อชีวิตในวันข้างหน้า

ลูกจ้างร้านMonkey แรงงานไทใหญ่ที่รับจ้างอยู่ร้านMonkey ได้รับเงินเดือนเดือนแรกเพียง ๓,๐๐๐ บาท ต่อมาได้เงินเดือนเพิ่มทุกปี ถึงปี๒๕๕๓ ได้เงินเดือนหกพันบาท เจ้าตัวมีความสุขที่เชียงใหม่ มีเงินส่งให้พ่อแม่ใช้เดือนละสองพันบาท ในจำนวนพี่น้อง ๗ คน มาทำงานอยู่ที่เชียงใหม่ ๔ คน อยู่โคราช ๑ คน พี่คนโตอยู่เมืองไทยมานานมากและย้ายไปทำงานหลายแห่ง ทุกๆปีเดินทางกลับบ้านสองครั้ง ไปทางเชียงดาว เห็นว่าการเดินทางไม่ยากเนื่องจากมีบัตรประชาชนพม่าและบัตรอนุญาตทำงานของไทย ดัดสินใจมาทำงานที่เชียงใหม่เพราะมีเพื่อนอยู่เมืองไทยหลายคนจึงตามมา อยากทำงานที่เชียงใหม่ เพื่อนที่มาอยู่แล้วช่วยหางานให้ งานแรกทำที่โรงเลื่อยไม้แต่งานหนักจึงย้ายงานมาเรื่อยๆ ปัจจุบันทำงานในร้านอาหาร เช่าหอพักอยู่ถนนนิมมานเหมินท์ ค่าเช่าห้องรวมค่าน้ำค่าไฟประมาณสองพันต่อเดือน อยู่ที่เชียงใหม่เดินทางโดยรถสองแถว คิดว่าตนเองมีชีวิตสะดวกสบายที่นี่

นายชอ ลุงอ เป็นแรงงานไทใหญ่ มาจากตองจี ตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี เข้ามาอยู่เมืองไทย เพราะรู้สึกชีวิตในประเทศพม่าลำบากมาก ถูกรัฐบาลพม่าเกณฑ์ไปเป็นทหาร ได้เล่าถึงสภาพการณ์ในขณะนั้นว่า

...ผมเข้ามาเมืองไทยเพราะสมัยนั้นอยู่ (พม่า) ไม่สนุก พม่ามาเกณฑ์ทหาร ไม่ได้คัดเลือก หรือให้เงินเหมือนเมืองไทย เป็นจับเป็นทหาร เก็บทหาร เป็นทหารไทใหญ่ เก็บได้ เป็นผู้ขายอายุสิบปีเก็บหมด บ่สนใจว่าเป็นลูกหลานไผ สมัยก่อนเนอะ เป็นทหารทุกขั้วกว่าทหารไทย ทหารไทยมีข้าวมีน้ำกิน (เป็นทหารพม่า) บางครั้งไม่มีข้าวกิน สองสามวันได้กินที ถ้าเก็บเป็นทหารไทใหญ่จะได้เดินนำหน้าทหารพม่า ถ้าโดนยิงจะโดนก่อน เสื้อผ้าก็บ่ได้เปลี่ยนเพราะไม่มีเวลาเปลี่ยน...คนบ่อยากเป็นหนีมาเมืองไทยหมด หนีเกณฑ์ทหาร¹

เมื่อครั้งอยู่ที่ตองจี นายชอทำนา รู้จักเมืองไทยเพราะคนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟัง มีคนเฒ่าที่รู้จักกันเคยมาเมืองไทย สอนให้หาทางหลบหนีเข้ามาอยู่เมืองไทย โดยเดินจากเมืองตองจินกินเวลาหลายวัน คนเฒ่าไทใหญ่รู้เส้นทางเพราะเคยมาค้าขายบริเวณชายแดน โดยการเดินเท้านำสินค้ามาขายและซื้อสินค้าไทยกลับไป เข้าเมืองไทยทางเวียงแหง มาด้วยกันสองคน มาอยู่กับคนที่รู้จักกันประมาณเจ็ดวัน ออกตระเวนหางานทำไปทั่ว เริ่มจากรับจ้างเลี้ยงวัวควาย ได้เงินเดือน ๒๕๐ บาท ขณะนั้นอายุเพียง ๑๓ ปี จนกระทั่งอายุ ๑๖ ปี จึงได้บัตรพื้นที่สูงมาจากอำเภอเวียงแหง เป็นแรงงานไร้ฝีมืออ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ จึงรับจ้างทำงานก่อสร้าง ออกจากเวียงแหงมาอยู่เชียงใหม่เพราะได้ยินว่าเชียงใหม่ “อยู่ม่วน” ก็ตามมาอยู่กับญาติ มาทำงานก่อสร้างอยู่ที่อำเภอหางดงกับแถวๆวัดเจ็ดยอด อยู่ใน “แคมป์” คนงานก่อนสร้าง ไกล “แมพ” ได้ค่าจ้างวันละ ๒๐๐ บาท มีลูกสองคนแล้ว ลูกอายุ ๑๘-๑๙ ปี ทำงานรับจ้างอยู่ที่หางดง²

¹ สัมภาษณ์ นายชอ ลุงอ, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๓ .

² สัมภาษณ์ นายชอ ลุงอ, อ้างแล้ว.

ทัศนคติต่อการอยู่เมืองไทย เห็นว่า “...อยู่เมืองไทยมันกว่า แต่ถ้าเงินบ่าปอกินปอใจก็เครียดเหมือนกันน้อ...” แต่ก็ไม่ได้คิดจะกลับไปพม่าอีกแล้ว ราคาบ้านที่เชียงใหม่แพงจึงคิดว่าจะซื้อบ้านอยู่ที่เวียงแหงอยู่กันในครอบครัวพ่อแม่ลูก¹

จากสภาพความเจริญที่มีมากขึ้น ในพม่าทำให้เกิดแรงกดดันแรงงานไทใหญ่ที่ออกมาทำงานในเมืองไทย พ่อแม่ญาติพี่น้องในพม่ามีความคาดหวังว่าจะได้รับเงินทองเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตจากแรงงานไทใหญ่ นายชอกกล่าวว่า

...ผมส่งเงินให้พ่อแม่แสนกว่าพม่าวันขึ้น เป็นเอาไปใช้จ่ายเรื่องกิน เรื่องอันนี้กับข้าวกับปลา บ่อมีตู้เย็นก็จะซื้อตู้เย็น บ่าเดียวเป็นทันสมัยแล้วน่า มีรถเครื่อง มีไฟฟ้า ทุกอย่าง รถจักรยานบ่าจี่แล้ว ทั้งที่ในไทยเป็นยังจี่กัน จะซื้อจักรยานเขาก็บ่าอยากได้ จะซื้อรถเครื่องกันละ อยากรู้รุ่นใหม่ๆ คนอยู่ตางนี่ก็จะตายละ เขาก็จะขอมา บางทีก็เครียดเหมือนกันนา ตอนมาอยู่เมืองไทยพ่อแม่เป็นบ่าได้ขอเอา แต่บ่าเดียวทันสมัยเขาได้ เบอร์เฮา เขาโทรหาเฮา มันอยากจะทำอะไร เป็นจะขอมา บ่าซื้อก็เสียใจ เป็นไปอยู่กับลูกเฮาขอไปบ่าได้นี่ บ่ามีก็จำเป็นไปหาเพื่อนหาพี่น้องถ้าหากจำเป็นก็ยืมพอง...เฮาทำงานไปทุกข์ไป เงินเฮาออกก้อโอนไปหือ เป็นเหี้ย เด็กดีต้องการรถก้อเป็นลูกเป็นหลาน ลูกน้องกา ลูกน้องจายกา เฮาบอกว่เฮาทุกข์ยากจะใดในเมืองไทย เขาก็บ่าเจ้อ...²

เช่นเดียวกับคนไทใหญ่อื่นๆที่นิยมทำบุญทำทานกันมาก “...ผมกับเมียหุมไปทำบุญ” วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๓ นายชอไปช่วยทำอาหารเลี้ยงคนมาทำบุญที่วัดกู่เต้า ทำอาหารทั้งคืนไม่ได้หลับไม่ได้นอน เป็นงานปอยที่คนไทใหญ่ทุกเพศทุกวัยมาร่วมกันทำงานเพื่อเป็นกุศลผลบุญ คนหนุ่มก็จะมาทำความสะอาดวัด และจะตระเวนไปทั่วตามวัดที่เป็นไทใหญ่ เช่น ไปวัดแม่แตง ระหว่างการไปที่ย่วนนั้นนายชอเลือกไปทำบุญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันพระ ในช่วงเช้าพรรษา นายชอ ตั้งใจเอาไว้ว่าจะไปวัดในวันศีลอย่างน้อยสามครั้ง คือ วันเช้าพรรษา กลางพรรษา และออกพรรษา จะขอหยุดล่วงหน้ากับนายจ้าง โดยเป็นการกำหนดไว้เองและจะไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่า นายจ้างจะให้เงินค่าจ้างมากเท่าใดก็ตาม “...เจ้านายหือห้าหกร้อย พันสองพันก็บ่าเอาละจะไปวัด...”

¹ สัมภาษณ์ นายชอ ลุงอ, อ้างแล้ว.

² สัมภาษณ์ นายชอ ลุงอ, อ้างแล้ว.

การที่นิยมทำบุญเพราะเชื่อว่า “...เขาทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เขาทำบุญไปได้หลายอย่าง ได้ตั้งลูกตั้งเมีย เขาก็อยู่ไปถึงพ่อถึงแม่ก็จะได้ถึงพ่อถึงแม่ อยู่ถึงลูกถึงเต้าก็จะได้ถึงลูกถึงเต้า...” นายชอ ลุงออเรียกแบบไทใหญ่ว่า จายชอ ลุงออ เคยเรียนภาษาไทยใหญ่เพราะมีน้ำบวชอยู่ที่วัด ไปอยู่กับน้ำจึงมีโอกาสเรียนภาษาไทยใหญ่¹

นางจง วังใจนะ อายุ ๔๐ ปี อาชีพขายอาหารตามสั่ง บ้านเดิมอยู่กลางเคอ มาอยู่ที่เวียงแหง อายุ ๑๘ ปี เดินทางมาจากเวียงแหงมาอยู่เชียงใหม่กับพ่อแม่ได้ยี่สิบกว่าปี มีญาติอยู่ที่เวียงแหงมาทำไร่ทำสวน ปัจจุบันขายอาหารตามสั่งอยู่ที่ข้างวัดนันทาราม เข้าบ้านอยู่ใกล้ๆกับครอบครัว สามีเป็นไทใหญ่รู้จักกันตอนทำงานที่พญา เมื่อก่อนไปวัดป่าเป้า วัดนันทาราม แต่งชุดขาวมาถือศีลนอนที่วัดหนึ่งคืน หยุตงานสองวัน แม่ชวนมาวัด²

น้องหญิง³ เป็นแรงงานไทใหญ่ที่เข้ามาเมืองไทยเมื่ออายุ ๑๕ ปี ในพ.ศ.๒๕๔๒ มากับแม่และป้า แม่ต้องการตามหาพี่ชายที่มาเมืองไทยตั้งแต่อายุ ๘-๙ ขวบแล้วไม่ได้กลับไปอีกเลยเป็นเวลาสิบปี ตอนแรกเข้ามาทางฝาง มาอยู่ที่บ้านน้ำจาง สอบถามชาวไทใหญ่ที่รู้จักกันมาเรื่อยๆก็รู้ว่าพี่ชายอยู่กรุงเทพ แม่จึงฝากคนไทใหญ่ไปบอกพี่ชายว่าแม่รออยู่ที่ฝาง พี่ชายได้ทราบข่าวก็มาพบแม่ ตอนที่เข้ามาอยู่ที่ฝาง แม่รับจ้างปลูกนาเก็บพริก เป็นแรงงานเกษตรกรรม ตัวน้องหญิงช่วยแม่ทำงาน หาเงินได้วันละ ๕๐-๖๐ บาท ป้าที่มาด้วยกันแยกไปหาลูกที่หมู่บ้านอื่น แม่พาไปอยู่กับเจ้านาย ชาวไทใหญ่ยี่ดะบบอุปถัมภ์ เป็นคนมีความกตัญญูผูกพันกับคนที่เป็นเจ้านายหรือคนที่เคยมีบุญคุณ เรียกมาทำงานเมื่อใดก็ต้องมาหรือต้องเป็นธุระหากคนมาทำแทนหากตนเองมาทำให้ไม่ได้เจ้านายของน้องหญิงช่วยให้ได้บัตรพื้นที่สูง ถ้าเจ้านายไม่มีงานให้ทำน้องหญิงก็จะออกไปหางานทำเอง อยู่ฝางได้สองปี แม่ก็กลับบ้าน น้องหญิงเป็นแม่บ้านอยู่กินกับเจ้านาย แม่กลับบ้านที่รัฐไทใหญ่ก็พบว่าน้องชายขายบ้านและที่นาไปหมดแล้ว แม่จึงกลับมาเมืองไทยแล้วเสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูง น้องหญิงแต่งงานได้สามปีกว่า พบสามีที่เชียงใหม่ สามีเป็นไทใหญ่มีบัตรแรงงานสัญชาติพม่า ต้องต่ออายุที่กรมแรงงานทุกปี

น้องหญิงมาทำงานที่เชียงใหม่เพราะค่าจ้างดีกว่าที่ฝาง อยู่ฝางได้เดือน ๑,๐๐๐-๑,๕๐๐ บาทที่เชียงใหม่ได้ ๔,๔๐๐ บาทขึ้นไป มีคนรู้จักเป็นไทใหญ่ที่เชียงใหม่จึงเดินทางมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕

¹ สัมภาษณ์ นายชอ ลุงออ, อ้างแล้ว.

² สัมภาษณ์นางจง วังใจนะ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

³ สัมภาษณ์น้องหญิง, กลุ่มแม่บ้านสีฟ้า, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๓.

มาทำงานที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งเพราะออกจากบริษัท Index ซึ่งมีปัญหาไม่รับแรงงาน
 ไทยใหญ่ ต้องการรับแรงงานไทยเท่านั้นเนื่องจากกลัวปัญหากับสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ทำงาน
 ได้เงินวันละ ๑๖๘ บาท อยู่จนครบหนึ่งเดือนจะได้ขึ้นเป็น ๑๗๑ บาท น้องหญิงตระหนักดีว่า “...
 รายได้น้อยต้องประหยัด รู้จักใช้จ่าย ต้องจ่ายค่าบ้าน ค่าไฟ ค่าน้ำ กินอยู่ แพนทำงานอยู่ร้านขาย
 ของชำ ต้องจ่ายค่าบัตร...”

น้องหญิงมีความฝันว่าจะเก็บเงินไปซื้อที่ดินสร้างบ้านอยู่ที่อำเภอฝาง เพราะมีพี่น้องอยู่ที่
 บ้านแม่จี้เหล็ก ตำบลม่อนปิ่น เป็นหมู่บ้านคนเมือง ห่างจากตัวอำเภอฝางไปประมาณสอง
 กิโลเมตร

นางนงค์ ลุงสุ เป็นแม่บ้านอยู่ที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง พักอยู่ที่ศรีภูมิกับสามีที่บ้าน
 ของนายจ้างสามี มาจากบ้านน้ำจาง ขึ้นรถมาเมืองนาย ต่อมากองมู อ่างขาง ใช้เวลาเดินทางสอง
 วัน เดิมอยู่บ้านทำไร่ทำนา ปลูกข้าว ปลูกงา เลี้ยงไก่ วัวควาย เดิมอยู่บ้านลำบาก พ่อได้ทราบจาก
 น้องชายว่าอยู่ที่เชียงใหม่ทำมาหากินได้ดี จึงขายที่ดินที่สวนและสัตว์เลี้ยง เดินมาทั้งครอบครัวสี่คน
 แต่มาอยู่เมืองไทยก็ไม่ดี เสียขายที่ขายที่ดินก็กลับไปสามคน เหลือนางนงค์ทำงานอยู่ที่เชียงใหม่
 พ่อโทรศัพท์มาส่งเงินไปให้แสนจาด ประมาณ ๓,๔๐๐ บาท ตอนแรกที่เข้ามาเมืองไทยอยู่ที่
 อำเภอฝาง ทำงานสวนส้ม ได้เงินค่าจ้าง ๑๕ บาทต่อวัน อยู่ได้หนึ่งปีก็แต่งงาน มาอยู่ที่เชียงใหม่
 ค่าจ้างแรงงานดีกว่าจึงมาอยู่เชียงใหม่ ตามพี่สาวมาอยู่ได้ค่าจ้างแรงงานก่อสร้างวันละ ๑๔๐ บาท
 อยู่ได้สี่ปีแล้ว การเลือกงานจะดูค่าจ้าง ถ้ามีที่คิดว่าจะคุยกับนายจ้างขอย้าย เปลี่ยนงานมาเรื่อยๆจน
 มาอยู่ที่นี่มหาวิทยาลัยนี้ แต่คิดว่าจะหางานทำใกล้ๆที่พัก เพราะค่าน้ำมันแพง

นางนงค์ไปวัดเป็นประจำ ไปวัดป่าเป้า วัดกู่เต้า และวัดแม่ก๊ะ นิยมทำบุญ คิดว่าถ้าลูกโตขึ้น
 จะพาลูกไปบวชที่บ้านเกิดเพื่อพ่อแม่จะได้ทำบุญด้วย หอมเงินกับการทำบุญไปหลายหมื่น มีของ
 แจกก็ร่วมทำบุญทุกครั้ง คิดว่าการอยู่เมืองไทยไม่มีปัญหา ถ้าจะย้ายงานก็ทำให้ถูกระเบียบ ถ้ามี
 เงินมากก็จะกลับบ้าน แต่เคยเห็นว่าคนที่เคยอยู่เมืองไทยแล้วกลับบ้านไม่นานก็กลับมา

แรงงานไทยใหญ่บริษัทอัฐบล็อกร มาจากเมืองลาเซียวได้ห้าปีกว่าแล้ว เดิมไปอยู่ภูเก็ต ย้าย
 มาอยู่เชียงใหม่เพราะมีญาติพี่น้องอยู่เชียงใหม่ มาทำงานที่โรงเพาะเห็ดแล้วจึงมาทำงานปุ๋ยตัว
 หนอน พากรรยาและลูกมาด้วย ตอนนี้ลูกเรียนหนังสือ พักอยู่ใกล้ๆ โรงงานอัฐบล็อกรที่ทำงานอยู่
 ภรรยาทำงานที่เดียวกัน ในโอกาสวันศีลและวันทางศาสนาจะไปวัดป่าเป้า วัดกู่เต้า และวัดเกาะ
 กลาง แล้วแต่ว่าญาติพี่น้องบวชวัดไหน ใครเอาของมาเชิญก็ใส่เงินทำบุญด้วย แม้จะไม่ได้ไปด้วย
 ตนเองก็ต้องร่วมทำบุญ หากถึงเวลาลูกบวชก็จะบวชไม่ว่าจะเป็นเมืองไทยหรือพม่า หาเงินได้แล้ว

ก็จะกลับบ้านเกิดเมืองนอนเพราะพ่อแม่ยังอยู่ ค่าครองชีพที่รัฐไทใหญ่สูงเหมือนเมืองไทย การเดินทางกลับบ้านมักจะมีปัญหาต้องเสียเงินให้กับตำรวจตามรายทาง ต้องจ่ายไปเรื่อยๆ ไปถึงชายแดนก็หมดไปประมาณสองพันบาท เคยมีคนเอาสร้อยคอทองคำใส่ขวดแบ่งไปก็โดนตำรวจไทยยึด พอข้ามเขตแดนก็ไปขึ้นเครื่องบินเสียค่าโดยสารประมาณสองสามพันบาท หากไปรถก็จะถูกทหารพม่าตรวจเสียเวลาสี่ห้าวัน แรงงานไทใหญ่ที่เป็นพี่น้องกันทำงานเบากว่า เป็นแม่บ้านหรือชายของ ไม่เหมือนตัวเองทำงานหนักทุกวันเลิกงานทุ่มหรือสองทุ่ม เสาร์อาทิตย์ก็ไม่ได้หยุด หากคิดถึงพ่อแม่ก็จะโทรศัพท์ไปหา มีร้านที่มีโทรศัพท์ ทางร้านจะไปตามพ่อแม่มาให้

นายสายเดือน แสงสว่าง อายุสามสิบกว่าปี มาจากเมืองตองเคอ มาอยู่เชียงใหม่ได้ประมาณสิบเจ็ดปี เข้าบ้านอยู่บริเวณวัดพระสิงห์ มีภรรยาและลูกสองคน อพยพมาจากพม่าเพราะเดือดร้อนจากระบบการปกครองของพม่า ทำมาหากินไม่สะดวก เคยเป็นทหารไทใหญ่ เป็นสายลับให้กองกำลังไทใหญ่อยู่ประมาณสี่ปี ต้องเข้าไปในบริเวณที่ทหารพม่าอยู่ คอยรายงานความเคลื่อนไหวและปฏิบัติการของทหารพม่า มีการกดขี่ข่มเหงชาวบ้านอย่างไรบ้าง เพราะในหมู่บ้านที่อยู่ผู้ใหญ่บ้านและกำนันใช้อำนาจของทหารพมามากดี ชาวบ้านไทใหญ่ ตนเองรักความยุติธรรมก็ต่อสู้จึงถูกจับไปคุมขัง หากความผิดมาให้ ภายหลังสืบรู้ว่าเป็นสายลับไทใหญ่ทำให้ต้องหนีมาเมืองไทย มิฉะนั้นจะถูกฆ่าตาย ที่ยอมทำงานเสี่ยงชีวิตเพราะ “ผมรักชาติ รักความเป็นไทใหญ่” เป็นการอาสาเข้าทำงานไม่ใช่การบังคับ ได้เงินตอบแทนบ้างเล็กน้อย “ผมภูมิใจที่ได้ทำงานนี้แต่อันตราย” เมื่อถูกสืบทราบจึงต้องหนีโดยจ้างคนพาข้ามชายแดนและส่งมาถึงเชียงใหม่ เดินทางจากตองเคอมาถึงชายแดนสามวัน ต่อมาเชียงใหม่หนึ่งวัน มาด้วยกันห้าคนเป็นสายลับสามคน ตอนที่หนีเข้ามาครอบครัวก็มาด้วยแต่มาคนละทางมาพบกันที่เชียงใหม่ การที่เลือกเชียงใหม่เพราะคนที่บ้านมาเชียงใหม่กันมาก “บ้านผมทั้งจังหวัดมาเชียงใหม่กันเกือบหมด คนในจังหวัดหายไปเยอะ ในบ้านผม ในอำเภอ ในตำบล ในตลาดของพม่าเขาใช้ภาษาไทยกัน ได้ใช้เงินไทยใช้จ่ายกันทั้งนั้น บ้านหลังไหนไม่มีคนมาเมืองไทยไม่มีสักหลัง”¹

ก่อนหน้าที่จะมาอยู่เชียงใหม่เคยไปๆมาๆที่แม่ฮ่องสอน แต่ไม่อยู่ถาวรเพราะไม่มีงานทำหรือมีงานน้อยทำแล้วไม่พอเลี้ยงชีพ มาอยู่เชียงใหม่ก็ทำบัตรอย่างถูกต้องตามกฎหมาย “เราอยู่อย่างสบาย ไม่มีใครทำอะไร” มีหนังสือเดินทางที่ใช้ได้สามปี ต้องกลับไปต่ออายุที่ทำขึ้นหลัก

¹ สัมภาษณ์ นายสายเดือน แสงสว่าง, อ่างแล้ว.

อยากเป็นคนไทย ถ้าได้สิทธิเป็นพลเมืองไทยจะทำมาหากินสะดวก ไปเช่าร้านขายของ หรือประกอบอาชีพอื่นๆได้ ไม่ถูกจำกัด สำหรับสิทธิสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางกำลังศึกษาอยู่ ติดต่อสอบถามกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

นายพี ลุงแสง¹ อายุ ๓๐ ปี ทำงานสนามที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง เดินทางมาจาก ลางเคอ มีอาชีพทำไร่ทำนา ชีวิตที่พม่าลำบาก เพราะถูกเกณฑ์แรงงานจนไม่มีเวลาทำมาหากิน มี ปัญหาทั้งกับทหารพม่าและทหารไทใหญ่ ปลูกพืชได้ผลผลิตมาก พม่าก็เอาไปครึ่งหนึ่ง หรือซื้อใน ราคาถูก หากินยากจึงเดินทางมาเมืองไทย มาเมืองไทยครั้งแรกปี ๒๕๓๖ ไปไปมามา เพราะพอ แต่งงานแล้วภรรยาอยู่ที่บ้าน ครั้งที่เข้าเมืองไทยเพราะหนีเกณฑ์ทหาร มาตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี คนไท ใหญ่อายุ ๑๖ ปีก็จะถูกเกณฑ์ทหารแล้ว เดินทางเข้ามาจากกลางเคอมาหัวเมืองแล้วต่อเข้า แม่ฮ่องสอน ไปอยู่ที่แม่แดงที่บ้านเมืองก๊ิด เลี้ยงช้างให้ฝรั่งที่รีสอร์ทแม่แดง ฝรั่งเลี้ยงสัตว์ทั้งช้าง ม้าวัวควาย อยู่ได้ครึ่งเดือนก็มาอยู่เชียงใหม่ มาทำงานที่มหาวิทยาลัยนี้เพราะพี่สาวเคยทำงานที่นี้มา ก่อน

ตอนมาครั้งแรกไม่ต้องเสียเงินมากนัก เพราะมาเองเสียเงินค่ารถทั้งหมด ๘๐๐ บาท มาอยู่ บ้านตำรวจที่อำเภอคอยสะเกิดได้สองสามปี ตอนที่มาอายุ ๑๒ ปี ย้ายไปอำเภอหางดง สันกำแพง และสารภี ทำงานทุกอย่างก่อสร้าง ตัดหญ้า รับจ้างทั่วไป ได้ค่าจ้างตั้งแต่ ๑๒๐ บาท แต่ได้เพิ่ม เรื่อยๆ

มาอยู่เมืองไทยหากินสะดวก แต่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่ทุกข์ยากก็ไม่รู้ไม่เห็น ได้แต่ ติดต่อกันทางจดหมาย หากจะเดินทางกลับบ้านต้องใช้เวลาสี่ห้าวัน เดินบ้าง นั่งรถบ้าง เข้ามา ไม่ได้ทำงานที่แม่ฮ่องสอนเพราะหางานยาก คิดว่าจะมาหากินที่เชียงใหม่ ตอนแรกไปอยู่อำเภอ แม่แดงเพราะน้องคุณเล่ช้างของนายจ้างอยู่ มีช้างสามสิบตัว น้องคนที่สองทำงานก่อสร้าง มี น้องชายสี่คน ที่เหลือสองคนบวชอยู่ที่พม่า

มาแต่งงานกับคนไทใหญ่ด้วยกัน พบกันที่อำเภอสันกำแพง ภรรยามาจากเวียงป่าเป้า มีลูก สองคน เพิ่งเข้ามาจากพม่า (เข้าใจว่าแต่งงานแล้วกลับไปพม่า แล้วนายพีกลับมาคนเดียวก่อน) รายได้เดือนละห้าพันต้องประหยัด เสียค่าเช่าบ้านเดือนละ ๑,๒๐๐ บาท ไม่เลือกงาน ทำก่อสร้าง ทำสวน อยู่บ้านทำงานหนักมาแล้ว ขอให้ได้เงินก็พอ มีบัตรต่างดาวทำตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ นายจ้างที่ อำเภอหางดงทำให้ใช้ได้สิบปี แต่ตอนนี้ทำบัตรแรงงานต่อปีละครั้ง นายจ้างต่อให้

¹ สัมภาษณ์ นายพี ลุงแสง อายุ ๓๐ ปี อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาคนงานสนามแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัย

เอกชน, เชียงใหม่, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

เคยทำงานแล้วนายจ้างไม่จ่ายเงินให้สองครั้ง จึงเลิกทำไปหางานอื่น “ถ้านายจ้างไม่ดีก็ไม่ต้องอยู่” ถ้ามีปัญหาจะไปหานายจ้างที่อำเภอสันกำแพงที่เคยอยู่ด้วยสี่ห้าปี เป็นตำรวจ “เขาใจดีไปแล้ว ถูกยึดรถ วอบอกเขาก็ช่วย เพื่อนกินเหล้าเล่นไพ่ทะเลาะกันถูกตำรวจจับ เขาก็ช่วย” เป็นสายตำรวจ ทำงานอยู่ที่โรงแรม “หมูเฮาเป็นไทใหญ่อยู่ด้วยกัน อยู่กับเป็นก็ช่วยเป็น เป็นช่วยเฮามาซัก”

“ครั้งแรกไปทำงานที่บ้านแก้วสาย แม่ริม ทำสวนดอกไม้อยู่สองสามปี แล้วมาขายข้าวมันไก่ที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง ทำหน้าที่หุงข้าวมันไก่ ต้มไก่ ทอดไก่ ล้างจาน แล้วย้ายมาขายชาลาเปา หลังโรงพยาบาลสวนดอก แล้วมาทำก่อสร้างหลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาอยู่อำเภอสันกำแพงกับตำรวจ ย้ายไปเรื่อยๆ ไปทำงานก่อสร้างที่อำเภอหางดง แล้วกลับบ้านไปห้าปี เพิ่งกลับมาเมืองไทยได้ห้าเดือน” การที่ย้ายงานบ่อยเพราะต้องการหาประสบการณ์ และย้ายไปอยู่กับญาติ อยู่เมืองไทยได้ระยะหนึ่งก็กลับบ้านเพราะ “เพราะคิดถึงพ่อแม่ และกำลังจะมีลูก กลัวลำบากเลยกลับไปบ้าน ตอนนี้อยู่อายุสี่ขวบแล้ว แต่ผมมาก่อน เก็บเงินได้ก็ส่งไปให้ภรรยาพาลูกมา” จะให้ลูกเรียนโรงเรียนคนเมืองหลังวัดฟ้าฮ่าม ต้องเสียค่าเรียนเดือนละ ๑,๕๐๐ บาท กลับบ้านที่พม่าไปทำนาทำสวน ในที่สุดก็กลับมาเชียงใหม่เพราะเคยหาเงินง่าย กลับบ้านแล้วรู้สึกว้า”หาเงินลำบาก”

เน้นความสัมพันธ์กับหัวหน้าคนกลางที่ติดต่อประสานงานกับบริษัท จึงไม่รู้จักผู้จ้างตัวจริง ไม่เคยเห็นสัญญาการทำงาน ไม่รู้ว่าได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ คิดอย่างเดียวว่าต้องทำงานให้ดี “...ถ้าทำดีก็ทำไปเรื่อยๆ ตอนนั้นเขาบอกผมว่า อย่าจี้เกียจจะทำงาน ผมบอกว่าไม่จี้เกียจหรอก ผมทำได้ทุกอย่าง งานหนักๆก็เอาหมด” จุดมุ่งหมายในชีวิต คือ “รอให้มีเงินจะกลับบ้าน เพราะพ่อแม่แก่แล้วเกือบ ๖๐ ปีแล้ว” ตามประสบการณ์แรงงานไทใหญ่ “บางคนขายที่บ้านเข้ามาเมืองไทย เพราะไม่อยากอยู่ที่พม่า ส่วนมากอยากมาอยู่เมืองไทยหมด ผมไปกลับ ไปกลับ ไปอยู่แล้วสี่ห้าปีก็กลับมาอีก” คนไทใหญ่ที่พม่าไม่ได้ยากจนทั้งหมด “บางคนมีที่ดินมากก็ไม่อยากมา บางคนมีคนแก่มีเด็กก็ไม่อยากมา คนที่มีลูกก็ให้มา ถ้ามีสองคนก็ให้มาหนึ่งคน มาเมืองไทยทำงานส่งเงินให้พ่อแม่” ตนเองมีความสัมพันธ์กับคนเมืองดี “ได้รับความช่วยเหลือให้สามารถประกอบอาชีพได้ เช่น “เขาทำอาชีพขายชะลาเปา เขาสอนผมให้ทำชะลาเปา ให้ความรู้มาก ตอนแรกๆผมเช่าหอ ผมชอบไปคุย เขาสอนงานให้ผมทำงานปูน ฉาบปูนเทปูน...เขาดีกับผมขนาด”

แรงงานไทใหญ่ชุมชนย่านตลาดคำเที่ยง

ตื่นนอนประมาณตีห้า ออกไปทำธุระส่วนตัวที่ป่าหลังชุมชนเพราะที่บ้านไม่มีห้องน้ำ ประมาณหกโมงออกไปซื้ออาหารที่มีพ่อค้าแม่ค้ามาขาย ซื้อกับข้าวและข้าวเหนียวห้าห่อๆละห้าบาท รับประทานในครอบครัวตอนเช้าสามห่อ ที่เหลือสองห่อเก็บไว้กินตอนกลางวัน ค่าอาหาร

ต้องไม่กินวันละสี่สิบบาท กินอาหารเช้าในครอบครัวแล้วออกมารอคนมาจ้างไปทำงานตอนเจ็ดโมงเช้า ทำอย่างนี้ทุกวัน บางวันได้งาน บางวันไม่ได้งาน หากทำงานครึ่งวันจะได้เงินค่าจ้างประมาณ ๑๒๐ บาท¹ กล่าวถึงชีวิตของตนเองที่พม่าและเมืองไทยว่า

...แต่ก่อนเมื่ออยู่พม่า ผมทำงานทั้งวันไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืน ไม่มีเวลาทำให้ตัวเองสบายเลย งานที่ทำก็ไม่ใช่งานเบาเลย เหนื่อยออกท่วมตัว วันๆก็อยู่กับไร่กับนา ขูดดิน เมื่อถึงหน้าผลผลิตออก พวกทหารมันก็เอาไป เหลือให้ผมกับพ่อเพียงแค่วักกินไปวันๆ ผมก็ไม่เข้าใจว่าชาติก่อนผมเคยไปทำอะไรให้กับพวกมัน ชาตินี้มันก็เลยมาทรมานผม บางวันก็เกณฑ์ผมกับชาวบ้านไปทำงานให้มัน ผมต้องทิ้งพ่อให้อยู่คนเดียวทั้งที่พ่อไม่สามารถทำอะไรคนเดียวได้ ทุกวันผมต้องดูแลพ่อ แต่มันเอาผมไปไ้่งาน ทำให้พ่อไม่ได้กินข้าวทั้งวัน”

แรงงานคนนี้เห็นว่าโอกาสที่ตนเองได้รับในเมืองไทยดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตที่ถูกกดขี่ในพม่า อย่างน้อยทำงานเท่ากันแต่ได้เงิน “ตอนที่ผมทำงานที่พม่าผมไม่เคยได้ค่าจ้างเลย ที่ดินผืนนั้นเป็นของผมเอง ผลผลิตที่ได้กลับไม่ใช่ของผม สิ่งที่ผมสร้าง ผมทำ แรงทั้งหมดในการทำงาน ผมทุ่มเททุกอย่าง สุดท้ายสิ่งที่ผมคาดหวังกลับไม่ใช่ของผม”²

นายเอก นุรุษพรรณ อายุ ๓๐ ปีกว่า พ่อแม่ยังอยู่ที่พม่า ตนเองมาเพราะหนีทหาร หนีเข้ามาแล้วอยู่หลายที่ มาสิบกว่าปีแล้วจำไม่ได้ว่าอยู่ที่ไหนบ้าง ภรรยาเป็นไทใหญ่พบกันที่ลำพูน มีลูก ๑ คน อาชีพก่อสร้าง ค่าแรงวันละ ๒๑๐ บาท นายจ้างเป็นคนเมือง มาจากอำเภอดอยสะเก็ด มักมาเยี่ยมพี่น้องที่ประตูเชียงใหม่ มาวัดนี้ปีละสองครั้งตอนมีงานปอยสังฆและเข้าพรรษา ไม่ไปวัดป่าเป้าเพราะแคบและคนเยอะ ไปวัดคนเมืองบ้างแต่ไม่ค่อยชอบเพราะ “มันไม่แก้กัน คือไม่รู้จักกัน” มาวัดนี้ได้ใช้ภาษาไทยใหญ่ มีคนบอกว่าเป็นวัดไทใหญ่ วัดที่ไปตอนนี้ต่างจากตอนอยู่พม่า อยู่ที่พม่าไปวัดของหมู่บ้าน คนมาวัดเป็นคนบ้านเดียวกัน แต่ที่นี่คนมาจากหลายแห่งมีคนมาก วันหยุดจะพักผ่อนอยู่กับบ้านหรือพาครอบครัวไปเที่ยวโลตัสหรือบิ๊กซี “ไม่คิดจะกลับพม่า อยู่ที่นี่ก็สบายดี ยังหางานทำได้ อยู่พม่างานหายากลำบาก”

¹ จิรพรรณ บัวชอย, อ้างแล้ว, ๒๐-๒๑.

² จิรพรรณ บัวชอย, อ้างแล้ว, ๑๕-๒๐.

นายพลี อายุ ๒๕ ปี อาชีพก่อสร้าง มาทำบุญวัดท่ากระดาศเพราะสถานที่กว้างขวาง สบายดี วัดป่าเป้าคนมาก สถานที่คับแคบและรถติด มาจากแม่ฮ่องสอนมาทำงานที่หางดงได้สองปี วันนี้มาทำบุญที่วัดด้วยกัน ๒๐ คน ขึ้นรถโดยสารมาคนละ ๒๐ บาท

นางสาว ฐา ลุง๊ะ อายุ ๒๒ ปี อาชีพรับจ้างทำขนม มาจากแม่แฝก มาวัดนี้ทุกปี วัดคนเมืองก็ไป มาทุกปีเพราะได้พบคนไทใหญ่ได้พูดภาษาเดียวกัน นั่งรถมาจากแม่แฝก มาลงที่ตลาดแล้วต่อรถมาวัด ในการทำงานไม่มีวันหยุดนอกจากจะขอหยุดเองและไม่ได้ค่าแรง ทั้งปีจะมาวัดตอนเช้าพรรษา ออกพรรษา และปล่อยสงกรานต์ ชอบวัดนี้เพราะกว้างขวางสะดวกสบายกว่าวัดป่าเป้าบ้านอยู่กับน้องชาย พ่อแม่อยู่ที่หัวตึงเต่า น้องชายเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนสันทรายวิทยาคม พ่อแม่มาจากเมืองปิ่นเมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว ตนเองเช่าบ้านอยู่กับน้องชายใกล้โรงเรียน เป็นคนที่มีศรัทธาในศาสนา ใส่บาตรทุกวัน ช่วงเช้าพรรษากินเจ จะสวมชุดไทใหญ่เวลามีงาน ซื้อชุดมาจากเวียงแหงราคาพันกว่าบาท ที่กาดหลวงไม่มีขาย ขายที่กาดธานีชั้น ๒ ทำงานมาแล้วสามปีกว่า “... ตอนนี้อยู่ได้ก็อยู่กับเป็นไปก่อน ไม่คิดจะไปทำที่อื่นแต่ ตอนแรกทำอะไรทำนา ตอนนี้นำมาทำเค้ก ทำขนมขายที่ ตลาดเจดีย์แม่ครัว เจ้านายใจดีไม่มีปัญหาอะไร คิดจะอยู่กับเขาไปเรื่อยๆ...”

นางสาวแก้ว¹ อายุ ๓๐ ปีมาจากเมืองลาเซียว พม่า มาอยู่เมืองไทย 2 ปี ครั้งแรกมาทำงานโรงงานกระเบื้องที่กระทู้แบน แล้วย้ายไปทำงานเย็บผ้าที่บางบอน แล้วมาอยู่เชียงใหม่กับน้องสาวและญาติแถววัดเกตการาม เชียงใหม่ พ่อแม่มีอาชีพทำนา ซึ่งเป็นที่นาของตนเอง มีน้อง 2 คน น้องผู้หญิงอายุ 29 ปี มาอยู่เชียงใหม่ น้องผู้ชายอายุ 21 ปีอยู่กับแม่ที่ลาเซียว ปัจจุบันพ่อเสียชีวิตแล้วเหตุผลที่เข้ามาเมืองไทย มากับเพื่อน เพราะเห็นเพื่อนมากันมาก ญาติก็เข้ามาก่อนแล้ว ต้องการมาหาเงินส่งให้ครอบครัว การเดินทางเข้ามาเมืองไทยมากับเพื่อนก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะเพื่อนเคยเข้ามาจึงรู้วิธีการเข้าเมืองแล้ว ไม่มีการจ่ายเงินให้ใคร คิดว่าอยู่เมืองไทยดีกว่าอยู่พม่า เดินทางจากเมืองลาเซียวกับเพื่อน ไปทำงานโรงงานกระเบื้องที่อ้อมน้อย งานหนักต้องทำสามกะ แต่ไม่ได้มีปัญหากับใคร แล้วย้ายมาเย็บเสื้อผ้าที่บางบอน ต่อมาน้องสาวซึ่งกำลังท้องเรียกมาอยู่ด้วยกันที่เชียงใหม่ ตอนนี้น้องสาวท้องแก่ไม่ได้ทำงาน น้องเขยเป็นช่างทาสี รับจ้างทั่วไป ทุกวันนี้ทำงานรายวันวันละ 250 บาท คิดว่าได้มาก เสียค่าเช่าบ้านเดือนละ 350 บาท

¹ สัมภาษณ์ นางสาวแก้ว อายุ 30 ปี พนักงานบริษัท TM Inter Group, วันที่ 17 สิงหาคม 2555

เคยไปวัดป่าเป่า งานบวชลูกแก้ว วันเข้าพรรษา วันศีล ชอบไปทำบุญ อยู่ที่ลาเซียวก็ชอบไปวัดทำบุญ พ่อแม่ก็ไปตลอด น้องชายบวชแล้วที่พม่าเสียค่าใช้จ่ายเยอะมากประมาณ 7-8 แสนพม่าเงินที่ใช้ในงานส่วนมากต้องเก็บหาเอง บางส่วนญาติพี่น้องช่วยเหลือ นางสาวแก้วให้เหตุผลที่ชาวไทใหญ่มักจัดงานใหญ่โต เสียค่าใช้จ่ายมาก เพราะ มีพี่น้องมาก ญาติมาก็ต้องบอกคนมาก เพื่อนบ้านเขาทำอย่างนั้นตนเองก็ต้องทำเช่นกัน เพราะเป็นประเพณีดั้งเดิม ในการทำบุญปกติไปวัดที่เชียงใหม่ไม่ได้ใช้จ่ายอะไรมากเพราะทำกับข้าวไปเอง แต่ต้องใส่ซองทำบุญทุกครั้ง คล้ายๆคนเมืองถ้ามีเงินมากก็ใส่ซองมาก ตนเองไม่คิดเสียค่าถ้าไปบ่อยๆ เพราะคิดว่าการทำบุญเป็นสิ่งที่ดี ดีใจจิตใจสบาย บางครั้งคิดว่าเป็นการทำบุญให้พ่อที่ตายไปแล้ว อยู่กรุงเทพฯเคยไปวัดคนไทยเพราะไม่มีวัดไทใหญ่ อยู่เชียงใหม่ไปวัดป่าเป่า วัดกู่เต้าไม่เคยไปแต่ก็อยากไปเหมือนกัน คิดว่าจะไปทำบุญเรื่อยๆ อนาคตอยากไปทำบุญที่วัดอื่นบ้างอย่างวัดกู่เต้าถ้ามีเพื่อนพาไปก็จะไป กิจกรรมอย่างอื่นยังไม่เคยไปร่วมนอกจากไปวัด ถ้าไม่มีวัดไทใหญ่ วัดไทยก็ไปได้เพราะทำบุญไปทำที่ไหนก็ได้บุญเหมือนกัน วัดไทยไม่เคยคิดว่าคนไทยรังเกียจ ตอนอยู่กรุงเทพฯก็ไม่เคยมีปัญหว่าคนไทยแบ่งแยกคนต่างด้าว และไม่เคยได้ยินว่าคนไทยต่อว่าหรือรังเกียจการที่คนไทยใหญ่เข้าร่วม หรือไม่พอใจคนไทยใหญ่

ตนเองมีความสัมพันธ์กับชาวไทใหญ่ด้วยกันดี ได้พบชาวไทใหญ่จำนวนมาก เวลาได้พบกันก็ดีใจ เพราะได้พูดคุยภาษาเดียวกัน เช่น ไปวัดป่าเป่า ก็ใช้ภาษาไทใหญ่กันหมด ได้พบคนไทยใหญ่ด้วยกันทำให้หายคิดถึงบ้าน การเดินทางไปไหนมาไหนมักไปกับน้องสาว น้องเขย และญาติซึ่งก็ใช้ภาษาไทใหญ่ บริเวณที่พักใกล้วัดเหตุการณ์มีไทใหญ่อยู่ด้วยกันมาก มีความสัมพันธ์กันดีไม่เคยทะเลาะกัน ไม่มีปัญหากันเพราะทุกคนต้องทำงาน ไม่มีเวลาที่ทะเลาะกัน กับคนเมืองอยู่ด้วยกัน เราก็อยู่ของเรา ไม่อยากมีปัญหากับเขา เพราะกลัวมากกว่า ตอนอยู่กรุงเทพ อยู่ที่อ้อมน้อยมีไทใหญ่อยู่มากอยู่ด้วยกันก็ไม่มีปัญหา เพราะไทใหญ่รักกัน ถ้าให้เลือกอยู่ ระหว่างไทใหญ่กับคนเมือง อยู่กับไทใหญ่ดีกว่า เพราะเข้าใจกันดี ภาษาเดียวกัน ประเพณีเหมือนกัน รู้สึกใกล้ชิดมากกว่าคนไทย

หากมีความรู้สึกทุกข์ใจหรือไม่สบายก็อยากไปวัดเพราะไปแล้วสบายใจ มีผลต่อจิตใจความรู้สึก มีผลต่อการทำงาน เวลาไม่สบายใจทำงานก็ไม่ค่อยอยากทำ เวลาไปวัดมีความสุขสบายใจ เพราะคิดว่าได้บุญ ไปทำบุญให้พ่อให้ญาติที่ตายไปแล้วด้วย ชาวไทใหญ่มีการกรวดน้ำอย่างคนไทยเหมือนกันคิดว่าการกรวดน้ำไปให้พ่อคงได้รับบุญที่ทำให้ เวลาไม่สบายใจให้เลือกว่าไปวัดหรือปรึกษาเพื่อนหรือญาติ เลือกว่าไปวัดดีกว่า สุขใจมากกว่า นอกจากนี้กำลังใจในการทำงานก็มาจากครอบครัว แม่จะโทรศัพท์มาถามว่าสบายดีไหม เวลาคิดถึงแม่ก็โทรศัพท์ไปหาแม่สามารถโทรศัพท์ติดต่อกันได้ ทุกวันนี้ทำงานเพื่อครอบครัว คือแม่และน้องที่อยู่ทีลาเซียว ส่งเงินให้

แม่ตลอดแต่ไม่ได้ส่งให้ทุกเดือน ถ้ามีเงินเหลือจึงส่งไปให้ วิธีส่งเงินส่งผ่านธนาคารของไทยไปที่ธนาคารที่ท่าลี่เหล็ก และส่งต่อไปที่เมืองลาเซียว เสียค่าโอนครั้งละ 30 บาท ส่งไปเท่าไรก็ได้ไม่ต้องเสียค่านายหน้าเพราะทำเอง

เมื่อมาอยู่เมืองไทยได้ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมไทย เมื่อที่ก่อนเมืองลาเซียวหญิงมีครรภ์คลอดบุตรกับหมอดำแย แต่ปัจจุบันคลอดที่โรงพยาบาล น้องสาวที่มาอยู่ที่เชียงใหม่ขณะนี้ท้องได้ 8 เดือนแล้ว วางแผนจะไปคลอดที่โรงพยาบาล เพราะฝากท้องที่โรงพยาบาลอันตราย เห็นว่าเดี๋ยวนี้คลอดที่โรงพยาบาลปลอดภัยมากกว่า พวกที่มาอยู่เมืองไทยคลอดที่โรงพยาบาลเพราะมีประกันสังคม และคิดว่าลูกเขาจะได้สัญชาติไทย เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีการจัดงานวันเกิดให้เด็ก เพราะคนไทยนิยมจัดงานวันเกิดกัน คนไทใหญ่ก็ทำตามคนไทย แต่ที่บ้านในเมืองลาเซียวไม่มีการจัดงานวันเกิด จัดวันเกิดต้องมีค่าใช้จ่ายมากเพราะเชิญเพื่อนบ้านมาด้วย ทั้งคนไทยและคนเมือง เคยเห็นเขาจัดกันใหญ่โต

ประเพณีการแต่งงานของชาวไทใหญ่ทำเช่นเดียวกับคนไทย มีงานแต่งงาน มีของหมั้นสินสอดต้องเป็นทองเป็นคำ เพราะเป็นที่นิยม ส่วนใหญ่ไทใหญ่แต่งงานกับไทใหญ่ด้วยกัน น้องสาวก็แต่งงานกับไทใหญ่เช่นกัน แต่งที่เชียงใหม่ ส่วนญาติที่ขายเสื้อผ้า มีครอบครัวมาก่อนแล้วก็ไปเป็นไทใหญ่เช่นกัน พวกญาติไม่มีใครแต่งงานกับคนไทยเลย การแต่งตัวในงานก็ใส่ชุดไทใหญ่

ตนเองไม่เคยไปงานศพไทใหญ่ที่เมืองไทย คิดว่ามีพิธีเหมือนคนไทยคือมีพระมาสวด เพราะอย่างที่บ้านก็เป็นพุทธ เวลามีคนตายมีพระมาสวด จัดงานศพด้วย เก็บศพไว้กี่วันก็ได้แล้วแต่วันดี คู่วันเหมือนกัน ถ้าวันดีมีหลายวันก็เก็บศพไว้หลายวัน เวลานำศพไปเผาก็ต้องคู่วันดีด้วย เหมือนกับคนไทย แต่เวลาตายไปแล้วทำบุญครั้งเดียวจะไม่มีการทำบุญครบ 7 วัน 100 วันเหมือนอย่างคนไทย และไม่มีการไว้ทุกข์ ด้วยการใส่เสื้อผ้าสีดำหรือสีขาว ใส่เสื้อผ้าธรรมดา ตอนงานศพก็เหมือนกันคนร่วมงานใส่เสื้อผ้าสีธรรมดาทั่วไปสีอะไรก็ได้อย่างที่เคยใส่กัน ไม่มีสีพิเศษ ทำกันแบบนี้ทุกวัน ไปงานอะไรเสื้อผ้าก็เหมือนกัน มีพิเศษบ้างอย่างงานแต่งงาน หรือไปวัด งานบวชงานทำบุญ จะมีการใส่ชุดไทใหญ่เพื่อแสดงถึงว่าเราเป็นคนไทใหญ่

ความเป็นอยู่ในเชียงใหม่สบายดี ดีกว่าอยู่ที่เมืองลาเซียว อาหารการกินกินได้ทุกอย่าง กินอาหารคนเมืองก็ได้ ไทใหญ่ก็ได้ อยู่ที่บ้านซื้ออาหารคนเมือง ในตลาดมีอาหารไทใหญ่ขายบางครั้งก็ซื้อกิน แต่ทำเองดีกว่าประหยัดมากกว่า เวลามาทำงานก็ซื้อมากิน

นางสาวแก้วมีวิธีการจัดการการเงินของตนเองอย่างเป็นระบบ ขณะนี้ทำงานได้เงินวันละ 250 บาท จ่ายค่าเช่าบ้านเดือนละ 350 บาท มีรายจ่ายค่ากิน เงินที่เหลือก็ฝากธนาคาร อยู่ที่เชียงใหม่ให้น้องสาวเป็นผู้ฝาก ใช้บัญชีน้องสาว เวลานั้นน้องสาวไปเปิดบัญชีใช้หนังสือเดินทาง เวลาไม่มีเงินคน

ไทใหญ่นิยมซื้อเป็นทองคำไว้เหมือนกัน แต่ตนเองไม่ซื้อมีเงินเท่าไรส่งให้แม่หมด อยู่กรุงเทพฯ ได้วันละ 280 บาทเดือนหนึ่งเหลือประมาณ 4 พันบาทส่งให้แม่หมด

ทัศนคติต่อสังคมไทยและคนไทยนั้นตนเองไม่คิดอะไร เพราะมีไทใหญ่มาอยู่กันเยอะ เห็นว่าคนไทยใจดี เขาไม่รังเกียจ คนไทใหญ่อยู่กันนานๆ ไม่มีปัญหากับคนเมือง เขาก็เหมือนคนเมือง เวลาคนเมืองมีงานเขาก็ไปช่วยกัน อย่างญาติที่ขายเสื้อผ้าเขาก็อยู่กับคนเมืองเขาก็ช่วยเหลือกัน เขาคิดว่าเขาเป็นคนเมืองไปแล้วเพราะใช้ชีวิตอยู่อย่างคนเมืองทั่วไป คนเมืองทำอะไรเขาก็ทำ

แม้จะมีคนเรียกว่าเป็นคนต่างด้าวก็ไม่รู้สึกเสียใจ เพราะตระหนักว่าตนเป็นคนไทใหญ่ ไม่ใช่คนไทยแต่มาอาศัยอยู่ในเมืองไทยเท่านั้น แต่อยากเป็นพี่น้องกับคนไทย ไม่อยากมีปัญหากับใครตอนนี้ก็อยากอยู่ไปเรื่อยๆ ก็ไม่อยากกลับบ้าน ไม่รู้สึกอะไรถ้าแต่งงานก็ยังคงแต่งงานกับคนไทใหญ่ด้วยกัน เพราะญาติไม่มีใครแต่งงานกับคนเมืองเลย ไม่มีความคิดว่าจะแต่งงานกับคนไทย ลูกจะได้สัญชาติไทย ไม่รู้สึกอย่างนี้ ไม่คิดแต่งงานกับคนเมือง

สำหรับอนาคตจะทำงานไปเรื่อยๆ เพราะทุกวันนี้มีความสุขที่อยู่มืองไทย มีงานทำ มีบัตรคนต่างด้าวแล้ว สามารถอยู่ในเชียงใหม่ได้ครั้งละ 2 ปี แล้วค่อยไปต่อบัตร แม้มันไม่ว่าอะไร ตอนนี้ยังไม่คิดกลับบ้านคิดจะชวนแม่มาอยู่ด้วย แต่แม่คงมาไม่ได้เพราะที่บ้านไม่มีใครอยู่ ถ้ามีเงินก็อยากพาแม่มาเที่ยวเชียงใหม่เหมือนกัน แต่ค่าเดินทางต้องเสียเงินมากไปกลับคนละหมื่นกว่าบาท ต้องเสียเงินเยอะ ตนเองอยากกลับไปเยี่ยมแม่เหมือนกัน ถ้ากลับบ้านต้องไปที่ทำซีเหล็กแล้วนั่งเครื่องบินต่อไปที่เมืองลาเซียว เสียค่าใช้จ่ายประมาณ 5 พันบาทไทย แต่ถ้าถามว่าอนาคตคิดอย่างไร ก็คิดอยากทำอย่างอื่นเหมือนกัน อย่างงานพิเศษอื่นๆ เช่นค้าขายที่ไม่ต้องเป็นลูกจ้างเขาแต่ต้องมีเงินทุนมาก ตอนนี้เก็บเงินก่อน ทำงานนี้ไปก่อน และค่อยหารายได้พิเศษเสาร์อาทิตย์ เช่นงานบ้าน

นายสองชาย ลุงใหม่¹ อายุ 23 ปี มาจากตองก็มาอยู่เมืองไทย 8 ปีแล้ว ครั้งแรกเข้ามาอยู่ที่อำเภอฝาง รับจ้างทำงานที่สวนส้ม แล้วจึงย้ายเข้ามาอยู่ที่แม่ริม มีอาชีพตกแต่งบ้าน จากนั้นไปทำงานที่หางดงและเข้าสู่เมืองเชียงใหม่มาทำงานที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งเพราะมีแฟนด้วย มีญาติพี่น้องแนะนำมาทำ เขามาอยู่นานแล้ว เขาคิดขอให้เข้ามาทำ มาเมืองไทยเพราะอยากมาหาเงิน มีญาติเข้ามาก่อนแล้วมีรายได้ดีกว่าอยู่ที่ตองก็ อยู่ที่ตองก็มีอาชีพทำนา ตอนมาสมัครงานที่หมู่บ้านครั้งแรกเขาก็รับทันทีเพราะเขาขาดคนงาน ทำงานทุกอย่างในโครงการ กวาดถนน รดน้ำต้นไม้ ตัดต้นไม้ ขนขยะทำได้ทุกอย่าง เงินเดือนๆละ 5,000 บาท เหลือวันละ 167 บาท คิดว่าเงินเดือนน้อยไปแต่ยัง

¹ สัมภาษณ์ นายสองชาย ลุงใหม่ อายุ 23 ปี ลูกจ้างหมู่บ้านแห่งหนึ่ง แม่ใจ อ.สันทราย เชียงใหม่ วันที่ 24

อยู่ได้เพราะมีการทำงานล่วงเวลา ได้เงินชั่วโมงละ 32 บาท ขณะนี้พักอยู่ที่หมู่บ้าน ซอย 11 แม่โจ้ ค่าเช่ารวมค่าน้ำค่าไฟตกเดือนละ 1,300-1,400 บาท หมู่บ้านนี้มีไทใหญ่อยู่ด้วย แต่ส่วนมากเป็นคนเมือง อยู่หมู่บ้านที่ทำงานมีแรงงานไทใหญ่ทำงานด้วยประมาณ 5 คนนอกนั้นเป็นคนเมือง

ผมไม่เคยมีปัญหาการอยู่กับสังคมคนเมือง ไทใหญ่ผู้ชายไม่มี แต่ผู้หญิงมีบ้าง เช่น แม่บ้าน คนเมืองกับไทใหญ่ไม่ถูกกัน ทะเลาะกัน “เพราะรู้สึกว่าคุณเมืองเอาเปรียบเรา คนไทยชอบเอาเปรียบไทใหญ่ เวลาทำงานหนักให้ไทใหญ่ทำงานเบาเขาทำเอง เขาชอบทำงานเอาหน้า ผู้ชายไม่มีปัญหากัน แต่เขาจะแสดงอาการรังเกียจเรา ที่อื่นไม่ค่อยเจอ แต่ในโครงการนี้เจอ เวลาเขาพูดกับเรา เขาไม่ค่อยพูดความจริง ชอบบดขี้เราเอาเปรียบเราตลอดเวลา เราทำอะไรก็ว่า อย่างไรก็ว่า ไปทำงานข้างนอกก็ต่อว่าเรา ที่นี้จะเจอ ที่อื่นไม่เจอ รู้สึกสังคมคนไทยบางทีก็เอาเปรียบเรา เพราะถือว่าเราเป็นคนต่างด้าวไม่ใช่คนไทยเหมือนเขา...”

“... บางครั้งก็อยากเป็นคนไทยเหมือนกัน แต่คิดไปคิดมา คนละภาษา คนละวัฒนธรรม คงเข้ากันไม่ได้จริงๆ คนเหมือนกัน เขากินข้าวเราก็กินข้าว แต่บางคนเวลาใช้เราเขาไม่รู้สึกอะไรใช้ก็ใช้จริงๆ ไม่ส่งสารเราบ้าง ใช้ไปเลย เพราะเขาคิดว่าเราไม่ใช่คนไทยเหมือนเขา เราเป็นคนต่างด้าว บางครั้งเรารู้สึก บางครั้งเราก็มีปฏิกิริยาต่อต้านเหมือนกัน เช่นเขามาสั่งให้ทำงานเราก็ทำ แล้วเวลาเรานั่งพัก เขามาต่อว่าเรา เราก็ดูเหมือนกันว่าเราทำงานแล้ว เราน้อย เรานั่งพักไม่ได้หรือ เวลาทำงานไม่เห็นเราทำ เห็นแต่เวลาเราพัก และว่าเราไม่ทำงานหรือ...”

หมู่บ้านมีกล้องส่องดูทุกมุมของโครงการ เวลาเราเหนื่อยเราพักเขาก็มาต่อว่า เหมือนเขาแกล้ง บางครั้งเราก็ก่เถียง เราต่อต้านเขาไปบ้าง ว่าเราพักไม่ได้หรือ เขาชอบว่าผมว่าผมจี้เกียจ ทำให้คนในออฟฟิสไม่ค่อยชอบผม เขาไม่ค่อยมองหน้าผมเท่าไร ไม่ยิ้มให้ผม เพราะเขาโกรธผม ผมไปศึกษาที่โครงการอื่น เขาไม่เหมือนที่โครงการนี้ ที่นี้ทำงานเหนื่อย งานเยอะ ทำเสร็จต้องไปช่วยคนอื่นทำงานอีก ไม่ใคร่ให้เราพัก...”

สาเหตุของความไม่ชอบหน้ากันนั้นต่างคนต่างรู้ แต่ต้องการให้คนอื่นมีน้ำใจบ้าง ตนเองพูดภาษาไทยได้แต่เขียนไม่ได้ อ่านไม่ได้ แต่หนังสือไทใหญ่อ่านได้ เขียนได้ ปัญหาทำให้เกิดความไม่พอใจกับคนไทยที่ทำงานในแผนกการเงิน เพราะตนเองเขียนภาษาไทยไม่ได้ต้องให้คนทำงานเขียนให้ แม้จะไม่ชอบหน้ากันแต่ก็จำยอม แต่จะมีการตรวจสอบเพราะเวลาทำงานมีหลักฐานโดยการตอกบัตร เวลากลับบ้านจะไปจดไว้เก็บเป็นหลักฐาน เวลาจ่ายเงินก็ตรวจว่าเท่ากันไหม เวลารับเงินเป็นเงินสดนับได้ ปกติก็ไม่มีปัญหา เท่ากับที่จดไว้ การเก็บเงินจะไม่เก็บเองทั้งหมด ให้แฟนบ้างให้พ่อแม่ที่ตอกก็บ้าง สามารถเปิดบัญชีธนาคารโดยใช้บัตรพาสปอร์ต ตอนนี้ก็อยากไปเปิดบัญชีธนาคารเหมือนกัน การส่งเงินให้พ่อแม่มีคนไทยอยู่ที่นี่หางดง 1 คน สี่แยกภูคำ 1 คน และท่าขี้เหล็ก 1 คนเป็นคนตอกก็ทำการส่งให้ เงินไทย 3,900 บาทต่อเงินพม่า 1 แสนจ๊

โดยโทรศัพท์ไปแจ้งว่าจะส่งเงินไปบ้าน คนที่เชียงใหม่ส่งไปที่ทำจีเหล็ก แล้วส่งต่อไปที่บ้าน อาทิตย์หนึ่งเขาส่งเงินไปหลายคน ครั้งแรกจะ โทรศัพท์ไปบอกพ่อก่อนว่าจะส่งเงินไปให้จำนวนเท่าไรแล้วโทรศัพท์บอกนายหน้าให้เขาส่งให้ โดยจะเอาเงินไปให้เขาภายหลัง 5 วันบ้าง อาทิตย์หนึ่งบ้าง เพราะรู้จักกันดีเขาคิดอัตราแลกเปลี่ยน 3,900 บาทต่อเงินพม่า 1 แสนจ๊ัด ไม่แน่ใจว่าคิดค่าจัดการเท่าไร อาจจะครั้งละ 100 บาทหรือ 150 บาทเขาจัดการให้เรียบร้อย

สาเหตุที่ไม่โอนเงินเองเพราะ แต่ทางทำจีเหล็กไม่ทำให้ เวลาเปิดบัญชีที่ทำจีเหล็กต้องจ่ายเงินมาก คิดว่าให้เขาทำให้สะดวกดีกว่า เราไม่ต้องจ่ายมาก คนที่ทำจะโอนจากธนาคารเมืองไทยไปที่ธนาคารที่ทำจีเหล็กแล้วเบิกเป็นเงินสดไปจ่ายให้พ่อแม่ที่ต้องก็มีคนทำอย่างนี้เป็นอาชีพ ตนเองยอมรับที่เขาคิดค่าใช้จ่ายครั้งละ 100-150 บาท เพราะสะดวกดี เงินก็ไม่ต้องจ่ายก่อน เขาจัดการให้ก่อนแล้วค่อยจ่ายเงินทีหลัง

สำหรับแผนการในอนาคต คิดว่าอยากจะย้าย เพราะค่าจ้างปัจจุบันค่อนข้างน้อยและมีปัญหากับคนที่ทำงานอยู่ด้วยกัน ค่าจ้างปัจจุบันหากไม่มีค่าล่วงเวลาก็ไม่พอใช้ แม้รัฐบาลจะปรับค่าแรง แต่ที่โครงการไม่มีการปรับ แต่ละปีขึ้นค่าจ้างให้คนละ 500 บาท ตนเองและเพื่อนๆ ไม่ได้เรียกร้องเพราะยอมรับในสัญญาครั้งแรกว่าได้ขึ้นปีละ 500 บาท รู้ว่าที่อื่นได้ แต่โครงการนี้ไม่ให้ ไม่คิดจะเรียกร้องเพราะไม่มีอำนาจในการต่อรองพอ เพราะคนน้อยถ้าเรียกร้องอาจจะทำให้เขาจะโกรธ เกลียดอีก จึงเงียบไว้ ปีหนึ่งเขาจะขึ้นให้ แต่บางคนก็รู้มาได้เพียง 400 บาทเท่านั้น ไม่ได้ 500 บาทคิดว่าถูกเขาเอาเปรียบ เพราะคิดว่าแรงงานต่างด้าวไม่รู้กฎหมาย ไม่มีความรู้ เขาจะทำอะไรก็ได้ แรงงานคงไม่กล้าไปเรียกร้องอะไร

คิดว่าจะแก้ปัญหาโดยการย้ายไปกรุงเทพฯ แต่ถ้าไปก็ต้องย้ายบัตร ค่าใช้จ่ายกรุงเทพฯ ก็มากด้วย ก็คิดหนักเหมือนกัน... เพราะผมมีแฟนแล้ว ถ้าผมไปแฟนจะลำบาก ทุกวันนี้แฟนมีอาชีพรับซ่อมนาข้าวบ้าน รับเหมาว่าไร่ละเท่าไร? ผมก็อยากทำงานรับเหมาเองเหมือนกัน ไม่อยากทำเป็นรายวัน เป็นลูกน้องเขา แต่ต้องใช้เงินเยอะ แต่ละเดือนผมต้องส่งเงินให้ทางบ้านด้วย ให้แฟนด้วย ถ้าเราไปทำเอง ผมเดินทางคนเดียวไม่ได้ ไม่มีรถ ไม่มีอุปกรณ์เอง ต้องซื้อหาอุปกรณ์เองหมด ต้องลงทุน แต่อยากทำเหมือนกันถ้ามีทุนหรือมีคนลงทุนให้...”

“...ผมซื้อรถเองได้ ใช้บัตรนายจ้าง ทะเบียนบ้านนายจ้าง บัตรพาสปอร์ต บัตรต่างด้าว เวลาเป็นชื่อก็เป็นชื่อของผม คือไทใหญ่เป็นเจ้าของได้ ชื่อบ้านก็ชื่อได้ แต่บางคนบอกว่าเขาจะยึดไปเพราะเราเป็นต่างด้าวไม่ใช่คนไทย...”

“...ผมก็รู้สึกอยากเป็นคนไทยเหมือนกัน แต่เป็นไปไม่ได้ เพราะเปลี่ยนไม่ได้เรารู้ตัวเองดี ความสัมพันธ์กับคนเมืองที่อยู่ด้วยกันผมพูดคุยกับเขา เจอคนใจดีมาก ผมชอบ เพราะเขาไม่รังเกียจเรา เวลาผมเข้ามาแรกๆ ผมยังไม่มียบัตร เวลาตม.มาตรวจเขาเอาผมนั่งซ้อนรถหนี และเขาคอยบอก เขามี

น้ำใจ ความสัมพันธ์กับไทใหญ่ด้วยกันไม่ค่อยถูกกัน คอยกลั่นแกล้งอิจฉาไม่ค่อยเห็นใจกัน สมมุติผมทำงานดี ได้เงินเดือน ก็คอยถามคอยว่าตลอด เขาอิจฉากันทั้งนั้น นอกจากพี่น้องกันเท่านั้นที่จะไม่มีปัญหา ไทใหญ่ที่โครงการนี้ก็มีบ้างแต่ไม่รุนแรง แต่ผมเจอปัญหาทุกที่ที่ผมอยู่ เพราะปัญหาที่ไม่ถูกกัน ทำให้ผมต้องเดินทางมาเมืองไทย ผมว่าสังคมไทใหญ่ไม่ค่อยน่าอยู่ ขนาดพี่น้องยังแย่งชิงกัน ขนาดอยู่ต่างประเทศเป็นแรงงานต่างด้าวอาศัยเขาอยู่ก็ไม่ค่อยจะถูกกันส่วนใหญ่ ไม่ค่อยรักกัน บางคนทำงานด้วยกันชอบแย่งงาน ชอบเอาหน้าไม่ค่อยช่วยเหลือกัน แต่บางคนก็ดี แต่ต้องใช้เวลาศึกษานิสัยใจคอกันก่อน อย่างผมอยู่มา 10 เดือน บางคนเข้ามาใหม่ก็ต้องศึกษากันเป็นเดือนๆก่อน จึงจะรู้จักไว้เนื้อเชื่อใจกันได้ แต่เมื่อเจอปัญหาทั้งคนเมืองและไทใหญ่ด้วยกันก็ไม่คิดอะไร คิดว่าทำให้ครอบครัวมีความสุขก็พอ พอใจกับสิ่งที่มีอยู่ ทุกวันนี้ก็พอใจ ถ้ามีเงินทุนก็อยากไปทำอย่างอื่นบ้าง โดยไม่ต้องเป็นลูกจ้างเขา...”

การเดินทางเข้ามาเมืองไทยมีต้องจ่ายเงินมาก จากท่าขี้เหล็กมาฝางจ่าย 7,500 บาทให้ทางพม่า 2,800 บาทและจากฝางหมู่บ้านสันฮ้างเข้ามาเชียงใหม่ต้องกู้เงินเข้ามาและทำงานใช้หนี้แทนเงินที่กู้มา คนไทใหญ่เป็นผู้พาเข้ามาเพราะเคยอยู่เมืองไทยมาก่อนนานแล้ว มีอาชีพในการหาเงินกับไทใหญ่ด้วยกัน

การเข้าร่วมกิจกรรมของไทใหญ่ก็มีไปวัด อย่างวันศีลใหญ่ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา บวชลูกแก้ว ส่วนใหญ่ไปวัดป่าเป้า แต่ไม่ได้ไปทุกปี เพราะไปบ่อยแล้วอยากไปวัดอื่นบ้างไม่เฉพาะวัดไทใหญ่ อย่างวัดคอยสะเกิดเป็นวัดคนเมือง ก็ไปเพราะไม่เคยไป อย่างวัดอื่นเช่นวัดแม่โจ้ไม่มีอะไรแปลกๆเหมือนกับวัดอื่น ชอบวัดคอยสะเกิด ไปมาแล้ว 2 ครั้ง เพราะมีลูกแก้ว มีกลอง เขาเชื่อว่าถ้ามีบุญจับลูกแก้วแล้วลูกแก้วจะไหว และถ้ามีบาปหนักกลองจะไม่มีเสียง ถ้ามีบุญเวลาไปลูบกลองจะมีเสียงดังโดยไม่ต้องตี ตนเองเชื่ออย่างนี้ ภรรยาผมไปลูบกลองก็มีเสียงดัง ที่เชื่อเพราะเป็นพุทธ คิดว่านี่คือความเชื่อของศาสนาพุทธ เวลาอยู่ที่ตองก็พ่อแม่ก็ชอบไปวัด วันศีลไปทุกครั้ง แล้วไปนอนที่วัดตนเองไปวัดไปไหว้พระ แล้วรับศีล 5 รับศีล 5 ใช้เวลา 7 วัน ไปวัดต้องมีก้านดอก ชันดอก ข้าวแตก (ข้าวเหนียวเป็นเปลือกแล้วนำไปคั่ว) แล้วของอื่นๆเหมือนคนเมือง แล้วต้องใส่เงินทำบุญด้วยทุกครั้ง เพราะมีความเชื่อว่า ทำบุญช่วยให้คนตาย และมีการกรวดน้ำให้คนตาย อยู่ตองก็เวลาทำบุญก็ต้องกรวดน้ำให้คนตายทุกครั้ง คิดว่าคนตายคงได้รับบุญที่ทำให้ ก็เลยทำทุกครั้ง ทำบุญใส่เงินทุกครั้งไม่เสียคายนเงิน ทำบุญแล้วสบายใจไม่เสียคายนเงิน ทำแล้วสบายใจมีผลต่อจิตใจเพราะถือศีล 5 ไปอีก 7 วัน จึงอยากไปวัดบ่อยๆ ทำให้มีความสุขจิตใจสงบและมีผลต่อการทำงาน

กิจกรรมอย่างอื่นของไทใหญ่ เช่นชมรมไทใหญ่เคยไปร่วม มีการแสดงของพวกโรเคออสส์ แนะนำว่าทำอย่างไรจะไม่ให้ติดโรค และมีการพูดคุยสื่อสารกันว่าทำงานได้เงินเท่าไร ส่งเงินไปให้ทางบ้านหรือไม่ มีความสุขไหม มีปัญหาหรือไม่ เป็นการนั่งคุยแลกเปลี่ยนกัน แต่ต้องต่อคิวไป

คุยกัน ใช้เวลานานเพราะคนไปร่วมงานมีเยอะมาก ตนเองก็อยากฟังแต่ใช้เวลานานในวันอาทิตย์ ต้องทำงาน เลยไปได้ครั้งเดียว

เวลาพบไทใหญ่ด้วยกันจะไม่ค่อยชอบเพราะเวลาเจอหน้ากันก็ชอบคุยอวดรายกัน บางคนนั่งจ้องมองแบบไม่เป็นมิตรเท่าไรๆ มองแบบหาเรื่องแบบวัยรุ่น ตนเองเสียใจว่าไทใหญ่ส่วนมากที่เป็นวัยรุ่นไปที่ไหนก็มีแต่ปัญหา คอยทะเลาะวิวาทกัน ไปวัดก็ยังมีเรื่องกันตนเองเสียใจว่าทำไมมาอยู่ต่างบ้านต่างเมืองแล้วยังจะสร้างปัญหากันอีก ทำไมไม่เก็บเงิน หาเงิน หากมีปัญหาอาจจะโดนส่งกลับบ้าน รู้สึกไม่จริงใจ

ปัญหาแรงงานไทใหญ่ที่แม่ใจเมื่อ 2-3 ปีที่แล้วเคยได้ยิน เห็นว่าต้องฆ่าทิ้งคนนั้นไม่ดี ปลูกตาย 1 ตัวเหมือนหมดทั้งตะกร้า ตอนนั้นชาวบ้านแม่ใจรังเกียจไทใหญ่ไปหมด อยู่กัน ไม่ได้คนงานในแคมป์ต้องออกไปอยู่ที่อื่น แต่ตอนนั้นตนเองอยู่ที่แม่ริมจึงโชคดีไป ตนเองจึงไม่ยอมเข้าไปยุ่ง เพราะไทใหญ่อยู่ด้วยกันมากมีแต่ปัญหาเอาเปรียบกัน นอกจากคนที่สนิทกัน อย่างปะโอหรือกะเหรี่ยงดำภรรยาผมเป็นกะเหรี่ยงดำ เขารักกัน เช่นถ้าตนรวยกว่าต้องดึงน้องขึ้นมาให้มีฐานะดีเหมือนกัน มีการช่วยเหลือกัน รักกัน ไม่เหมือนสังคมไทใหญ่พบปัญหาบ่อยๆ “...มองก็เห็นแล้วบางคนเมื่อไม่นานมานี้อย่างผมไปต่อบัตรที่โรงพยาบาล หมอเรียกดูว่าน้องครบไปยื่นใบสีฟ้าแล้วยัง เขาตอบว่ายังเมื่อก็มาแล้วหมอไม่อยู่ก็เลยไม่ได้ยื่น พุดกับหมอไม่ดีเลย พุดไม่ถูกน่าจะพุดว่าขอโทษนะพุดดีๆ ไม่ใช่พุดไม่ดีใส่หมอ เรามาหาขามาขอความช่วยเหลือเขา ควรพุดกับเขาดีๆ เดี่ยวเขาจะไม่ชอบเอาอีก เพราะไทใหญ่อยู่ที่ไหนเขาจะไม่ค่อยชอบกัน บางครั้งเสียงดัง ต้มเหล้าเมายา คนเมืองอาจไม่ชอบ คนที่ได้เรียนกับคนที่ไม่ได้เรียนมันจะต่างกัน ประเทศที่มาจากตองก็กับประเทศอื่น ๆ มันต่างกัน ตองก็จะเรียนหนังสือหนักกว่าที่อื่น ๆ คนป่าไม่ค่อยมีเท่าไร เขาคิดกัน...”

ได้เรียนหนังสือถึงชั้น 2 แล้วก็ลาออกเพราะไม่ค่อยสบาย ต้องมาบวชเป็นเณรมาเรียนทางพระ อ่านเขียนภาษาไทยไทใหญ่ได้ บวชเณร 3 ครั้ง เพราะไม่ค่อยสบายออกมาแล้วก็ยังไม่สบายก็บวชอีก เรียนกับพระสงฆ์แล้วได้กินข้าว 2 มื้อ เสียค่าใช้จ่ายตอนนั้น 4 แสนบาท และต้องไปร่วมงานคนอื่นด้วย คนอื่นมาช่วยฮอมเราบ้าง ค่าใช้จ่ายพ่อแม่ต้องเก็บเงินนาน การบวชลูกแก้ว มีความเชื่อว่าพ่อแม่จะไม่มีบาปเป็นการทดแทนบุญคุณพ่อแม่

การบวชลูกแก้วที่เชียงใหม่เสียค่าใช้จ่ายมากบางคนเสีย 2 หมื่น บางคน 8 หมื่น แล้วแต่จะบอกคน แล้วแต่แรงเพราะต้องจัดงานใหญ่ เพราะใช้เวลา 3 วัน วันแรกเช้างาน วันที่สองพาส่งลงเที่ยว วันที่สามส่งกลางเลียบ 3 รอบ ต้องจ่ายเงินมาก หากคนที่มิญาติ หรือเพื่อนฝูงก็ช่วยฮอม

มาอยู่ที่นี่แล้วคิดเรียนภาษาไทยเหมือนกันแต่ไม่มีเวลาเรียน ทุกวันนี้พูดภาษาไทยได้ เพราะศึกษาเอง ฟัง สังเกตเวลาคนอื่นพูด มาใหม่ ๆ ศึกษาไปเรื่อยๆ จากคนไทยพูด แล้วเข้าไปฟังเขาใกล้ๆ

เด็กไทใหญ่มาเกิดที่เชียงใหม่ หรือเมืองไทยจะคลอดที่โรงพยาบาลเพราะมีบัตร 30 บาทถูก บางคนก็ได้สัญชาติไทย บางคนก็ไม่ได้ อย่างแฟนพี่ชายก็ไปเกิดที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิคจ่าย 3 หมื่นบาทเมื่อปีพ.ศ.2552 เพราะเขาไม่มีบัตร เจ้านายแนะนำมาว่าโรงพยาบาลแมคคอร์มิคเพราะดูแลดีเป็นโรงพยาบาลเอกชน พี่ชายเก็บเงินเองส่วนหนึ่งและนายจ้างจ่ายให้บ้าง แต่ภรรยาเวลาฝากท้องไปฝากที่โรงพยาบาลแมริม พี่ชายเชื่อผู้ใหญ่ที่แนะนำว่าโรงพยาบาลนี้มีชื่อเสียง ตอนนี้อยู่หลานอายุ 3 ขวบแล้ว

ประเพณีจัดงานวันเกิดคนไทใหญ่นั้น ถ้าวันเกิดเดือนเกิดปีเกิดตรงกันก็จัดวันเกิด ไม่ได้จัดทุกปี มีความเชื่อว่าจะอยู่ที่เกี่ยวถึง ทำแล้วจะอยู่ดีมีสุข ไปวัดก่อนแล้วมาจัดงานเลี้ยงกัน ส่วนหลานที่มาเกิดที่เมืองไทยตรงไม่ตรงก็จัดงานวันเกิดเพราะคนไทยเขาทำกัน ถือว่ามาพบปะสังสรรค์กัน และดีสำหรับเด็ก

ประเพณีแต่งงานแม่ภรรยาผมเป็นกะเหรี่ยงคำ แต่เหมือนไทใหญ่ ขึ้นแรกต้องบอกพ่อแม่ทั้งสองฝ่าย พ่อแม่ตนเองไม่ได้มาร่วมงานแต่ให้สิดีให้พรให้อยู่ดีมีสุข ตอนเข้าไปวัดก่อน เวลาจัดงานมานั่งรับขวัญ มีญาติพี่น้องมาร่วมงาน คล้ายพิธีคนเมืองมีการมัดมือ มีการจ่ายสินสอดให้ฝ่ายหญิง การแต่งกายใส่ชุดไทใหญ่ทั้งคู่เพราะผู้หญิงเข้ามาอยู่ในสังคมไทใหญ่แล้ว ต้องทำตามประเพณีของไทใหญ่

การแต่งงานไม่จำเป็นที่ต้องแต่งงานกับไทใหญ่ด้วยกันเพราะอยู่ที่บุญเคยทำบุญร่วมกับใคร หากเลือกเฉพาะไทใหญ่คงไม่ได้แต่งงาน กะเหรี่ยงคำนี้ก็ไม่ถือว่าต้องแต่งงานกับพวกเดียวกันตนเองมีผีของตน หากแต่งงานคนที่บ้านต้องบอกผีให้ก่อนมิฉะนั้นขึ้นบ้านจะไม่สบาย ตอนที่แต่งงาน น้องต้องบอกผีว่าตอนนี้มีคนเข้ามาเป็นครอบครัวเดียวกันอีก 1 คน หรือให้พ่อแม่ก็จัดการ

เวลาตายก็ต้องทำบ้านให้คนตาย ถ้าตายวันนี้ อาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้า ให้นอนกลางบ้าน จัดพิธีให้ 2 วันเท่านั้นคือวันตายกับวันออก วันออกส่วนมากถ้าตรงปีใหม่ต้องรีบพาศพออกไปไม่ให้ตรงกับปีใหม่ ชาวไทใหญ่จะถือ และถ้าตายแล้วไม่มีใครเห็น ตายเองจะไม่เก็บศพไว้ต้องเผาทั้งตายป่วยไข้เก็บไว้ 2 วันเท่านั้น เวลาอยู่เมืองไทยได้ยินว่าไทใหญ่ตายก็ทำพิธีเหมือนคนเมือง นำไปเผา

ประเพณีต่างๆของไทใหญ่เมื่ออยู่ต่างถิ่น ประเพณีที่ดีก็ยังยึดถืออยู่ บางอย่างก็เหมือนคนไทยไปแล้ว เพราะมาอยู่เมืองไทยไม่สะดวกที่จะทำอย่างประเพณีไทใหญ่

ในอนาคตคิดว่าถ้าทางบ้านมีเงินพอใช้ก็จะกลับบ้าน เมื่อกลับไปแล้วมีบ้าน มีที่ดินทำกิน มีรถให้ใช้ไม่ค่อยเหนื่อยก็จะกลับ ประมาณ 5-6 ปี อยู่ที่นี่ ก็ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ความไม่คุ้นเคยทำไปอยากกลับบ้าน เพราะคิดว่าที่นี่มีความสุขอย่างไรก็ไม่เหมือนบ้าน คิดว่าทำงานที่นี่แล้วไปสร้างบ้านได้ตามความหวังแล้วจะกลับ ตอนนี้มีที่ดินแล้ว กลับไปก็มีที่ดิน มี 5 คนพี่น้อง พ่อแบ่งให้คนละนิด จะปลูกหอมข้าวบ้าง

ความคิดเกี่ยวกับรัฐบาลใหม่ในพม่าเห็นว่าเชื่อถือไม่ได้ อย่างไรก็ตามเสียพม่ายังคงเชื่อถือไม่ได้ พุคอย่างผู้หญิง เขาพูดว่าประเทศเราจะดีขึ้น แต่ตนเองไม่หวัง อย่างไรก็ตามก็เป็นพม่าอยู่ดี การติดตามสถานการณ์ในพม้ามายู่ที่เมืองไทยก็โทรศัพท์ไปถามที่บ้านบ้าง บางครั้งคุยว่าช่อง ไอทีวี คุยว่า อองซานซูจี เคยได้ยินว่ามีสถานีของไทใหญ่ในเชียงใหม่แต่ไม่เคยดู เคยพูดเคยฟังตอนไปร่วมกับ ชมรมไทใหญ่เท่านั้น ติดตามไปก็ไม่มีความสุข ความสงบยากที่จะเกิดขึ้นได้ในพม่า เพราะพม่า ไม่ใช่จะมีแต่กลุ่มไทใหญ่ที่ไม่เห็นด้วย พม่ามีศัตรูหลายกลุ่มทำอย่างไรก็สงบไม่ได้อยู่ดี

ชีวิตในต่างแดนของชาวไทใหญ่เป็นชีวิตที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ แต่ชาวไทใหญ่ยังมีความหวัง ในอนาคตว่าจะสามารถสร้างฐานะให้ดีขึ้น มีชีวิตที่สะดวกสบาย บ้างก็อยากกลับไปใช้ชีวิตในบ้านเกิดเมืองนอนบ้างก็อยากเป็นพลเมืองไทย

บทที่ ๖

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ชาวไทใหญ่เคยมีความสัมพันธ์กับชาวล้านนามายาวนาน มีทั้งความสัมพันธ์ในระดับบน คือ ความสัมพันธ์ของเจ้านายชนชั้นปกครอง ที่เป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบบ้านพี่เมืองน้อง เมืองลูกหลวงหลานหลวง พันธมิตรทางการเมือง ตลอดจนการแย่งชิงอำนาจเพื่อเข้าไปปกครอง หรือการแสวงหาผลประโยชน์จากการกวาดต้อนผู้คนมาใส่บ้านใส่เมืองของคน ความสัมพันธ์ในระดับล่างเป็นความสัมพันธ์ระหว่างไพร่บ้านพลเมืองชาวไทใหญ่และชาวล้านนา มีการติดต่อค้าขาย มีการเยี่ยมเยียนไปมาหาสู่แบบญาติมิตร มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในยามเดือดร้อนหรือขาดแคลนที่ทำกิน สถานการณ์บ้านเมืองมีส่วนทำให้ชาวไทใหญ่อพยพเข้ามาสู่ล้านนา ในยุคจารีต ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย สมัยพม่าปกครองและสมัยที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ก่อนที่อังกฤษจะยึดครองการอพยพโยกย้ายหรือการกวาดต้อนผู้คนระหว่างสองบ้านเมืองเกิดขึ้นเสมอ เพราะเป็นธรรมเนียมของรัฐแบบจารีตที่เห็นความสำคัญของการค้าคนมากกว่าการขยายอาณาเขต ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาสู่ล้านนาจึงมีทั้งการเข้ามาเป็นกลุ่มเพราะถูกบังคับให้ย้ายมาทั้งหมดแล้วมาตั้งหมู่บ้านใหม่ในล้านนา ดังเช่นที่เราจะเห็นหมู่บ้านที่มีชื่อเป็นบ้านหรือเมืองของไทใหญ่ในเชียงใหม่ เช่น บ้านเมืองเลน บ้านเมืองสาด และบ้านเมืองกาย เป็นต้น ชาวไทใหญ่เหล่านี้ได้กลืนกลายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมล้านนาไปแล้ว แทบจะไม่เหลืออัตลักษณ์ไทใหญ่ ต่างจากไทใหญ่ที่อยู่ในอำเภอรอบนอกหรือบริเวณชายแดน เช่น อำเภอฝาง แม่สาย และไชยปราการ ที่ยังคงความเป็นไทใหญ่เอาไว้เพราะมีการติดต่อกับไทใหญ่นอกประเทศอย่างสม่ำเสมอ

คนไทใหญ่เดิมนี้นับว่าพวกเขาอยู่ในล้านนาโดยการอพยพเพื่อแสวงหาที่ทำกินหรือลี้ภัยสงครามมาตั้งชุมชนหมู่บ้านบริเวณชายแดนซึ่งก่อนการเข้ามายึดครองของอังกฤษยังไม่ได้มีการกำหนดเขตแดนชัดเจน ไทใหญ่รุ่นเก่าหรือบางครั้งเรียกตนเองว่า “ไดโน” เป็นคนไทยโดยสัญชาติและวัฒนธรรม คนเหล่านี้มักประกอบอาชีพการเกษตรและการค้าแบบเดียวกับคนเมือง คนไทใหญ่ในเมืองมักเป็นพ่อค้าคาราวานหรือทำธุรกิจป่าไม้ประสบความสำเร็จจึงตั้งบ้านเรือนและมีครอบครัวอยู่ในเชียงใหม่ ลำปาง หรือจังหวัดอื่นๆของล้านนา คนเหล่านี้เป็นคหบดีที่สำคัญและมีบทบาททางเศรษฐกิจการค้าในยุคก่อนที่ชาวจีนจะเข้ามาแทนที่ เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อันดีกับ

เจ้านายชนชั้นปกครอง และได้รับการยอมรับในสังคมล้านนาอย่างดีเพราะคนเหล่านี้เป็นผู้มีบุญคุณสูงมาก มักสร้างวัดวาอารามที่สวยงาม

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและสถานะของชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาภายหลังนั้นต่างจากกลุ่มแรก กลุ่มที่อพยพเข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นกลุ่มที่ลี้ภัยสงครามและหนีจากความอดอยากยากจน แม้ว่าในระยะแรกๆ ยังสามารถตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายแดนใกล้เคียงกับกลุ่ม “ไตใน” แต่ไม่สามารถเลือกพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ดังแต่ก่อน ชาวไทใหญ่ที่อพยพมาภายหลังนี้จึงต้องปรับเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรม แรงงานป่าไม้ และการค้ามาเป็นการเป็นแรงงานไร้ฝีมือรับจ้างทั่วไป การอพยพไม่ได้หยุดอยู่ที่ชายแดนแต่ตรงเข้าสู่เมืองใหญ่หรือเขตการเพาะปลูกขนาดใหญ่ที่มีความต้องการแรงงานเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่เปลี่ยนแปลงไป ในเมืองใหญ่ความแตกต่างทางชนชั้นเห็นได้ชัดจากสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวย ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ระบบทุนนิยมที่มุ่งกำไรสูงสุดทำให้ความสัมพันธ์เน้นผลประโยชน์เป็นหลัก ผู้คนในเมืองเชียงใหม่ปัจจุบันไม่รับรู้ถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์อันยาวนานระหว่างล้านนากับรัฐไทใหญ่เพราะคนเหล่านี้จำนวนหนึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากภาคอื่นหรือไม่ก็ขาดความรู้ประวัติศาสตร์ล้านนา ทำให้คนไทใหญ่ปัจจุบันถูกเรียกว่า พม่า และยังมีความรู้สึกเคียดแค้นอันเนื่องมาจากความเกลียดชังระหว่างไทยกับพม่าอีกด้วย

ในปัจจุบันคนไทยยอมรับว่าแรงงานไทใหญ่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ แม้บางคนจะมึนคอกกับชาวไทใหญ่เนื่องจากขาดความเข้าใจทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเห็นว่าแรงงานไทใหญ่เป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งทางเศรษฐกิจในรูปแบบของแรงงานที่ทำงานหนักที่คนไทยไม่ทำหรือเลือกที่จะไม่ทำ เป็นผู้บริโภคสินค้าอุปโภคบริโภคและเป็นกำลังซื้อสินค้าราคาแพง เช่น รถจักรยานยนต์ โทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือและเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ที่จำเป็นต่อชีวิต หลายคนมีความประทับใจความศรัทธาทางศาสนาและการรักษาวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ประทับใจความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความขยันขันแข็งและประหยัดคอดออมของชาวไทใหญ่ หน่วยราชการหลายแห่งได้รับเอาประโยชน์จากวัฒนธรรมไทใหญ่ โดยได้สร้างทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีสีสันน่าสนใจให้กับจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับชาวไทใหญ่ปัจจุบันการสร้างฐานะให้มั่งคั่งเหมือนคนรุ่นก่อนๆ นั้นเป็นไปได้ยาก เพราะระบบเศรษฐกิจหลักของประเทศไทยได้เปลี่ยนจากระบบเกษตรแบบพึ่งตนเองเป็นระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม คนที่มีแต่แรงงานจึงยากที่จะสะสมทุนเพื่อทำธุรกิจอื่นๆ ได้ แต่ก็มีแรงงานไทใหญ่จำนวนหนึ่งที่พยายามพัฒนาฐานะของตนเองจากแรงงานรับจ้างไปเป็นผู้รับเหมาหรือทำธุรกิจเล็กๆ เช่น การขายอาหาร และสินค้าต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันด้วยระเบียบกฎเกณฑ์ของ

ทางราชการและข้อจำกัดของแรงงานไทใหญ่เอง ทำให้แรงงานไทใหญ่ส่วนใหญ่ไม่สามารถเปลี่ยนฐานะเป็นพลเมืองไทยได้ ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานเป็นการอยู่ชั่วคราวเพื่อทำงานหาเงิน ความมุ่งหวังของพวกเขาคือ หาเงินให้มากที่สุดเพื่อจะกลับไปใช้ชีวิตที่สุขสบายที่บ้านเกิดเมืองนอน

งานวิจัยเรื่อง จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้สู่กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป : ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่ มีวัตถุประสงค์หลักสองประการ คือ ศึกษาประวัติความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวไทใหญ่และชาวล้านนาซึ่งดำเนินมาช้านานตั้งแต่สมัยอาณาจักรมังราย ยุคพม่าปกครองและยุคที่ล้านนาเป็นประเทศราชของสยามจนกระทั่งการปฏิรูปประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทำให้เมืองต่างๆ ของล้านนาได้รวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติสมัยใหม่ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ.๒๔๗๕ เมืองหลักของล้านนาได้ถูกจัดแบ่งให้เป็นจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย อันได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย และแม่ฮ่องสอน วัตถุประสงค์ประการที่สอง คือ การศึกษาลักษณะและปัญหาของชุมชนแรงงานไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ความสัมพันธ์กับชุมชนพื้นเมืองและแนวโน้มการขยายตัวในอนาคต

ในหัวข้อแรกผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในอดีตทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จากการศึกษาเอกสารทั้งตำนานพื้นเมือง เอกสารต่างประเทศประเภทต่างๆ พบว่ารัฐไทใหญ่และล้านนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบบ้านพี่เมืองน้อง มีการแต่งงานระหว่างชนชั้นปกครอง การติดต่อค้าขายของพ่อค้าคาราวานวัวต่าง และการติดต่อสัมพันธ์ทางศาสนา เช่น การจาริกแสวงบุญของพุทธศาสนิกชน การร่วมงานปอย และการศึกษาของพระสงฆ์ที่ในยุคทองของล้านนาเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการศึกษาพุทธศาสนา สถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างสองบ้านเมือง เช่น การทำสงคราม และปัญหาข้าวขาดแคลนก็จะมี การอพยพหนีภัยสงคราม หรือ อพยพไปหาพื้นที่อุดมสมบูรณ์เพื่อทำมาหากิน ในยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าวใส่เมืองได้มีการอพยพโยกย้ายชาวไทใหญ่จำนวนมากเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมือง มีหมู่บ้านไทใหญ่หลายแห่งในเมืองเชียงใหม่ที่ตั้งชื่อตามเมืองหรือหมู่บ้านในรัฐไทใหญ่ เช่น บ้านเมืองสาด บ้านเมืองเลน และบ้านเมืองกายเป็นต้น ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ การลงทุนทำป่าไม้ของบริษัทป่าไม้อังกฤษทำให้มีแรงงานไทใหญ่เข้ามารับจ้างทำป่าไม้ มีพ่อค้าคาราวานวัวต่างที่นำสินค้ามาขายตามหมู่บ้านในเมืองและชนบทต่างๆ ปีผู้คนเหล่านี้จำนวนหนึ่งได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่ มีลูกหลานกลายเป็นพลเมืองไทย ชาวไทใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่จึงมีทั้งชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการเกษตร พ่อค้าตั้งร้านหรือทำธุรกิจในเมือง หมอยา และพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดของหมู่บ้านไทใหญ่ ผู้คนเหล่านี้ไม่ได้มีความ

แตกต่างกับคนไทยเพราะได้ผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยผ่านระบบการศึกษาและการอยู่ร่วมกับคนไทยมาเป็นเวลานาน

วัตถุประสงค์ข้อต่อมา คือ การศึกษาลักษณะและปัญหาของชุมชนชาวไทยใหญ่ ความสัมพันธ์กับชุมชนพื้นเมืองและแนวโน้มการขยายตัวในอนาคต หัวข้อนี้เป็นการศึกษาปัญหาปัจจุบันที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยใหญ่กับชาวล้านนาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สาเหตุแรกเริ่มเกิดจากการที่อังกฤษเข้ายึดครองพม่าและเรียกร้องให้รัฐบาลสยามปักปันเขตแดนระหว่างพม่าของอังกฤษกับหัวเมืองประเทศราชภาคเหนือให้ชัดเจนตามแนวคิดของราชธานีสมัยใหม่แบบตะวันตก การปักปันเขตแดนทำให้การเดินทางของพี่น้องชาวไทยใหญ่ในลักษณะต่างๆ ไม่สะดวกสบายเช่นเดิม ต้องมีหนังสือเดินทางสำหรับตัว มีสถานะเป็นคนต่างชาติในบังคับอังกฤษ ในที่สุดเมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษคนชาวไทยใหญ่ก็กลายเป็นคนพม่า ระบบการศึกษาแบบใหม่จากรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯทำให้ชาวล้านนาสูญเสียองค์ความรู้เกี่ยวกับตนเองและเพื่อนบ้าน แต่รู้เรื่องประวัติศาสตร์ชาติเป็นสำคัญ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในรัฐไทใหญ่ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ และสมัยพม่าได้รับเอกราชโดยมีรัฐไทใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพพม่าส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยใหญ่นโยบายของรัฐบาลทหารพม่าในการปราบปรามขบวนการกบฏชาติของชนกลุ่มน้อย การกดขี่ข่มเหงชาวบ้านที่เป็นชนกลุ่มน้อย และการปิดประเทศของพม่าที่ทำให้การพัฒนาในทุกๆ ด้านหยุดชะงักเกิดปัญหาปากท้องของประชาชน ความยากลำบากในการดำรงชีพภายใต้การปกครองของพม่าทำให้ชาวไทยใหญ่ค่อยๆอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของประเทศไทย เพราะมีโอกาสในการประกอบอาชีพดีกว่า สามารถทำงานหาเงินส่งกลับไปให้พ่อแม่และยังปลอดภัยจากการกดขี่ข่มเหงของทหารพม่า จากการตั้งถิ่นฐานบริเวณชายแดนในลักษณะที่เป็นหมู่บ้านเฉพาะกลายเป็นการอาศัยอยู่ร่วมกับคนพื้นเมือง ภาพของชาวไทยใหญ่ที่ปรากฏในปัจจุบันไม่ใช่พ่อค้าไทใหญ่ที่มั่งคั่งหรือแรงงานป่าไม้ที่มีความสามารถเฉพาะตัว แต่กลายเป็นผู้อพยพลี้ภัยที่ต้องรับจ้างทำงานในพื้นที่การเกษตรในเขตชนบทชายแดน ค่อยๆ ขยายเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไปในเขตเมืองซึ่งกำลังมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งแรงงานก่อสร้าง คนงานในโรงงาน ร้านอาหาร โรงแรม และบ้านเรือน การเข้ามาของแรงงานไทใหญ่สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมืองและระบบธุรกิจในเมือง ทำให้เกิดความต้องการแรงงานสูงขึ้น ในขณะที่แรงงานคนไทยหายากขึ้นเพราะคนไทยมีโอกาสดีกว่าในการทำงานที่ต้องการความชำนาญเฉพาะ

ชุมชนไทใหญ่ในปัจจุบันจึงไม่ใช่ชุมชนหมู่บ้านการเกษตร หรือชุมชนหมู่บ้านในเมืองดังเช่นแต่ก่อน หากเป็นชุมชนหอพักหรือบ้านพักคนงาน เป็นแหล่งพักอาศัยชั่วคราวของคนต่างชาติที่อาจจะมีความสัมพันธ์อันดีหรือไม่ดีกับชุมชนรอบด้าน ชุมชนใหม่นี้ไม่ได้มีจิตวิญญาณ

ทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง ชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาภายหลังนี้จึงอาศัยวัดและโบสถ์ คริสเตียนสร้างเป็นชุมชนในจินตนาการของตนเอง ผูกพันกันเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ด้วยการ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ได้พบปะพูดคุยคนบ้านเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกันเป็นการผ่อนคลาย ความคิดถึงบ้านและสร้างความสนิทสนมกันเพื่อจะได้ช่วยเหลือและให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหา

ปัญหาของชาวไทใหญ่เป็นปัญหาที่ซับซ้อน ไม่ได้เกิดจากตัวชาวไทใหญ่เองทั้งหมด แต่เกิดจากนโยบายของรัฐบาลพม่า นโยบายของรัฐบาลไทย และสังคมไทยโดยรวม ปัญหาการ ควบคุมดูแลแรงงานไทใหญ่เกิดจากนโยบายของรัฐบาลและการให้ความร่วมมือจากภาคเอกชนซึ่ง ต้องการการแก้ไขอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่ ปัญหา กับสังคมไทยเกิดจาก ความไม่เข้าใจกันและขาดความรู้เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคนไทใหญ่ ทำให้เกิดความรู้สึกในทาง ลบว่าเป็นพม่าซึ่งเป็นข้าศึกศัตรูของไทยในหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาอยู่ใน เมืองไทยได้รับเอาวัฒนธรรมสมัยใหม่ทำให้มีการประพฤติปฏิบัติตัวที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ไม่เป็น ที่ยอมรับในสังคมไทยและบางครั้งยังละเมิดกฎหมายอีกด้วย

วิธีการที่จะทำให้ชาวไทใหญ่ที่เข้ามาทำงานไม่ว่าจะชั่วคราวหรือมุ่งหมายที่จะอยู่ถาวรให้ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้นั้น เราต้องให้การศึกษากับชาวไทใหญ่ทางด้านภาษาและ วัฒนธรรม ซึ่งไม่ใช่เรื่องยาก เพราะภาษาไทใหญ่และภาษาไทยมีความคล้ายคลึงกันอยู่แล้ว การ เรียนภาษาพูดย่อมเป็นไปได้รวดเร็วในขณะที่ภาษาเขียนอาจจะต้องใช้เวลาอยู่บ้าง วัฒนธรรม ไทใหญ่เป็นวัฒนธรรมที่งดงาม ดังที่เราได้เห็นแล้วในโอกาสต่างๆ แม้กระทั่งงานปอยต่างลงก็ยังคง กลายเป็นงานระดับจังหวัดที่ใช้ดึงดูดการท่องเที่ยวมาแล้ว และจะทำให้มากขึ้นอีก การที่ชาว ไทใหญ่เป็นชาวพุทธที่เคร่งครัดนั้นได้สร้างความประทับใจให้คนไทยที่ได้สัมผัสใกล้ชิด การมี ส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาจะทำให้คนไทใหญ่กลมกลืนเข้ากับสังคมไทยมากขึ้น วัดที่เคยมี คนแก่ไทยจำนวนน้อยๆ มาพึ่งเทศน์รับศีลศักดิ์สิทธิ์เมื่อมีชาวไทใหญ่จำนวนมากเข้ามาเป็นศรัทธา วัด แม้จะเป็นศาสนาอื่นๆ เช่น คริสต์ศาสนา การเข้าร่วมในชุมชนจิตวิญญาณย่อมทำให้เกิด ความเข้าใจ เห็นใจและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในที่สุด

การเปิดเสรีประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ซึ่งจะทำการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่าง ประเทศเป็นไปได้อย่างสะดวก ประกอบกับค่าจ้างขั้นต่ำซึ่งรัฐบาลกำหนดให้สูงถึงวันละ ๓๐๐ บาท นั้นย่อมจะกระตุ้นให้มีการอพยพของแรงงานไทใหญ่เข้ามามากขึ้น เราจะได้เห็นชุมชนไทใหญ่ ขนาดใหญ่ในเมืองเชียงใหม่อย่างแน่นอน เพื่อจะให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ คนไทย ควรได้รับการศึกษาประวัติศาสตร์ด้านนาเพื่อจะได้เข้าใจชาวไทใหญ่มากขึ้น การมองว่าคน ไทใหญ่เป็นคนต่างด้าว สกปรก ขาดงาน ไร้การศึกษา และคดโกง เป็นการสร้างภาพที่บิดเบือนโดย ความเขลาและหลงตนเองของคนไทย จากการวิจัยเราได้พบว่า ในปัจจุบันนี้ทุกภาคส่วนของสังคม

เชียงใหม่จะประสบปัญหาหากขาดแรงงานไทใหญ่ซึ่งเป็นเหมือนกับเฟืองตัวเล็กๆ จำนวนมากที่ทำให้เครื่องจักรทำงานไปได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงานหรือกำลังซื้อที่ชาวไทใหญ่กำลังมีความสำคัญอย่างยิ่งในตลาดผู้บริโภคของเมืองเชียงใหม่

การป้องกันปัญหาความขัดแย้งอันอาจเกิดขึ้นมีความสำคัญเร่งด่วน นักวิจัยพบว่าปัญหาที่ชาวไทใหญ่ประสบที่ทำให้เกิดความขมขื่นใจและอาจนำไปสู่การกระทำที่รุนแรง คือ การถูกดูถูกดูหมิ่น การข่มเหงรังแกและขูรีดโดยตำรวจ และข้าราชการ การปฏิบัติแบบสองมาตรฐานโดยไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนเช่น การเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ ในอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับคนไทย การปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันเช่น ในกรณีของการรักษาพยาบาล หากชาวไทใหญ่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไทย ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการประกอบอาชีพ ปัญหาความขัดแย้งในทางสังคมย่อมจะไม่เกิดขึ้น หรือหากจะเกิดก็จะมีจำนวนน้อยมาก การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้เป็นภาระหน้าที่ของรัฐและอาศัยความร่วมมือจากสังคม

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้ผู้กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป: ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยโดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารทั้งเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรองประกอบด้วยงานวิจัย หนังสือสารคดี งานเขียนเชิงวิชาการต่างๆ และการวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ โดยในการวิจัยภาคสนามนักวิจัยได้พบปะกับแรงงานไทใหญ่ที่หลากหลายทั้งแรงงานก่อสร้างที่ทำงานหนัก แรงงานในภาคธุรกิจบริการ และแรงงานในบ้าน แรงงานเหล่านี้ได้เล่าถึงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ปัญหาที่ประสบ ความสุขความทุกข์และความหวังในอนาคต การสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ได้ทั้งอารมณ์ความรู้สึกและเป็นโอกาสที่จะทำให้ชาวไทใหญ่ที่เราสัมภาษณ์ได้รู้ว่าคนไทยก็มีความเป็นมิตรกับชาวไทใหญ่และต้องการช่วยเหลือให้มีชีวิตที่ดีขึ้น

ในขณะที่นักวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นความสำคัญของพุทธศาสนาในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนไทใหญ่ในเมืองเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้พบว่าคริสต์ศาสนาก็มีส่วนสำคัญในชุมชนไทใหญ่เช่นกัน แม้จำนวนสมาชิกโบสถ์จะไม่มากเท่ากับศรีท้าววัด แต่ก็แสดงว่าชาวไทใหญ่ได้เคยสัมผัสกับคำสอนของคริสต์ศาสนามาแล้วและบางคนก็เริ่มที่จะเข้ามารับเชื่อเมื่อมีเข้ามาอยู่ในเมืองไทย สังเกตเห็นว่าชุมชนคริสเตียนไทใหญ่กำลังขยายตัวขึ้น เป็นภาพใหม่ของวัฒนธรรมไทใหญ่นอกประเทศ

หลังจากศึกษาวิจัยในหัวข้อนี้แล้ว คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะมีการศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์เกี่ยวกับแรงงานไทใหญ่ เพื่อจะให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนถึงจำนวนและปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น หัวข้อเกี่ยวกับไทใหญ่คริสเตียนเป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่ยังมีการศึกษาน้อย การมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมของคริสต์ศาสนาจะทำให้ชาวไทยใหญ่มีความสุขในการดำรงชีวิตอยู่มากน้อยเพียงใด เมื่อชาวไทยใหญ่บางคนเริ่มบ่นในเรื่องการทำบุญทำทานในพุทธศาสนาที่แข่งขันกันจนทำให้เกิดปัญหาการเงิน การหันมานับถือคริสต์ศาสนาเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดความเชื่อทางสังคมของชาวไทยใหญ่มากน้อยเพียงใด

การวิจัยในโครงการนี้มีปัญหาในการเก็บข้อมูลภาคสนามจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากแรงงานชาวไทยใหญ่ ต้องหาเวลาที่ว่างกันทั้งสองฝ่ายและต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรเพื่อจะได้รับข้อมูลที่แท้จริงจึงใช้เวลาในการศึกษานาน คณะผู้วิจัยจึงต้องขอบคุณผู้ให้ข้อมูลและผู้แนะนำหรือประสานที่ทำให้การวิจัยภาคสนามสำเร็จไปได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

U.K. General Report (Political) of a Journey to Korat and Nan, 1895 by Mr. J. S. Black, F.O. 69 / 162.

หจข. ร.๕ ม.๕๘/๘๘ รายงานกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เรื่อง จัดราชการเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง, พฤษภาคม ร.ศ. ๑๐๓.

หจข., ร.๕ ม.๕๘/๑๘๐ หนังสือราชการเมืองลำปาง ๗ สิงหาคม- ๑๕ ธันวาคม ร.ศ.๑๑๕.

หจข. จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ จ.ศ. ๑๒๐๘ เลขที่ ๔๑ เรื่องที่เมืองเชียงใหม่แต่งคนไปเกลี้ยกล่อม มหายนาน.

หจข. จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ จ.ศ.๑๒๐๖ เลขที่ ๔๐ ใบบอกเมืองเชียงใหม่ว่าเมืองเชียงตุงมีหนังสือ มาขอเป็นไมตรี.

หจข. จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๔ จ.ศ.๑๒๑๖ เลขที่ ๑๘ สำเนาแปลใบบอกเมืองน่าน.

หจข. ร.๕ ม.๒.๑๒ ก / ๒ หนังสือ พระศรีเสนา ถึง หลวงศิลปะสารสุราช ๑๕ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๐๘.

หจข., ร.๕ ม.๒.๑๒ ก / ๒ หนังสือ พระศรีเสนา ถึง หลวงศิลปะสารสุราช ๒๔ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๐๘.

หจข., ร.๕ ม.๒.๑๒ ก / ๒ หนังสือ พระศรีเสนา ถึง หลวงศิลปะสารสุราช ๑ มิถุนายน ร.ศ. ๑๐๘.

เอกสารชั้นรอง

Brailey Nigel. (1967). **The Origins of the Siamese Forward Movement in Western Laos, 1855-1892.** Ph.D dissertation, University of London.

Chao Tzang Yawnghwe. (2010). **The Shan of Burma: Memoir of a Shan Exile.** Singapore: Institute of Southeast Asian Studiies.

Colquhoun Achibald Ross. (1974). **Amongst the Shans.** New York: Paragon.

Colquhoun Archibald. (1885). **Amongst the Shan.** London: Field and Tuer.

- Griswold A.B. and Prasert Na Naga. (1979). Remarks on Relations Between Kengtung and Chiang Mai Before the Mid-16th Century. in **Proceedings of the Seventh AHA Conference**. Bangkok : Chulalongkorn University Press, Vol. II.
- Hallet Holt. (1886). **A Thousand Miles on Elephant in the Shan States**. London : William Blackwood and Son.
- Kaise Ryoko. (1999). **Tai Yai Migration in the Thai-Burma Border Area: the Settlement and Assimilation Process, 1962-1997**. MA thesis, Chulalongkorn University.
- McLean, Maya. (2012). **Dress and Tai Yai Identity in Theod Thai, Northern Thailand**. Bangkok: White Lotus.
- Michael Aung-Thwin and Mairii Aung-Thwin(2012). **A History of Myanmar Since Ancient Times**. London: Reaktion Books Ltd.
- Ratanaporn Sethakul. (1989). **Political, Social and Economic Changes in the Northern States of Thailand, Resulting from the Chiang Mai Treaties of 1874 and 1883**. Ph.D. dissertation, Northern Illinois University.
- Renard Ronald. (1988). Social Change in the Shan States Under the British, 1886-1942. in **Changes in Northern Thailand and the Shan States 1886-1940**. Singapore : Southeast Asian Studies Program.
- Sai Aung Tun. (2009). **History of the Shan States From Its Origins to 1962**. Chiang Mai : Silkworm Books.
- Sai Aung Tun. (2011). The Shan People and their Conversion to Buddhism. paper presented in **the 26th ASEASUK Conference: 9-11 September 2011**. Magdalene College Cambridge, UK.
- Sao Saimong Mangrai. (1981). **The Padaeng Chronicle and the Jengtung State Chronicle Translated**. Ann Arbor : University of Michigan.
- Sao Saimong Mangrai. (1965). **The Shan States and the British**. Annexation, Data paper # 57, Southeast Asia Program, Cornell University, Ithaca, New York.
- Saw Khin Gyi. (1973). **History of the Cis Salween Shan States (1886-1900)**. MA thesis, The Arits and Schience University, Mandalay.
- Soward E.E., (ed.). (1954). **Glimpses of Baptist Work in Burma**. Rangoon : Burma Baptist Convention.

- Suthep Sunthorn. (1988). Socio-Cultural, and Political Changes in Northern Siam: the Impact of Western Colonial Expansion (1850-1932). in **Changes in Northern Thailand and the Shan States, 1886-1940**. Singapore : Southeast Asian Studies Program.
- Taylor Robert. (1988). British Policy and the Shan States, 1886-1942 in **Changes in Northern Thailand and the Shan States, 1886-1940**. Singapor : Southeast Asian Studies Program.
- Walden Bello, Shea Cunningham and Li Kheng Poh. (1998). **A Siamese Tragedy: Development & Disintegration in Modern Thailand**. London : Zed Books Ltd.
- Younghusband G.J.. (2005). **The Trans-Salwin Shan State of Kiang Tung**. Chiang Mai : Silkworm Books.
- ขวัญชีวัน บัวแดงและคณะ. (๒๕๔๑). รายงานวิจัยโครงการการศึกษาและพัฒนาสื่อสารสุขภาพในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษากลุ่มแรงงานไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑ กุมภาพันธ์ – ๓๐ กันยายน ๒๕๔๑. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. (๒๕๑๔). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา. (๒๕๕๒). **ไทใหญ่: ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.
- โครงการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศเพื่อนบ้าน. (๒๕๕๒). **ประเพณีสิบสองเดือนเมืองเชียงตุง**. เชียงใหม่ : มรดกล้านนา.
- โครงการศึกษาวิจัยคัมภีร์ไบเบิลในภาคเหนือ. (๒๕๓๓). **ตำนานสิบห้าราชวงศ์ เล่มที่ ๓ ผูกที่ ๖-๗**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน. (๒๕๕๐). **วิถีไทเงิน เชียงตุง**. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มรดกล้านนา.
- จิรพรรณ บัวชอย. (๒๕๕๐). **วิถีชีวิตกลุ่มแรงงานข้ามชาติในชุมชนสลัมผ่านตลาดค้าเหียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่**. รายงานวิจัยในวิชาภาคปฏิบัติ, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยพายัพ.
- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (๒๕๐๔). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓**. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณุสภา.
- ชัยวัฒน์ ศุกดิลกถักฉณ์. (๒๕๔๑). **พ่อค้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจลำปาง พ.ศ.๒๔๕๕-๒๕๑๒**. ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิตธิกร. (๒๕๕๒). การใช้แรงงานต่างด้าวของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง
ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธรรศ ศิริรัตนบัลล์ (๒๕๕๓). ไทยใหญ่แม่ฮ่องสอน : การสรรค์สร้างความเป็นไทใหญ่จาก
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทยใหญ่เดิมและไทยใหญ่พลัดถิ่นทศวรรษ ๒๕๒๐-๒๕๕๐.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธัญญารัตน์ อภิวงค์. (๒๕๔๘). หยกกับเศรษฐกิจพม่าสมัยอาณาจักร (ค.ศ.๑๘๘๕-๑๙๔๘).
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นคร พันธุ์ณรงค์. (๒๕๔๕). การก่อความวุ่นวายของพวกเงี้ยวในมณฑลพายัพสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.๒๔๔๕-๒๔๗๘). เชียงใหม่ : โรงเรียนแม่ริมวิทยาคม.

นิพัทธ์พร เฟื่องแก้ว และ นวลแก้ว บูรพวัฒน์. (๒๕๔๘). ไทรบพม่า. กรุงเทพฯ : Openbook.

บ.บุญคำ. (๒๔๕๕). เทียวเมืองเชียงตุงและแคว้นสาละวิน. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

ปณิธิ อมาตยกุล. (๒๕๔๗). การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประชุมพงศาวดารภาค ๔ และ ภาค ๕. (๒๕๐๖) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณุสสภา.

ปราณี ศิริธร. (๒๕๒๘). สวรรค์ดลดีเหนือแคว้นแดนสยาม. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ข้างเฟือก.

ปองพล อติเรกสาร. (๒๕๕๒). ทหารซื้อฝิ่น จากพลทหาร...สู่จอมพล. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.

ปานแพร เชาวประยูร. (๒๕๕๐). บทบาทของพุทธศาสนาต่อกระบวนการผลิตซ้ำทางอัตลักษณ์ของ
ชาวไทยใหญ่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระยาประชาภิจักรจักร. (๒๕๑๕). พงศาวดารโยนก. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

เฟื่องฟ้า ลัยมณี. (๒๕๔๕). การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ กรณีศึกษาหมู่บ้านนาหวาย ตำบล
เมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สถาบันราชภัฏ
เชียงใหม่.

รัตนพร เศรษฐกุล. (๒๕๒๔). ศาลต่างประเทศในภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ.๒๔๑๖-
๒๔๘๐). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

(๒๕๓๗). ประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุง. ใน เรื่องเมืองเชียงตุง. เชียงใหม่ :
สุริวงค์บุคส์,

(๒๕๔๖). หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ(พ.ศ.๒๔๔๒-
๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.

- (๒๕๕๒). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน.
เชียงใหม่ : ซิลค์เวอร์มบุคส์.
- (๒๕๕๒). ศึกเชียงตุง: การเปิดแนวรบเหนือสุดแดนสยามในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน ศึกเชียงตุง. กรุงเทพฯ : ประชาชน.
- (๒๕๕๓). รายงานวิจัยเชิงสำรวจ เรื่อง ชุมชนจีนยูนนานคอยแม่สอง:
แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย งานวิจัยในโครงการ ชุมชนจีน
ในแหล่งท่องเที่ยว: มิติใหม่ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดย อัจฉราพร กุมุทพิสมัย,
งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เรณู อรรถฐาเมศร์. (๒๕๔๖). ประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ท้องถิ่นภาคเหนือลุ่มน้ำแม่สาว แม่กกและ
แม่มาว. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เรณู อรรถฐาเมศร์. และชายชื่น คำแดงยอดไต้. (๒๕๔๔). ผ้าไทใหญ่จากมาวโหลง(ชายแดนจีน-พม่า)
สู่ล้าหน้าในบริบทของการเปลี่ยนแปลงตามบริบทสังคมวัฒนธรรม. งานวิจัยได้รับทุน
สนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วีระพงศ์ มีสถาน. (๒๕๔๔). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (๒๕๑๕). ตำนานพญามังรายสร้างเมืองเชียงตุง. ใน รวมสารนิยายไทย
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (๒๕๕๓). การต่อสู้บนพื้นที่ความทรงจำของคนหลากหลายชาติพันธุ์ใน
ประเทศไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง มนุษยศาสตร์กับสังคมศาสตร์
และประวัติศาสตร์สังคมไทย, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (๒๕๔๙). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
เชียงใหม่ : เจริญการพิมพ์.
- สิงหนะ วรรณสัย. (๒๕๒๒). โคลงเรื่องมังทรารบเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.
- สุรสม กฤษณะจุฑา. (๒๕๔๖). สิทธิของผู้พลัดถิ่น : กรณีศึกษาชาวไทใหญ่จากประเทศพม่า.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อริวโรภิกขุ. (๒๕๓๕). วัดก้ำก่อ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์.
- อรัญญา ศิริผล. (๒๕๔๘). “คนพลัดถิ่นกับการกลายเป็นสินค้า”: ประสบการณ์ชีวิตของชุมชนไท
ใหญ่กับการค้าแรงงานในมิติทางสังคมวัฒนธรรมบริเวณชายแดนไทย-พม่า. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และ เดวิด เค วัยอาจ. (๒๕๕๓). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : ซิลค์
เวอร์ม.

ออมสิน บุญเลิศ. (๒๕๕๒). วาทกรรมว่าด้วย “คนต่างด้าว” กับการกลายเป็น “คนอื่น” ของชาวไทย
ใหญ่พลัดถิ่น. **สังคมศาสตร์ ปีที่ ๒๑, ฉบับที่ ๒**.

หนังสือพิมพ์

ปรานี ศิริธร. (๒๕๒๑, ๒๔ มีนาคม). เมื่อเงี้ยวเข้ามามีบทบาทในภาคพายัพของไทย. **แผ่นดินไทย**.

ปรานี ศิริธร. (๒๕๒๔, ๘ มิถุนายน). พระเจ้ากาวิละมหารัตนชาตินักรบไทยผู้กู้ชาติและรวมเผ่าไทย
ในภาคพายัพของกรุงสยาม. **ไทยนิวส์**.

อินเทอร์เน็ต

เครือข่ายปฏิบัติงานสตรีไทใหญ่, สืบค้นข้อมูล ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ จาก

<http://www.shanwomen.org/thai>.

ชีวิตแรงงานข้ามชาติในเมืองไทย, สืบค้นข้อมูล ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ จาก

<http://www.phamit.org/thai>.

เชียงใหม่นิวส์, บุคคลปีก่อสร้างจับใหญ่แรงงานต่างด้าวมั่วสุมนัดแม่เหียะฯหนีเข้าป่า สืบค้น

ข้อมูล ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๕ จาก <http://www.chiangmainews.co.th>.

บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, ความเข้าใจเกี่ยวกับแรงงานอพยพข้ามชาติ, สืบค้นข้อมูล ๑๕ กันยายน

๒๕๕๓ จาก <http://www.friends-without-borders.org/article>.

ประชาไทย, สืบค้นข้อมูล ๘ สิงหาคม ๒๕๕๒ จาก <http://www.prachathai.com>.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, จำนวนแรงงานชาวต่างด้าวในจังหวัดเชียงใหม่, สืบค้นข้อมูล ๖

ธันวาคม ๒๕๕๕ จาก <http://wp.doe.go.th>.

สำนักข่าวประชาไทย, การอพยพเข้ามาสู่ไทยในพื้นที่, สืบค้นข้อมูล ๑๕ กันยายน ๒๕๕๓ จาก

<http://www.friends-without-borders.org/article>.

การสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ กลุ่มแม่บ้านสีฟ้า, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ ครูสอนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้วัดป่าเป้า, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม

๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ เจ้าของโรงงานชัยทวีบด็อก, วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ MAP., วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นักเรียนชาวไทใหญ่, วัดสวนดอก, วันอาทิตย์ที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางขวัญ หลงลอย, อายุ ๓๗ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาทำความสะอาดแห่งหนึ่ง
ในมหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางคำ, อาชีพแม่บ้าน, วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์ นางค่านาง จันดี, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางจง วังใจนะ, อาชีพขายอาหารตามสั่ง, วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางฉลาด, อาชีพก่อสร้าง, วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓

สัมภาษณ์ นางดวงคำ, อาชีพแม่บ้าน, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕.

วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๔.

วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์ นางดอกไม้ นันดา, อายุ ๓๖ ปี, อาชีพรับเหมาก่อสร้าง, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางน้อง ลุงแสง, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางบัวเรียว, วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางเปา, อาชีพขายอาหารตามสั่ง, วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์ นางกุมรี บุญเฉลียว, อายุ ๕๖ ปี.

สัมภาษณ์ นางสาว กิ่งคง, วัดท่ากระดาศ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางสาวแก้ว, อายุ 30 ปี, พนักงานบริษัท TM Inter Group, วันที่ 17 สิงหาคม 2555

สัมภาษณ์ นางสาวคำซื่อ นันดา, อายุ ๒๑ ปี, อาชีพแม่บ้าน, วัดเกต, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางสาวสา ลุงโต๊ะ, อายุ ๒๒ ปี, ตลาดเจดีย์แม่ครัว, วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นางสาวสุทิมพ์ สุริยะวงศ์, อายุ ๔๐ ปี, หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ, เชียงใหม่,
วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์ นางหนุ่ม ลุงยุง, อายุ ๔๑ ปี, อาชีพแม่บ้าน, ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๔

สัมภาษณ์ นางหล้า ลุงแสง, อายุ ๒๕ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาทำความสะอาดแห่งหนึ่งใน
มหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายจ้ามสำ ลุงมานเทิง, อายุ ๒๗ ปี, อาชีพรับจ้างแรงงานไทใหญ่ข้างห้าง โลตัสคำเที่ยง,
วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายชอ ลงออ., วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายชายน้อง ซอดี, วัดท่ากระดาศ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายต่าย และ นางสาว ก้างคง, วัดท่ากระดาศ, วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายบรรเจ็ด โรจนสายชล, อาชีพรับจ้าง.

สัมภาษณ์ นายพี ลุงแลง, อายุ ๓๐ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาคนงานสนามแห่งหนึ่งใน

มหาวิทยาลัยเอกชน, เชียงใหม่, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓

สัมภาษณ์ นายเมิง, อายุ ๑๘ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาคนงานสนามแห่งหนึ่งใน

มหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายเล็ก, อายุ ๓๐ ปี, อาชีพรับจ้าง, วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายสอง นายทุน, อายุ ๒๓ ปี, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาคนงานสนามแห่งหนึ่งใน

มหาวิทยาลัยเอกชน, วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายสองชาย ลุงใหม่, อายุ 23 ปี, ลูกจ้างหมู่บ้านอรสิริน โครงการ 4 แม่โจ้ อ.สันทราย

เชียงใหม่, วันที่ 24 สิงหาคม 2555

สัมภาษณ์ นายสาย โส, เจ้าหน้าที่มูลนิธิ MAP, วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายสายเดือน แสงสว่าง, อายุ 30 ปี, อาชีพรับจ้างทั่วไป, คริสตจักร Vision Church, วันที่

๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ นายสายเมือง มังกร, นายกสมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่, เชียงใหม่, วันที่ ๗

มิถุนายน ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์ นายสุขุม อินดวงศ์, อายุ ๕๖ ปี, อาชีพรับจ้าง.

สัมภาษณ์ นายเอก บุรุษพรรณ, อาชีพก่อสร้าง, เชียงใหม่, ๓ มกราคม ๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ ป้าก่อง, อาชีพรับจ้างของบริษัทรับเหมาทำความสะอาดแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยเอกชน,

วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ ป้าคำมั่ง, อายุ ๖๓ ปี, วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ ผู้รับเหมาก่อสร้างบ้านในจังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ ผู้รับเหมาก่อสร้างบ้านในจังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์ พระสงฆ์วัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, วันที่ ๔ มิถุนายน

๒๕๕๔.

สัมภาษณ์ แรงงานไทใหญ่, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ แรงงานไทใหญ่ชายก่วยเตี้ยวลุยสวนแม่ษา, เชียงใหม่, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์ ลุงย่าง ลุงดวง, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ อาจารย์ประสิทธิ์ แซ่ตั้ง, วิทยาลัยพระคริสตธรรมแมคกิลเวรี มหาวิทยาลัยพายัพ, วันที่

๑๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ อาจารย์มินอ่าว, พ.ศ.๒๕๕๓.

สัมภาษณ์ อาจารย์แอนครูว์ วูดแมน, มิชชันนารีคณะ OMF, วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือ จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2556

เดือน	เข้าเมืองถูกกฎหมาย (คน)	เข้าเมืองผิดกฎหมาย	รวมทั้งสิ้น
พฤษภาคม 2556	69,171	8,280	77,451
เมษายน 2556	68,980	8,819	77,799
มีนาคม 2556	68,671	9,667	78,338
กุมภาพันธ์ 2556	67,320	10,796	78,116
มกราคม 2556	67,361	10,255	77,616
ธันวาคม 2555	71,008	12,479	83,487
พฤศจิกายน 2555	64,328	13,086	77,414
ตุลาคม 2555	58,351	14,069	72,420
กันยายน 2555	58,292	13,099	71,391
สิงหาคม 2555	50,389	12,958	63,347
กรกฎาคม 2555	50,325	1,869	52,194
มิถุนายน 2555	45,763	1,866	47,629
พฤษภาคม 2555	41,557	9,474	51,031
เมษายน 2555	40,262	9,473	49,735
มีนาคม 2555	56,323	9,202	65,530
กุมภาพันธ์ 2555	56,348	51,689	108,037
มกราคม 2555	28,048	51,694	79,742
ธันวาคม 2554	26,404	51,684	78,088
พฤศจิกายน 2554	25,473	51,688	77,161
ตุลาคม 2554	23,767	51,672	75,439
กันยายน 2554	22,222	52,657	74,879
สิงหาคม 2554	16,752	63,738	80,490
กรกฎาคม 2554	16,544	54,643	71,187
มิถุนายน 2554	15,914	53,892	69,806
พฤษภาคม 2554	12,179	53,867	66,046

เดือน	เข้าเมืองถูกกฎหมาย (คน)	เข้าเมืองผิดกฎหมาย	รวมทั้งสิ้น
เมษายน 2554	12,182	55,108	67,290
มีนาคม 2554	12,179	54,855	67,034
กุมภาพันธ์ 2554	10,152	18,609	28,761
มกราคม 2554	8,277	63,583	72,130

หมายเหตุ ข้อมูลจาก ข้อมูลสถิติรายเดือน ของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน สืบค้นข้อมูลวันที่ 19 ตุลาคม 2555 และ 20 มิถุนายน 2556 จาก

<http://wp.doe.go.th/monthly-statistics>

ตารางที่ 2 สถานการณ์แรงงาน ชนกลุ่มน้อยสัญชาติไทยใหญ่ ที่เข้าเมืองผิดกฎหมายที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร

เดือน/ปี	มาตรา 13 ประเภทชนกลุ่มน้อย ที่ได้รับ อนุญาตทำงานคงเหลือทั่ว ราชอาณาจักรชนกลุ่มน้อย	มาตรา 13 ประเภทชนกลุ่มน้อยที่ได้รับอนุญาต ทำงานใหม่ทั่วราชอาณาจักร
พฤษภาคม 2556	10,872	839
เมษายน 2556	11,581	292
มีนาคม 2556	12,376	484
กุมภาพันธ์ 2556	13,446	796
มกราคม 2556	13,036	1,156
ธันวาคม 2555	13,350	713
พฤศจิกายน 2555	13,672	948
ตุลาคม 2555	14,541	1,404
กันยายน 2555	13,549	1,626
สิงหาคม 2555	12,910	991
กรกฎาคม 2555	13,883	1,403
มิถุนายน 2555	12,654	947
พฤษภาคม 2555	13,344	1,030
เมษายน 2555	13,595	1,453

เดือน/ ปี	มาตรา 13 ประเภทชนกลุ่มน้อย ที่ได้รับ อนุญาตทำงานกงเหลือทั่ว ราชอาณาจักรชนกลุ่มน้อย	มาตรา 13 ประเภทชนกลุ่มน้อยที่ได้รับอนุญาต ทำงานใหม่ทั่วราชอาณาจักร
มีนาคม 2555	12,817	1,488
กุมภาพันธ์ 2555	12,349	699
มกราคม 2555	13,392	1,353
ธันวาคม 2554	12,353	970
พฤศจิกายน 2554	13,017	926
ตุลาคม 2554	13,516	701
กันยายน 2554	14,104	1,205
สิงหาคม 2554	14,150	2,471
กรกฎาคม 2554	13,042	1,632
มิถุนายน 2554	12,602	1,407
พฤษภาคม 2554	12,521	532
เมษายน 2554	13,605	938
มีนาคม 2554	13,480	1,166
กุมภาพันธ์ 2554	13,900	1,479
มกราคม 2554	14,174	2,364

หมายเหตุ ข้อมูลจาก ข้อมูลสถิติรายเดือน ของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน สืบค้นข้อมูล วันที่ 19 ตุลาคม 2555 และ 20 มิถุนายน 2556 จาก <http://wp.doe.go.th/monthly-statistics>

ภาพที่ ก.๒ บรรยากาศวันเจ้าพระยา วัดกุ้เต้า วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๕

ภาพที่ ก.๓ บรรยายศาสนพิธีวันเข้าพรรษา วันป่าเป้า วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๕

ภาพที่ ก.๔ ที่พักคนงาน

ภาพที่ ก.๕ เปิดร้านขายของเคลื่อนที่หน้าที่พักคนงาน

ภาพที่ ก.๖ การรวมกลุ่มสวดมนต์ชาวไทยใหญ่ในวันพระ (เข้าพรรษา) ตามวัดต่าง ๆ

ภาพที่ ก.๗ วันออกพรรษา วัดกู่เต้า ปี ๒๕๕๓

ภาพที่ ก.๘ วันออกพรรษา ของวัดป่าเป้า ปี ๒๕๕๓

ภาพที่ ก.๕ การแสดงดนตรีในวันออกพรรษา ที่วัดสวนดอก

ภาพที่ ก.๑๐ การจัดกิจกรรมวันคริสตมาสของชาวไทยใหญ่

ประวัตินักวิจัย

๑. ชื่อ-สกุล	รองศาสตราจารย์.ดร.รัตนพร เศรษฐกุล
ชื่อภาษาอังกฤษ	Associate Professor Dr.Ratanaporn Sethakul
ตำแหน่ง	อาจารย์พิเศษ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยพายัพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000
โทรศัพท์	0-5324-1255 ต่อ ๔๗๕
E-mail :	ratanaporn.s@gmail.com

การศึกษา : อบรม. (เกียรตินิยม) (ประวัติศาสตร์) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 อบรม. (ประวัติศาสตร์) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 Ph.D (History), Northern Illinois University, USA.

ประสบการณ์ในงานวิจัยและความชำนาญงาน : สาขาวิชาประวัติศาสตร์

พื้นที่วิจัยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ประเทศไทย ลาว พม่า และจีนตอนใต้
 ขอบเขตการวิจัยประวัติศาสตร์ชนชาติไต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นล้านนา ประวัติศาสตร์สังคมและ
 วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 ตอนบน และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง

รางวัลดีเด่น : บุคลากรดีเด่นด้านวิชาการ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ปี ๒๕๔๗.

งานวิชาการต่างๆ

- กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และสอบวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และเป็นกรรมการร่วมควบคุมวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาเอก ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อาจารย์พิเศษของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- อาจารย์พิเศษภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อาจารย์พิเศษคณะภาษาต่างประเทศของมหาวิทยาลัยกวาสีชนชาติส่วนน้อยและ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขาวิชามานุษยวิทยา
- อาจารย์ผู้สอนหลักสูตรพิเศษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: May Term program, Spring Semester in Thailand และหลักสูตรนานาชาติระยะสั้น
- ผู้บรรยายพิเศษหลักสูตรระยะสั้นของสถาบันเพื่อการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยพายัพ
- ผู้บรรยายพิเศษหลักสูตร “Wildland Studies” ของมหาวิทยาลัย Santababara, USA.
- ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาลุ่มน้ำโขงและ ภาควิชาศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ที่ปรึกษาหอจดหมายเหตุแห่งชาติฯ (เชียงใหม่)
- ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิโครงการวิจัยของสถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติการได้รับทุนวิจัยและผลงานวิจัยที่พิมพ์ออกเผยแพร่

- ***“Political Relations between Chiang Mai and Kengtung in the Nineteenth Century”*** in ***Changes in Northern Thailand and the Shan States , 1886-1940***, Singapore: Southeast Asian Studies Program, 1988.
- ***“Lan Na History in the Lue Chronicles”*** paper presented in the International Conference of the Association of Asian Studies, Hawaii, April 11-14, 1996.
- ***“From Sipsong Panna to Lan Na : the Lue in Nan Province”*** paper presented in the International Conference of the International Association of Historians of Asia, Chulalongkorn University, May 20-24, 1996.
- ***“Lue Communal Rights and Obligations: the Trace of Tai Primitive Society”***, paper presented in the International Conference on Thai Studies, Amsterdam, 5-9 July, 1999.

- ***“Tai Lue of Sipsongpanna and Muang Nan in the Nineteenth Century”*** , in Andrew Turton (ed.) **Civility and Savagery, Social Identity in Tai States** Richmond Surrey: Curzon, 2000.
- ***“Community Rights of the Lue in China, Laos and Thailand: a Comparative studies”***, Tai Culture, vol.V, No.2, December 2000, pp.69-103.
- ***“Community Rights of the Lue in China, Laos and Thailand: A Comparative Study”***, research granted by the Thailand Research Fund, 2000.
- ***“The Tai Ya in Thailand”***, paper presented in the International Conference on Huayao Dai Culture, Xinping, China, 6th February, 2001.
- ***“Lawa, Lua, Kha and Loi: their Hidden Histories in the Tai Tamnan”*** paper presented in the International Conference on Dai-Thai Culture, Kunming, December 9-12, 2004.
- ***“Yunnan-Lan Na: the Revival of Historical Trade Routes of Southwestern China and the Upper Mainland Southeast Asia”***, paper presented in the International Conference on Southwestern China and Upper Northern Thailand Relationships: from Regional Trade to International Cooperation, Payap University, Chiang Mai, Thailand, January 31-February1, 2005.
- ***“The Fountain of Life: Water and Its Central Role in the History of the Tai Culture”***, paper presented in the International Conference on Water Culture and Water Environment Protection, 6-8th September, 2005, Kunming, PRC.

- *“The Lua of Kengtung and Chiang Mai: a Comparative Study of the Indigenous People in the Tai States”*, paper presented in the 2nd Forum on China and Southeast Asian Ethnic Groups, September 16-18, 2006, Nanning City, Guangxi, PRC.
- *Cooperation to Develop Ethnic Cultural Tourism Between Guangxi and Neighboring Countries & Promotion Mutual Prosperity and Stability and Friendly Relationship* , Co-research project with Professor Li Fuchen, Centre for Zhuang Studies, Guangxi Academy of Social Sciences, 2006-2007. (continuing)
- **“ประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุง” ใน เรื่องเมืองเชียงตุง** เชียงใหม่: สุริวงศบุคส์, ๒๕๓๖.
- **ชาวจ้วง**, เชียงใหม่: สุริวงศบุคส์, ๒๕๓๘.
- **ชาวลื้อในจังหวัดน่าน**, งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- **“ห้าเมืองวันตก หกเมืองวันออกของ: สิบสองปีนาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๑๙๕๐”**, **การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๘.
- **การคงอยู่และการปรับเปลี่ยนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท: กรณีศึกษา ชาวของ ตำบลบววกค้ำ อําเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**. งานวิจัยสนับสนุนโดยสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕.
- **สถานภาพไทศึกษา: ประวัติศาสตร์**, งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๑.

- **อิทธิพลของคติความเชื่อทางสังคมต่อพัฒนาการของรัฐไทย: กรณีศึกษาไทดำ ลื้อ และยวน,** งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ๒๕๔๒.
- **ประวัติศาสตร์สิบสองปันนา,** กรุงเทพฯ: วิถีทรรศน์, ๒๕๔๔. (งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย วิจัยร่วมกับศาสตราจารย์ยรรยง จิระนคร)
- **สิทธิชุมชนชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย: อดีตและปัจจุบัน,** กรุงเทพฯ: นิตินธรรม, ๒๕๔๖. (งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย วิจัยร่วมกับ พิริยะ สีหะกุลัง และอุทิศ ชำนิบรรณกร)
- **หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือ (๒๔๔๒-๒๕๔๒),** กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, ๒๕๔๖. (งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย).
- “พญาช้างอยู่ทางเหนือ พญาเสื่ออยู่ทางใต้: รัฐในขอบขัณฑสีมาและสยามประเทศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” บทความเสนอในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง **พระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๘, ณ ศูนย์ประชุมมานุษยวิทยาสิรินธร.
- “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : อย่างไร และ ทำไม”, บทความเสนอในการสัมมนา เรื่อง **จากคำบอกเล่า...สู่บันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น**, วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕, ห้องเสนาทอง โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว, เชียงใหม่.
- “ประวัติศาสตร์ของบวกก้าง”, บทความเสนอในการสัมมนาทางวิชาการของศึกษา เรื่อง **สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชาวยอง : รากเหง้า ความเคลื่อนไหว และ ความเปลี่ยนแปลง** วันที่ ๑๑-๑๒ กันยายน ๒๕๔๕, หอประชุมอาคารรวมวิจัยและบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน** งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘.
- **การรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่ โครงการหลวง และพื้นที่สูง.** โครงการวิจัยร่วมได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน), ๒๕๕๐.
- “เอกสารหอจดหมายเหตุ: ข้อมูลในการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนา”, บทความเสนอ ในการสัมมนา เรื่อง **จดหมายเหตุ ภาพยนตร์ ชุมชนและท้องถิ่น**, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๐, หอประชุมหอสมุดแห่งชาติรัชมังกลาภิเษก,เชียงใหม่”
- “รากเหง้าเก่าเดิมไทในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสิบสองจุไทย”, **ความคิด ความเคลื่อนไหว ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมคนไท เชียงใหม่: โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.**
- “ไทลื้อจากสิบสองปันนาสู่เมืองน่าน”, บทความเสนอในการสัมมนาวิชาการเรื่อง **วัฒนธรรมไทในสิบสองปันนา**, วันที่ ๒๕-๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๐, ห้องประชุม ๓๐๖ อาคารศูนย์อาหารและกิจกรรมนักศึกษา,มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, จังหวัดเชียงราย.
- **แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจีนยูนนานดอยแม่สลอง: มิติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในโครงการวิจัยเรื่องชุมชนจีนในแหล่งท่องเที่ยว: มิติใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม,** โครงการวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.
- “การเข้ามาสู่ล้านนาของชาติตะวันตกและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรสยามกับประเทศราชล้านนา”, **พระบารมีปกเกล้าฯยุพราชวิทยาลัย ๑๐๐ ปีนามพระราชทาน เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๕๐.**

- จากพ่อค้าและแรงงานป่าไม้ผู้กรรมกรก่อสร้างและลูกจ้างทั่วไป: ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างชาวล้านนาและชาวไทใหญ่ งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยพายัพ, ๒๕๕๖.

๒.	ชื่อ – สกุล (อังกฤษ) คุณวุฒิ	คุณกอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย Kobgarn Phochanachai ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘ บริหารธุรกิจบัณฑิต (การตลาด) มหาวิทยาลัยพายัพ, ๒๕๒๘
	ที่ทำงาน โทรศัพท์ ตำแหน่ง	สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ ๐๕๓-๒๔๑๒๕๕ ต่อ ๗๒๐๔ เจ้าหน้าที่
๓.	ชื่อ – สกุล (อังกฤษ) คุณวุฒิ	คุณพองพรรณ พันธุ์ปัญญา Porngpun Punpanya ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๔ ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยพายัพ, ๒๕๒๕
	ที่ทำงาน โทรศัพท์ ตำแหน่ง	หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยพายัพ ๐๕๓-๒๔๑๒๕๕ ต่อ ๗๔๗๔ เจ้าหน้าที่